

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΒΑΡΝΑΒΑΣ

ΕΠΙΣΗΜΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΠΕΜΠΤΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ
2024

ΤΟΥ 85^{ου} ΤΟΜΟΥ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Σελίς

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΗΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ	3
ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣ ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ	5
ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΣΑΒΒΑ ΛΑΥΡΙΩΤΗ	7
ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ: Ο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΣ	8
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ: ΤΟ ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΟ ΚΟΨΙΜΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΑΣ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ	10
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ κ.κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ: ΤΟ ΕΝΩΤΙΚΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ 1950	12
ΠΑΣΧΑΛΗ Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗ: ΝΑ ΕΒΑΣΦΑΛΙΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ	25
ΣΩΤΗΡΟΥΛΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΚΑΡΙΟ Γ'	28
ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ κ. ΑΘΗΝΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ: ΕΟΡΤΙΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ ΛΟΓΟΣ ΣΤΟΝ ΕΟΡΤΑΣΜΟ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΣΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΥΠΟΥΡΓΩΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ	33
ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ: Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΣΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ	36
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ κ.κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ: ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ «ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ ΕΔΩΞΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ»	54
ΝΙΝΑΣ ΓΚΑΤΖΟΥΔΗ: Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ	58
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΑΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Γ': Η ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΑΣ ΧΡΕΟΣ	61
ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΜΑΤΕΪ: 10η ΣΥΝΑΞΗ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ	69
ΜΑΡΙΑΣ - ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΥ: ΕΡΡΙΚΟΣ ΝΤΥΝΑΝ (1828-1910) Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΣΟΛΦΕΡΙΝΟ. 196 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ	76
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ κ.κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ: ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟΝ Δρα ΠΕΤΡΟ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ	91
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΑΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Γ': ΙΕΡΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ Η ΘΕΙΑ ΛΥΡΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ	94
ΠΑΥΛΟΥ ΚΥΜΙΣΗ: ΕΦΗΒΕΙΑ, ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ 21ος ΑΙΩΝΑΣ	102
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΕΑ: ΑΠΕΙΛΕΙΤΑΙ ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΤΩΝ ΣΚΕΨΕΩΝ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΛΠΑΖΟΥΣΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ;	108
ΠΡΩΤ. ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΣΚΟΥ: Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΚΑΙΩΣΕΩΣ	113
ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗ: ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑΣ	116
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΟΛΕΒΑ: Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ, Ο ΣΕΦΕΡΗΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ	121
ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΚΟΥΜΑ: Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΑΛΩΝΑ ΠΙΤΣΙΛΙΑΣ	124

Τὸ περιοδικὸ "ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΒΑΡΝΑΒΑΣ" εἶναι τὸ ἐκφραστικὸ ἔντυπο τῆς Ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Οἱ πρωταρχικοὶ του στόχοι εἶναι ἡ χριστιανικὴ καλλιέργεια τοῦ ποιμνίου Τῆς καὶ ἡ κωδικοποίηση τῶν ἐπισήμων ἐγγράφων Τῆς. Ἐκδίδεται προνοία τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Γεωργίου καὶ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου. Γραφεῖα: Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου, Λευκωσία, τηλ. 22-554-691, Τηλεμοιότυπο 22-346-307. E-mail: apostolosvarnavas@hotmail.com Ἐτήσια συνδρομὴ: Γιὰ τὴν Κύπρον €20.00. Γιὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν Εὐρώπην €30.00. Γιὰ τίς ἄλλες χώρες £30 – ἢ \$50. – ISSN 1012 – 7151 ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ. ΑΡΙΘΜΟΣ Κ.Ε.Τ.: 119-01-014943-01 IBAN: CY13 0050 0119 0001 1901 0149 4301 SWIFT HEBCY2N

ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΕΥΧΟΥΣ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ ΜΕ ΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΤΟΥΣ, ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΚΑΙ ΤΗ ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΜΟΡΦΗ. Η ΣΥΝΤΑΞΗ ΕΠΙΦΥΛΑΣΣΕΙ ΣΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΤΗΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΝΑ ΣΥΝΤΕΜΝΕΙ ΤΑ ΚΕΙΜΕΝΑ Ή ΝΑ ΕΝΘΕΤΕΙ ΟΠΟΙΟΝΔΗΠΟΤΕ ΠΙΝΑΚΑ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ Ή ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΚΡΙΝΕΙ, ΠΡΟΚΕΙΜΕΝΟΥ ΝΑ ΕΣΥΠΗΡΕΤΗΘΟΥΝ ΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΥΠΡΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΗΣ ΕΚΤΑΚΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ, 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

Ἡ Ἱερὰ Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου συνήλθε σήμερα, ἡμέρα Δευτέρα, 15ῃ Ἰανουαρίου 2024, σὲ ἔκτακτη συνεδρία, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τῆς Α.Μ. τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Γεωργίου καὶ ἐργάσθηκε ὡς ἑξῆς:

1) Τίμησε, μὲ ἀφορμὴ τὴν ἐπέτειο τοῦ Ἐνωτικοῦ Δημοψηφίσματος τοῦ 1950, μὲ μονόλεπτη σιγή, τὴ μνήμη τῶν πρωταγωνιστῶν ἐκείνης τῆς ἐθνικῆς πρωτοβουλίας, δηλ. τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου Μακαρίου τοῦ Β', τῶν Μητροπολιτῶν Πάφου Κλεόπα, Κιτίου Μακαρίου καὶ Κυρηνείας Κυπριανοῦ καὶ τοῦ Χωρεπισκόπου Σαλαμίνας Γεωργίου.

2) Συζήτησε, λεπτομερῶς, τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους θὰ τονισθεῖ τὸ ἀγωνιστικὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς ἐπιθυμίας ἐπιστροφῆς στὰ πατρογονικά ἐδάφη, μὲ ἀφορμὴ τὴ συμπλήρωση, φέτος, πενήντα χρόνων κατοχῆς τοῦ 37% τῆς Πατρίδας μας. Ἀπεφάσισε ὅπως, μέχρι τὸν ἐρχόμενο μῆνα, κατατεθεῖ ἀπὸ τίς Ἱερές Μητροπόλεις τὸ πρόγραμμα γιὰ εἰδικές ἐκδηλώσεις πού θὰ γίνουν σὲ κάθε Μητρόπολη καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τοῦ 2024. Ἀπεφάσισε, ἐπίσης, ὅπως ἀπευθυνθεῖ στὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, μὲ τὴν παράκληση ὅπως μεριμνήσει, ὥστε κάθε Μητρόπολη περιλάβει στὸ πρόγραμμά της γιὰ τὸ 2024, ἀνάλογες ἐκδηλώσεις, πού ἔγιναν τὸ 2021 γιὰ τὰ 200 χρόνια ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ Ἐπανάσταση. Τὸ ἴδιο θὰ ἀπευθυνθεῖ στὶς Μητροπόλεις τῆς Κρήτης, τῆς Δωδεκανήσου καὶ τίς Ἑλληνικὲς Μητροπόλεις ἀνά τὸν Κόσμο.

3) Ένημερώθηκε από τὸν Διευθυντὴ τοῦ ΚΕΤ/ΕΤΕΚ κ. Ἰωάννη Χαριλάου γιὰ τὸ Φορέα Μισθοδοσίας Ἐφημεριακοῦ Κλήρου, μετὰ καὶ ἀπὸ τὴν δήλωση τοῦ Μακαριωτάτου, ὅτι ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ δὲν θὰ μπορέσει νὰ συνεχίσει νὰ εἰσφέρει στὸν Φορέα τὰ ποσὰ ποὺ συνεισέφερε μέχρι σήμερα. Συζητήθηκαν τρόποι συνεισφορᾶς στὸν Φορέα καὶ ἀπὸ ἄλλες Μητροπόλεις ἢ Μονὲς ποὺ ἔχουν τὴν οἰκονομικὴ δυνατότητα.

4) Ἀπεφάσισε, φιλανθρωπῶς ἐνεργοῦσα, ὅπως θέσει τέρμα καὶ στὸν τελευταῖο ἀπόηχο τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ διχασμοῦ τοῦ παρελθόντος, αἴροντας μεταθανατίως τὴν καθαίρεση τοῦ πρώην Μητροπολίτη Κυρηνείας Κυπριανοῦ, ὅπως εἶχε πράξει προηγουμένως καὶ γιὰ τὸν πρώην Μητροπολίτη Κιτίου Ἄνθιμο.

5) Ὅρισε ὅπως τὰ Χριστούγεννα, ὁ Ὁρθρος μὲ τὴ Θεία Λειτουργία ἀρχίζουν στὶς 06:30 π.μ. ἀντὶ στὶς 05: 00, ὅπως γινόταν μέχρι σήμερα.

6) Ἀπεφάσισε ὅπως ἐπιτρέψει καὶ γιὰ τὸ ἔτος 2024 τὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου μέχρι τὶς 12 Δεκεμβρίου 2024.

Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Κύπρου,
15 Ἰανουαρίου 2024.

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΥΠΡΟΥ
ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΘΕΝ ΤΗΣ ΤΑΚΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΑ, 12 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2024

Ἡ Ἱερά Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κύπρου συνήλθε σήμερα, Δευτέρα, 12 Φεβρουαρίου 2024, στήν πρώτη τακτική τοῦ ἔτους συνεδρία, ὑπό τήν προεδρίαν τῆς Α.Μ. τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Γεωργίου καί ἐργάσθηκε ὡς ἑξῆς:

1) Κατατέθηκαν οἱ ἐκθέσεις τῶν Ἀρχιερέων γιά τή συμμετοχή τους στοὺς διεκκλησιαστικούς καί διαθρησκευτικούς διαλόγους. Οἱ ἐκθέσεις θά μελετηθοῦν ἀπό τὰ μέλη τῆς Ἱεράς Συνόδου, τὰ ὁποῖα θά καταθέσουν καί τίς ἀπόψεις τους.

2) Ἐπεκύρωσε τήν ὑπό τοῦ Ἐξαμελοῦς Συνοδικοῦ Δικαστηρίου ἐπιβληθεῖσαν εἰς τὸν τέως ἱερέα Πέτρο Χριστοδούλου, ἐκ Παναγιάς Πάφου, ποινὴ τῆς καθαιρέσεως ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος καί τῆς ἐπαναφορᾶς του εἰς τὰς τάξεις τῶν λαϊκῶν, λόγῳ τῆς ἐκ μέρους του μὴ ἀναγνώρισης οἰασδήποτε ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς.

3) Ἐνημερώθηκε ἀπὸ τὴν Ὑπουργὸ Παιδείας καί Ὑπηρεσιακούς παράγοντες τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας, οἱ ὁποῖοι εἶχαν προσκληθεῖ πρὸς τοῦτο, διὰ τὸ μάθημα τῆς Σεξουαλικῆς διαπαιδαγώγησης στὰ σχολεῖα. Στὴ συζήτηση ποὺ ἀκολούθησε, ἐτονίσθη καί πάλι, ἀπὸ τὰ μέλη τῆς Ἱεράς Συνόδου, ὅτι γίνεται κατανοητὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ παιδιά ἔχουν πρόσβαση σήμερα σὲ πολλὰς πηγὰς (διαδίκτυο κ.λπ), ἀπ' ὅπου εἶναι δυνατόν νὰ λαμβάνουν λανθασμένες πληροφορίες γιά τὸ θέμα αὐτὸ καί, ὡς ἐκ τούτου, χρειάζεται μία

υπεύθυνη πληροφόρησή τους. Έτονίσθη, όμως, ότι θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ή ηλικία τών παιδιών σε κάθε στάδιο πληροφόρησης, τὰ χρηστὰ ἦθη τῆς κοινωνίας, καὶ τῆς πατρίδας μας, οἱ εἰσηγήσεις τῶν γονέων καὶ ὅπως ἀποκλειστοῦν ἀπὸ τὸ μάθημα καὶ τὸ σχολεῖο μὴ ἐκπαιδευτικοί. Μὲ τὴν κ. Ὑπουργὸ συζητήθηκε καὶ τὸ γενικότερο θέμα τῆς Παιδείας μας, τῶν ἐπιπέδων καὶ τῶν ἐπιδιώξεων τῆς. Ὑποβλήθηκαν ἐρωτήσεις καὶ εἰσηγήσεις στὶς ὁποῖες, ἡ κ. Ὑπουργός, ἔδωσε ἀπαντήσεις καὶ ἀνέλυσε τοὺς προγραμματισμοὺς τοῦ Ὑπουργείου.

Ἰερά Ἀρχιεπισκοπή Κύπρου,
12 Φεβρουαρίου 2024.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΟΝ ΣΑΒΒΑ ΛΑΥΡΙΩΤΗ

Η Ιερά Σύνοδος της Αγιοτάτης Εκκλησίας της Κύπρου εφιστά την προσοχή του χριστεπώνυμου πληρώματός της και το προτρέπει να αποφεύγει κάθε σχέση με τον δήθεν «*Αγιορείτη Γέροντα Σάββα Λαυριώτη*», πρώην μοναχό του Αγίου Όρους, ο οποίος έχει αποβληθεί από την Ιερά Μονή Μεγίστης Λαύρας Αγίου Όρους όπου εμόναζε, καθ' όσον είχε θέσει τον εαυτό του εκτός της Εκκλησίας, ερχόμενος σε αντίθεση με τον Καθηγούμενο της Μονής και με ολόκληρη την αδελφότητα.

Μετά την αποπομπή του εξ Αγίου Όρους ο ως άνω εξακολουθεί να χρησιμοποιεί καταχρηστικά τον τίτλο του «*Αγιορείτη*» και «*Λαυριώτη*» μοναχού, και περιοδεύει κηρύττοντας την ανυπακοή στην Εκκλησία και την απομάκρυνση από αυτήν.

Επισημαίνουμε πως ο εν λόγω ρασοφόρος ΔΕΝ ΑΝΗΚΕΙ ΣΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ, ΑΦΟΥ ΟΥΔΕΝΑ ΟΡΘΟΔΟΞΟ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΝΗΜΟΝΕΥΕΙ, και η δράση του στην Κύπρο δεν είναι μόνο εκκλησιαστικά αλλά και εθνικά επικίνδυνη.

Εκ της Ιεράς Συνόδου τής Εκκλησίας της Κύπρου

Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου,
12 Φεβρουαρίου 2024

Ο ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΣ

ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Η ΘΕΙΑ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Καὶ ὅταν ἔρθει ἡ στιγμή τῆς θείας Κοινωνίας καὶ πρόκειται νὰ πλησιάσεις τὴν ἁγία Τράπεζα, πίστευε ἀκλόνητα πὼς ἐκεῖ εἶναι παρὼν ὁ Χριστός, ὁ Βασιλιάς τῶν ὅλων. Ὅταν δεῖς τὸν ἱερέα νὰ σοῦ προσφέρει τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου, μὴ νομίσῃς ὅτι ὁ ἱερέας τὸ κάνει αὐτό, ἀλλὰ πίστευε ὅτι τὸ χέρι ποῦ ἀπλώνεται εἶναι τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸς ποῦ λάμπρυνε μὲ τὴν παρουσία Τοῦ τὴν τράπεζα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, Αὐτὸς καὶ τώρα διακοσμεῖ τὴν Τράπεζα τῆς θείας Λειτουργίας. Παραβρίσκειται πραγματικὰ καὶ ἐξετάζει τοῦ καθενὸς τὴν προαίρεση καὶ παρατηρεῖ ποιὸς πλησιάζει μὲ εὐλάβεια ταιριαστὴ στὸ ἅγιο Μυστήριον, ποιὸς μὲ πονηρὴ συνείδηση, μὲ σκέψεις βρωμερὲς καὶ ἀκάθαρτες, μὲ πράξεις μολυσμένες. Ἀναλογίσου, λοιπόν, κι ἐσὺ ποιὸ ἐλάττωμά σου διόρθωσες, ποιὰν ἀρετὴ κατόρθωσες, ποιὰν ἁμαρτία ἔσβησες μὲ τὴν ἐξομολόγησή σου, σὲ τί ἔγινες καλύτερος. Ἄν ἡ συνείδησή σου σὲ πληροφοροεῖ ὅτι φρόντισες ἀρκετὰ γιὰ τὴν ἐπούλωση τῶν ψυχικῶν σου τραυμάτων, ἂν ἔκανες κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴ νηστεία, κοινώνησε μὲ φόβο Θεοῦ. Ἄλλιῶς, μείνε μακριὰ ἀπὸ τὰ ἄχραντα Μυστήρια. Καὶ ὅταν καθαριστεῖς ἀπ' ὅλες τὶς ἁμαρτίες σου, τότε νὰ πλησιάσεις.

Νὰ προσέρχεστε, λοιπόν, στὴ θεία Κοινωνία μὲ φόβο καὶ τρόμο, μὲ συνείδηση καθαρὴ, μὲ νηστεία καὶ προσευχή. Χωρὶς νὰ θορυβεῖτε, χωρὶς νὰ ποδοπατᾶτε καὶ νὰ σπρώχνετε τοὺς διπλανοὺς σας. Γιατί αὐτὸ ἀποτελεῖ τὴ μεγαλύτερη τρέλα καὶ τὴ χειρότερη περιφρόνηση τῶν θείων Μυστηρίων.

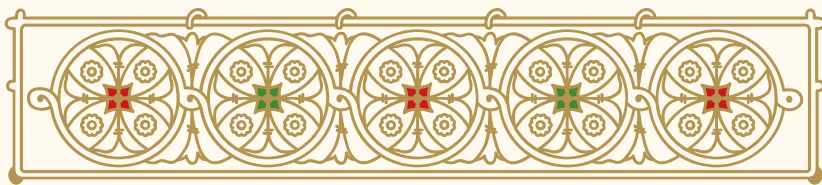
Πές μου, ἄνθρωπε, γιατί κάνεις θόρυβο; Γιατί βιάζεσαι; Σὲ πιέζει τάχα ἡ ἀνάγκη νὰ κάνεις τὶς δουλειές σου; Καὶ σοῦ περνάει ἄραγε, τὴν ὥρα ποῦ πᾶς νὰ κοινωνήσεις, ἡ σκέψη ὅτι ἔχεις δουλειές; Ἐχεις μήπως τὴν αἴσθησιν ὅτι εἶσαι πάνω στὴ γῆ; Νομίζεις ὅτι βρίσκεσαι μαζί μὲ ἀνθρώπους καὶ ὄχι μὲ τοὺς χοροὺς τῶν ἀγγέλων; Μὰ κάτι τέτοιο εἶναι δεῖγμα πέτρινης καρδιάς...

ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΩΣ ΤΗΝ ΑΠΟΛΥΣΗ

Ἦρθες, λοιπόν, στήν ἐκκλησία καί ἀξιώθηκες νά συναντήσεις τὸ Χριστό; Μὴ φύγεις, ἂν δὲν τελειώσει ἡ ἀκολουθία. Ἄν φύγεις πρὶν ἀπὸ τὴν ἀπόλυση, εἶσαι ἔνοχος ὅσο κι ἓνας δραπέτης. Πηγαίνεις στὸ θέατρο καί, ἂν δὲν τελειώσει ἡ παράσταση, δὲν φεύγεις. Μπαίνεις στήν ἐκκλησία, στὸν οἶκο τοῦ Κυρίου, καί γυρίζεις τὴν πλάτη στὰ ἄχραντα Μυστήρια; Φοβήσου τουλάχιστον ἐκεῖνον πού εἶπε: «Ὅποιος καταφρονεῖ τὸ Θεό, θὰ καταφρονηθεῖ ἀπ' Αὐτόν» (Πρβλ. Παροιμ. 13:13).

Τί κάνεις, ἄνθρωπε; Ἐνῶ ὁ Χριστὸς εἶναι παρών, οἱ ἄγγελοὶ Του παραστέκονται, οἱ ἀδελφοί σου κοινωνοῦν ἀκόμα, ἐσὺ τοὺς ἐγκαταλείπεις καί φεύγεις; Ὁ Χριστὸς σου προσφέρει τὴν ἀγία σάρκα Του, κι ἐσὺ δὲν περιμένεις λίγο, γιὰ νὰ Τὸν εὐχαριστήσεις ἔστω μὲ τὰ λόγια; Ὅταν παρακάθεσαι σὲ δεῖπνο, δὲν τολμᾶς νὰ φύγεις, ἔστω κι ἂν ἔχεις χορτάσει, τὴ στιγμή πού οἱ φίλοι σου κάθονται ἀκόμα στὸ τραπέζι. Καί τώρα πού τελοῦνται τὰ φρικτὰ Μυστήρια τοῦ Χριστοῦ, τ' ἀφήνεις ὅλα στὴ μέση καί φεύγεις;

Θέλετε νὰ σᾶς πῶ τίνος τὸ ἔργο κάνουν ὅσοι φεύγουν πρὶν τελειώσει ἡ θεία Λειτουργία καί δὲν συμμετέχουν ἔτσι στὶς τελευταῖες εὐχαριστήριες εὐχές; Ἴσως εἶναι βαρὺ αὐτὸ πού πρόκειται νὰ πῶ, μὰ πρέπει νὰ τὸ πῶ. Ὅταν ὁ Ἰούδας πῆρε μέρος στὸν Μυστικὸ Δεῖπνο τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ὅλοι ἦταν καθισμένοι στὸ τραπέζι, αὐτὸς σηκώθηκε πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους κι ἔφυγε. Ἐκεῖνον, λοιπόν, τὸν Ἰούδα μιμοῦνται... Ἄν δὲν ἔφευγε τότε ἐκεῖνος, δὲν θὰ γινόταν προδότης, δὲν θὰ χανόταν. Ἄν δὲν ξεχώριζε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸ ποίμνιο, δὲν θὰ τὸν ἔβρισκε μόνο του ὁ λύκος, γιὰ νὰ τὸν φάει.

ΤΟ ΚΑΘΙΕΡΩΜΕΝΟ ΚΟΥΙΜΟ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΑΣ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΚΥΠΡΟΥ

ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΜΑΣ

Την Τετάρτη, 3 Ιανουαρίου 2024, πραγματοποιήθηκε στην ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου η καθιερωμένη τελετή του κοψίματος της βασιλόπιτας, στην οποία προέστη ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Γεώργιος. Παρόντες ήταν και οι τρεις Επίσκοποι, ο Καρπασίας κ. Χριστοφόρος, ο Νεαπόλεως κ. Πορφύριος, ο Μεσαορίας κ. Γρηγόριος και το προσωπικό της Ιεράς Αρχιεπισκοπής.

Ο Μακαριώτατος μιλώντας προς τους εν Κυρίω αδελφούς και συνεργάτες του είπε, μεταξύ άλλων, τα εξής:

Με τη βοήθεια του Θεού ένας ακόμη χρόνος παρήλθε. Ανήκει πια στην ιστορία με όλα τα θετικά και αρνητικά του δεδομένα. Βέβαια η έννοια του έτους, της χρονιάς είναι δημιούργημα των ανθρώπων για να ρυθμίζουν τη ζωή τους, τις κοινωνικές και τις πολλαπλές τους υποχρεώσεις ή τους επιδιωκόμενους στόχους τους. Στην ουσία το έτος είναι μια συμβατική έννοια, σε αντίθεση με τη φυσική έννοια του χρόνου που γίνεται αντιληπτή με τη διαδοχή των γεγονότων και τις μεταβολές που γίνονται στο κόσμο.

Στη συνέχεια μάς μίλησε για την ταχύτητα με την οποία ο χρόνος παρέρχεται και αναφέρθηκε στο ποίημα του Καβάφη τα «ΚΕΡΙΑ», το οποίο ερμήνευσε σε γενικές γραμμές.

Ορμώμενος ο Μακαριώτατος από το ποίημα αυτό, μίλησε για την απαισιοδοξία και πολλάκις για τον πόνο που νιώθουν οι κοσμικοί άνθρωποι, όταν συνειδητοποιούν ότι τα περισσότερα χρόνια της ζωής τους παρήλθαν και οδηγούνται σύντομα προς τον θάνατο. Οι άνθρωποι αυτοί – είπε – προσπαθούν παντοιοτρόπως να ανακόψουν την έννοια του χρόνου με χίλιους δύο τρόπους, χωρίς, φυσικά, να το επιτυγχάνουν. Και οδηγούνται σε ακόμη πιο απαισιόδοξες καταστάσεις, για να μη πούμε σε ψυχολογικά προβλήματα.

Αλλά για τους χριστιανούς, που πιστεύουν στην αιωνιότητα, ακούγεται η φωνή του Κυρίου: «οὐχ οὕτως ἔσται ὑμῖν» (Ματθ. 20, 26). Ο χριστιανός αξιολογεί, και επιβάλλεται να αξιολογεί τη ζωή του με το όραμα της αιωνιότητας. Ενδοσκοπεί συνεχώς, βλέπει τα λάθη του παρελθόντος, προσπαθεί να τα διορθώσει και να βελτιωθεί, ώστε η ζωή του να είναι ευάρεστη ενώπιον του Κυρίου. Ο στόχος του κάθε χριστιανού επιβάλλεται να είναι η ένωσή του μετά του Ιησού Χριστού, η οποία αρχίζει από αυτή τη ζωή, αφού και ο ίδιος ο Κύριος διακήρυξε ότι «ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντὸς ὑμῶν ἔστιν» (Λουκ.17, 21) και ολοκληρώνεται με την εις ουρανούς εκδημία του.

Συνεπώς, ακόμη και η ευχή που εκφράζουμε «**ΧΡΟΝΙΑ ΣΑΣ ΠΟΛΛΑ**» έχει την έννοια ότι παρακαλούμε τον Κύριο να μας χαρίσει χρόνια πολλά για να μπορούμε και να ασκούμεθα συνεχώς στην αρετή της μετανοίας και να επιδιδώμαστε σε έργα ευάρεστα προς τον Κύριο. Δια της μετανοίας αναγόμαστε σε έργα φιλανθρωπίας και χριστιανικής αρετής και ετοιμάζουμε τις ψυχές μας, να τις παραδώσουμε αγνές ενώπιον του Θεού. Αυτό είναι το χριστιανικό μας χρέος.

Αναφερόμενος στην αποστολή εκάστου υπαλλήλου στην ιερά Αρχιεπισκοπή, μάς τόνισε ότι αυτή έχει, όλως ιδιαιτέρως, μιαν ιδιάζουσα χροιάν. Εργαζόμαστε σ' έναν ιερό χώρο, επιτελούμε ένα ιερό καθήκον και οφείλουμε να εκδαπανούμε όλες μας τις δυνάμεις για την επιτυχία του. Στην αποστολή μας αυτή, ας έχουμε σύμβουλο και καθοδηγητή μας την αγνότητα της συνειδήσεώς μας.

Στη συνέχεια, ο Μακαριώτατος επέδωσε την τεμαχισθείσα βασιλόπιτα σ' έναν έκαστον εκ των παρισταμένων ευχόμενος ολοψύχως:

«**ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ ΚΑΙ ΚΑΡΠΟΦΟΡΑ ΕΝ ΠΑΣΙ**».

ΤΟ ΕΝΩΤΙΚΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΟΥ 1950

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ

κ.κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΗ ΣΥΝΑΞΗ ΤΟΥ ΣΙΜΑΕ

ΣΤΙΣ 15 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

Για δύο λόγους νιώθω ιδιαίτερη συγκίνηση απόψε. Πρώτα για την επέτειο που μας συγκέντρωσε όλους εδώ. Την επέτειο του ενωτικού δημοψηφίσματος, που συνόψισε στη διακήρυξή του ό,τι απέθεσαν 35 ελληνικοί αιώνες στο ατομικό και ομαδικό υποσυνείδητο των Ελλήνων της Κύπρου, την αξίωση της ένωσης της Κύπρου με την Ελλάδα. Κι ύστερα γιατί η εκδήλωση γίνεται εδώ, μπροστά σ' αυτούς που, λίγα χρόνια μετά, θεώρησαν εκείνη τη μοναδική πράξη ως προοίμιο της μεγαλειώδους εθνικής εξόρμησης του 1955 και ανάλαβαν να την πραγματοποιήσουν με τον ηρωισμό τους. Η αποψινή εκδήλωση είναι μια άμεση και έμπρακτη αναπόληση της Ιστορίας, πάνω στα ίδια τα αποτυπώματά της. Είπα κι άλλη φορά, εξάλλου, ότι μου προκαλεί πραγματικό δέος η ενατένιση των φωτογραφιών των ηρώων μας, που σαν άλλο εκκλησιαστικό εικονοστάσιο, κοσμούν την αίθουσα αυτή του ΣΙΜΑΕ.

Όταν ένας λαός, όπως είναι ο λαός μας, διαβαίνει επί αιώνες τα μονοπάτια της Ιστορίας, όταν είναι προικισμένος με ιδιαίτερα υψηλές αξίες και ιδανικά, αλλά και κατοικεί σε κρίσιμα γεωγραφικά σταυροδρόμια, είναι φυσικό στα κατάστιχα της μνήμης του να είναι καταχωρισμένα, σε αναρίθμητο πλήθος, γεγονότα, πρόσωπα, ημερομηνίες, αναβάσεις θριάμβου, καταβάσεις οδύνης, νίκες και ήττες, περηφάνια πολλή για αποφάσεις ηρωικές, θρήνος για απώλειες τραγικές.

Η επέτειος που τιμούμε συγκεντρώνει περηφάνια για την εθνική μας καταγωγή και πολλών αιώνων αντίσταση στην προσπάθεια αφελληνισμού μας από πολλούς κυρίαρχους, άλλοτε με προτάσεις καλοπέρασης και ευδαιμονίας και άλλοτε με πράξεις δηλώσεων και εξανδραποδισμού. Παρόλο ότι προηγήθηκαν

και άλλα τρία δημοψηφίσματα μέχρι τότε, στα 1914, 1921 και 1930, το δημοψήφισμα για το οποίο μιλούμε ήταν το μόνο στο οποίο κλήθηκε όλος ο λαός να τοποθετηθεί. Αξίζει τον κόπο η αναφορά στο ιστορικό υπόβαθρο αυτής της ένδοξης σελίδας της Ιστορίας μας. Γιατί, παρόλα τα τραγικά πιασμένα που ακολούθησαν, τα μεγάλα γεγονότα της Ιστορίας μας δεν θα πρέπει να χάσουν τη λάμψη τους. Θα πρέπει να στέκονται πάντοτε ως λαμπροί φάροι, προς τους οποίους ατενίζοντας το έθνος να εμπνέεται, να παραδειγματίζεται, να φωτίζεται ηθικά, να αντλεί νέες πνευματικές δυνάμεις, παρακάμπτοντας πρόσκαιρες δυσκολίες.

Από τον 15ο αιώνα π.Χ. έχουμε μόνιμη εγκατάσταση των Μυκηναίων στην Κύπρο. Το αποδεικνύουν όχι μόνο οι ιστορικές αναφορές και οι εμπορικές επισημάνσεις, αλλά και οι αρχαιολογικές έρευνες. Έκτοτε η Κύπρος παρέμεινε Ελληνική, χωρίς ποτέ να αποβάλει τον ελληνικό χαρακτήρα της.

Είναι γνωστές οι αναφορές του Ομήρου για την Κύπρο, τόσο στην Ιλιάδα όσο και στην Οδύσσεια. Η παράδοση θέλει ήρωες του Τρωικού πολέμου να ιδρύουν πόλεις - βασιλεία στην Κύπρο: Ο Τεύκρος τη Σαλαμίνα, ο Αγαπήνορας την Πάφο, ο Κηφέας την Κερύνεια, και άλλοι, άλλες. Αργότερα ο Αθηναίος Κίμωνας εκστρατεύει και ελευθερώνει την Κύπρο από τους Πέρσες (450 π.Χ.)

Σπουδαία προσωπικότητα της Κύπρου στον εθνικό τομέα, η μεγαλύτερη στους 35 ελληνικούς της αιώνες, υπήρξε, τον 4ο π.Χ. αιώνα, ο Ευαγόρας, βασιλιάς της Σαλαμίνας, που εμπέδωσε το εθνικό φρόνημα σε όλη την Κύπρο και εργάστηκε για τη συνένωση των Πανελλήνων. Λίγο αργότερα, οι Κύπριοι βασιλείς έχοντας συναίσθηση της εθνικής ενότητας θέτουν τον στόλο τους στη διάθεση του Μ. Αλεξάνδρου και συμβάλλουν αποφασιστικά στην άλωση της Τύρου.

Μετά τον θάνατο του Αλεξάνδρου, η Κύπρος υπάγεται στο κράτος των Πτολεμαίων και αργότερα υποτάσσεται, όπως και η υπόλοιπη Ελλάδα, στους Ρωμαίους. Στην περίοδο της Ρωμαιοκρατίας, και συγκεκριμένα το 45 μ.Χ., η Κύπρος δέχτηκε την επίσκεψη των αποστόλων Παύλου, Βαρνάβα και Μάρκου και εκχριστιανίστηκε με ταχύτατους ρυθμούς. Από τότε στη ζωή της Κύπρου τον πρώτο ρόλο θα τον έχει η Εκκλησία της. Μετά της Εκκλησίας συνυφάνθη ολόκληρος ο βίος των Ελλήνων της Κύπρου, αφού από τον 4^ο αιώνα και εξής, η Εκκλησία περιέλαβε τη μέγιστη πλειονότητα του πληθυσμού της νήσου και διαρρύθμισε τους εθνικούς, οικονομικούς, πολιτισμικούς και οικογενειακούς θεσμούς του τόπου.

Ακολούθησαν τα ευτυχισμένα ελεύθερα χρόνια, όχι βέβαια χωρίς περιπέτειες κατά καιρούς, λόγω της γειτνίασης των Αράβων και των Αραβικών επιδρομών, κατά τα οποία η Κύπρος αποτελούσε τμήμα της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Η Εκκλησία της αναγνωρίστηκε αυτοκέφαλος από την Γ' Οικουμενική Σύνοδο, το 431, αργότερα δε, περί τα τέλη του 5ου αιώνα, ο Αρχιεπίσκοπός της δέχτηκε βασιλικά προνόμια από τον αυτοκράτορα, γενόμενος στην πραγματικότητα εκπρόσωπός του, στο άκρο αυτό της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Μέχρι σήμερα, ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου φέρει πορφυρούν μανδύα, βασιλικό σκήπτρο, αντί αρχιερατικής ράβδου, και υπογράφει με κιννάβαρι, κόκκινο δηλαδή μελάνι, όπως ο αυτοκράτορας. Τα ιερά αυτά σύμβολα τα μεταφέρουμε με ιδιαίτερη συγκίνηση μέχρι σήμερα, σαν σε ιερή σκυταλοδρομία, από τον αυτοκράτορα Ζήνωνα και τον Αρχιεπίσκοπο Ανθέμιο, προσβλέποντας και αναμένοντας την εθνική αποκατάσταση, οπότε θα τα αποθέσουμε ως σύμβολα μιας πολυαίωνης ευθύνης που φέραμε σε πέρας.

Το 1191 τερματίστηκε ο ελεύθερος βίος μας και περιπέσαμε, για οκτώ ολόκληρους αιώνες, σε διαδοχικές επαχθείς δουλείες σε Ναΐτες, Λουζινιανούς, Ενετούς, Τούρκους και Άγγλους.

Καθ' όλη τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας, που κράτησε τρεις αιώνες, από το 1570 μέχρι το 1878, έγιναν πάμπολλες εξεγέρσεις των Κυπρίων, που πνίγονταν όμως στο αίμα. Έστω και αποτυχημένες, όμως, είχαν τη σημασία τους. Κράτησαν το εθνικό αίσθημα ζωντανό και μετέδιδαν αναλλοίωτο και ανόθευτο τον πόθο για ένωση με τη μητέρα πατρίδα, την Ελλάδα, από γενιά σε γενιά. Σ' όλες τις εξεγέρσεις πρωτοστατούσε η Εκκλησία, η οποία ως ο μόνος θεσμικός φορέας των υποδούλων είχε αναλάβει και την παιδεία του λαού.

Στη μεγάλη προσπάθεια του ξεσηκωμού του 1821 για ελευθερία, δεν ήταν δυνατό να μείνει πίσω η Κύπρος. Η θέση της, όμως, στο κέντρο του σουλτανικού κράτους, δεν της επέτρεπε ένοπλη εξέγερση. Μια εξέγερση θα καταπνιγόταν αμέσως στο αίμα από δυνάμεις που θα αποβιβάζονταν από τη Μ. Ασία, την Αίγυπτο, τη Συρία, κτήσεις, τότε, του σουλτανικού κράτους. Γι' αυτό και η Κύπρος βοήθησε στον αγώνα με χρήματα, τρόφιμα και οπλισμό.

Η Κύπρος πλήρωσε βαρύ τίμημα για τη συμμετοχή της αυτή στον αγώνα της εθνικής παλιγγενεσίας. Την 9^η Ιουλίου 1821 ο Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός απαχονίστηκε και οι τρεις Μητροπολίτες της αποκεφαλίστηκαν. Σ' ένα εξαήμερο, από τις 9 μέχρι τις 14 Ιουλίου, 486 κληρικοί και λαϊκοί, προύχοντες του λαού, σφαγιάστηκαν από τους Τούρκους.

Οι Κύπριοι, μετά το 1830, διεκδικούσαν ξεκάθαρα πια την ενσωμάτωσή τους, στο ελεύθερο Ελληνικό Κράτος. Η πρώτη νύξη έγινε με αίτημα προς τον Καποδίστρια. Ακολούθησαν πολυάριθμες προσπάθειες από τότε.

Το 1878 η Κύπρος παραχωρήθηκε από την Τουρκία στην Αγγλία. Είμαι σίγουρος πως αν δεν γινόταν αυτή η αλλαγή, στους νικηφόρους πολέμους του 1912-13, το ελληνικό ναυτικό, σ' εκείνη τη μεγαλειώδη εξόρμησή του, θα ελευθέρωνε και την Κύπρο, όπως έκαμε και για άλλα, πολλά, Τουρκοκρατούμενα, τότε, νησιά.

Είναι γεγονός ότι κάναμε λάθος εκτιμήσεις για τους νέους κατακτητές μας. Νομίσαμε πως πολύ σύντομα οι Άγγλοι θα παραχωρούσαν την Κύπρο στην Ελλάδα, όπως έκαναν προηγουμένως, στα 1864, με τα Επτάνησα. Διαψευστήκαμε όμως. Και στο πρόσωπό τους συναντήσαμε την πιο στυγνή δουλεία, στυγνότερη ακόμα και από την τουρκική. Και η σημερινή κακοδαιμονία μας, στους Άγγλους και στη διαιρετική πολιτική τους οφείλεται.

Ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος, υποδεχόμενος τους Άγγλους, υπενθύμιζε σ' αυτούς ότι «ό Κυπριακός λαός θέλει διατελεί άφοσιωμένος εις τήν νέαν αυτού κυβέρνησιν... χωρίς να άρνηθῆ τήν καταγωγὴν καὶ τοὺς πόθους αὐτοῦ». Συνεχείς πρεσβείες του Σωφρονίου αλλά και του Κυρίλλου του Β', καθώς και του Κυρίλλου του Γ' στην Αγγλία, υπενθύμιζαν την ελληνικότητα της Κύπρου και ζητούσαν την παραχώρησή της στην Ελλάδα.

Προσωπικά, δεν είμαι σίγουρος, αν η προσφορά της Κύπρου από την Αγγλία στην Ελλάδα το 1915, με αντάλλαγμα την είσοδο της Ελλάδας στον πόλεμο, στο πλευρό των Συμμάχων, ήταν ειλικρινής. Στην εξουσία βρισκόταν τότε η κυβέρνηση Ζαΐμη που ακολουθούσε μαζί με τον βασιλιά Κωνσταντίνο την πολιτική ουδετερότητα. Η Ελληνική κυβέρνηση αρνήθηκε να αποκηρύξει τη στάση της ουδετερότητας και οι Άγγλοι απέσυραν την προσφορά τους. Ένας Άγγλος καθηγητής, φίλος του Βενιζέλου, είχε κάνει τότε μια διαφορετική εισήγηση σχετικά με τον τρόπο που έπρεπε να γίνει η προσφορά, αν ήταν ειλικρινής: ο αρχιεπίσκοπος της Κύπρου να ταξιδέψει στην Ελλάδα με αγγλικό πολεμικό και εκεί να ανακηρύξει την ένωση. Θα προκαλούσε έτσι τον ενθουσιασμό του λαού και θα αναγκαζόταν ο βασιλιάς να φέρει πίσω τον Βενιζέλο. Στο υπουργείο εξωτερικών άρεσε η ιδέα, ο Άγγλος πρωθυπουργός, όμως, απέρριψε αυτόν τον τρόπο.

Τον Οκτώβριο του 1931 σημειώθηκε η εξέγερση του Κυπριακού λαού εναντίον της Αγγλικής κατοχής, που είναι γνωστή με το όνομα «ΟΚΤΩΒΡΙΑΝΑ».

Βασικές αιτίες της εξέγερσης ήταν η φτώχεια και η δυστυχία των ανθρώπων, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης και της βαριάς, άμεσης και έμμεσης, φορολογίας, μαζί με την απογοήτευση του λαού για την αρνητική στάση της Αγγλίας στις διεκδικήσεις για συνταγματικές ελευθερίες και στο αίτημα για Ένωση με την Ελλάδα.

Η βρετανική πολιτική μετά τα Οκτωβριανά στόχευε στην εκμηδένιση του πολιτικού ρόλου της Εκκλησίας και στην καθυπόταξή της, με μια σειρά νόμων που αφορούσαν στην εκλογή Αρχιεπισκόπου και ανέτρεπαν την ισχύουσα κανονική τάξη, καθιερώνοντας την επέμβαση της ξένης δύναμης στις εκκλησιαστικές υποθέσεις. Ήταν εφαρμογή του «κτυπήστε την κεφαλή για να παραλύσει το σώμα». Λόγω της αντιστασιακής δραστηριότητας και της εθνοπρεπούς δράσης του τοποτηρητή του Αρχιεπισκοπικού Θρόνου Μητροπολίτη Πάφου Λεοντίου, η βρετανική πολιτική λειτούργησε, στο τέλος, ευεργετικά υπέρ της αναβάθμισης του εθναρχικού ρόλου της Εκκλησίας.

Τα Οκτωβριανά αναδείχτηκαν, τελικά, ένας αξιοποιήσιμος σταθμός στην Ιστορία του Κυπριακού αλυτρωτισμού που ανάδειξε τις «σταθερές» της αυταπάρνης και της αυτοθυσίας για την πατρίδα, οι οποίες για πρώτη φορά συνδέθηκαν με αντιαποικιακά - αντιβρετανικά αισθήματα. Ελάχιστοι, πριν από το 1931, φαντάζονταν την ένταση της κατά της Βρετανικής κυριαρχίας αγανάκτησης του κυπριακού λαού.

Τα βαριά καταπιεστικά μέτρα που επιβλήθηκαν στη λεγόμενη περίοδο της Παλμεροκρατίας, που ακολούθησε, δεν μπόρεσαν να καταπνίξουν τον εθνικό πόθο των Κυπρίων για ένωση με τη μητέρα Ελλάδα.

Με την είσοδο της Ελλάδας στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, ο Ελληνικός λαός της Κύπρου καταπνίγοντας την απογοήτευσή του από τη συμπεριφορά της αποικιοκρατικής δύναμης, εντάχθηκε μαζί με τις συμμαχικές δυνάμεις, «ἔχων ἀντικειμενικὸν σκοπὸν», σύμφωνα με το υπόμνημα του Πάφου Λεοντίου στον τότε κυβερνήτη, **«τὴν ἀνάστασιν τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδας καὶ τὴν ἔνωσιν τῆς Κύπρου μετ' αὐτῆς».**

Στη διάρκεια του πολέμου παρατηρήθηκε μια σχετική χαλάρωση των περιορισμών και άρχισαν να γίνονται οι πρώτες δημόσιες διαμαρτυρίες για τα καταπιεστικά μέτρα. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι από τη δεκαετία του '40, και στη δεκαετία του '50 ασφαλώς, οι Έλληνες της Κύπρου δεν ζητούσαν ευρύτερες και αναλογικότερες συνταγματικές ελευθερίες, όπως ήταν τα βασικά αιτήματα μέχρι το 1931, αλλά «ΕΝΩΣΙΝ ΚΑΙ ΜΟΝΟΝ ΕΝΩΣΙΝ».

Η Εκκλησία, με πρωτοβουλία του Λεοντίου που είχε εκλεγεί Αρχιεπίσκοπος στις 20 Ιουνίου 1947, μπουκόταρε τη λεγόμενη Διασκεπτική, με την οποία οι Άγγλοι προσπαθούσαν να διαιωνίσουν τη διακυβέρνησή τους επί της Κύπρου, προσφέροντας ένα είδος αυτοκυβέρνησης με μεγαλύτερη, τάχα, συμμετοχή των Κυπρίων.

Ακολούθησαν διαδηλώσεις με αίτημα την αυτοδιάθεση – ένωση και απεργίες των εργατών για καλύτερους όρους εργασίας. Αξιοσημείωτο είναι πως και το κομμουνιστικό κόμμα εγκατέλειψε το αίτημα της αυτοκυβέρνησης και ενστερνίστηκε την πολιτική της Ένωσης.

Αυτές οι πολυαίωνες διαδικασίες, οι περιπέτειες και τα παθήματα του Κυπριακού λαού έδρασαν ως το ιστορικό υπόβαθρο πάνω στο οποίο φύτρωσε και ανεπτύχθη η ιδέα του Ενωτικού Δημοψηφίσματος.

Στην Ιερά Σύνοδο που είχε συσταθεί υπό τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο τον Β΄, τον από Κυρηνείας και αποτελείτο από τους Μητροπολίτες Πάφου Κλεόπα, Κιτίου Μακάριο και Κυρηνείας Κυπριανό, καθώς και τον Χωρεπίσκοπο Σαλαμίνας Γεννάδιο μελετώνταν τρόποι προώθησης της ένωσης. Ο τότε Μητροπολίτης Κιτίου Μακάριος, ο μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄, ως πρόεδρος του Γραφείου Εθναρχίας, έθεσε στην Ιερά Σύνοδο το θέμα της διεξαγωγής δημοψηφίσματος, με το οποίο να εκαλείτο ο λαός να ψηφίσει υπέρ της ένωσης με τη μητέρα Ελλάδα. Στα βαριά αφελληνιστικά μέτρα της ξένης Κυβέρνησης, ο Κυπριακός λαός εκαλείτο να απαντήσει με την ελληνική αξιοπρέπειά του.

Η ιδέα του δημοψηφίσματος είχε εκφραστεί προηγουμένως και από τον Ελλαδίτη καθηγητή της Νομικής **Δημήτριο Βεζανή**, είχε δε αρχίσει να συζητείται και από την Αριστερά, στην Κύπρο.

Η Ιερά Σύνοδος απεδέχθη την πρόταση με ενθουσιασμό. Οι ιεράρχες τέθηκαν επικεφαλής για την προκήρυξη και τη διοργάνωση καθώς και τη διεξαγωγή του Δημοψηφίσματος, στην περίπτωση που η Κυβέρνηση, στην οποία θα απευθύνονταν, αρνιόταν να το διενεργήσει. Όπως ήταν αναμενόμενο, ο Κυβερνήτης αρνήθηκε τη βοήθεια στη διεξαγωγή του δημοψηφίσματος, το οποίο δέχτηκαν όλα τα Κόμματα, ανεξάρτητα από τις πολιτικές ή ιδεολογικές τους απόψεις και θέσεις.

Παρόλο ότι στον τόπο μας είναι συνυφασμένη η δράση της Εκκλησίας με τους απελευθερωτικούς αγώνες του λαού, η Ιερά Σύνοδος του 1948 άνοιξε

νέες προοπτικές. Δεν ακολούθησε τα γεγονότα. Προπορεύτηκε, ανοίγοντας νέους δρόμους που επέβαλλε η εθνική μας καταγωγή.

Τίτλος του δελτίου προς υπογραφή ήταν: **«ΑΞΙΟΥΜΕΝ ΤΗΝ ΕΝΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»**. Το δημοψήφισμα προκηρύχθηκε για τις 15-22 Ιανουαρίου 1950.

Την Κυριακή 15 Ιανουαρίου 1950, οι Κύπριοι υπέγραψαν, μαζικά, μέσα στις εκκλησίες τις δέλτους του δημοψηφίσματος, αξιώνοντας ένωση με τη μητέρα πατρίδα. Η συμμετοχή ξεπέρασε κάθε πρόβλεψη, παρά τις απειλές των αρχών. Από τους Ελληνοκυπρίους που είχαν δικαίωμα ψήφου, ποσοστό 95,7% ψήφισε υπέρ της Ένωσης. Απέσχαν οι Κυβερνητικοί υπάλληλοι, που είχαν προειδοποιηθεί ότι θα απελύονταν από τις εργασίες τους, αν συμμετείχαν στο δημοψήφισμα. Το αποτέλεσμα του Δημοψηφίσματος αναγγέλθηκε επίσημα στον Κυβερνήτη Σέρ Άντριου Ράιτ, ο οποίος, όμως, επανέλαβε ότι, για τους Άγγλους, το ζήτημα της Κύπρου ήταν «κλειστό».

Τον Μάιο του 1950, κυπριακή αντιπροσωπεία (γνωστή ως Κυπριακή Πρεσβεία), με επικεφαλής τον Μητροπολίτη Κυρηναίας Κυπριανό, παρέδωσε τις δέλτους του δημοψηφίσματος στη Βουλή των Ελλήνων. Στη συνέχεια, πήγε στο Λονδίνο, όπου ο υπουργός Αποικιών αρνήθηκε να τη δεχθεί. Τελικά, τα αποτελέσματα του ενωτικού δημοψηφίσματος υποβλήθηκαν στη Γραμματεία των Ηνωμένων Εθνών, με αίτημα να εφαρμοστεί και για την Κύπρο η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών.

Έτσι έγινε φανερή σ' όλο τον κόσμο η επιθυμία του Κυπριακού λαού να ενωθεί με την Ελλάδα. Από τότε η δραστηριότητα για την ένωση βγήκε από τα στενά όρια της Κύπρου και ξαπλώθηκε και στην Ελλάδα, όπου το ενδιαφέρον του λαού και η ανάμειξη της Κυβέρνησης άρχισαν να μεγαλώνουν.

Τον Ιούνιο του 1950, και ενώ η Κυπριακή πρεσβεία βρισκόταν στο εξωτερικό, πέθανε ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος ο Β' και στη θέση του εξελέγη ο από Κιτίου Μακάριος ο Γ'. Αυτός με την ισχυρή προσωπικότητά του, αλλά και τη συμπαραστάση όλης της Κυπριακής Ιεραρχίας θα ανάγκαζε, πια, την Αθήνα να ακολουθήσει στην εξωτερική της πολιτική τις επιλογές της Λευκωσίας.

Με πάνδημα συλλαλητήρια, με παγκύπριες εθνοσυνελεύσεις και ενέργειες προς την κυπριακή κυβέρνηση και τον ΟΗΕ διαδηλώνονταν ο πόθος των Ελλήνων Κυπρίων για την εθνική τους αποκατάσταση. Οι ειρηνικές αυτές ενέργειες απέβησαν άκαρπες. Είναι χαρακτηριστική η γραπτή απάντηση του

Κυβερνήτη Σέρ Άντριου Ράιτ στο αίτημα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου να εφαρμοσθεί το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης του κυπριακού λαού: «Η Βρετανική Κυβέρνηση δεν σκοπεύει οποιαδήποτε αλλαγή της κυριαρχίας της Κύπρου και θεωρεί το ζήτημα κλειστό». Ήταν επόμενο, το κλειστό για τους Άγγλους αποικιοκράτες ζήτημα της Κύπρου, να το ανοίξει ο Κυπριακός λαός, ο οποίος μπορεί να μη διέθετε τα υλικά μέσα των κατακτητών του, διέθετε όμως ηθική στάθμη και πολιτισμό πολύ ανώτερα απ' αυτούς.

Από τότε άρχισε η μυστική εκπαίδευση νέων στα όπλα κι ένας διάχυτος ενθουσιασμός διαπερνούσε μικρούς και μεγάλους. Στους τοίχους πολλών χωριών μας βρίσκονται ακόμα, έστω και ξεθωριασμένα, γραμμένα κάποια συνθήματα, όπως «Την Ελλάδα θέλομεν κι ας τρώγωμεν πέτρες» και «Έλληνες γεννηθήκαμε και Έλληνες θα πεθάνουμε».

Οι αγγλικές αρχές, ακριβώς για να εμποδίσουν εντατικοποίηση του αγώνα, εισήγαγαν το καλοκαίρι του 1954 νομοθεσία, που απαγόρευε την αναφορά στην Ένωση σε ομιλίες και σε γραπτά κείμενα. Οι Άγγλοι δεν έκρυβαν τις προθέσεις τους για την Κύπρο. Ενώ συζητούσαν το θέμα για την απομάκρυνση του αρχηγείου από την Αίγυπτο, το καλοκαίρι του 1954, ο υφυπουργός αποικιών, Χένρυ Χόπκινσον, ανέφερε επτά φορές, ότι δεν υπάρχει θέμα αλλαγής στη βρετανική διακυβέρνηση της Κύπρου. «Τούτο», πρόσθεσε, «δεν πρόκειται να εγερθεί ή να συζητηθεί. Η Κύπρος ουδέποτε θα γίνει πλήρως ανεξάρτητη ή σε θέση ν' αποφασίσει για το μέλλον της». Το ίδιο καλοκαίρι ο Άγγλος υπουργός εξωτερικών, Άντονι Ήντεν, σ' ένα ταξίδι του στην Ελλάδα, επανέλαβε τα ίδια λόγια στον Έλληνα πρωθυπουργό Αλέξανδρο Παπάγο.

Ο Λώρενς Ντάρρελ, διευθυντής τότε στην Κύπρο του γραφείου δημοσίων πληροφοριών, έκανε την πιο κάτω εκτίμηση των πολιτικών εξελίξεων: «Η μακριά αλυσίδα των βρετανικών υποχωρήσεων, με τελευταία την αποχώρηση από το Σουέζ, πρέπει να σταματήσει. Δεν πρέπει να επιτραπεί το πέρασμα της Κύπρου στα χέρια μιας ασταθούς ελληνικής κυβέρνησης. Αυτό μπορεί να υπονομεύσει το ανατολικό οχυρό του ΝΑΤΟ. Θα πρέπει, επίσης, να λογαριάσουμε την τουρκόφωνη μειονότητα, που αποτελεί το 18% του πληθυσμού και είναι εναντίον κάθε αλλαγής. Έχουμε ευθύνες απέναντι στους Τουρκοκύπριους. Εξάλλου η Τουρκία παίζει ζωτικό ρόλο στο ΝΑΤΟ». (Charles Foley «Legacy of strife»). Η δήλωση αυτή είναι σημαντική, γιατί περιέχει όλα τα στοιχεία της πολιτικής, που θα ακολουθούσαν οι Άγγλοι στο Κυπριακό.

Τώρα πια, οι Κύπριοι καταλάβαιναν ότι ούτε η αγγλική κυβέρνηση ούτε ο

ΟΗΕ θα έφερναν κάποια αλλαγή στο αποικιακό καθεστώς της Κύπρου. Η Εκκλησία με επικεφαλής τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο αποφάσισε να προχωρήσει σε δυναμικότερο αγώνα, αναθέτοντας στον Κύπριο ταγματάρχη Γεώργιο Γρίβα, που ζούσε στην Αθήνα, την οργάνωση του αγώνα με την ΕΟΚΑ (Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών). Παρόλο ότι στην αρχή, η ΕΟΚΑ ήταν μυστική οργάνωση με πολύ περιορισμένο αριθμό μελών, στη συνέχεια βασίστηκε σε πλατιά λαϊκή υποστήριξη. Ο ένοπλος αντιαποικιακός αγώνας συγκίνησε ιδιαίτερα τη νεολαία, που δεν δίστασε να αναλάβει δύσκολα κι επικίνδυνα καθήκοντα και να αναμετρηθεί με τις βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις.

Στα τέσσερα μεγαλειώδη χρόνια του επικού εκείνου αγώνα, από το 1955 μέχρι το 1959, ζωντάνεψαν όλα τα προηγούμενα επιτεύγματα της φυλής στα πρόσωπα των νέων ηρώων. Ο Αυξεντίου, με το «μολών λαβέ» που πρόταξε στους Άγγλους, μόνος και όχι με άλλους 300, ξεπέρασε τον Λεωνίδα. Ο Μάτσης, με την ανεπανάληπτη απάντησή του στον δυνάστη «οὐ περί χρημάτων τὸν ἀγῶνα ποιούμεθα ἀλλὰ περί ἀρετῆς», θύμισε τον Κωνσταντίνο Παλαιολόγο. Ο αχυρώνας του Λιοπετρίου αντικατέστησε το Χάνι της Γραβιάς. Νιώθω άβολα, κάνοντας έστω και απλές νύξεις για τον ένδοξο αυτό αγώνα, σε σας, που έχετε διεξάγει αυτόν τον αγώνα, μπροστά σε σας που παίζατε κορώνα γράμματα τη ζωή σας για την ελευθερία αυτού του τόπου.

Ο απελευθερωτικός μας αγώνας έγινε για την ένωση με την Ελλάδα. Δεν μπόρεσε, όμως, να πραγματοποιήσει πλήρως τον στόχο του. Άμοιροι πολιτικής παιδείας, χωρίς τη στήριξη του εθνικού κέντρου και υπό την πίεση των ισχυρών της γης, συρθήκαμε στα πλοκάμια της αγγλικής διπλωματίας και στα νύχια της τουρκικής βουλιμίας. Συμβιβαστήκαμε, με μίαν ελλειμματική ανεξαρτησία με πολλά τα σπέρματα της διαίρεσης της αγγλικής δολιότητας. Ο αγώνας εκείνος, ωστόσο, τερμάτισε την αποικιοκρατία. Δεν ήταν ούτε λίγο ούτε αμελητέο αυτό. Κι άφησε ανοικτή την προοπτική της μελλοντικής βελτίωσης της ελευθερίας που επιτεύχθηκε.

Δεν μπορέσαμε, δυστυχώς, να ανταποκριθούμε στις απαιτήσεις ούτε της Ιστορίας ούτε της στοιχειώδους λογικής. Ίσως αυτό να συνιστά και απόδειξη της γνήσιας ελληνικής καταγωγής μας. Οι Έλληνες μεγαλουργούμε στους πολέμους και καταστρέφουμε σε καιρούς ειρήνης ότι κερδίζουμε στις μάχες.

Το σύνθημα της Ένωσης της Κύπρου με τη μητέρα Ελλάδα, μαγνήτιζε πολλούς και τότε και σήμερα. Γι' αυτό τον σκοπό διεξήχθη ο απελευθερωτικός μας αγώνας, και για την ευόδωσή του έγιναν τόσες θυσίες. Η αποδοχή

της λύσης της ανεξαρτησίας, από τον Μακάριο, ήταν αποτέλεσμα αδήριτης ανάγκης, ύστερα από την αφόρητη πίεση του Καραμανλή και του Αβέρωφ που απειλούσαν με πλήρη εγκατάλειψη την Κύπρο. Οι Άγγλοι απειλούσαν με διχοτόμηση κι η Τουρκία караδοκούσε από τότε, αφού η αγγλική πονηρία την ενέπλεξε στο θέμα, για πλήρη κατάληψη της Κύπρου.

Θα 'πρεπε να επικρατήσει η λογική. Δεν τα καταφέραμε όμως. Καταστροφική υπήρξε η συγκυρία της επιβολής της ξενοκίνητης δικτατορίας στην Ελλάδα το 1967, που οργάνωσε μια άρτια μηχανή παραπληροφόρησης και υπόσκαψης του Μακαρίου στην Εθνική Φρουρά, στα σχολεία, στα σωματεία, αλλά και παραπληροφόρησης του Διγενή, τον οποίο προσπαθούσε με δόλο και ψεύδη να κρατήσει μόνιμα εναντίον του Μακαρίου. Κατάφερε αυτή η υπόσκαψη να διεισδύσει ακόμα και στην Εκκλησία, οδηγώντας σε αδελφοκτόνο σπαραγμό.

Παρά τις ξεκάθαρες προειδοποιήσεις του Προέδρου Μακαρίου αλλά και άλλων πολλών, ότι η Τουρκία караδοκούσε κι ότι θα θρηνούσαμε επί ερειπίων, το κακό δεν απεφεύχθη. Και μετρούμε σήμερα, πενήντα ολόκληρα χρόνια από τότε. Δεν θα αναφερθώ στο πραξικόπημα, γιατί δεν το αντέχω. Δεν έχω την ψυχική δύναμη να αναφερθώ σε μια τόσο μεγάλη προδοσία, σε έναν τέτοιο αυτοεξευτελισμό. Δεν αντέχω στη σκέψη ότι προσφέραμε άφατη αγαλλίαση στους Τούρκους και στους Άγγλους, στον Κίσιγκερ και στον Ετζεβίτ. Δεν μπορώ να βρω μια, έστω και αδύνατη, δικαιολογία για να την προτάξω στους ήρωές μας: Τον Αυξεντίου, τον Μάτση, τον Παλληκαρίδη. Τι να τους πω; Ότι την ψυχική ανάταση εκείνων, διαδέχτηκε η νάρκωση η δική μας; Θυσιάστηκαν εκείνοι για την Κύπρο και την ελευθερία της, κι ήρθαμε εμείς, ελάχιστα χρόνια μετά, να προσφέρουμε την πατρίδα μας στην Τουρκία;

Εν τούτοις απόψε, στο κλίμα που δημιουργεί η ένδοξη επέτειος που ανασκοπούμε, οφείλουμε να αποτινάξουμε τον εθνικό λήθαργο στον οποίο περιπέσαμε. Να ζήσουμε στο πνεύμα των ημερών εκείνων του Ιανουαρίου του 1950, αλλά και του αγώνα του '55, που ήταν αποτέλεσμα εκείνου. Και να δημιουργήσουμε τις προϋποθέσεις για απελευθέρωση του τόπου, ξεπλένοντας το όνειδος της προδοσίας και της αυξανόμενης αδιαφορίας μας. Δεν διστάζω με την ευκαιρία αυτή να εκφράσω τη λύπη μου, θέλω να πιστεύω και όλων εσάς, και για την προσβλητική στάση της Βουλής των Αντιπροσώπων, η οποία υποκύπτοντας στις τουρκικές πιέσεις, ψήφισε τον νόμον Ακκιντζί εναντίον της αναφοράς στα σχολεία μας της απόφασης των Ελλήνων της Κύπρου να αξιώσουν τότε, στα 1950 «την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα». Πλανώμαστε

«πλάνην οίκτράν» αν νομίζουμε ότι με το να παραγράψουμε το παρελθόν μας θα εξευμενίσουμε τον κατακτητή.

Όταν μιλούμε για πνεύμα του 1955, εννοούμε πάντα ό,τι υψηλότερο μας έδωσε εκείνο. Το αποκορύφωμα των αγώνων και των αξιών του έθνους μας. Και σήμερα ζούμε, δυστυχώς, ερήμην του πενήντα πέντε. Η πατρίδα μας δέχτηκε τελευταία ταπεινώσεις και απογοητεύσεις πολλές. Τις περιπέτειες αυτές της αντιμετώπισαμε χωρίς την αξιοπρέπεια και την ελληνική περηφάνια που δείχνει το πνεύμα του '55. Φταίει το πνεύμα της εποχής που πάει να εξαλείψει ό,τι πιο ευγενικό και ωραίο δημιούργησαν οι ελληνικοί αιώνες; Η ελαστικότητα στις διεθνείς ταπεινώσεις θεωρείται από μερικούς ως ένδειξη ευφύιας αποφεύγοντας τάχα τις συνέπειες. Οι αγωνιστές του '55, όμως, προτιμούσαν την περηφάνια από την ευφύια, τη θυσία από τη ζωή με ταπεινωτικούς όρους για το γένος. Η δημόσια ζωή μας απωθεί πια τα ολοκαυτώματα· δεν έχει τον παλμό του ηρωισμού και τη λαχτάρα του υψηλού· στρουθοκαμηλίζει μπροστά στους φοβερούς κινδύνους που συνεπάγεται η κατοχή.

Ειδικότερα, από το 1974 δεχτήκαμε και δεχόμαστε καθημερινά πολλούς εξευτελισμούς. Κι όμως, πολλοί αντιμετωπίζουν την κατάσταση χωρίς τη στοιχειώδη αξιοπρέπεια, χωρίς την ελληνική περηφάνια. Οι καθημερινές ανακοινώσεις για τον αριθμό των Ελλήνων Κυπρίων που επισκέπτονται τα κατεχόμενα, τα ποσά που ξοδεύουν εκεί, οι αναχωρήσεις από το παράνομο αεροδρόμιο, οι φωνές για διάνοιξη και άλλων οδοφραγμάτων, για να εξοικειωθούμε κι άλλο με την κατοχή, οι πιέσεις από κάποια κόμματα για μίαν οποιαδήποτε λύση, δίνουν μίαν αίσθηση της εθνικής αφασίας στην οποία ένα μεγάλο μέρος του λαού μας έχει περιέλθει.

Κάτω απ' αυτές τις συνθήκες δεν είναι ανεξήγητο το ότι ο διεθνής παράγοντας, ο οποίος παρακολουθεί αυτή την κάμψη του ηθικού μας, πιέζει κι άλλο την πλευρά μας, αφού μάλιστα βρίσκει και σε μερίδα της ηγεσίας μας πρωτοπόρους στην άτακτη υποχώρηση. Κι η Τουρκία περισσότερο αυξάνει τις προκλήσεις της. Αυτά όλα όμως, θα πρέπει να μας αφυπνίσουν από τον λήθαργο. Οφείλουμε, εμείς τουλάχιστον, όσοι και στην Κύπρο και στην Ελλάδα εξακολουθούμε να αγωνιούμε για το μέλλον του τόπου μας, να πρωτοστατήσουμε στη συνειδητοποίηση, εκ μέρους όλου του λαού μας, των θανάσιμων κινδύνων που διατρέχουμε και στη λήψη ανασχετικών μέτρων, με απώτερο στόχο την αλλαγή πλεύσης, την απαλλαγή από τον θανατηφόρο εναγκαλισμό επιδίωξης λύσεων τουρκικών συμφερόντων.

Δεν θα σταματήσω να διακηρύσσω, έστω και αν γίνομαι για μερικούς ενοχλητικός, ότι οι κοινές προσπάθειες Ελλάδας και Κύπρου, αλλά και των απανταχού της γης Ελλήνων, πρέπει να επικεντρώνονται στην αταλάντευτη διεκδίκηση των όσων απολαμβάνουν οι άλλοι Ευρωπαίοι και όλος ο ελεύθερος κόσμος, και για τον λαό μας: Οι άλλοι Ευρωπαίοι δικαιούνται ελεύθερη διακίνηση σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Εμείς γιατί να μην μπορούμε να απολαμβάνουμε κάτι τέτοιο στην πατρίδα μας; Οι άλλοι Ευρωπαίοι μπορούν να εγκαθίστανται όπου θέλουν στην Ευρώπη. Γιατί εμείς να μην μπορούμε να επιστρέψουμε στα σπίτια μας; Οι άλλοι έχουν το δικαίωμα απόκτησης περιουσίας σε όλη την Ευρώπη. Εμείς γιατί να μην μπορούμε να απολαμβάνουμε τις δικές μας περιουσίες στα κατεχόμενα; Για τους άλλους ισχύει: Ένας άνθρωπος, μια ψήφος. Γιατί σ' εμάς το 18% να ζητά να επιβάλλεται στο 82%; Όταν δεχόμαστε να συζητούμε για εκπτώσεις στα δικαιώματά μας, δίνουμε τέλειο άλλοθι στους τρίτους, να μην εμμένουν στην υποστήριξη του δικαίου. «Βρέστε τα», μας λεν, «μεταξύ σας και εμείς θα υποστηρίξουμε ό,τι συμφωνήσετε». Ανάλογα προς τα δελτία του δημοψηφίσματος του 1950, θα πρέπει να διακηρύττουμε: «Αξιούμε την εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για τον Κυπριακό λαό».

Δεν είμαστε λαός νεοφερμένος στην Ιστορία. Πίσω μας βρίσκονται αιώνες και αναρίθμητες γενεές. Από τον Όμηρο μέχρι τον Ευαγόρα της Σαλαμίνας. Από τον Παλαιολόγο μέχρι τον Αυξεντίου. Ούτε κι ήταν μονοδιάστατη η συνεισφορά μας στον Παγκόσμιο πολιτισμό. Είναι καιρός, όλες οι μνήμες αυτής της μακράς ιστορικής διαδρομής να ενωθούν, ξεπερνώντας διαιρέσεις και διαφορές σ' ένα πρόσταγμα απελευθέρωσης, δικαιοσύνης και αξιοπρέπειας.

Πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι ποτέ άλλοτε, ακόμη και χωρίς ανεξάρτητο κράτος, δεν κινδυνεύαμε όσο σήμερα. Τα σημεία πολλά και έκδηλα: Εθνικός αποχρωματισμός, δημογραφική κατάρρευση, παραγωγική αποσάθρωση, πολιτισμική παρακμή, αλλοίωση της δημογραφικής φυσιογνωμίας και των ελεύθερων περιοχών, αποσύνδεση της Ορθόδοξης παράδοσης από την ταυτότητα μας, γλωσσική αλλοτρίωση.

Ένας λαός, όμως, που απειλείται και του οποίου διακυβεύεται η ίδια η ύπαρξη, δεν παραδίδεται στη ραστώνη, την υπνηλία, την αδράνεια. Αγρυπνεί, κινητοποιεί όλες του τις δυνάμεις. Η επιβίωση του έθνους ήταν και μπορεί να είναι αποτέλεσμα μόνο της συνεχούς εγρήγορσης των φυσικών και ψυχικών δυνάμεων του Ελληνισμού. Ας μην ξεχνούμε ότι λαοί που θεώρησαν εξασφαλισμένη την παρουσία τους στην Ιστορία, χωρίς συνεχείς αγώνες, χάθηκαν.

Ας μας συνέχει αυτός ο φόβος. Μήπως κάποιοι σε μελλοντικά χρόνια μας αξιολογήσουν ως ανεπαρκείς απογόνους ευκλεών προγόνων.

Τελειώνοντας, θα 'θέλα να στρέψουμε με ευγνωμοσύνη τον νουν και την καρδιά μας προς τις μεγάλες ψυχές των πρωταγωνιστών του μεγαλειώδους εκείνου δημοψηφίσματος που τιμούμε απόψε. Του ανυποχώρητου Αρχιεπισκόπου Μακαρίου του Β' και της περί αυτόν Ιεράς Συνόδου: Του Πάφου Κλεόπα, του Κιτίου Μακαρίου, του Κυρηνείας Κυπριανού και του Σαλαμίνας Γενναδίου. Ας είναι αιωνία η μνήμη τους. Απέδειξαν με το παράδειγμά τους ότι η Ορθόδοξη Εκκλησία συμμερίζεται τις περιπέτειες της ζωής του Έθνους, συγχωνεύεται μαζί του κατά τρόπο αδιάσπαστο και αναλαμβάνει την εθνική καθοδήγησή του όσες φορές κι όποτε χρειαστεί. Και θα 'θελα να διαβεβαιώσω ότι αν, μη γένοιτο, η πολιτεία κάποτε λυγίσει σε πιέσεις, η Εκκλησία δεν θα διστάσει να σηκώσει το βάρος της τετρακιςχίλιετούς Ιστορίας μας.

ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ		15-22 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1950	
			
ΑΞΙΟΥΜΕΝ			
ΤΗΝ ΕΝΩΣΙΝ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ			
Πόλις ή χωρίον		ένορία	
Αξίων Αριθμ.	Όνομα και επώνυμον		
	<p> <i>† - Γιώργος Μαυρίκιος</i> <i>† - Σαλαμίνας Γενναδίου</i> <i>† - Κωνσταντίνος Κωνσταντίνου</i> <i>† - Παναγιώτης Γεωργίου</i> <i>† - Γεώργιος Χριστοφίδης (Διάκονος)</i> <i>† - Γεώργιος Σαλαμίνας Κωνσταντίνου</i> <i>† - Θεόδωρος Χατζηνίκος Γεροφάντης</i> <i>† - Γεώργιος Παναγιώτης (Απόστολος)</i> <i>† - Θεόδωρος Κωνσταντίνου</i> <i>† - Γεώργιος Α. Σαλαμίνας</i> </p>		

ΝΑ ΕΞΑΣΦΑΛΙΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΝΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ*

ΠΑΣΧΑΛΗ Μ. ΚΙΤΡΟΜΗΛΙΔΗ

ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΗΘΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

«Οι πρόσφατες προκλητικές ενέργειες της Τουρκίας, ιδίως οι εκδηλώσεις των νεοοθωμανικών προθέσεων στην πόλη της Αμμοχώστου, κατά την επέτειο της τουρκικής εισβολής του 1974, έχουν πυροδοτήσει μια αρκετά ζωηρή και αντιφατική δημόσια συζήτηση, η οποία, φοβούμαι, υποκρύπτει δύο σοβαρούς κινδύνους, τους οποίους ας μου επιτραπεί να σχολιάσω συνοπτικά.

Πρώτον, η συζήτηση των τελευταίων εβδομάδων επαναφέρει στην επικαιρότητα το κυπριακό ζήτημα, δίνοντας την ευκαιρία σε πολλούς να εκφέρουν γνώμες και να προβαίνουν σε παραινήσεις και κρίσεις, δημιουργώντας συχνά με τα λεγόμενα και τα γραφόμενά τους την εντύπωση ότι δεν γνωρίζουν περί τίνος ακριβώς πρόκειται. Το κυπριακό ζήτημα για την Ελλάδα δεν είναι ένα περιστασιακό περιφερειακό πρόβλημα, που αναζωπυρώνεται κατά καιρούς προκαλώντας ενδεχομένως και κάποια ενόχληση ή περισπασμό από άλλα πιεστικότερα προβλήματα και φροντίδες. Όπως μπορέσαμε να θυμηθούμε πρόσφατα, με την ευκαιρία της διακοσιετηρίδος της Ελληνικής Επανάστασης και της συμμετοχής των Κυπρίων, με μεγάλες θυσίες, σε αυτήν, το κυπριακό ζήτημα ανακλύπει ήδη το έτος 1821 με τη δήλωση των διασωθέντων από τις σφαγές του Ιουλίου 1821 στην Κύπρο, ότι **«συμφώνως με τους λοιπούς αδελφούς ημών Έλληνας θέλομεν προσπαθήσει την ελευθερίαν της ειρηνικής ημών, πάλοι μεν μακαρίας ήδη δε τρισαθλίας Νήσου Κύπρου».**

Αυτό είναι το κυπριακό ζήτημα, αίτημα ελευθερίας μιας νήσου με πανάρ-

* Το πιο πάνω κείμενο δημοσιεύτηκε και στην εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ Αθηνών.

χαιο ελληνικό πολιτισμό, που κατόρθωνε να ενσωματώνει τους ξένους κατακτητές στην τοπική γλωσσική πραγματικότητα και να επιβιώνει μέσα στον χρόνο, ως το ανατολικότερο μέτωπο του ελληνικού κόσμου. Το αίτημα αυτό επαναδιατυπώθηκε ήδη τον Αύγουστο του 1828 με την έκκληση των ιεραρχών και των προκρίτων της Κύπρου προς τον κυβερνήτη Ιωάννη Καποδίστρια να μεριμνήσει για τη συμπερίληψη της μεγαλονήσου στο υπό δημιουργία ελεύθερο ελληνικό κράτος. Αυτό υπήρξε έκτοτε το κυπριακό ζήτημα, **αίτημα ελευθερίας και αυτοδιαθέσεως που διατρέχει τον δέκατο ένατο, τον εικοστό και εξακολουθεί να παραμένει εκκρεμές και κατά τον εικοστό πρώτο αιώνα.**

Η διεκδίκηση και διαχείριση του αιτήματος αυτού από τους Έλληνες της Κύπρου υπήρξε σε σημαντικό βαθμό ανεπιτυχής, λόγω αστοχιών και άκαιρων κινήσεων, που μαρτυρούσαν φυσικά ανεπαρκή πολιτική κρίση. Δεν είναι όμως η κατάλληλη στιγμή να αναλογιστούμε αυτή την ιστορία. Η διεκδίκηση της αυτοδιάθεσης της Κύπρου, πάντως, είχε ως σημαντικό επίτευγμα τη δημιουργία, το 1960, της Κυπριακής Δημοκρατίας ως ανεξάρτητου και κυρίαρχου κράτους και ασπίδας της επιβίωσης του κυπριακού ελληνισμού στην αρχαία του κοιτίδα. Και της Κυπριακής Δημοκρατίας η ιστορική διαδρομή χαρακτηρίστηκε από ανεπαρκή κατανόηση των διαστάσεων του κυπριακού ζητήματος και από κακούς χειρισμούς που οδήγησαν στην τραγωδία του 1974, στην τουρκική εισβολή και την κατοχή της βόρειας Κύπρου από την Τουρκία.

Σε αυτό το σημείο παρέμεινε καθηλωμένο το κυπριακό ζήτημα, με αλληπάλληλες αποτυχίες στις απόπειρες επίλυσής του, **αλλά και μια μεγάλη επιτυχία, την ένταξη της Κύπρου στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2004, εξέλιξη η οποία αποτελεί πλέον την ισχυρότερη εγγύηση της επιβίωσης της Κυπριακής Δημοκρατίας.** Η συμμετοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση, με την ασφάλεια και την ευημερία που προσφέρει, συνιστά επίσης και τη μόνη προοπτική επανένωσης της Κύπρου, με την έλξη που ασκεί στους Τουρκοκυπρίους η ευρωπαϊκή Κύπρος, ως δυνατότητα επιβίωσης της κοινότητάς τους, η οποία απειλείται με εξαφάνιση μέσα στον μαζικό εποικισμό από την Τουρκία. Τις δυνατότητες αυτές καλείται πρωταρχικά να αξιοποιήσει η Κυπριακή Δημοκρατία για να εξασφαλίσει την αποκατάσταση της ενότητας της νήσου και την ύπαρξή της ως κυρίαρχης πολιτικής οντότητας. Να πείσουμε τους Τουρκοκυπρίους για την ειλικρίνεια των προθέσεών μας να συνυπάρξουμε με αυτούς σε μια ενιαία κυπριακή κοινωνία, με απόλυτο σεβασμό της ισότητας και των δικαιωμάτων τους, αποτελεί την πραγματική δοκιμασία η οποία θα κρίνει και την επιβίωση της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αυτή η ευρύτερη εικόνα του κυπριακού

ζητήματος δεν πρέπει να αγνοείται στις σχετικές συζητήσεις, ιδίως, επειδή μας υπενθυμίζει την επιτακτική ανάγκη της πολιτικής φρόνησης και της άσκησης πολιτικής ευθύνης στον χειρισμό των εθνικών θεμάτων.

Ο δεύτερος κίνδυνος, ο οποίος υποκρύπτεται υπό την τρέχουσα συζήτηση συνδέεται με την ανάδυση στον πολιτικό λόγο και την κοινή γνώμη της ιδέας των δύο κρατών, της επίσημης δηλαδή διχοτόμησης της Κύπρου, ως συζητήσιμης λύσης του Κυπριακού. Αν και οι κυβερνήσεις τόσο της Κυπριακής Δημοκρατίας όσο και της Ελληνικής Δημοκρατίας απέκλεισαν ρητά την τουρκική αξίωση των δύο κρατών στην Κύπρο, ήδη στην κοινή γνώμη φαίνεται να εμφιλοχωρεί η ιδέα ως στροφή στον πολιτικό ρεαλισμό για την οριστική υπέρβαση του προβλήματος. Όσοι μάλιστα αντιτίθενται στη λύση των δύο κρατών, δηλαδή στη διχοτόμηση της Κύπρου, θεωρούνται ή σύντομα θα θεωρηθούν ως εμπορούμενοι από αλυτρωτικά αισθήματα και άλλες εκδοχές του πολιτικού ρομαντισμού. Η προοπτική των δύο κρατών ή μιας ομοσπονδίας με δύο συνιστώσες πολιτείες, φορείς ίσων κυριαρχικών δικαιωμάτων, κάθε άλλο παρά εγγυάται ρεαλιστική λύση του Κυπριακού. Απεναντίας ανοίγει τον δρόμο, όχι μόνο για τον «εκφινλανδισμό» – για να θυμηθούμε έναν όρο της εποχής του Ψυχρού Πολέμου – του ελληνοκυπριακού κράτους υπό τη βαριά σκιά της Τουρκίας, η οποία διά του τουρκοκυπριακού κράτους, το οποίο ως διάδοχο κράτος της Κυπριακής Δημοκρατίας θα μετέχει πιθανότατα και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, θα μπορεί περαιτέρω να εκβιάζει με κάθε δυνατό τρόπο και την ίδια την ενωμένη Ευρώπη, με πρώτο αποδέκτη των εκβιασμών, βεβαίως, την Ελληνική Δημοκρατία.

Ας τα σκεφθούν όλα αυτά τα ενδεχόμενα όσοι ερωτοτροπούν με την ιδέα των δύο κρατών στην Κύπρο. Ας σκεφθούν, όμως, επίσης, ίσως κατ' ιδίαν, με μια συνειδησιακή ενδοσκόπηση, κατά πόσον δικαιούται η δική μας γενιά μετά τις τρεις χιλιετίες ελληνικής ιστορίας στην Κύπρο, να εκχωρήσουμε τα ιστορικά εδάφη της κατεχόμενης βόρειας Κύπρου και την Αμμόχωστο ως νόμιμη λεία στον εισβολέα.

Ποιοι είμαστε εμείς για να αποτολμήσουμε κάτι τέτοιο;

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΜΝΗΜΗΣ ΚΑΙ ΤΙΜΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΚΑΡΙΟ Γ΄

Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄,
19 Ιανουαρίου 2024

ΤΗΣ Δρος ΣΩΤΗΡΟΥΛΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ,
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ Γ΄

*Ήταν ένας πραγματικός Ηγέτης του λαού, ένας πραγματικός
δημοκράτης, που έκανε πάντα αυτό που Του εμπιστευόταν ο λαός.
Καθοδηγούσε τον λαό Του αλλά και λογοδοτούσε στον λαό Του.*

Μανόλης Ανδρόνικος¹

*Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος είναι από τους λίγους αρχηγούς κρατών
που αξίζει τον κόπο να σηκωθείς, αν όχι και να γονατίσεις στο πέρασμά τους.
Γιατί είναι από τους λίγους που έχουν μυαλό. Και εκτός από μυαλό, έχει και θάρρος.
Και εκτός από θάρρος, έχει και αίσθηση χιούμορ, ανεξαρτησία σκέψης, αξιοπρέπεια.
Μια αξιοπρέπεια σχεδόν βασιλική, που ένας Θεός ξέρει από πού προέρχεται.*

Oriana Fallaci²

¹ Νέαρχος Νεάρχου (επιμ.), *Άπαντα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄*, τ. ΙΗ΄, Λευκωσία: Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου 2008, σ. 863.

² *Αυτόθι*, σ. 863.

Στις 19 Ιανουαρίου η Ορθόδοξη Εκκλησία τιμά τη μνήμη δύο μεγάλων ασκητών, του Οσίου Μακαρίου του Αιγυπτίου και του Οσίου Μακαρίου του Αλεξανδρέως. Καθώς, στις 19 Ιανουαρίου ήγε τα ονομαστήριά του ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου και πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Μακάριος, Εκκλησία και Πολιτεία τιμούν την ημέρα αυτή τη μνήμη του.

Στο πλαίσιο αυτό, την Παρασκευή, 19 Ιανουαρίου 2024, το Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ πραγματοποίησε την καθιερωμένη εκδήλωση μνήμης και τιμής για τον Εθνάρχη Μακάριο, με ομιλητή την Α.Μ. τον Αρχιεπίσκοπο Κύπρου κ.κ. Γεώργιο. Το παρόν έδωσαν η Α.Ε. ο Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας Δρ Νίκος Χριστοδουλίδης, ο οποίος και απηύθυνε χαιρετισμό, ο πρέσβυς της Ελλάδας στην Κύπρο κ. Ιωάννης Παπαμελετίου, πολιτικοί και πολιτειακοί αξιωματούχοι, αξιωματικοί, ιεράρχες, κληρικοί, μέλη της οικογένειας και συνεργάτες του Μακαρίου και πλήθους κόσμου.

Καλωσορίζοντας το κοινό, ο Γενικός Διευθυντής του Ιδρύματος κ. Χρίστος Κουκλιώτης ενέταξε τον Μακάριο στις χαρισματικές προσωπικότητες, οι οποίες δια των έργων τους καθορίζουν τις εξελίξεις της εποχής τους, και, επιπλέον, επιδρούν στις εξελίξεις των ετών που ακολουθούν τον θάνατό τους.

Χαιρετίζοντας την εκδήλωση, ο Πρόεδρος Χριστοδουλίδης υπογράμμισε πως ο Μακάριος, *«η μεγαλύτερη εκκλησιαστική και πολιτική προσωπικότητα της σύγχρονης ιστορίας της χώρας μας»*, συνιστά διαχρονικό σύμβολο αγωνιστικότητας για την ελευθερία και τη διεκδίκηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Αφού σκιαγράφησε τις αντιξοότητες, με τις οποίες ήλθε αντιμέτωπος ο Μακάριος κατά τη μεγάλη πορεία του, ο Πρόεδρος επισήμανε, με το βλέμμα στο παρόν και το μέλλον: *«Διδασκόμενοι από τις παρακαταθήκες του Μακα-*

ρίου και ακολουθώντας τον δρόμο που χάραξε, τον δρόμο του πολιτικού διαλόγου, των συνομιλιών και του διεκδικητικού ρεαλισμού, έχουμε σήμερα την ευθύνη [...] να συνεχίσουμε και να εντείνουμε τις προσπάθειές μας για άρση του αδιεξόδου και επανέναρχη των συνομιλιών με έναν και μοναδικό στόχο: την απελευθέρωση και την επανένωση της πατρίδας μας».

Ακολούθως, στο βήμα κλήθηκε ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Γεώργιος για την ομιλία της βραδιάς.

«Πέρασαν σχεδόν 47 χρόνια από τον θάνατό του, κι όμως φίλοι και εχθροί τον αναζητούν. Οι πρώτοι για να πάρουν πορεία πλεύσης από αυτόν και οι δεύτεροι για να του φορτώσουν τις συνέπειες των δικών τους λαθών και της δικής τους αφροσύνης. Επαληθεύεται έτσι, έμπρακτα, η μεγαλοσύνη του. [...] Ήταν, ομολογουμένως, ο Εθνάρχης Μακάριος ξεχωριστή προσωπικότητα. Από τους ανθρώπους που εμφανίζονται σπάνια στο προσκήνιο της Ιστορίας για να χαραξουν τις τροχιές, πάνω στις οποίες θα κινηθούν τα έθνη και οι λαοί. Ήταν χαρισματικός άνθρωπος. Άνθρωπος με αρετή, όπως νοσηματοδότησε τον όρο η Ελληνική Φιλοσοφία», τόνισε ο Μακαριώτατος, πριν προβεί στην ανάδειξη πτυχών της προσωπικότητας και του έργου του Μακαρίου ως θρησκευτικού και εθνικού ηγέτη. Ως ενός διορατικού και δυναμικού ηγέτη, με υψηλούς οραματισμούς και παλμούς ψυχής συντονισμένους με τους παλμούς της Κύπρου και του λαού της, ενός Εθνάρχη, ο οποίος συναισθανόταν τις παρακαταθήκες της Ιστορίας και συνελάμβανε τα μηνύματα των καιρών.

Όπως ο ομιλητής ανέλυσε, με αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα, ως Αρχιεπίσκοπος της Εκκλησίας της Κύπρου και Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας ο Μακάριος εξύψωσε τους δύο θεσμούς, τους οποίους υπηρέτησε.

Ιδιαίτερη μνεία έγινε στις ενέργειες του Μακαρίου για την Παιδεία του κλήρου και του λαού, αφού θεωρούσε πως για την Κύπρο η Ελληνική Παιδεία αποτελούσε «σχεδία». Κατά την Αγγλοκρατία ματαίωσε τις προσπάθειες των Βρετανών για αφελληνισμό του τόπου δια της Εκπαίδευσης. Μετά την Τουρκική Εισβολή ο Μακάριος «προσέβλεψε στα σχολεία ως φυτώρια αγωνιστών για την απελευθέρωση της γης μας». Στο μεταξύ, έδειξε ιδιαίτερη φροντίδα για την Ιερατική Σχολή, χορήγησε υποτροφίες σε κληρικούς και έθεσε τον θεμέλιο λίθο Θεολογικής Σχολής (1973).

Επιπλέον, επί ημερών του καταβλήθηκαν προσπάθειες για την καλύτερη διοίκηση της Εκκλησίας καθώς και, για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του κλήρου. Με όραμα που υπερέβαινε τα όρια του νησιού σε όλα τα επίπεδα, διοργάνωσε ιεραποστολική δράση στην Αφρική και στο πλαίσιο αυτό θεμελίωσε

Ιερατική Σχολή στην Κένυα (1971). Και, πέραν των άλλων συνεισέφερε στη Θεολογία και την Κυπριολογία τη μελέτη *Κύπρος ή Αγία Νήσος* (Αθήνα, 1968).

Πρόεδρος, το 1961, ενός νεοπαγούς κράτους ο πολιτικός Μακάριος πρωταγωνίστησε στην ίδρυση του Κινήματος των Αδεσμεύτων. Νωρίτερα, όμως, ως Εθνάρχης πρωταγωνίστησε στον Αγώνα για αποτίναξη του βρετανικού ζυγού. Όπως ο Αρχιεπίσκοπος Γεώργιος τόνισε, «ασφαλέςτατα εκείνο που επέβαλε τον Μακάριο στη συνείδηση του Κυπριακού και του καθόλου Ελληνισμού αλλά και που τον καθιέρωσε ως παγκόσμια προσωπικότητα, ήταν ο απελευθερωτικός μας Αγώνας. Ο Μακάριος είναι ο άνθρωπος που τον σχεδίασε και τον υλοποίησε, εκείνος που ηγήθηκε του Αγώνα μέχρι το τέλος της ζωής του, ο αδιαμφισβήτητος ηγέτης του [...]. Αναμετρήθηκε με μία πανίσχυρη αυτοκρατορία. Έσκυψε πάνω στην Κύπρο, νεφεληγερέτης, μ' αστραπές και βροντές, αφυπνιστής από τη νάρκωση αιώνων. Κι οδήγησε τον λαό του στην αποτίναξη του αποικιακού ζυγού».

«Δεν φταίει, ασφαλώς, εκείνος αν εμείς φανήκαμε ανάξιοι να διαχειριστούμε και να ολοκληρώσουμε την ελευθερία που πετύχαμε τότε. Και ουδείς δύναται να αμφισβητήσει τη βαρύτητα της πρωτοβουλίας του εκείνης για αγώνα και την ορθότητά της στη συγκεκριμένη στιγμή», υπογράμμισε, στη συνέχεια ο Αρχιεπίσκοπος Γεώργιος, απαντώντας, εμμέσως πλην σαφώς, σε εκείνους, οι οποίοι επιρρίπτουν στον Μακάριο μέρος της ευθύνης για την Τουρκική Εισβολή και την Κατοχή.

«Μπροστά στις μεγάλες ώρες αλλά και στις επετείους της Ιστορίας μας πρέπει να στεκόμαστε με ευθύνη και δέος. [...] Μίαν τέτοια επέτειο τιμούμε: Την ημέρα που γιόρταζε εκείνος που ο Θεός μάς έστειλε, για να χαράξει τις τροχιές πάνω στις οποίες έπρεπε να πορευθούμε. Η μεγαλύτερη τιμή προς αυτόν [...] θα είναι η συνειδητοποίηση των θανάσιμων κινδύνων που διατρέχουμε και η καθολική συστράτευσή μας για υλοποίηση των υποθηκών του. Κάθε αναφορά μας σ' αυτόν θα πρέπει να συνιστά τροφοδοσία ψυχής, μελέτη ελευθερίας, οριοθέτηση χρέους», κατέληξε ο Μακαριώτατος.

Το καλλιτεχνικό μέρος της εκδήλωσης ανέλαβε η Χορωδία της Παγκύπριας Συντεχνίας Δημοσίων Υπαλλήλων, υπό τη διεύθυνση της κ. Μάρως Μητσα και τον κ. Μάριο Ιωάννου στο πιάνο. Το Χορικό από το ποίημα του Βασίλη Μιχαηλίδη «Η 9η Ίουλίου 1821 έν Λευκωσία Κύπρου», σε μουσική Αντρέα Χαραλάμπους, ακολούθησαν το τραγούδι «Στην πρώτη πέτρα. Ιδού» από το λαϊκό ορατόριο «Μακάριος, ο Νυν και Αεί», σε ποίηση Άνθου Λυκαύγη και μουσική Γιώργου Κοτσώνη, το τραγούδι «Γεια σου, Αητε!», σε στίχους Θεοκλή

Κουγιάλη και μουσική Μιχάλη Σταυρίδη και, τέλος, το ποίημα του Ευαγόρα Παλληκαρίδη «Την Ελλάδα αγαπώ», μελοποιημένο από τον Μάριο Τόκα.

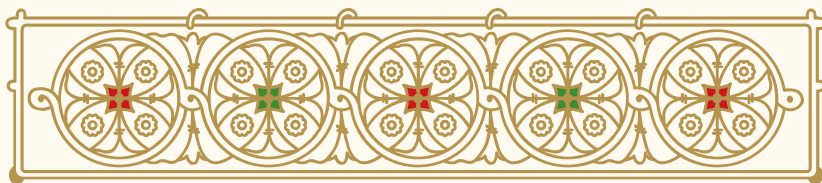
Η εκδήλωση ολοκληρώθηκε με τον Εθνικό Ύμνο.

Σημειώνεται πως η 19η Ιανουαρίου αποτελεί ημέρα εορτής και για το ίδιο το Ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄, το οποίο εγκαινιάστηκε στις 18 Ιανουαρίου 1978 από τον Αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο Α΄ και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας Σπύρο Κυπριανού. Μαρμάρινη πλάκα, στην είσοδο του Ιδρύματος, εύγλωττα πληροφορεί πως «τόδε τὸ τῶν Μουσῶν τέμενος», του οποίου ακρογωνιαίους λίθους αποτελούν η ελληνική και χριστιανική αρετή και σοφία, δημιουργήθηκε «διανοία τε καὶ βουλήσει» του Εθνάρχη Μακαρίου Γ΄, «ἐπὶ παιδείᾳ τῶν τῆς φίλης αὐτοῦ πάτρης Ἑλλήνων ἐν μνήμῃ πατέρων καὶ ἐν τροφαῖς ἀγαθαῖς προγονικῶν παιδευμάτων».

Συνεπώς, θεμελιώδεις άξονες της λειτουργίας του Ιδρύματος ήταν και παραμένουν η διάσωση, διαφύλαξη, καταγραφή και ανάδειξη της ιστορικής, θρησκευτικής, πνευματικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου, η συμβολή στη μόρφωση, την πνευματική άνοδο και την εθνική αυτοσυνειδησία των Κυπρίων και η διεθνής προβολή του νησιού ως εστίας πολιτιστικής δημιουργίας.

Η σύντομη εργασία για την υλοποίηση των στόχων αυτών αποτελεί για το Διοικητικό Συμβούλιο, τη Διεύθυνση και τους λειτουργούς του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ΄ βαριά όσο και τιμητική ευθύνη, ανάλογη της προσωπικότητας και του οράματος του εμπνευστή του.

**ΕΟΡΤΙΟΣ ΚΑΙ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΟΣ ΛΟΓΟΣ
ΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ κ. ΑΘΗΝΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ
ΣΤΟΝ ΕΟΡΤΑΣΜΟ ΤΗΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ
ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΚΑΙ ΣΤΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΥΠΟΥΡΓΩΝ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΩΝ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ**

Οι τρεις Μεγάλοι Πατέρες της Εκκλησίας, Ιωάννης ο Χρυσόστομος, Μέγας Βασίλειος και Γρηγόριος ο Θεολόγος, διδάσκαλοι, παιδαγωγοί, ιεροκήρυκες και συγγραφείς υψηλής κλασικής και θεολογικής μόρφωσης, πρότυπα χριστιανικού ήθους και αγάπης, με την πολυσχιδή δράση και το φιλανθρωπικό έργο τους κατά τον 4^ο μ.Χ. αιώνα, άφησαν μοναδική και πολύτιμη παρακαταθήκη για τους αιώνες που ακολούθησαν.

Με τον λόγο, τα κηρύγματα και τα συγγράμματά τους, συνέβαλαν στην εδραίωση της Πίστης και στην ενότητα της Ορθοδοξίας. Δρώντας σε μια μεταβατική εποχή, γεμάτη με πνευματικές συγκρούσεις, κατάφεραν να συνδέσουν τη θεολογική με την ευρύτερη επιστημονική τους συγκρότηση. Ξεχώρισαν για το ελεύθερο πνεύμα και τη ριζοσπαστική κοινωνική τους παρουσία, εκδηλώνοντας έντονη κριτική στάση σε μορφές καταπιεστικής εξουσίας και ψέγοντας την κοινωνική αδικία και ανισότητα.

Άνθρωποι με διευρυσμένους πνευματικούς ορίζοντες, υπέδειξαν με το συγγραφικό τους έργο τη σημασία της αρχαίας ελληνικής παιδείας και κατάφεραν να συγκεράσουν τη χριστιανική διδασκαλία με την ελληνική φιλοσοφική σκέψη.

Ακάματοι εργάτες όχι μόνο των λόγων αλλά και των πράξεων, εξελίχθηκαν σε γνήσια πρότυπα, σε πνευματικούς δείκτες και σε φωτεινά ορόσημα για όλες τις επόμενες γενιές. Το παράδειγμα της ανιδιοτελούς αγάπης προς τον συνάνθρωπο βρήκε πλήρη εφαρμογή στην κοινωνική μέριμνα και στο

φιλανθρωπικό τους έργο. Συντάχθηκαν κυριολεκτικά με τους φτωχούς και τους ασθενείς και βρήκαν έμπρακτες, ανακουφιστικές λύσεις για αυτούς. Ίδρυσαν νοσοκομεία, ορφανοτροφεία, πτωχοκομεία, λεπροκομεία και ξενώνες. Απαρνήθηκαν τα πλούτη τους και άφησαν ως μόνο εργαλείο κοινωνικής επιρροής τη γραφίδα τους. Αξιοποιώντας το χάρισμα του λόγου, αφιέρωσαν μεγάλο μέρος του κηρύγματος και των συγγραμμάτων τους στην ευαισθητοποίηση των πλούσιων έναντι των φτωχών.

Ως κορυφαίοι φορείς μόρφωσης και διαπαιδαγώγησης, οραματίστηκαν μια παιδεία που θέτει στο επίκεντρο την ποιότητα του ανθρώπου, την ψυχική και πνευματική εγρήγορση, την ευρύτητα γνώσεων, την κριτική σκέψη και τον προβληματισμό. Μια παιδεία αξιών και ιδανικών, που εμπνέει και καθοδηγεί μαθητές και δασκάλους σε πράξεις αγάπης, ενσυναίσθησης και αλληλεγγύης προς τον κάθε συνάνθρωπό μας, χωρίς διακρίσεις.

Στο δίλημμα του σύγχρονου ανθρώπου εάν, πέρα από την εκκλησιαστική επέτειο των Τριών Ιεραρχών, υπάρχει κάποιος ωφέλιμος λόγος για να κρατάμε ζωντανή τη μνήμη τους και την παρουσία τους στην παιδεία του τόπου μας, η απάντηση είναι ξεκάθαρη. Ναι, χρειαζόμαστε την έμπνευση και τον ζήλο τους για τον άνθρωπο και την ευημερία του, την αγωνιστικότητα και την επιμονή τους για τη δίκαιη κατανομή του πλούτου, το πάθος και την έγνοια τους για την καλλιέργεια της πνευματικότητας, το πάντα επίκαιρο όραμά τους για μια ανθρωποκεντρική παιδεία μακριά από προκαταλήψεις και διακρίσεις, την αγνότητα και την ταπείνωσή τους για τη σωτηρία της ψυχής.

Δεν είναι τυχαίο που η σημερινή μέρα έχει καθιερωθεί και ως «Γιορτή των Γραμμάτων». Χιλιάδες εκπαιδευτικοί, μαθητές και μαθήτριες ακολούθησαν το παράδειγμά των Τριών Ιεραρχών και δραστηριοποιήθηκαν διαχρονικά με κριτήριο την ψυχική ωφέλεια και την πνευματική καλλιέργεια. Διδάσκαλοι και διδασκάλισσες, με υψηλό αίσθημα ευθύνης, έγιναν φάροι φωτεινοί, μεταδίδοντας στις νεότερες γενιές το μήνυμα της αγάπης και της ανιδιοτέλειας. Γιατί αυτό είναι, αγαπητοί και αγαπητές μου, το βαθύτερο μήνυμα της Γιορτής των Γραμμάτων. Να γίνουμε μέσα από την παιδεία καλύτεροι άνθρωποι, άνθρωποι που να δείχνουν με έργα την αγάπη προς τον συνάνθρωπο μας, να μην μένουμε στα μόνο λόγια.

Σήμερα, μνημονεύουμε και τιμούμε, μαζί με τους Τρεις Ιεράρχες, όλους τους άξιους συνεχιστές του έργου τους που έφυγαν πια από τη ζωή. Μαζί με τους εκπαιδευτικούς που είναι οι πρωταγωνιστές και πρωταγωνίστριες της

παιδείας του τόπου μας, τιμούμε τη μνήμη των Υπουργών Παιδείας, των επώνυμων και ανώνυμων ευεργετών, των μελών του προσωπικού των σχολείων και όλων εκείνων που συνέβαλαν από τη θέση τους στην ανάπτυξη της παιδείας στη χώρα μας και των ιδεωδών που πρεσβεύουν οι Τρεις Ιεράρχες. Η προσφορά όλων αυτών των συνανθρώπων μας στην πατρίδα είναι ανεκτίμητη και σήμερα, την μνημονεύουμε με ταπεινοφροσύνη και βαθύ σεβασμό.

Ως Πολιτεία, θέτουμε ως αδιαπραγμάτευτο στόχο τη συνέχιση του έργου τους. Εμπνεόμενοι από την αγωνιστικότητα και την επιμονή τους, τον ζήλο που επέδειξαν για την πρόοδο του ανθρώπου και την ευημερία του, επιδιώκουμε να υλοποιήσουμε το όραμά μας για μια ποιοτικότερη παιδεία. Μια παιδεία, που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας και των νέων μας, που θα προάγει τον πολιτισμό και την κριτική αυτοσυνειδησία. Μια παιδεία ανθρωποκεντρική, που θα αποδίδει αξία σε κάθε παιδί ξεχωριστά και θα αναδεικνύει την ιδιαίτερη σημασία των προσωπικών δυνατοτήτων και ικανοτήτων του. Μια παιδεία που θα λαμπρύνει τα παιδιά της και θα λαμπρύνεται από αυτά. Μια παιδεία που θα μας δώσει όλα εκείνα τα εχέγγυα για να ευοδωθεί η προσπάθειά μας για μια ελεύθερη, επανενωμένη και ευημερούσα Κύπρο – η προσπάθειά μας που φέτος συμπληρώνει μισό αιώνα αγώνων και προσδοκίας.

Ας είναι η τελευταία φορά που γιορτάζουμε σε κατοχή· μας αξίζει να ζούμε ειρηνικά στον τόπο μας και να ευημερούμε.

**Ο ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΣΤΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ
ΣΧΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ**

30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

**ΚΑΛΩΣΟΡΙΣΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ
ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΥΠΡΙΑΝΟ ΚΟΥΝΤΟΥΡΗ
ΕΠΙΚΟΥΡΟ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

Μακαριώτατε,

Έντιμη κ. Υπουργέ Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας, Εκπρόσωπε
του Προέδρου της Δημοκρατίας;

Έντιμη κ. Πρέσβη της Ελλάδος,

Έντιμη κ. Υπουργέ Ενέργειας, Εμπορίου και Βιομηχανίας

Έντιμη κ. Δήμαρχε Λευκωσίας,

Σεβασμιώτατοι, Θεοφιλέστατοι

Σεβαστοί πατέρες, Ελλόγιμοι Καθηγητές

Εκλεκτοί Προσκεκλημένοι, Κυρίες και Κύριοι,

αγαπητές και αγαπητοί απόφοιτοι, φοιτήτριες και φοιτητές

Διαβάζουμε στην πρώτη σελίδα του Κώδικα Β' των Σχολείων της Λευκωσίας, ενός από τα σημαντικότερα αρχαιακά τεκμήρια για την εκπαίδευση στο 19^ο αιώνα στην Κύπρο:

«Πράξις Α΄

Ὁ Κύπρου Μακάριος ἐπιβεβαιοῖ

Τῷ χιλιοστῷ ὀκτακοσιοστῷ πεντηκοστῷ ἐννάτῳ ἔτει τῆς τριακοστῆς τοῦ Αὐγούστου κατὰ πρόσκλησιν τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Μακαριότητος συνῆλθον εἰς τὴν Ἀγιωτάτην Ἀρχιεπισκοπὴν οἱ Ἀντιπρόσωποι τῆς

Πόλεως Λευκωσίας και γενομένης πλήρους Συνελεύσεως υπό τὴν Προεδρίαν τῆς Αὐτοῦ Μακαριότητος ἀντικείμενον ἐχούσης τὴν βελτίωσιν τῶν Ἐκπαιδευτικῶν Καταστημάτων τῆς πόλεως, ὃ τε Θεϊότατος Πρόεδρος και οἱ Ἀντιπρόσωποι ἐπεφάνθησαν, ἵνα ἐκλεχθῆ ἑπιτροπή, ἣτις προηγουμένως θέλει ἐπινοήσει και προσδιορίσει τοὺς ἀντιστοιχοῦντας πόρους πρὸς τὰ ἀγαθὰ βουλευμάτα τῆς τε Αὐτοῦ Θειοτάτης Μακαριότητος και τῆς Πόλεως, ἐπιβλέποντα τὴν κατάρτισιν Κεντρικῆς Ἑλληνικῆς και ἐκπαιδευτικῆς Σχολῆς ὑπὲρ τῆς Νήσου μετὰ δύο ἐτέρων Γλωσσῶν, Γαλλικῆς και Οθωμανικῆς, και ἐνὸς ΠαρθENAγωγείου, ἐκτὸς τῶν ὄντων ἐν τῇ πόλει δύο ἀλληλοδιδασκτικῶν Σχολείων, ἐὰν μὴ συναφθῶσιν ἔπειτα εἰς ἓν ἐν τῇ συστάσει ΠαρθENAγωγείου.»¹

Το ανωτέρω απόσπασμα, που καταχωρίζεται ως η πρώτη Πράξη του Συμβουλίου των εκπαιδευτικῶν Καταστημάτων αποτελεί, ταυτόχρονα, την πρώτη πράξη τεκμηρίωσης της σημαντικότερης, εκτενέστερης και αποτελεσματικότερης εκπαιδευτικῆς μεταρρύθμισης που επιτελέστηκε στην Κύπρο, στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, κάτω από τη φροντίδα και μέριμνα της Εκκλησίας, με προσωπική πρωτοβουλία και εργασία του φωτισμένου και προοδευτικού Αρχιεπισκόπου Μακαρίου του Α'. Χάρη σε αυτή την πρωτοβουλία, μέσα σε ένα μόλις χρόνο, υπερ-πολλαπλασιάστηκαν τα σχολεία σε όλη την Κύπρο, φτάνοντας στα 19 και τέθηκαν οι στέρεες βάσεις για την περεταίρω ανάπτυξη της Παιδείας στον τόπο μας.²

Το εκπαιδευτικό έργο της Εκκλησίας το θεμελίωσε κατά τον 18^ο αιώνα ο Αρχιεπίσκοπος Φιλόθεος, το αναβίωσε ο εθνομάρτυρας Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός, έλαβε έκταση επί της Αρχιεπισκοπείας του Αρχιεπισκόπου Παναρέτου, αλλά η τελευταία φάση της εκπαιδευτικῆς πολιτικῆς της Εκκλησίας που οδήγησε την Κυπριακή Παιδεία στη σύγχρονη εποχή συμπίπτει με την Αρχιεπισκοπεία του Μακαρίου και προεκτείνεται χρονολογικά στην Αρχιεπισκοπεία του Αρχιεπισκόπου Σωφρονίου³.

Καλωσορίζοντάς σας απόψε στον Εορτασμό των Τριών Ιεραρχῶν και των Ελληνικῶν Γραμμάτων, που διοργανώνει η Θεολογική Σχολή της Εκκλησίας της Κύπρου, και που προβάλλεται ευγενῶς μέσω του καναλιού υψηλῆς ευ-

¹ Θ. Παπαδόπουλλος, *Κώδιξ Σχολείων Λευκωσίας*, Κυπριολογική Βιβλιοθήκη 6, Λευκωσία: Πολιτιστικόν Ίδρυμα Τραπεζῆς Κύπρου, 1991, σ. 417.

² Θ. Παπαδόπουλλος, *ό.π.*, σ. xxvi-xxvii.

³ Θ. Παπαδόπουλλος, *ό.π.*, σ. xxv.

κρίνειας του Ραδιοφωνικού Ιδρύματος Κύπρου (και εκπέμπεται μέσω του ραδιοφωνικού σταθμού της Εκκλησίας της Κύπρου «Ο Αληθινός Λόγος»), επέλεξα να αναφερθώ με συντομία στην πράξη αυτή επειδή στον Κώδικα αυτό των Σχολείων της Λευκωσίας καταγράφεται μια ακόμα εξαιρετικά σημαντική αναφορά, που αιτιολογεί την αποψινή παρουσία μας εδώ! Η αμέσως επόμενη δεύτερη Πράξη του Κώδικα καταγράφει τον «Κανονισμό της εν Λευκωσία Ελληνικής Σχολής», όπου διαβάζουμε στο 17^η παράγραφο του:

«Ἡ Σχολή ἔχει καὶ ἰδίαν ἑορτὴν, τὴν τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν· ἐν ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, συνάξεως γινομένης ἐν τῇ Σχολῇ ἀπάντων τῶν φιλομούσων Πολιτῶν, ἐκφωνεῖται λόγος κατάλληλος ὑπὸ τοῦ Σχολάρχου».⁴

Πρόκειται, ίσως, για την πρωιμότερη γραπτή αναφορά καθιέρωσης του εορτασμού των Τριῶν Ἱεραρχῶν ως επίσημης εορτῆς των σχολείων στην Κύπρο. Ο Κανονισμός δεν περιορίζεται μόνο σε έναν ετήσιο εορτασμό με την εκφώνηση ενός πανηγυρικού. Λαμβάνεται μέριμνα ώστε το αναλυτικό πρόγραμμα να διαποτίζεται από τη μελέτη κειμένων των Πατέρων αυτών που άρδυσαν την οικουμένη με τα νάματα της Σοφίας.

Δεν μας εκπλήσσει καθόλου που τα μηνύματα αυτά έφταναν γρήγορα και στην περιφέρεια που διψούσε για ελληνική παιδεία. Βλέπουμε έτσι, μέχρι τον Ιανουάριο του 1860, να έχει ιδρυθεί στο Ιδάλιο ένα από τα πρώτα σχολεία της αγροτικής Κύπρου, με πρωτεργάτη τον Οικονόμο Χρύσανθο, θείο και πρώτο δάσκαλο του εθνικού ποιητή Βασίλη Μιχαηλίδη.⁵ Στον ναό των Αγίων Ανδρονίκου και Αθανασίας στο Δάλι, που ο ίδιος ο Οικονόμος Χρύσανθος ανακαίνισε, βλέπουμε να μπαίνει σε ξεχωριστή θέση στο ανακαινισμένο εικονοστάσι η εικόνα των Τριῶν Ἱεραρχῶν το 1862. Δεν είναι να απορεί, λοιπόν, κανείς πώς – με τέτοια προπαίδεια – ένας Βασίλης Μιχαηλίδης μάς παρέδωσε ένα τέτοιο μνημειώδες έργο λογοτεχνίας, ιστορίας, γλωσσικού πλούτου, πολιτισμού και εθνικής ταυτότητας.

Στο χώρο που κάποτε λειτούργησε το Σχολείο της ενορίας του Αγίου Ιωάννου, υψώνεται, σήμερα, ο περικαλλής αυτός ναός του Αγίου ενδόξου Αποστόλου Βαρνάβα, όπου μαζευτήκαμε, πιστοί συνεχιστές της παράδοσης που παραλάβαμε από τους προγόνους μας. Παραδίπλα στεγάζεται η Θεολογική

⁴ Θ. Παπαδόπουλλος, ό.π., σ. 423.

⁵ *Ἀρχεῖο Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, Ἀρχεῖον Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Α΄*, Έγγραφο 32, 23 Ἰανουαρίου 1858 καὶ *Ἀρχεῖο Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κύπρου, Ἀρχεῖον Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου Α΄*, έγγραφο ἀρ. 162, Ν. Κληρίδη, *Ποιὸς ἦταν ὁ πρῶτος δάσκαλος τοῦ Β. Μιχαηλίδη*, ΚΓ (1940) 88.

Σχολή της Εκκλησίας της Κύπρου, που φιλοξενήθηκε αρχικά και συνεχίζει να λειτουργεί στην οικία του Χαράλαμπου και της συζύγου του Ιφιγένειας Μαραθεύτου, του σπουδαιότερου παιδαγωγού της Κύπρου, του τέλους του 19^{ου} και των αρχών του 20ού αιώνα.

Είναι τιμή μας να σας καλωσορίζουμε απόψε εδώ για να τιμήσουμε μαζί τη μνήμη των Τριών Ιεραρχών και τη μνήμη όλων όσων πάτησαν στα βήματά τους και στήριξαν τα ελληνικά γράμματα. Είναι ταυτόχρονα χρέος να στεκόμαστε συνεχιστές αυτής της πορείας και να αναδεικνυόμαστε αντάξιοι τέτοιων προγόνων, ιδιαίτερα σε μια ημικατεχόμενη πατρίδα και σε μια ημιελεύθερη, που πολλές φορές μοιάζει να χάνεται στη λήθη και να διολισθαίνει στο λήθαργο.

Η Θεολογική μας Σχολή έχει ακόμα ένα λόγο να γιορτάζει απόψε. Τέτοιες μέρες, πριν από εννιά χρόνια γινόταν η συγκρότηση της ομάδας εργασίας που θα υπέβαλε την πρόταση για την ίδρυσή της. Η Θεία Πρόνοια ήταν εμφανής σε όλη την πορεία της Σχολής. Εννιά χρόνια μετά, το καθίδρυμα αυτό της Εκκλησίας καθιερώθηκε πλέον στο χώρο της Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, είναι στελεχωμένο με μέλη ΔΕΠ και στις τέσσερις απαιτούμενες ακαδημαϊκές Βαθμίδες, συμμετέχει σε διεθνή χρηματοδοτούμενα ερευνητικά προγράμματα, συνεργάζεται με έγκριτους και διεθνούς φήμης Καθηγητές, όπως ο ομιλητής της αποψινής εκδήλωσης, προσφέρει ήδη με επιτυχία δύο Πιστοποιημένα Προγράμματα Σπουδών, ενώ επίκειται εντός Φεβρουαρίου και η Αξιολόγηση του πρώτου Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών Θεολογίας, που θα προσφέρει.

Η καθιέρωση του επίσημου αποψινού εορτασμού από το μοναδικό εκκλησιαστικό καθίδρυμα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Εκκλησίας της Κύπρου, τη Θεολογική Σχολή, αποτελεί επιβεβλημένη οφειλή!

Σας ευχαριστούμε για την τιμή να βρίσκεστε απόψε εδώ και να στηρίζετε το ευλογημένο αυτό έργο.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ κ.κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Όταν, μετά τον 11^ο αιώνα, καθιερώθηκε η κοινή εορτή των τριών μεγάλων διδασκάλων της Εκκλησίας μας και Ιεραρχών, του Μεγάλου Βασιλείου, του Γρηγορίου του Θεολόγου και του Ιωάννου του Χρυσοστόμου, αλλά, ιδίως, μετά το 1843, που αναγνωρίστηκαν ως Προστάτες των Ελληνικών μας Γραμμάτων, δόθηκε το έναυσμα για μίαν ενδελεχή μελέτη του έργου τους, διαπιστώθηκε η ευρύτητα των οριζόντων τους και το βάθος της σκέψης τους.

Κορυφές πανύψηλες της ανθρώπινης διανόησης, εφάμιλλοι των οποίων δύσκολα μπορούν να βρεθούν σε οποιαδήποτε εποχή, κάτοχοι της μέχρι τότε γνώσης, σε όλους τους τομείς, ασχολήθηκαν με κάθε πτυχή της ζωής και έδωσαν απαντήσεις σ' όλα τα ανθρώπινα προβλήματα. Και σήμερα, ακόμα, δεκαέξι και πλέον αιώνες μετά, διαπιστώνουμε τόσο την πληρότητα της σκέψης τους, όσο και την επικαιρότητά της. Με κάποιες προϋποθέσεις, λόγω της μεγάλης χρονικής απόστασης που μας χωρίζει από την εποχή τους, προστρέχουμε και τώρα στη σκέψη τους και στις λύσεις που έδωσαν σε διάφορα προβλήματα για αντιμετώπιση παρόμοιων καταστάσεων.

Παρόλο που τα τελευταία χρόνια επιχειρήθηκαν πολλές και εκθεμελιωτικές αλλαγές στην Παιδεία μας, αλλαγές που στόχευαν στον ελληνικό και χριστιανικό χαρακτήρα της, εν τούτοις, μέχρι σήμερα δεν επιχειρήθηκε η αποκαθάρωση των Τριών Ιεραρχών από το βάθρο τους, ως Προστατών της Παιδείας μας. Θεωρούνται από όλους, και δικαίως, ως Προστάτες της Ελληνικής μας Παιδείας, όχι απλώς της Εκπαίδευσης. Ο στόχος της Παιδείας γι' αυτούς διαφέρει από τον στόχο που θέτουν πολλά, σχεδόν όλα, τα άλλα εκπαιδευτικά συστήματα.

Στον Ελληνικό ανθρωπισμό, σκοπός της Παιδείας είναι η εξανθρωποίηση του ανθρώπου. Είναι γνωστό το απόφθεγμα «Ὡς χαρίεν ἄνθρωπος, ὅταν ἄνθρωπος ᾖ». Ιδανικό για την αγωγή εκεί είναι η υπέρβαση της ζωώδους φύσης. Είναι η οριζόντια, εγκοσμιοκρατική τάση.

Ο στόχος της Χριστιανικής αγωγής, που προτείνουν οι τρεις Ιεράρχες είναι διαφορετικός. Βρίσκεται έξω από τον κόσμο, πέραν από τον στενό ορίζοντα της εγκόσμιας προοπτικής. Το «ἀρχέτυπο» στο οποίο στοχεύει η παιδευτική της πορεία είναι ο Θεάνθρωπος Ιησούς Χριστός. Στόχος των τριών Ιεραρχών είναι «τὸ ὁμοιωθῆναι Θεῷ», η αφύπνιση της ανθρώπινης ύπαρξης από τον ύπνο της αμαρτίας στην περιοχή της «καινῆς ζωῆς».

Είναι γι' αυτό τον λόγο που χαίρομαι ιδιαίτερα γιατί η Θεολογική μας Σχολή, από την ίδρυσή της, τιμώντας τους τρεις Ιεράρχες και την ημέρα των Γραμμάτων, δεν παραλείπει να τονίζει τη συμβολή τους τόσο στη σύζευξη Ελληνικού και Χριστιανικού πολιτισμού, όσο και στην εμπέδωση ενός παιδαγωγικού συστήματος που στηρίζεται σε διαχρονικές αξίες και ανυπέρβλητες παιδαγωγικές αρχές.

Χωρίς να ξεπερνά τα όρια ενός Χαιρετισμού, θα ήθελα, ως εκπαιδευτικός, για πολλά χρόνια, αλλά και ως κληρικός, να θίξω, απλώς, τη θέση τους ως

προς το παράδειγμα του δασκάλου, του παιδαγωγού:

Στην αγωγή των νέων έχει μεγάλη σημασία κατά τους τρεις Ιεράρχες το παράδειγμα των δασκάλων. Ο νέος περιμένει ουσιαστικά όχι τον λόγο του υπεύθυνου για την αγωγή του, αλλά το παράδειγμά του: «Οὐδὲν γὰρ οὕτως ἐνάγει πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ὁδόν, ὡς πολιτείας ἀκρίβεια· οὐδὲ γὰρ τοῖς παρ' ἡμῶν λεγομένοις οὕτω προσέχουσιν, ὡς τοῖς ὑφ' ἡμῶν πραττομένοις (Ε.Π. 53, 73), λέγει ο Μ. Βασίλειος. Και προσθέτει: «Πολλῶν μὲν ἀκήκοα λόγων ψυχωφελῶν· πλὴν παρ' οὐδενὶ τῶν διδασκάλων εὔρον ἀξίαν τῶν λόγων τὴν ἀρετὴν». (Ε.Π. 32, 358). Κι' ο Γρηγόριος λέει επιγραμματικά «μισῶ λόγους, οἷς ἐναντίος βίος». Μισῶ τα λόγια που ἔχουν ἀντίθετη ζωὴ. Π' αὐτὸ και φρόντιζαν οἱ τρεῖς Ιεράρχες να γίνονται «πᾶσι νόμος ἀρετῆς» (Ε.Π. 36, 496). Μα, κι ο Χρυσόστομος εἶναι στο σημεῖο αὐτὸ κατηγορηματικός. «Τίποτε ψυχρότερο δεν ὑπάρχει, λέγει, ἀπὸ τον δάσκαλο που μόνο με τα λόγια ασχολεῖται με το ἀντικείμενό του. Κάτι τέτοιο δεν εἶναι για δάσκαλο, ἀλλὰ για ἠθοποιό» (Ε.Π. 60, 18). «Πῶς ο μεγαλύτερος θα καθοδηγήσει τον νεότερο, ὅταν αὐτὸς κάνει χειρότερα ἀπ' ἐκείνον;» διερωτάται ο ἴδιος ιεράρχης. Και πόση στ' ἀλήθεια ψυχολογική δύναμη και παιδαγωγική ἐμπειρία δείχνει η πιο πάνω σκέψη του!

Οἱ τρεῖς Ιεράρχες ἔζησαν σε μια ἐποχὴ με φοβερὰ ἀδιέξοδα για τους ἀνθρώπους. Ο Δ' και ο Ε' αἰώνας που ἔδρασαν εἶναι περίοδος κοσμογονικῶν ἐξελίξεων. Κατ' αὐτὸν σημειώθηκε εἰσοδος σ' ἓνα νέο κόσμο, λόγω της κατάρρευσης της Ρωμαϊκῆς αυτοκρατορίας και της στροφῆς σε μια νέα πολιτική κονίστρα, στην Ἀνατολή. Υπῆρξαν τότε ἐντονες πνευματικές ἀνησυχίες, λόγω και των δογματικῶν διενέξεων, ἀποπροσανατολισμός λόγω των αἰρέσεων, ἀστάθεια πολιτική και κοινωνική. Σ' αὐτὴν ἀκριβῶς την ἐποχὴ φάνηκαν οἱ τρεῖς Ιεράρχες ως πρωτοπόροι, φωτισμένοι ἰδεολόγοι που κατάφεραν να βγάλουν τους ἀνθρώπους ἀπὸ τα φοβερὰ τους ἀδιέξοδα και να τους οδηγήσουν μέσω των δρόμων που αὐτοὶ χάρασαν, στην ἀλήθεια και τη ζωὴ.

Αὐτὸ δεν ἐγίνε χωρίς δυσκολίες και θυσίες. Εξορίες, διωγμοί, ἐκθρονίσεις ἀπὸ τους ἐπισκοπικούς θρόνους τους, στερήσεις και πολλὰ ἀλλὰ, ἦταν το τίμημα που κατέβαλαν για το θάρρος και τις ἰδέες τους.

Τελικά, οἱ τρεῖς Ιεράρχες υπερίσχυσαν κι οἱ ἀρχές τους επικράτησαν μέχρι σήμερα. Καλοῦμαστε κι εμεῖς, που ἡμᾶς ταγμένοι στην υπηρεσία της Παιδείας, εἴτε ἀμεσα ως κληρικοί, θεολόγοι ἢ δάσκαλοι, εἴτε ἔμμεσα ως γονιοί, να βαδίσουμε στα βήματά τους. Να γίνουμε κι εμεῖς πρωτοπόροι στον τομέα της

Παιδείας, εκσυγχρονίζοντας τα μέσα, τις μεθόδους και τις επί μέρους επιδιώξεις μας, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος που πρέπει να 'ναι αμετάθετος: εκείνος που και οι τρεις Ιεράρχες είχαν: «Τὸ ὁμοιωθῆναι ἀνθρώπους τῷ Θεῷ».

Θα υπάρξουν δυσκολίες και αντιδράσεις. Μα μόνον έτσι το μέλλον θα προβάλλει με υποσχέσεις για τα παιδιά μας και τον τόπο μας. Κι είναι αυξημένες οι υποχρεώσεις μας. Και για τα παιδιά μας, αλλά και για την πατρίδα μας.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΔΡΟΣ ΑΘΗΝΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

Αποτελεί ιδιαίτερη τιμή για μένα να βρίσκομαι σήμερα εδώ, στον Καθεδρικό Ναό του Αποστόλου Βαρνάβα, για να απευθύνω χαιρετισμό, εκ μέρους της Κυβέρνησης, στην ξεχωριστή αυτή εκδήλωση που διοργανώνει η Θεολογική Σχολή της Εκκλησίας της Κύπρου για την εορτή των Τριών Ιεραρχών και την Ημέρα των Ελληνικών Γραμμάτων.

Επιτρέψτε μου, πριν από οποιαδήποτε άλλη αναφορά, να συγχαρώ και να ευχαριστήσω τη Διεύθυνση και τα μέλη του Συμβουλίου της Σχολής, για το σύνολο του έργου που επιτελούν, αφού, πέραν της λειτουργίας της Σχολής ως φυτώριου θεολογικής παιδείας στον τόπο μας, με την πολυσήμαντη δράση που αναπτύσσουν, προάγουν και αναδεικνύουν την πνευματική, κοινωνική, πολιτιστική, εκπαιδευτική και επιστημονική αποστολή της Εκκλησίας.

Στο πιο πάνω πλαίσιο εντάσσεται και η σημερινή εκδήλωση, με τους εξαιρετους ύμνους που προηγήθηκαν από τον Βυζαντινό Χορό της Σχολής αλλά και την πολύ ενδιαφέρουσα ομιλία που θα ακολουθήσει, από τον Καθηγητή και ακαδημαϊκό συνεργάτη της Σχολής Κωνσταντίνο Νικολακόπουλο, με θέμα τη σημασία της παιδείας στους Τρεις Ιεράρχες.

Αναμφίβολα, η καθιέρωση του συνεορτασμού της Ημέρας των Ελληνικών Γραμμάτων με τους τρεις Μεγάλους αυτούς Πατέρες της Εκκλησίας μας, αναδεικνύει τη στενά συνυφασμένη πορεία του βίου και του έργου τους με την προαγωγή των γραμμάτων και της παιδείας. Οι Τρεις Ιεράρχες, εμπνευσμένοι διδάσκαλοι, κήρυκες της αγάπης, ιεραπόστολοι και στοργικοί ποιμένες του λαού, επιδίωξαν και πέτυχαν τον συγκερασμό της αρχαίας ελληνικής γραμματείας και φιλοσοφίας με τη χριστιανική πίστη. Το εντυπωσιακού μεγέθους σε έκταση και ποιότητα έργο τους, συνδέει με αρμονία τον αρχαίο με τον χριστιανικό κόσμο, συνθέτοντας έτσι τον ελληνοχριστιανικό πολιτισμό.

Υπηρετώντας, τόσο διά των λόγων όσο και διά των έργων τους το ουσιαστικό νόημα της παιδείας, που για τους ίδιους ήταν η διάπλαση και διαμόρφωση ολοκληρωμένων χαρακτήρων, πέτυχαν τη σύζευξη πνευματικής καλλιέργειας και κοινωνικής δράσης, καθιστώντας τη διδασκαλία τους διαχρονική και οικουμενική. Για τους Τρεις Ιεράρχες η παιδεία είναι αρετή και πρέπει να εκπληρώνει τον υπέρτατο σκοπό της για την επιμέλεια και μόρφωση του ανθρώπου, την απόκτηση και ωφέλιμη μετάδοση της γνώσης από όπου και αν αυτή πηγάζει, την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης, τη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων, καθώς και την προσωπική και κοινωνική καταξίωση.

Είναι πολλά αυτά που μπορούν να αναφερθούν για τον βίο και την ανεκτίμητη προσφορά των Τριών Ιεραρχών, ως Οικουμενικών Διδασκάλων. Ωστόσο, θα περιοριστώ στη συνοπτική αυτή αναφορά, αφού, μέσα από την ομιλία του Καθηγητή Νικολακόπουλου θα έχουμε την ευκαιρία να γίνουμε κοινωνοί της πορείας που ακολούθησαν και η οποία τους καθιέρωσε ως φάρους και φορείς της διανόησης, των γραμμάτων, της παιδείας και του πολιτισμού.

Αυτό όμως που θέλω να υπογραμμίσω πριν κλείσω τον σύντομο χαιρετισμό μου, είναι ότι το έργο και η διδασκαλία των Τριών Μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας μας, αποτελούν φωτεινά παραδείγματα για όλους μας, στην προσπάθεια για υλοποίηση του οράματος για ποιοτική αναβάθμιση της παιδείας του τόπου μας και για ένα πιο ανθρωποκεντρικό εκπαιδευτικό σύστημα. Σε μια εποχή ραγδαίων εξελίξεων και πολλαπλών προκλήσεων, θέλουμε να ενισχύσουμε τις εκπαιδευτικούς και τους εκπαιδευτικούς μας στην καθημερινή, απαιτητική τους προσπάθεια να υπηρετήσουν, όπως τους εμπιστεύτηκε η Πολιτεία, την παιδεία του τόπου μας. Να μορφώσουν, να καθοδηγήσουν και να φωτίσουν τον δρόμο των παιδιών μας. Κατ' επέκταση, θέλουμε να δώσουμε στα παιδιά μας, όχι μόνο τις απαραίτητες δεξιότητες, αλλά και όλα τα ψυχικά εφόδια που θα τα βοηθήσουν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις που θα συναντήσουν και να χαράξουν τη δική τους πορεία, προς όφελος του εαυτού τους, της κοινωνίας και της πατρίδας μας. Όλα εκείνα τα εφόδια που θα τους βοηθήσουν να μετουσιώσουν σε πράξη την αγάπη για τον συνάνθρωπο και τη διά βίου ανάπτυξη, όπως ακριβώς δίδαξαν διά του βίου και του έργου τους οι Τρεις Ιεράρχες.

Θέλουμε μια παιδεία που θα συνεχίσει να διαπλάθει εγγράμματους και ολοκληρωμένους πολίτες, που θα αγωνίζονται για τη διατήρηση της ταυτότητας, της γλώσσας, των αρχών και αξιών του λαού μας, και των αξιών της αγάπης και της αλληλεγγύης. Μια παιδεία μαθητοκεντρική, που, όπως ανέφερα

και στον πρωινό εόρτιο/επιμνημόσυνο λόγο μου, θα αναδεικνύει την αξία των προσωπικών ικανοτήτων του κάθε παιδιού ξεχωριστά. Μια παιδεία που θα μας οδηγήσει σε μια ελεύθερη, επανενωμένη και ευημερούσα Κύπρο.

**ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ κ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ,
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΤΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΕΠΤΗ ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΘΣΕΚ**

με θέμα

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΣΤΟΥΣ ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΑΡΧΕΣ

Μακαριώτατε,
Έντιμη κ. Υπουργέ Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας,
Έντιμη κ. Πρέσβη της Ελλάδος,
Έντιμη κ. Υπουργέ Ενέργειας,
Έντιμη κ. Δήμαρχε Λευκωσίας,
Σεβασμιώτατοι, Θεοφιλέστατοι,
Αιδεσιμολογιώτατε Διευθυντά της Θεολογικής Σχολής Εκκλησίας Κύπρου,
Σεβαστοί Πατέρες,
Ελλόγιμοι κυρίες και κύριοι συνάδελφοι,
Αγαπητές φοιτήτριες – αγαπητοί φοιτητές,
Αξιότιμοι κυρίες και κύριοι!

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Είναι αναμφισβήτητο, ότι στον κοινό εορτασμό των Τριών Ιεραρχών συναντώνται η Εκκλησία και η Παιδεία. Η Εκκλησία με χαρά και θείο καύχημα προβάλλει τις ιερές μορφές των μεγάλων Ιεραρχών διδασκάλων, των οποίων τα πολύτιμα διδάγματα καλείται η Παιδεία να ενστερνισθεί με ευγνωμοσύνη.

Κάθε χρόνο η κοινή πανήγυρις των τριών αγίων μάς δίνει τη θαυμάσια ευκαιρία επιστροφής στις πνευματικές, αλλά (εδώ θα πρόσθετα) και στις πολιτιστικές μας ρίζες. Ως «μέγιστοι φωστήρες» της αγιοσύνης μάς βοηθούν να προσεγγίσουμε τα βάθη της αγιασμένης μας παραδόσεως, όπου ρέουν «νάματα θεογνωσίας» αυθεντικής. Εκτός όμως από την αγιότητά τους οι τρεις τιμώμενοι Ιεράρχες υπήρξαν ομολογουμένως και «τῆς οἰκουμένης διδάσκαλοι»⁶

⁶ Βλ. τα δύο απολυτικά της εορτής την 30^η Ιανουαρίου εν: Μηναῖον τοῦ Ἰανουαρίου, εκδ. υπό Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Εκκλησίας τῆς Ελλάδος, Αθήνα 1991, σελ. 563.

και σημαντικότερα πρότυπα πνευματικών οδηγών και παιδαγωγών.

Σε καιρούς δοκιμασίας και κρίσεως (όχι μόνον οικονομικής, αλλά κυρίως πνευματικής και ηθικής) η ενασχόληση με τέτοιες προσωπικότητες καθίσταται άκρως αναγκαία και εποικοδομητική, και κυρίως για όλους εκείνους που έχουν ως έργο ζωής τους τόσο την απόκτηση όσο και τη μετάδοση στους νέους ανθρώπους της θεογνωσίας των ναμάτων ζωής. Όλοι εμείς, «οί τῶν λόγων αὐτῶν ἔρασταί», όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο γνωστό σε όλους μας πρώτο απολυτίκιο των αγίων, ασφαλώς αντιλαμβανόμαστε με σαφήνεια, γιατί τέτοιες προσωπικότητες δικαίως προβάλλονται ως υποδείγματα και πρότυπα αγωγής και παιδείας. Ο μεγάλος ιστορικός Κων/νος Παπαρρηγόπουλος στον πανηγυρικό λόγο του για τους τρεις Ιεράρχες στα 1881 ετόνιζε με απaráμιλλη γλαφυρότητα: «Ο νεώτερος ἑλληνισμός ταύτισας τήν ἑορτήν τῶν Γραμμάτων μετά τῆς ἑορτῆς τῶν τριῶν Ἱεραρχῶν ἀπέδειξεν, ὅποσον εὐκρινῆ εἶχε τήν συνείδησιν τοῦ χαρακτήρος, δι' οὗ ἠθέλησε νά περιβάλη τήν ἔθνικὴν ἡμῶν ἐκπαίδευσιν».⁷ Αν θέσουμε κι εμείς το ερώτημα, πόσο «εὐκρινής» εξακολουθεί να παραμένει μέχρι σήμερα αυτός ο χαρακτήρας στη συνείδηση του ελληνισμού αλλά και του καθενός από εμάς προσωπικά, τότε θα μπορέσουμε ίσως να αντιληφθούμε το βαθμό κρισιμότητας της εποχής μας. Ας ανατρέξουμε λοιπόν στα πολυσέλιδα και πνευματοφόρα κείμενα των Τριῶν Ἱεραρχῶν ὅλοι εμείς, που διψάμε για τη γνώση, κι ας ἔλθωμε στις πηγές των υδάτων, προς «τούς μελιρρῦτους ποταμούς τῆς σοφίας, τούς τήν κτίσιν πᾶσαν θεογνωσίας νάμασι καταρδεύσαντας».

ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Ειδικότερα στο θέμα της Παιδείας - ως γενικό ὄρο, συμπεριλαμβάνοντα την «αγωγή» και την «εκπαίδευση» - οι Τρεις Πατέρες της Εκκλησίας έχουν να μάς προσφέρουν πολύτιμες συμβουλές σε πάμπολλα ζητήματα αγωγής και εκπαίδευσης. Το θέμα **της αγωγής, που χαρακτηρίζεται μάλιστα ως τέχνη**, είναι για τους τρεις Αγίους μείζονος και κεντρικής σπουδαιότητας για τη διάπλαση ολόκληρου του ανθρώπου.

Κατά τον Ιερό Χρυσόστομο «*Τῆς τέχνης ταύτης οὐκ ἔστι ἄλλη μείζων. Τί*

⁷ Βλ. την περαιτέρω συνάφεια στο άρθρο του Ιακ. Μάϊνα, Οί τρεῖς Ἱεράρχες καὶ ἡ διακονία τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, εν: *Κοινωνία* 26 (1983) 1 ἔξ.

γὰρ ἴσον τοῦ ῥυθμίσαι ψυχὴν καὶ διαπλάσαι νέου διάνοιαν;». ⁸ Μιλώντας και ο Άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος για τη σημασία της διαπαιδαγωγήσεως του ανθρώπου μέσω της παιδείας χρησιμοποιεί τους όρους «τέχνη» και «επιστήμη»: «Αὕτη μοι φαίνεται τέχνη τις εἶναι τεχνῶν καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν, ἄνθρωπον ἄγειν, τὸ πολυτροπώτατον ζῶον καὶ ποικιλώτατον».⁹

Το απόσταγμα των διδασκαλιών των Τριών Πατέρων στηρίζεται στη Θεία Αποκάλυψη, κατά την οποία η καταγωγή του ανθρώπου είναι θεία, αλλά και ο προορισμός του ουράνιος. Κατά συνέπεια και ο σκοπός της αγωγής είναι να καταστήσει τον άνθρωπο αντάξιο της θείας του καταγωγής, μα συνάμα και του θείου του προορισμού. Ακριβώς δε, σε αυτό το σημείο, παρατηρούμε και την ειδοποιό διαφορά αναφορικά με τον τελικό σκοπό της κοσμικής παιδείας αφενός και της παιδείας, όπως την αντιλαμβάνονται οι Τρεις Ιεράρχες αφετέρου. Η θύραθεν αγωγή και διδακτική αποβλέπει στη διάπλαση του παιδιού σε ισχυρή προσωπικότητα, προκειμένου να το εισαγάγει στα κοσμικά αγαθά του πολιτισμού και να του καταστήσει δυνατή τη δράση και τη συμμετοχή στην κοινωνία. Οι Τρεις Ιεράρχες από την άλλη πλευρά δεν περιορίζονται στην εγκόσμια δράση του ανθρώπου, αλλά συναρτούν την έννοια της αγωγής με τον ουράνιο προορισμό του. Επιζητούν να τον καταστήσουν όχι μόνο τέλειο, κατά το δυνατόν, άνθρωπο, που θα δρα επ' ωφελεία της κοινωνίας, αλλά κάνουν κι ένα βήμα παραπέρα, γιατί πέραν τούτου επιθυμούν να τον καταστήσουν «συμπολίτην τῶν ἁγίων καὶ οἰκείον τοῦ Θεοῦ» (Εφεσ 2,19). Ο σκοπός της θύραθεν παιδείας, με άλλα λόγια, δεν τους καλύπτει απολύτως.

Οι τρεις Ιεράρχες είναι πεπεισμένοι, ότι εάν λησμονήσει ο άνθρωπος τη θεία του καταγωγή και τον τελικό του ουράνιο προορισμό, τότε ελοχεύει ο κίνδυνος να εκπέσει της υψηλής του θέσεως και – συνειδητά ή ασυνείδητα - να ταυτιστεί με τα γήινα και υλικά. Γι' αυτήν ακριβώς την αιτία ο Γρηγόριος ο Θεολόγος εφιστά την προσοχή και στον 24^ο Λόγο του προειδοποιεί: «Σύνες σεαυτοῦ τῆς τιμῆς, [...] ἵνα μὴ παρεικασθῆς τοῖς ἀνόητοις κτήνεσιν».¹⁰ Και στην ίδια συνάφεια σχολιάζει ο άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος ότι *ως άνθρωπος δεν*

⁸ Εἰς Ματθαῖον Ομιλ. 59,7: PG 58,584: (= Δεν υπάρχει μεγαλύτερη από αυτήν την Τέχνη. Τί μπορεί να είναι ισάξιο με το να εκπαιδεύεις την ψυχὴν και να διαπλάττεις τη διάνοια του νέου;)

⁹ Απολογητικός Λόγος Β': PG 35, 425: (= Αυτή, μου φαίνεται, είναι τέχνη τεχνῶν κι επιστήμη επιστημῶν, το να καθοδηγείς τον άνθρωπο, την πιο πολύπλευρη και ποικιλότηροπη ζωντανή ύπαρξη).

¹⁰ PG 35,1188: (= Να συνειδητοποιήσεις αυτή την τιμή [...] ώστε να μην μοιάσεις με τα άλογα ζώα).

μπορεί να χαρακτηριστεί αυτός που τρέφεται με άρτο, δηλ. επίγεια τροφή, και έχει φωνή ανθρώπου, αλλ' αυτός που έχει ψυχή ανθρώπου και διάθεση ψυχής. Συμπληρώνει δε σε αυτή τη συνάφεια επιτυχώς: Πρέπει να γνωρίζετε «ότι λόγων οὐκ ἐρῶντες πνευματικῶν, οὐδὲ ἄνθρωποι εἶναι δύνανται».¹¹

Ο σκοπός της αγωγής περιγράφεται λοιπόν από τους Τρεις μεγάλους δασκάλους της Ορθοδοξίας και του ελληνισμού με σαφήνεια. Ο άνθρωπος έχει ανάγκη τελειώσεως, καλείται προς διατήρηση της λαμπρότητας του γένους, κάτι που για τον άγιο Γρηγόριο το Θεολόγο απαιτεί «*τήν τῆς εἰκόνας τήρησιν καὶ πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ἐξομοίωσιν*».¹² Έτσι ακριβώς περιγράφεται ο σκοπός της αγωγής από τους Τρεις Ιεράρχες: όχι μόνον επίγειος, αλλά και ουράνιος, όχι μόνο πρόσκαιρος, αλλά και αιώνιος.

Ένα άλλο σοβαρώτατο ζήτημα, που αφορά άμεσα στο περιεχόμενο αλλά και στη συστηματική εφαρμογή των εκπαιδευτικών τους αρχών, αποτελεί η τοποθέτηση των Τριών Ιεραρχών **έναντι των ελληνικών γραμμάτων** και της κλασσικής εκπαίδευσης, κάτι που ερευνήθηκε μέσω πολλών επιστημονικών μελετών. Η ερώτηση ήταν σοβαρή και αμείλικτη: Ποια θέση θα ελάμβαναν έναντι των αρχαίων ελληνικών γραμμάτων, που αυτονόητα είχαν στενή σχέση με την ειδωλολατρική θρησκεία; Θα απέκλειαν κάθε επαφή προς την κλασσική παιδεία; Θα εδέχοντο, ώστε οι νεαροί χριστιανοί να μελετούν τα βιβλία των ειδωλολατρών; Στα ζητήματα αυτά περισσότερο επιφυλακτικός φαίνεται να είναι ο Ιερός Χρυσόστομος, ο οποίος αναλογιζόμενος την πιθανή αστοχία των ακόμη ανώριμων νέων, γράφει: «*Πολλή γὰρ ἡ ἄνοια ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡλικίᾳ, τῇ δὲ ἀνοίᾳ προσθήκη γίνεται καὶ παρὰ τῶν ἕξωθεν λόγων, ὅταν μάθωσιν ἐκεῖ τοὺς παρ' αὐτοῖς θαυματομένους ἥρωας παθῶν δούλους ὄντας.*»¹³

Η τελική τους τοποθέτηση όμως δεν ήταν η άρνηση. Ως σοφοί Ιεράρχες και διδάσκαλοι, ήσαν σε θέση να επιλέξουν και να συστήσουν όσα από την κλασσική αρχαιότητα εθεώρησαν χρήσιμα και κατάλληλα για το σκοπό της αγωγής των μικρών και μεγάλων μαθητών. Η κλασσική καλλιέργεια εθεωρήθη απαραίτητη τόσο για την κατανόηση της Αγίας Γραφής όσο και για

¹¹ PG 51,113-114: (= αυτοί που δεν εκφράζουν πνευματικά λόγια, δεν μπορούν να είναι «άνθρωποι»).

¹² Λόγος 24ος, PG 35, 1188: (= τη διατήρηση της εικόνας, δηλ. του κατ' εικόνα, και την εξομοίωση με το πρωτότυπο).

¹³ (= Είναι μεγάλη η έλλειψη νου σε εκείνη την ηλικία, σε αυτή δε την έλλειψη προστίθενται και οι «έξωθεν», οι κοσμικοί λόγοι, όταν έρχονται σε επαφή με κοινώς θαυματομένους «ήρωες», οι οποίοι όμως είναι δούλοι των παθών).

την διατύπωση των δογμάτων της Εκκλησίας.

Σε αυτή τη συνάφεια ο άγιος Γρηγόριος αποκαλεί τη σοφία του Θεού «Κυρία» και «Δέσποινα», σε αντίθεση με την κοσμική, τη θύραθεν σοφία, την οποία χαρακτηρίζει ως «θεραπαινίδα». Και δικαιολογεί αυτή του την τοποθέτηση λέγοντας: *«Δίκαιον, τὴν σοφίαν τοῦ Πνεύματος, ἄνωθεν οὖσαν, ἐκ Θεοῦ τ' ἀφιγμένην, δέσποιναν εἶναι τῆς κάτω παιδεύσεως.»*¹⁴

Αλλά και ο Μ. Βασίλειος τοποθετείται παρομοίως έναντι των Ελληνικών Γραμμάτων, τα οποία άλλωστε ο ίδιος κατείχε άριστα. Δεν απορρίπτει τη θύραθεν σοφία, γιατί κι αυτή μπορεί να διδάξει τον άνθρωπο, αλλ' όμως αποδίδει πρωταρχική σημασία στην Χριστιανική παιδεία, την οποία αποκαλεί «καρπών», σε αντίθεση με την κοσμική, την οποίαν ονομάζει «φύλλα», με την επιπρόσθετη παρατήρηση όμως ότι και τα φύλλα προσδίδουν ωραιότητα στον καρπό. Στο περίφημο έργο του «Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἐλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων» ο Μ. Βασίλειος συνιστά στους νέους να επιλέγουν με μεγάλη προσοχή τα ωφέλιμα αναγνώσματα, κάνοντας όπως ακριβώς ενεργεί και η μέλισσα, που αποσπά από τα άνθη το νέκταρ και τη γύρη και αποφεύγει ο,τιδήποτε ακάθαρτο και βλαβερό. Χρησιμοποιεί δε σε αυτή τη συνάφεια και μια ακόμη όμορφη εικόνα: *«καὶ καθάπερ τῆς ῥοδωνιάς τοῦ ἄνθους δρεψάμενοι τὰς ἀκάνθας ἐκκλίνομεν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν τοιούτων λόγων, ὅσον χρήσιμον καρπωσάμενοι, τὸ βλαβερὸν φυλαξώμεθα.»*¹⁵

Η προσφορά των Τριών Ιεραρχών βάσει αυτής της θετικής τους στάσης έναντι της Ελληνικής Παιδείας είναι ασφαλώς τεράστια. Είναι αναμφισβήτητο ότι η αποδοχή των Ελληνικών Γραμμάτων εδημιούργησε μία ισχυρή και αξιοσέβαστη παράδοση και στους μεταγενεστέρους Βυζαντινούς για τη μελέτη των αριστουργημάτων της Ελληνικής φιλολογίας και φιλοσοφίας από το πρωτότυπο.

Ας δούμε στη συνέχεια μερικές βασικές παιδαγωγικές αντιλήψεις, αξιώματα και αρχές, μέσα από τις οποίες μπορούν και οι σημερινοί εκπαιδευτικοί να αντλήσουν μηνύματα και διδάγματα διαχρονικά.

¹⁴ (= Είναι δικαιολογημένο η σοφία του Πνεύματος, πού έρχεται άνωθεν εκ Θεού, να είναι «δέσποινα», κυρίαρχη της «κάτω», κοσμικής παιδείας).

¹⁵ PG 31, 569: (= Και ακριβώς όπως όταν κόβουμε το άνθος της τριανταφυλλιάς αποφεύγουμε τα αγκάθια, έτσι και στην περίπτωση αυτών των (κλασικών) λόγων ας δρέψουμε ό,τι είναι χρήσιμο και ας προφυλαχθούμε από το βλαβερό).

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ

Μια από τις βασικότερες αρχές των Τριών Παιδαγωγών Αγίων είναι η προσφορά εκείνης της κατάλληλης διδασκαλίας, που **αναλογεί προς την ηλικία** των παιδιών. Χαρακτηριστικότετος στο θέμα αυτό ο Ιωάννης Χρυσόστομος, τονίζει ότι ο παιδαγωγός δεν σφυρηλατεί χάλκινα αντικείμενα, τα οποία δέχονται παθητικώς και διαμορφώνονται αποκλειστικά από τους κτύπους του σφυριού. Υπογραμμίζει ότι ο Παιδαγωγός «σφυρηλατεί» προς καλλιέργεια ψυχές, οι οποίες αντιδρούν διαφορετικά κατά περίπτωση και ή δέχονται ή και δεν δέχονται την προσφερόμενη διδασκαλία. Κατά συνέπεια θα πρέπει να ποικίλει και η προσφερόμενη αγωγή. Μάλιστα ο Ιερός Χρυσόστομος αναφέρει ως παράδειγμα τον ίδιο το Θεό, ο οποίος στο πλαίσιο της θείας Οικονομίας του για την ανθρωπότητα δεν έδωσε εξ αρχής το γραπτό λόγο Του, αλλά τον προσέφερε σταδιακά ανάλογα με την πνευματική αντίληψη και δεκτικότητα των ανθρώπων. Κάτι ανάλογο υπαινίσσεται και ο Απόστολος Παύλος, όταν γράφει προς τους πνευματικά ανώριμους Κορινθίους: *«σας μίλησα ... καθώς σε νήπια στην πίστη του Χριστού. Σας έθρεψα με γάλα, όχι με στέρεη τροφή, γιατί δεν μπορούσατε ακόμη να την δεχθείτε»* (Α' Κορ 3,1-2).

Αλλά και του Μ. Βασιλείου η τοποθέτηση σ' αυτό το αξίωμα είναι σαφής, όταν στην Ομιλία του αναφορικά με τον 44^ο Ψαλμό τονίζει: *«Οὐ γὰρ ὁ αὐτός ἐστι τῷ ἀρτιγενεῖ παιδίῳ ὁ εἰς διδασκαλεῖον φοιτῶν ἤδη παῖς, καὶ πρὸς τὰς τῶν τεχνῶν καὶ μαθημάτων ἀναλήψεις ἐπιτηδεῖως ἔχων· ἕτερος δὲ πάλιν παρὰ τοῦτον ὁμολογουμένως ἐστὶν ὁ ἔφηβος ... καὶ παρὰ τὸν ἔφηβον ὁ ἀνήρ»*.¹⁶

Άρα, αυτό ακριβώς δεν επιδιώκουν ή θα πρέπει να επιδιώκουν και σήμερα τα αναλυτικά προγράμματα των σχολείων μας, δηλαδή τον καταμερισμό και τον καθορισμό της διδακτέας ύλης κατά τάξεις και έτη και ηλικία των μαθητών; Και σ' αυτό το σημείο τονίζεται μια επιπρόσθετη διαπίστωση, ότι δηλαδή ακόμη και σε άτομα της ίδιας ηλικίας παρατηρούνται διαφορές. Κατά συνέπεια αναγόμαστε και σε μια περαιτέρω παιδευτική αρχή, την κατά περίπτωση **εξατομίκευση της διδασκαλίας**.

Το παιδαγωγικό ενδιαφέρον των Τριών Ιεραρχών δεν παραμελεί επίσης το ζήτημα των ψυχολογικών και άλλων διαφορών, που παρουσιάζουν τα

¹⁶ PG 29, 388: (= Δεν είναι ίδιος με το νεογέννητο τέκνο αυτό το παιδί που ήδη φοιτά στο δημοτικό σχολείο και προσκομίζει κατάλληλο κέρδος από τις τέχνες και τα μαθήματα που διδάσκεται. Διαφορετικός είναι πάλι από αυτόν τον μαθητή ομολογουμένως ο έφηβος... και πέρα από τον έφηβο υπάρχει ο ενήλικας άνδρας).

άτομα, και με τις οποίες ασχολείται η ψυχολογία των ατομικών διαφορών. Σ' αυτό το θέμα αποφαινεται λόγου χάριν ο Θεολόγος Γρηγόριος Ναζιανζηνός, γράφοντας στο 2^ο Απολογητικό του Λόγου: «ὡσπερ τοῖς σώμασιν οὐ τὴν αὐτὴν φαρμακείαν προσφέρονται ἅπαντες, ἄλλος δὲ ἄλλην ... οὕτω καὶ τὰς ψυχὰς διαφόρῳ λόγῳ καὶ ἀγωγῇ θεραπευτέον...» Και συνεχίζει δικαιολογώντας τις απόψεις του: «Οἱ μὲν γὰρ δέονται γάλακτι τρέφεσθαι, τοῖς ἀπλουστέροις καὶ στοιχειωδεστέροις τῶν διδασκμάτων, ὅσοι τὴν ἕξιν νήπιοι καὶ ἀρτιπαγεῖς, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν ἀνδρείαν τοῦ λόγου τροφήν οὐ φέροντες ... ».¹⁷

Οι Τρεις Ιεράρχες τονίζουν στα γραπτά τους μια ακόμη αξιοσημείωτη παιδαγωγική αρχή, που θεωρείται απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία της αγωγής: **τον ευχάριστο τρόπο προσφοράς της διδασκαλίας**. Κατά τον Μ. Βασίλειο η παιδεία είναι «ἀγωγή τις ὠφέλιμος τῇ ψυχῇ» και αποβλέπει ακριβώς στην καλλιέργεια της ψυχῆς με ευχάριστο τρόπο. Στην Ομιλία του στους Ψαλμούς αναφέρει: «Βίαιον μάθημα οὐ πέφυκεν παραμένειν, τὰ δὲ μετὰ τέρψεως καὶ χάριτος εἰσδύμενα μονιμώτερόν πως ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν ἐνίζανει.»¹⁸

Ο ευχάριστος τρόπος διδασκαλίας συνδέεται ἀρρηκτα και με τη συμπεριφορά των διδασκάλων προς τους μαθητάς. Γι' αυτό και οι Τρεις Πατέρες θεωρούν ως ένα ακόμη σημαντικό παιδαγωγικό στοιχείο και χαρακτηριστικό του αγαθού διδασκάλου να δείχνει τέτοια **πατρική αγάπη προς τους μαθητές** του, ώστε, ει δυνατόν, κατά τη φιλοσοργία να υπερτερεί ενίοτε των φυσικών γονέων. Ο Ιερός Χρυσόστομος παρατηρεί σχετικά: «Οὐδὲν οὕτω πρὸς διδασκαλίαν ἐπαγωγόν ὡς τὸ φιλεῖν καὶ φιλεῖσθαι.»¹⁹ Τίποτε δεν προσελκύει περισσότερο το μαθητή από το να αντιλαμβάνεται ότι ο δάσκαλός του τον αγαπά και ενδιαφέρεται ειλικρινά γι' αυτόν. Αυτού του στοιχείου δε συνέπεια είναι η μεγάλη φροντίδα και έννοια του εκπαιδευτικού να επικεντρώνεται στην **πρόοδο των μαθητών**. Ο Ιερός Χρυσόστομος θεωρεί επιτυχημένο δάσκαλο

¹⁷ PG 35, 453: (= Ακριβώς όπως στα σώματα, όταν αρρωστούν, δεν δίδουν ὅλοι το ίδιο φάρμακο αλλά διαφορετικό ο ένας από τον άλλο ... έτσι και οι ψυχές θα πρέπει να θεραπεύονται με κατά περίπτωση διαφορετικό λόγο και διαπαιδαγώγηση). (= Αυτή η κατηγορία ανθρώπων πρέπει να τραφούν με «γάλα», δηλαδή με τα απλούστερα και βασικότερα διδάγματα, όσοι δηλαδή συνηθίζουν να φέρονται πνευματικά ως νήπια και νεογέννητα, θα ἔλεγε κανείς μεταφορικά, και μη αντέχοντας τη δύναμη του στερεάς τροφῆς του λόγου).

¹⁸ (= Το βίαιο μάθημα από τη φύση του δεν εμπεδώνεται. Αυτά όμως που προσφέρονται στους μαθητές με ευχαρίστηση και χάρη εγκαθίστανται στις ψυχές μονιμότερα).

¹⁹ Υπόμνημα εις την Προς Τιμόθεον Β', Ομιλία 6η, PG 62, 529: (= Τίποτα δεν είναι στον τομέα της διδασκαλίας, δηλαδή ανάμεσα σε δάσκαλο και μαθητή, τόσο αποδοτικό από όσο το να αγαπάς και να σε αγαπούν).

εκείνον, του οποίου μόνη παρηγοριά είναι η προαγωγή των μαθητών του. Γι' αυτό ερωτάει χαρακτηριστικά: «Ποῖον γὰρ ἔχει μισθὸν διδάσκαλος οὐκ ἔχων ἐπιδειξάι τοὺς διδαχθέντας;»²⁰ Και ο Μ. Βασίλειος παρατηρεῖ ἐπάνω σ' αὐτό: «*Εὐφραίνουσι μαθηταὶ διδασκάλους πρὸς αὔξησιν ἐπιδιδόντες.*»²¹

Κατακλείοντας τις βασικές παιδαγωγικές αρχές των Τριῶν μεγάλων Πατέρων του 4^{ου} χρυσού αιώνα, αξίζει να αναφερθούμε σε ένα τελευταίο αλλά αποφασιστικό αξίωμα για την επιτυχία της διαδικασίας της μάθησης: **την κατάρτιση και το παράδειγμα του ίδιου του δασκάλου.** Κατά τον Ιερό Χρυσόστομο, για να ανέλθει στο ὄντως επίζηλο επίπεδο του εκπαιδευτικού ο δάσκαλος πρέπει πρώτα να γίνει «*ἑαυτοῦ διδάσκαλος*». Και συμπληρώνει: «*Οὐδὲν ἀνάρμοστον οὐδὲ ἐκμελὲς ἑαυτῷ συνειδῶς· δίδαξον σεαυτῷ πρῶτον.*»²²

Αναφερόμενος στους ημιμαθείς και πλημμελείς διδασκάλους ο Γρηγόριος ο θεολόγος στο 2^ο Θεολογικό του Λόγο, τους χαρακτηρίζει αξιοκατάκριτους και συμπληρώνει: «*Τὸ δὲ παιδεύειν ἄλλους ἐπιχειρεῖν, πρὶν αὐτοὺς ἰκανῶς παιδευθῆναι ... λίαν μοί φαίνεται ἀνοήτων ἢ τολμηρῶν.*»²³ Αναφερόμενος δε ο ἅγιος Γρηγόριος τόσο στην ατελή κατάρτιση του διδασκάλου, ὅσο και στο ἀνάρμοστο ἦθος του, υπογραμμίζει με νόημα: «*Μὴ φανώμεθα τῆς θαυμασίας ἀρετῆς κακοὶ ζωγράφοι ... ἄλλους ἰατρεύειν ἐπιχειροῦντες, αὐτοὶ βρῦντες ἔλκεσι.*»²⁴ Και στην ίδια συνάφεια γράφει ο Ιερός Χρυσόστομος το κείμενό του με τίτλο «Ὅπως δεῖ τοὺς γονεῖς ἀνατρέφειν τὰ τέκνα» και περιγράφει στους γονεῖς τον τύπο του αγαθοῦ διδασκάλου: «*Ζήτησον ἄνδρα ἐνάρετον, κάκεινῳ μάλιστα τὸ πᾶν ἐπίτρεψον, ὥστε συναντιλαβέσθαι τοῦ ἔργου τῆς διαπαιδαγωγήσεως τοῦ τέκνου σου.*»²⁵ Συγκρίνοντας δε τους φυσικούς πατέρες με τους καλοὺς παιδαγωγούς καταλήγει στο ὄντως αξιοπρόσεκτο

²⁰ (= Ποιο μισθό ικανοποίησης μπορεί να ἔχει ο διδάσκαλος, εἰάν δεν μπορεί να επιδείξει ικανοποιημένους μαθητές;)

²¹ (= Τους διδασκάλους τους ευχαριστοῦν εκείνοι οἱ μαθητές, οἱ οποίοι συνεχῶς προοδεύουν).

²² Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Β', Ομιλία 5, PG 62, 498: (= Δεν ὑπάρχει τίποτε πιο ἀνάρμοστο και πιο ζημιόγνο, να το συνειδητοποιήσεις μόνος σου. Πρώτα πρέπει να διδάξεις τον εαυτό σου).

²³ (= Το να προσπαθοῦν να εκπαιδεύσουν ἄλλους χωρὶς προηγουμένως να ἔχουν οἱ ἴδιοι εκπαιδευτεῖ σε ικανοποιητικό βαθμό, αὐτό μού φαίνεται εγχείρημα πολὺ ἀνοήτων και ρησκοκινδύνων ἀνθρώπων).

²⁴ PG 35, 425: (= Ἀς μην ἀναδειχθούμε αὐτῆς τῆς θαυμασίας ἀρετῆς κακοὶ ζωγράφοι... δηλαδή να ἐπιχειροῦμε εμεῖς να ἰατρεύσουμε ἄλλους, ἐνῶ ταυτόχρονα εμεῖς να εἴμαστε γεμάτοι πληγές).

²⁵ (= Ἀναζήτησε κάποιον ἐνάρετο ἄνθρωπο, στον οποίο να ἀναθέσεις τα πάντα σχετικά με την αγωγή του παιδιοῦ σου, ὥστε ἔτσι να εἴστε συνυπεύθυνοι για την διαπαιδαγωγήσή του).

συμπέρασμα: «Διὰ τοῦτο διδασκάλους μᾶλλον τῶν πατέρων ἐπιζητεῖν δεῖ καὶ ποθεῖν· διὰ τούτων μὲν γὰρ τὸ ζῆν, δι' ἐκείνων δὲ τὸ καλῶς ζῆν γίνεται».²⁶

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ασφαλώς και η σταχυολόγηση των απειράριθμων κειμένων των μεγάλων διδασκάλων της Ορθοδοξίας και του Ελληνισμού δεν τελειώνει εδώ. Μέσα όμως από τα ήδη αναφερθέντα κατέστησαν, πιστεύω, σαφείς οι βασικές θέσεις των Τριών παιδαγωγών Ιεραρχών: **Το πολύτιμο της αγωγής, η σπουδαιότητα της Παιδείας, η αναγκαιότητα της διαπαιδαγωγήσεως.** Για το δυνατό της αγωγής και τα πολύτιμα αποτελέσματά της τονίζει ο Μ. Βασίλειος στους «Όρους κατά πλάτος»: «Εὔπλαστον ἔτι οὖσαν καὶ ἀπαλὴν τὴν ψυχὴν, καὶ ὡς κηρὸν εὐεικτον, ταῖς τῶν ἐπιβαλλομένων μορφαῖς ῥαδίως ἐκτυπουμένην, πρὸς πᾶσαν ἀγαθῶν ἄσκησιν εὐθύς καὶ ἐξ ἀρχῆς ἀνάγεσθαι χρή».²⁷ Και ο Ιερός Χρυσόστομος επιβεβαιώνει τα λόγια του Μ. Βασιλείου διά των εξής: «Ἄν εἰς ἀπαλὴν ἔτι οὖσαν τὴν ψυχὴν ἐντυπωθῆ τὰ καλὰ διδάγματα, οὐδεὶς αὐτὰ ἐξελεῖν δυνήσεται».²⁸

Η αναγκαιότητα και η σπουδαιότητα της παιδείας γίνονται εμφανείς σε πολυάριθμα κείμενα των Τριών Ιεραρχών. Η παιδεία συμβάλλει στην καλλιέργεια του λογικού του ανθρώπου, ώστε να προωθηθεί στην επιλογή του αγαθού κι έτσι να επιτευχθεί η ηθική του τελείωση, που με τη σειρά της συμβάλλει στη σωτηρία του. Βάσει αυτών λοιπόν ο Χρυσόστομος αισθάνεται την ανάγκη να αναφωνήσει προς κάθε γονέα: «ἄσκησον τοῦ παιδὸς τὴν ψυχὴν, κάκεῖνα, (τὰ υλικά αγαθά) παρέσται λοιπόν· ταύτης μὲν γὰρ οὐκ οὔσης ἀγαθῆς, οὐδὲν ὄφελος αὐτῷ τῶν χρημάτων».²⁹

²⁶ Ομιλία «Περὶ Παίδων ἀνατροφῆς», PG 63, 768: (= Για αυτό το λόγο θα πρέπει μάλλον να αναζητούμε και να ποθοῦμε να βρούμε καλούς δασκάλους παρά γονεῖς, διότι ἀπὸ τους τελευταίους δημιουργεῖται η βιολογική ζωή, ἐνῶ μέσω των δασκάλων η ἐνάρετη ζωή.)

²⁷ Κεφάλαιον τῶν κατὰ πλάτος ὄρων ιε': PG 31,956 B: (= Η ψυχὴ εἶναι εὐπλασθη καὶ ἀπαλή, μοιάζει με μαλακὸ κερί που εὐκόλα αποτυπώνονται ἐπάνω του τα σχήματα που του τοποθετούμε. Για την ἐξάσκηση λοιπὸν της ψυχῆς σε κάθε αγαθὸ πρέπει ἀπὸ την ἀρχὴ να την οδηγούμε σε αὐτό).

²⁸ Πῶς δεῖ τοὺς παῖδας ἀνατρέφειν: (= Ἀν ἐπάνω στην ψυχὴ, ὅταν αὐτὴ εἶναι ἀκόμη ἀπαλή, ἐντυπωθοῦν τα καλὰ διδάγματα, τότε κανεὶς δεν θα μπορέσει να τα ἀφαιρέσει).

²⁹ Ομιλία Θ', Πρὸς Τιμόθεον: PG 62,547: (= Να ἐξασκεῖς την ψυχὴ του παιδιοῦ, και να γνωρίζεις ὅτι τα υλικά αγαθά θα προστεθοῦν. Ὅταν ὁμως η ψυχὴ δεν εἶναι ἀγαθὴ, τότε δεν μποροῦν να την ωφελήσουν μόνο τα χρήματα).

Τοιουτοτρόπως ο λόγος και η αλήθεια των τριών Πατέρων, έτσι όπως εκφράζονται μέσω των κειμένων τους, αποτελούν ένα διαχρονικά επίκαιρο οδοδείκτη για όλους μας, αλλά κυρίως για τις νέες γενιές, που χρειάζονται για τη μελλοντική ζωή τους τα πολύτιμα εφόδια των προσωπικών πνευματικών και ηθικών ιδεών και αξιών. Θα πρέπει να γίνει συνειδητό –ώστε και η εορτή τους να αποκτήσει το σωστό νόημά της- πως οι αλήθειες, που κήρυξαν οι Τρεις Ιεράρχες, αποτελούν μια πνευματική **άνοιξη** για τον άνθρωπο, όπου διατρανώνονται οι άπειρες δυνατότητες και η αξία του. Γι' αυτό το λόγο σημειώνει πολύ πετυχημένα ο υμνογράφος του συναξαρίου της εορτής των αγίων το ακόλουθο ποιητικό δίστιχο:

«Ἐαρ χελιδῶν οὐ καθίστησι μία· Αἱ τρεῖς ἀηδόνες δὲ τῶν ψυχῶν ἔαρ.»³⁰
 (= Ένα χελιδόνι δεν φέρνει την άνοιξη. Τα τρία αηδόνια όμως την άνοιξη των ψυχών)

Όλοι εμείς λοιπόν, που αξιώνουμε να ονομαζόμαστε εκπαιδευτικοί και θέλουμε να μεταγγίσουμε στους νέους το λόγο του Θεού, την ανθρωπιά και τις αιώνιες πνευματικές, μορφωτικές και πολιτιστικές αξίες που προάγουν, έχουμε ασφαλώς μια βαρεία κληρονομιά και μια πολύ υπεύθυνη αποστολή. Μέσα στην πνευματική και ηθική βαρυχειμωνιά των σύγχρονων «εξελιγμένων» και «προοδευτικών» -κατά τα άλλα- καιρών μας ας μην αφήσουμε να ατονήσει και να χαθεί η ελπίδα αυτής της άνοιξης.

Σας ευχαριστώ θερμά!

³⁰ Μηνναῖον τοῦ Ἰανουαρίου, εκδ. υπό Αποστολικῆς Διακονίας τῆς Εκκλησίας τῆς Ελλάδος, Αθήνα 1991, σελ. 575.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
κ.κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΤΟΥ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΜΕ ΘΕΜΑ
«ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ ΕΔΩΣΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ»

Η Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας εορτάζεται, κατ' έτος, με κάθε επισημότητα στις **9 Φεβρουαρίου**, ημέρα θανάτου του **Διονυσίου Σολωμού**, του εθνικού ποιητή της Ελλάδας.

Η πρωτοβουλία για την καθιέρωση μιας ημέρας, αφιερωμένης στην Ελληνική γλώσσα ξεκίνησε το 2014. Εμπνευστής ήταν ο καθηγητής Πάννης Κορινθίου, τότε Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Ελληνικών Κοινοτήτων και Αδελφοτήτων της Ιταλίας.

Η γλώσσα, ως η κατ' εξοχή έκφραση της ψυχής του ανθρώπου έχει υμνηθεί και εξαρθεί ιδιαιτέρως, με κορωνίδα όλων των τεχνών την Ποίηση. «**Μήγαρις άλλο έχω στο νου μου πάρεξ ελευθερία και γλώσσα**» είχε γράψει ο εθνικός ποιητής **Διονύσιος Σολωμός** (1798-1857). «**Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική· το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου**. Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου. [...] / Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα μαύρα ρίγη. [...] / Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα πρώτα Δόξα Σοι! [...] Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!» είχε γράψει ο **Οδυσσέας Ελύτης** (1911-1996) στο «**Άξιόν Εστι**».

Το Υπουργείο Παιδείας, αναγνωρίζοντας την εθνική και θρησκευτική αξία της ελληνικής μας γλώσσας, καθιέρωσε και αυτό την 9^η Φεβρουαρίου, ως ημέρα της Ελληνικής Γλώσσας και οργάνωσε ημερίδα, ώστε να καταστεί συνείδηση η μεγάλη της αξία. Στην ημερίδα αυτή απηύθυνε χαιρετισμό και ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου κ.κ. Γεώργιος, ο οποίος είναι ο ακόλουθος.

Χαίρομαι πραγματικά, γιατί μου δίνεται η ευκαιρία να προσφωνήσω τη σημερινή εκδήλωση που αναφέρεται στην Ελληνική μας γλώσσα. Πάντα πίστευα ότι η Ελληνική γλώσσα αποτελεί ένα από τους σπουδαιότερους τρόπους με τους οποίους εκδηλώνεται η εθνική αυτοσυνειδησία μας.

Παράλληλα, λυπούμαι, γιατί λόγω υποχρεώσεων, που είχαν ληφθεί πριν από τη λήψη της σχετικής πρόσκλησης, δεν μπορώ να βρίσκομαι προσωπικά στην εκδήλωση. Νιώθω ότι πολλά θα είχα να ωφεληθώ από τα όσα θα ακουστούν στον χώρο της εκδήλωσης. Αρκούμαι, όμως, στην αποστολή του σύντομου χαιρετισμού μου.

Ο Κωνσταντίνος Τσάτσος χαρακτήρισε την Ελληνική γλώσσα ως ένυλη έκφραση του πολιτισμού μας. Κάθε λέξη, ακόμα και κάθε σημείο στίξης της είναι συνδεδεμένα με την Ιστορία του Έθνους μας.

Όσο προηγμένος είναι ο πολιτισμός ενός Έθνους, τόσο πιο πλούσια σε παράδοση, σε μορφές, εξέλιξη και νοήματα είναι η γλώσσα του. Η γλώσσα δεν είναι απλώς ένα όργανο επικοινωνίας, ένας κώδικας. Τέτοιον κώδικα χρησιμοποιούν και άλλα έμβια όντα. **Είναι φορέας αξιών και εννοιών. Ιδιαίτερα η Ελληνική γλώσσα, που είναι δημιούργημα μιας μακράς ιστορικής πορείας του ελληνικού έθνους, νοηματοδοτεί, κατά τρόπο θαυμαστό, τους όρους της.**

Η γλώσσα μας είναι και ο αρραγής συνδετικός κρίκος της Ιστορίας του έθνους μας. Παρουσιάζει μια συνέχεια από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Με λέξεις που βρίσκονται σε χρήση για τριάντα και πλέον αιώνες και με νοηματοδότηση όρων και εννοιών της εποχής του Ομήρου, συνεννοούμαστε και σήμερα.

Ως Χριστιανοί έχουμε κι έναν επιπρόσθετο λόγο να περηφανευόμαστε για τη γλώσσα μας. Ο λόγος της χριστιανικής θρησκείας διατυπώθηκε στη γλώσσα των Ελλήνων. Όλα τα βιβλία της Καινής Διαθήκης γράφτηκαν στα Ελληνικά. Και η Παλαιά Διαθήκη μάς διασώθηκε με την ελληνική μετάφραση των εβδομήκοντα, αφού τα εβραϊκά κείμενα χάθηκαν. Στην πατρίδα μας, ο Παύλος και ο Βαρνάβας, όντας Εβραίοι, κήρυξαν στα Ελληνικά τον λόγο του Θεού. Μα και οι όροι έκφρασης της νέας πίστης ήσαν οι ελληνικοί φιλοσοφικοί όροι, που πήραν, ασφαλώς, νέο περιεχόμενο (πρόσωπον, ουσία, φύσις, ύπόστασις). Η Ελληνική γλώσσα, με τη θαυμαστή σαφήνεια και την ευελιξία της έγινε, πράγματι, το όχημα στο οποίο επιβιβάστηκε «ή άνωθεν σοφία» για να πορευθεί «εις πάντα τὰ έθνη».

Η Εκκλησία, στην οποία βρίσκονται φυλαγμένες όλες οι αποκαλυφθείσες αλήθειες, περιβεβλημένες με το Ελληνικό εξωτερικό περίβλημα, πρόσφερε, με τη σειρά της, πάρα πολλά στο έθνος και στον λαό μας. Η Εκκλησία παραμένει και σήμερα, σε καιρούς εθνομηδενισμού, το τελευταίο προπύργιο για τη διαφύλαξη της γλώσσας, της ελληνομάθειας, της πατρώας ευσέβειας και της παιδείας του έθνους. Η λειτουργική γλώσσα της Ελληνορθόδοξης Εκκλησίας μας εμπεδώνει, με τις ιερουργίες της και με τον λόγο του κηρύγματός της, έναν αξιόλογο πλούτο λέξεων και εννοιών στον ευσεβή λαό μας.

Ταυτόχρονα, η γλώσσα μας και η διαχρονικότητά της δημιουργεί κλίμα αυτοπεποίθησης και περηφάνιας στον λαό μας, καθιστώντας του σαφές ότι οι Έλληνες πρόγονοί μας έχουν προσφέρει στο παγκόσμιο σε μεγάλο ποσοστό τις βασικές πολιτικές, πολιτιστικές, επιστημονικές, καλλιτεχνικές και τεχνολογικές έννοιες. Πολιτική, θέατρο, μουσική, χορός, ποίηση, ηλεκτρονική, μικροηλεκτρονική, φυσική, μαθηματικά, ιατρική όλα στηρίζονται σε ελληνικούς όρους, ή λατινικούς, που αποδίδουν αντίστοιχους ελληνικούς, όχι μόνο στο όνομα τους αλλά πολλάκις και στο όλο περιεχόμενο τους.

Ο Πλάτων αναφέρει ότι «διάνοια και λόγος ταυτόν» η γλώσσα, δηλαδή, συνυφαίνεται και συλλειτουργεί με τη σκέψη. Και όσο καλλιεργείται η γλώσσα, τόσο ευρύνονται οι ορίζοντες της σκέψης και της κριτικής ικανότητας του ανθρώπου. Αυτό τονίζει και την ευθύνη μας, σήμερα που η γλώσσα μας, στην οποία η Θεία Πρόνοια όρισε να λειτουργήσει ως παγκόσμια γλώσσα, σε δύο εποχές, στην εποχή του Μ. Αλεξάνδρου, και τότε που γράφτηκε το Ευαγγέλιο, κινδυνεύει να γίνει στην ιδιά της την πατρίδα ξένη, γλώσσα μουσειακή.

Είναι γι' αυτό τον λόγο που θεωρούμε χρέος μας να στηρίζουμε όλες τις προσπάθειες, απ' οπουδήποτε και αν προέρχονται, για προστασία και προώθηση της γλώσσάς μας. Είναι χιλιοειπωμένο ότι οι λαοί δεν επιβιώνουν διά του αριθμού αλλά διά της ποιότητας. Η γλώσσα είναι ό, τι πιο ποιοτικό μπορεί να παρουσιάσει ένας λαός. Γι' αυτό και η ευθύνη μας γι' αυτήν είναι τεράστια.

Με αυτές τις σύντομες σκέψεις, συγχαίρω το Υπουργείο Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας για την πραγματοποίηση της σημερινής εκδήλωσης, με τίτλο: **«ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ ΕΔΩΣΑΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ».**

Εύχομαι κάθε επιτυχία σ' αυτή.

Όταν, ο τιμηθείς με το βραβείο ΝΟΜΠΕΛ ΕΙΡΗΝΗΣ,
28ος Πρόεδρος των Η.Π.Α. (1913–1920),
THOMAS WOODROW WILSON ρωτήθηκε,
πού οφείλει το κάλλος των ανθρωπιστικών του
ιδεών και την ικανότητά του να διατυπώνει
τόσο έξοχα και με τόση ακρίβεια τις φωτεινές του ιδέες,
απάντησε:

«ΟΦΕΙΛΩ ΤΟ ΠΑΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΑΘΕΙΑΝ ΓΝΩΣΙΝ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ, Η ΟΠΟΙΑ ΠΡΕΙΘΑΡΧΕΙ
ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΚΕΨΙΝ, ΚΑΘΩΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ
ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ, ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΔΕΝ ΕΠΑΓΧΑ
ΝΑ ΜΕΛΕΤΩ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΤΥΠΟΝ.
ΑΥΤΟΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΜΟΥ,
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΟΦΕΙΛΩ ΤΟ ΠΑΝ»¹

¹ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ. Η ΔΡΑΣΙΣ ΜΑΣ. ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΤΟΥ 1978, ΣΕΛ. 172. ΤΙΤΛΟΣ: ΑΠΟΨΕΙΣ ΚΑΙ ΚΡΙΣΕΙΣ. ΣΧΟΛΙΟΝ ΤΟΥ ΛΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ Π. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ.

Ο ΑΓΩΝΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΝΙΝΑΣ ΓΚΑΤΖΟΥΛΗ,
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
NEW HAMPSHIRE ΤΩΝ Η.Π.Α.

Πολλοί μελετητές πιστεύουν ότι η λογοτεχνική ανάπτυξη οποιασδήποτε γλώσσας συνδέεται στενά και σχετίζεται με σημαντικά ιστορικά γεγονότα και επιρροές που έχει υποστεί ένα έθνος. Ο Tony Crowley, στο Proper English, παραθέτει τη θέση του Saussure για τη γλώσσα και την ιστορία: «ο αποικισμός, που είναι απλώς μια μορφή κατάκτησης, μεταφέρει μια γλώσσα σε νέα περιβάλλοντα και φέρνει αλλαγές στη γλώσσα». Ωστόσο, το θέμα της ελληνικής γλώσσας από το 1453, τη χρονιά δηλαδή που η Κωνσταντινούπολη έπεσε στην οθωμανική κυριαρχία, μέχρι το έτος 1821, όταν απελευθερώθηκαν τμήματα της Ελλάδας, δεν ήταν απλή περίπτωση αποικισμού, ούτε προσωρινής κατάκτησης. Η Τουρκοκρατία μετατράπηκε σε υποτέλεια σχεδόν τετρακοσίων ετών. Ο ελληνικός λαός, κάτω από τη μακρόχρονη τουρκική υποταγή, πιέστηκε, διώχθηκε και βασανίστηκε. Κατά τη διάρκεια των τετρακοσίων αυτών ετών (και σε ορισμένες περιοχές πάνω από τετρακόσια χρόνια), περίπου είκοσι πέντε γενιές Ελλήνων κατάφεραν να κρατήσουν ζωντανή τη μητρική τους γλώσσα και την ελληνική τους συνείδηση, παρά το γεγονός ότι αυτές έγιναν στόχος από τον κατακτητή.

Από τότε που οι Έλληνες άρχισαν να καταφτάνουν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής μπορούν να χαρακτηριστούν ως μια επιτυχημένη ομάδα τόσο στον εκπαιδευτικό όσο και στον οικονομικό τομέα. Ωστόσο, δεν έχουν καταφέρει να διαιωνίσουν τη γλώσσα της πατρίδας τους στα παιδιά τους. Δεν μπορούμε να ισχυριστούμε ότι σήμερα η ελληνική ομογένεια στις Ηνωμένες Πολιτείες παραμένει πολιτιστικά και πνευματικά σταθερή σε σχέση με την ελληνική καταγωγή της. Οι Έλληνες της πρώτης γενιάς μιλάνε τη γλώσσα, κυρίως επειδή τα ελληνικά ήταν η γλώσσα που μιλούσαν οι μετανάστες γονείς τους στο σπίτι. Η δεύτερη γενιά μπορεί να κατανοήσει κάποιες πτυχές της ελληνικής γλώσσας και οι Έλληνες τρίτης και τώρα τέταρτης γενιάς μπορεί να

έχουν κάποιους πολιτιστικούς ελληνικούς δεσμούς, κυρίως μέσω της Εκκλησίας. Αλλά μόνο λίγοι έχουν καταφέρει να μάθουν τη γλώσσα και την ιστορία της Ελλάδας. Υπήρξα εκπαιδευτικός σε διάφορα περιβάλλοντα και δίδαξα νέα ελληνικά στο Πανεπιστήμιο του New Hampshire. Περισσότεροι από τους μισούς μαθητές στις τάξεις μου ήταν ελληνικής καταγωγής αλλά γενικά δεν μιλούσαν τη γλώσσα. Είμαι πεπεισμένη, ωστόσο, ότι πολλοί μαθητές ελληνικής καταγωγής διψούν για πιο στενούς γλωσσικούς και ιστορικούς δεσμούς με τη χώρα των προγόνων τους.

Θα ήταν μάταιο να προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε τι πήγε στραβά και γιατί μια τόσο μορφωμένη και εύπορη ομάδα δεν κατάφερε να ιδρύσει τα καλύτερα ελληνικά εκπαιδευτικά ιδρύματα στην Αμερική. Αντίθετα, θα πρέπει να εξαντλήσουμε τον χρόνο μας και να επικεντρωθούμε να δώσουμε λύσεις για το μέλλον σχετικά με το γλωσσικό ζήτημα στις Ηνωμένες Πολιτείες. Πρέπει να δημιουργήσουμε μια αύρα σεβασμού για την ελληνική γλώσσα και το αμερικανικό δημόσιο εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να πειστεί για τη σημασία της ελληνικής γλώσσας στον αμερικανικό πολιτισμό. Άλλωστε, πάνω από το σαράντα τοις εκατό των αγγλικών λέξεων προέρχονται από τα ελληνικά. Οι μαθητές που μελετούν την ελληνική γλώσσα έχουν γενικά καλύτερες επιδόσεις στα SAT (εξετάσεις για είσοδο φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση) από εκείνους που δεν έχουν εκτεθεί στη γλώσσα. Η σπουδή της ελληνικής γλώσσας είναι η καλύτερη προϋπόθεση για επαγγελματική σταδιοδρομία στα νομικά, τις επιστήμες, την ιατρική, λογοτεχνία, τις τέχνες και τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Ως εκ τούτου, η ελληνική γλώσσα θα πρέπει να συμπεριληφθεί και να προσφέρεται στα δημόσια εκπαιδευτικά ιδρύματα, όπως ακριβώς τα ισπανικά, τα γαλλικά, τα γερμανικά ή οποιεσδήποτε άλλες γλώσσες που διδάσκονται σήμερα.

Η ελληνική παιδεία που θα στελεχώνεται από εκπαιδευμένους και έμπειρους δασκάλους πρέπει να τεθεί ως προτεραιότητα στην ομογένεια. Αρχικά θα πρέπει να προσεγγιστούν οι καθηγητές ελληνικής καταγωγής που είναι ήδη αδειούχοι και διδάσκουν άλλα μαθήματα σε Γυμνάσια και Λύκεια και γνωρίζουν σε κάποιο βαθμό την ελληνική γλώσσα για να διδάξουν Εισαγωγικά Ελληνικά σε αυτά τα δημόσια σχολεία. Αυτοί οι καθηγητές μπορούν να παρακολουθήσουν περαιτέρω μαθήματα σε διάφορα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, όπου προσφέρεται η ελληνική γλώσσα, για να ενισχύσουν την ικανότητά τους να διδάσκουν την ελληνική γλώσσα. Στη Γερμανία και την Αυστραλία, τα ελληνικά διδάσκονται σε πολλά δημόσια σχολεία και το ελληνικό

Υπουργείο Παιδείας μοιράζεται τα έξοδα παροχής Ελλήνων εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας. Αυτή η πρακτική θα πρέπει επίσης να καθιερωθεί και στις ΗΠΑ.

Ο στόχος ελληνικής παιδείας έχει υλοποιηθεί με επιτυχία από την ελληνική ομογένεια σε πολλές χώρες. Στην Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου, πριν ο Νάσερ εκδιώξει τον ελληνικό πληθυσμό, η ελληνική γλώσσα άνθισε ακαδημαϊκά. Πολλοί λόγιοι, συγγραφείς και ποιητές, όπως ο Καβάφης, η Πηνελόπη Δέλτα και άλλοι, έγιναν διεθνώς γνωστοί για τα γραπτά τους στην ελληνική γλώσσα, παρόλο που έλαβαν τη μόρφωσή τους εκτός Ελλάδος. Ακόμη και ο Εθνικός μας ποιητής, Διονύσιος Σολωμός, δεν γνώριζε άπταιστα ελληνικά, αφού στο πατρικό του σπίτι μιλούσαν τα ιταλικά. Σπούδασε αρχαία ελληνικά στην Ιταλία, όπου πήρε πτυχίο στη Νομική και κατέκτησε τη νεοελληνική γλώσσα όταν επέστρεψε στην Ελλάδα και του ζητήθηκε να γράψει ποίηση στην ελληνική γλώσσα.

Οι ενέργειές μας λοιπόν, ατομικά και συλλογικά, μέσω των οργανώσεών μας θα πρέπει να επικεντρωθούν στις προσπάθειες για ένταξη της ελληνικής γλώσσας στα αμερικανικά δημόσια σχολεία. Αρχικά, ο ρόλος της ΑΧΕΠΑ ήταν να βοηθήσει τον Έλληνα μετανάστη να αφομοιωθεί στην αμερικανική ζωή. Σήμερα, αυτός ο ρόλος δεν είναι απαραίτητος, αφού οι Έλληνες στην Αμερική είναι ενταγμένοι, εδραιωμένοι και μεγαλουργούν. Τώρα, η ΑΧΕΠΑ και οποιοσδήποτε άλλος ελληνικός οργανισμός θα πρέπει να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια στο ευγενέστατο έργο του «εξελληνισμού» των παιδιών, των εγγονών κλπ των αρχικών μεταναστών και όσο το δυνατόν περισσότερων μη Ελλήνων. Μια τέτοια προσπάθεια θα δημιουργήσει πολλούς φιλέλληνες και ταυτόχρονα θα αποτρέψει την εξαφάνιση μιας σπουδαίας γλώσσας!

Η ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΗ ΑΝΤΙΛΗΨΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ ΜΑΣ ΧΡΕΟΣ

ΤΟΥ ΣΕΒ. ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΑΝΗΣ κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Γ΄

Στούς καιρούς μας πλανᾶται μιά λανθασμένη ἢ παρεξηγημένη ἀντίληψη γιὰ τὴν ἔννοια, τὸν σκοπὸ καὶ ἐν γένει τὸν ρόλο τῆς Ἐκκλησίας. Συγχρόνως ἐμφανίζεται καὶ ἓνα ἀντιεκκλησιαστικὸ κλίμα, ἓνα φρόνημα ἀπαξίωσης καὶ περιθωριοποίησης, πού ἐνίοτε φθάνει μέχρι καὶ τοῦ χλευασμοῦ.

Πολλές φορές ἀντιμετωπίζεται ἡ Ἐκκλησία ὡς ἓνας Σύλλογος, ὡς ἓνα Σωματεῖο τοῦ ἀρθροῦ 78 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικα, ὡς μιά οἰανδήποτε θρησκευτικὸ τύπου Κοινότητα. Λέγονται ἢ γράφονται ἄσχετες φράσεις καὶ ἀδόκιμες λέξεις γιὰ τὴν Ἐκκλησία, καθ' ὅτι ὑπάρχει ἀνεπαρκὴς γνώση τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὀρολογίας. Παρουσιάζεται ἡμιμάθεια ἢ καὶ παντελὴς ἄγνοια τῶν Ἱερῶν Μυστηρίων τῆς. Τί τελεῖται καὶ γιατί τελοῦνται τὰ Ἱερά Μυστήρια εἶναι ζητήματα θολά καὶ ἄγνωστα.

Ἐπικρατεῖ πολλές φορές μιά ὅλως συγκεχυμένη καὶ πλημμελὴς ἰδέα καὶ ἄποψη γενικότερα περὶ τῆς λατρείας στό χωρὸ τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ πολὺς κόσμος βλέπει καὶ ἀντιλαμβάνεται τὴν ἔννοια τῆς Ἐκκλησίας μέ μιά ἐντελῶς χρησιμοθηρικὴ ἔννοια. Δηλαδή, εἶναι καλή ἡ Ἐκκλησία, ὡς ἓνας ὀργανισμὸς πού δραστηριοποιεῖται στήν κοινωνικὴ ἀλληλεγγύη, στόν τομέα τῆς πρόνοιας, στήν περίθαλψη τῆς τρίτης ἡλικίας ἢ ἀκόμη εἶναι ἓνας χώρος γιὰ συναισθηματικὸ τύπου ἐκδηλώσεις, φεστιβάλ μουσικῆς, δημοτικῶν χορῶν καὶ ἄλλων ἀπασχολήσεων.

Ἐπίσης, πολλοὶ θέλουν μέν τὴν Ἐκκλησία, ἀλλά τὴν θέλουν νά εἶναι κλεισμένη «στὰ τοῦ οἴκου τῆς». Μέσα στόν ναό νά τελεῖ ὅ,τι τελεῖ, ἀλλά ἐκεῖνο πού ἐνδιαφέρει εἶναι νά μὴ βρῖσκεται στόν δημόσιο βίο. Ἔτσι δέν πρέπει νά μιλάει γιὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τό τέλος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, τὸν θάνατο καὶ τὰ μετὰ ἀπ' αὐτόν, γιὰ τὸν γάμο, τὴν οἰκογένεια, τό σχολεῖο, τὴν διαπαιδα-

γώγηση τῶν παιδιῶν, τήν ἱστορία, τήν ἑλληνική γλώσσα, τόν πολιτισμό, τά ἔθνικα θέματα, τήν Εὐρώπη, τόν κόσμο. Θέλουν νά ἔχει κλειστό τό στόμα της. Νά μήν ἐπεμβαίνει στά ζωτικά καί κεφαλαιώδη ζητήματα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου καί νά μήν συμβουλευεῖ ὅταν διαπράττονται ἀνθρώπινες ἀβελτηρίες.

Καί τοῦτο, γιατί ἡ ἄγνοια εἶναι μεγάλη καί καθοριστική. Καί πώς νά μήν εἶναι, ὅταν ἀπουσιάζει ἡ παιδεία, ἡ μόρφωση περί τῆς Ἐκκλησίας, ἡ καλλιεργημένη συνείδηση, ἡ βίωση τῆς ἄλλης πραγματικότητας πού εἶναι ἡ Ἐκκλησία;

Ὅφειλουμε, λοιπόν, νά εἴμεθα πολύ προσεκτικοί. Δέν εἶναι εὐκόλο νά ὀμιλοῦμε γιά τήν ἱερή ἔννοια καί ἀποστολή τῆς Ἐκκλησίας, οὔτε στατιστικές νά κάμνουμε οὔτε συγκρίσεις μ' ἄλλους χώρους ἢ ἰδεολογίες ἢ καταστάσεις κοσμικοῦ ἢ πολιτειακοῦ τύπου. Ἡ Ἐκκλησία ξεφεύγει ἀπό ὅλα αὐτά. Δέν μπορούμε νά μετρήσουμε τά ἐπιτεύγματά της μέ τή συνήθη ἀριθμητική ἢ νά τήν ὀριοθετήσουμε μέ κριτήρια τῶν μέσων κοινωνικῆς δικτύωσης.

*

Ἔτσι μέ τά παραπάνω δεδομένα, εἶναι πολύ χαρακτηριστικό ὅτι ἀδυνατοῦμε νά ὀρίσουμε τί εἶναι Ἐκκλησία. Δέν μπορούμε νά δώσουμε ἕνα ὀρισμό, ὅπως σ' ἄλλα θέματα ἢ ἀντικείμενα τοῦ ἐπιστητοῦ κόσμου. Γι' αὐτό τόσο στήν Ἁγία Γραφή ὅσο καί στήν πατερική γραμματεία χρησιμοποιοῦνται περισσότερο περιγραφικές εἰκόνες πρὸς δήλωση τῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως π.χ. ποιμνη, ἄμπελος, γεώργιον, λυχνία, οἶκος, οἰκοδομή, σκηνή, πύργος, βασιλεία, νέα Ἰερουσαλήμ, μήτηρ, ἀλλά καί ἐκφράσεις, ὅπως λαός τοῦ Θεοῦ, κοινωνία ἀγίων, σῶμα Χριστοῦ.

Συνεπῶς ὑπάρχει μία ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου νά εἰσδύσει καί κατανοήσει τό τί εἶναι Ἐκκλησία. Παραμένει μυστήριο, ὄχι ὅτι εἶναι κάτι τό κρυφό καί μυστηριώδες, ἀλλά μυστήριο ὑπὸ τήν πνευματική ἔννοια τοῦ ὅρου, ἀκριβῶς γιατί συνάπτεται μέ τόν Θεό. Ἔπειτα, καί μόνον νά ἐμβαθύνουμε στήν παύλειο ἐξεικόνιση τῆς Ἐκκλησίας ὡς **«σώματος Χριστοῦ»**, ὅπου Κεφαλή, Αὐτός Οὗτος ὁ Χριστός καί μέλη τοῦ σώματος οἱ πιστοί, φθάνει τοῦτο, γιατί δέν μπορούμε νά κάνουμε κάτι ἄλλο, παρά νά σταθοῦμε μέ ἱερότατο δέος ἀλλά καί ἠθος ταπεινοφροσύνης ὑπακούοντας στό θεῖο θέλημα τῆς θεοῖδρυτης Ἐκκλησίας. Ὁ ἱερός Δαμασκηνός θά γράψει, ἐν προκειμένῳ, ὅτι «στῦλός ἐστι τῆς οἰκουμένης ἡ Ἐκκλησία· καί μυστήριόν ἐστι καί μέγα καί εὐσεβείας μυστήριον καί ὁμολογουμένως, οὐ ζητουμένως. Ἀναμφίβολον γάρ ἐστι» (PG 95, 1008).

Κατ' ἀκολουθίαν Ἐκκλησία δέν εἶναι ὁ ἕνας. Εἴμαστε ὅλοι μας. «Οὐ γάρ εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τό ἕμὸν ὄνομα, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»

(Ματθ. 18,20) θά μᾶς πεί ὁ Χριστός. Εἶναι τελικά σύναξη τῶν πιστευόντων στόν Χριστό. Γι' αὐτό, γιά νά ἐννοήσει κάποιος τήν Ἐκκλησία πρέπει πρῶτα νά ἐννοήσει καί βιώσει τόν Χριστό. Ἔτσι καί αὐτός πού τήν ἀμφισβητεῖ, τήν ἀντιμάχεται, λέει ὅτι δέν τήν θέλει, τήν πολεμᾷ χωρίς νά ξέρει βαθύτερα γιατί τό κάνει αὐτό, εἶναι στήν Ἐκκλησία ἀλλά βέβαια «οὐ κατ' ἐπίγνωσιν». Ἐπειτα εἶναι λάθος ἡ τοποθέτηση: «Ἐγώ ἢ ἐσύ καί ἡ Ἐκκλησία». Ἡ Ἐκκλησία δέν εἶναι ἀπέναντι, δέν εἶναι ὁ ἄλλος μονάχος του. Ἐγώ, ἐσύ καί ὁ ἄλλος εἴμαστε Ἐκκλησία. Ὅλοι μαζί εἴμαστε Ἐκκλησία. Εἶναι ἡ αὐθεντική οἰκογένεια τοῦ Θεοῦ, οἱ οἰκεῖοι τοῦ Θεοῦ, γιατί ἑνός πατέρα εἴμαστε τέκνα. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι, ὡς λέγει ἓνα ἀρχαῖο κείμενο, «Θεοῦ φυτεία» (Ἀποστ. Διατ.).

Καί ὀφείλουμε νά γνωρίζουμε, ἐν προκειμένῳ, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι Μία, γιατί μία ἡ Κεφαλή αὐτῆς, ὁ Χριστός καί στή συνέχεια μία εἶναι ἡ πίστη καί ἓνα εἶναι τό βάπτισμα καί εἶναι ἀκόμη καί Ἁγία, γιατί Ἅγιος καί Ἀναμάρτητος ὁ Χριστός καί ἔχει σκοπό τόν ἐξαγιασμό τῶν μελῶν της, καί κατέχει τό πλήρωμα τῆς ἀληθείας, ἔχει τούτέστιν τήν ιδιότητα τῆς Καθολικότητας καί ἐκτείνεται σ' ὅλους τούς αἰῶνες καί σ' ὅλη τήν οἰκουμένη ἀλλά καί Ἀποστολική ἐπειδή συνεστήθη ἀπό τόν Πρῶτο Ἀπόστολο, τόν Χριστό, πού ἀπέστειλε στή συνέχεια τούς μαθητές Του ὡς Ἀποστόλους νά κηρύξουν τό Εὐαγγέλιο. Ἔτσι ὁ Χριστός εἶναι ὁ «ἀκρογωνιαίος λίθος», ἀφήνοντας ὡς συνεχιστές τούς Ἐπισκόπους κατά τήν τάξη τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς.

Ἐπειτα, ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι λόγος ψεύτικος, εἰκονικός ἀλλά λόγος ἀληθείας καί μόνον αὐθεντικός κατά τήν διακήρυξη τοῦ Χριστοῦ «ἐγώ εἰμι ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή» (Ἰω. 14,6). Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι ἀντιεπισημονικός ἀλλά καταφατικός στήν πρόοδο τῆς ἐπιστήμης γιά τό καλό τῆς ἀνθρωπότητας, καθ' ὅτι στό «ἐργάζεσθαι καί φυλάττειν» πού εἶπε ὁ Θεός στόν ἄνθρωπο, κρύπτεται ἡ εὐλογία τῆς ἐπιστήμης ἀλλά καί σ' αὐτή τήν φράση τῆς Σοφίας Σειράχ «ἔδωκε ὁ Θεός τήν ἐπιστήμην» (κεφ. 38,1 ἐπ). Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι ρατσιστικός, ἀκριβῶς γιατί τό Εὐαγγέλιο μᾶς παραδίδει τήν ἐντολή «πορευθέντες...μαθητεύσατε πάντα τά ἔθνη» (Ματθ. 28,9), καί «ἔσεσθέ μοι μάρτυρες ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς» (Πράξ. 1,8). Ἀγκαλιάζει ὅλους ἀνεξαιρέτως τούς ἀνθρώπους, ὅπου γῆς. Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι μισαλλόδοξος, μέ καμία ἐκφορά ρητορικῆς μίσους. Εἶναι λόγος ἀγάπης, συμπάθειας, λόγος παράκλησης, παραμυθίας, γιατί ξέρει ὅτι ὁ Κύριος εἶπε τό: «Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλά ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν» (Ματθ. 9,13).

Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι ἀντίθετος, οὔτε φειδωλός στά ἀνθρώπινα δικαιώματα, γιατί πρώτη ἡ Ἐκκλησία μίλησε, στήριξε καί σφράγισε τά

ἀτομικά – ἀνθρώπινα δικαιώματα μέ τό «οὐκ ἔνι Ἰουδαῖος, οὐδὲ Ἕλληγ, οὐκ ἔνι δοῦλος, οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔνι ἄρσεν ἢ θῆλυ· πάντες γάρ ὑμεῖς εἰς ἔστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ» (Γαλ. 3,28). Μετά, πολύ ἀργότερα φάνηκαν οἱ νομικές διατάξεις καί διακηρύξεις. Ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι σκοταδιστικός ἀλλά ὄλος φῶς, γιατί «ὕμεῖς ἔστε τό φῶς τοῦ κόσμου» καί ὁ Χριστός διεκήρυξε: «Εγώ εἰμι τό φῶς τοῦ κόσμου» (Ἰω.8,12) καί ὅπου κι ἄν πῆγε τό Εὐαγγέλιο τῆς Ἐκκλησίας, ἐκεῖ δημιουργήθηκε καί στερεώθηκε ὁ ἀληθινός πολιτισμός τῶν ἀνθρώπων.

Καί προπαντός, ὁ λόγος τῆς Ἐκκλησίας δέν εἶναι πρόσκαιρος, φευγαλέος, ἀτελής. Εἶναι λόγος αἰώνιος, καθ' ὅτι ἔχει γραφεῖ ὅτι «ρήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχει» (Ἰω.6,68) ὁ Κύριος· ἀκόμη εἶναι «πλήρωμα τοῦ νόμου» ὁ λόγος Του, καί τό σημαντικότερο πού εἶπε ὁ ἴδιος ὁ Χριστός εἶναι: «ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι» (Ματθ. 24,35).

Γ' αὐτό καί ἡ Ἐκκλησία σκοπό ἔχει καί μόνο τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου. Καί ὅταν λέμε σωτηρία ἐννοοῦμε τή λύτρωση ἀπό τό κακό, τήν ἁμαρτία. Τόν ἁμαρτωλό ἀγαπᾶ καί τήν ἁμαρτία ἀποκηρύττει. Γ' αὐτό καί ἔρχεται ἡ Ἐκκλησία καί προσλαμβάνει τήν ἁμαρτωλή ἀνθρώπινη φύση, γιά νά τήν ξαναπλάσει καί γιά νά τήν θεώσει. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχει ξεστρατίσει ἀπό τόν δρόμο τοῦ Θεοῦ, ἡ Ἐκκλησία βοηθᾶ τόν ἄνθρωπο νά βρεῖ τή σῶζουσα ἀλήθεια, νά μετανοήσει, νά ἐπιστρέψει στό θεϊκό σπίτι.

Ἡ Ἐκκλησία δέν μισεῖ τόν ἁμαρτωλό. Τήν ἁμαρτία ἀποστρέφεται. Τόν «πεπτωκότα» δέν τόν ἀπεχθάνεται, δέν τόν διώχνει. Τόν ἀνακαλύπτει πίσω, ἴσως, ἀπό τήν κολόνα πού τύπτει τό στήθος καί λέγει: «Ὁ Θεός ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ». Καί τόν φέρνει ἐνώπιον τοῦ Χριστοῦ. Καί ἀπό κεῖ καί πέρα ἀναλαμβάνει ὁ Χριστός. Φέρει περιστάσεις, γεγονότα πού κανεῖς δέν μπορεῖ νά προβλέψει. Εἶναι τοῦ Θεοῦ πλέον ἡ πνευματική ἐργασία.

Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία ξέρεῖ καί βρίσκει πάντα τό κατάλληλο φάρμακο, θά λέγαμε, γιά τήν κάθε περίπτωση, «τοῖς πᾶσι γινομένη τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινάς σώση» (Α' Κορ. 9,22). Δέν στέκεται μακριά ἀπό τίς δυσκολίες καί τίς δοκιμασίες τοῦ κόσμου. Σκύβει στίς πληγές, ὡς ἄλλος Καλός Σαμαρείτης, ζώνεται τό «λέντιον», προσφέρει ἀνιδιοτελεῖ καί ἀνυπόκριτη ἀγάπη, μά προπαντός λέγει τήν ἀλήθεια. Διδάσκει τήν ἀλήθεια. Κατηχεῖ τούς ἀνθρώπους. Δέν κηρύττει ἕνα κούφιο μοντερνισμό, οὔτε μία ξηρά παρελθοντολογία. Δέν εἶναι συντηρητική, οὔτε φιλελεύθερη. Εἶναι παραδοσιακή καί ἀγιοπνευματική. Ἡ Ἐκκλησία δέν πολιτεύεται, οὔτε φτιάχνει κόμματα. Εἶναι πάνω ἀπ' αὐτά τά σχήματα τοῦ

κόσμου τούτου. Καί ἡ Ἐκκλησία ὑπάρχει γιά νά διακονεῖ τόν ἄνθρωπο. Ἄν ὁ Χριστός, ἡ Κεφαλή τῆς Ἐκκλησίας «οὐκ ἤλθε διακονηθῆναι, ἀλλά διακονῆσαι καί δοῦναι τήν ψυχήν αὐτοῦ λύτρον ἀντί πολλῶν» (Ματθ. 20,28), πόσο μᾶλλον ἡ Ἐκκλησία! Ὁ ρόλος της εἶναι ἡ ἐφαρμογή τῶν λόγων τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου γιά τόν καθένα, τό: «πτερώσαι ψυχήν, ἀρπάσαι κόσμου καί δοῦναι Θεῷ».

Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία εἶναι νύκτα – μέρα κοντά στόν ἄνθρωπο. Διανυκτερεύει, ὡς ἄλλο θεραπευτήριον, πανδοχεῖο ἐλέους καί χάριτος. Στό ἐρώτημα: Τί κάνει ἡ Ἐκκλησία; ἡ ἀπάντησις εἶναι: Θεραπεύει τόν ψυχικά ἄρρωστο ἄνθρωπο. Ἀφουγκράζεται τόν πόνο. Περιμένει καί ἀναπαύει τούς «κοπιῶντες καί πεφορτισμένους». Ἄλλωστε στά Ἱερά Εὐαγγέλια δέν γίνεται ἀναφορά μόνο στούς μαθητές. Ἐκεῖ βρίσκουμε τόν ἐκατόνταρχο, τή Χαναanaία, τή συγκύπτουσα, τήν ἀμαρτωλή γυναῖκα, τόν ἄσωτο, τόν Ζακχαῖο, τόν ληστή καί αὐτόν τόν προδότη, τόν Ἰούδα. Ὁ Φιλάνθρωπος καί Πανάγαθος Θεός «πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι καί εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν» (Α' Τιμοθ. 2,4). Ἀλλά ξέρει ἡ Ἐκκλησία, αἰῶνες τώρα, νά μεταμορφώνει τούς ἀνθρώπους, νά ἐμπλουτίζει πνευματικά καί πολιτιστικά τους λαούς, νά ἐπιτυγχάνει τήν καλή ἀλλοίωσις τῶν ψυχῶν. Αὐτό συνιστᾷ τό ὑπέρογο μυστήριον τῆς Ἐκκλησίας.

Αὐτός εἶναι ὁ ρόλος τῆς Ἐκκλησίας καί στόν σύγχρονον κόσμον. Ἡ σωτηρία τῆς ψυχῆς καί ἡ ἐπάνοδος στόν κῆπο τῆς Ἐδέμ, στή Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν. Ἄλλωστε, ὡς γράφει, ἡ πρὸς Διόγνητον ἐπιστολή, ὅλοι εἴμεθα σέ τούτη τήν γῆ, «ὡς πάροικοι».

Ἀλλά πῶς μπορεῖ νά καταλάβει τήν Ἐκκλησία ὁ «ἀμύητος»; Δέν μπορεῖ νά τήν καταλάβει καί τοῦτο συμβαίνει, γιὰ δέν ἔχει τούς ἄλλους ὀφθαλμούς, ἐκείνους τοῦ Πνεύματος, τούς ἐσωτερικούς τῆς ψυχῆς, ὥστε νά μπορέσει νά δεῖ τί εἶναι καί τί κάνει ἡ Ἐκκλησία. Πῶς νά ἐρμηνεύσει τή θεία διδασκαλία, πῶς νά ἐννοήσει ἕνα μέγα Ἀπόστολον τῶν Ἐθνῶν Παῦλον, πῶς νά εἰσέλθει «ἐνδον» τοῦ γράμματος τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἢ πῶς νά εἰσδύσει στή σοφία τῶν ἁγίων θεοφόρων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἔτσι ἐξακολουθεῖ νά θεωρεῖ τήν ἠθική τῆς Ἐκκλησίας, ἠθικολογία, τή δογματική διδασκαλία, δογματισμό καί τήν ἀμαρτία ἀνύπαρκτη καί τό κήρυγμα περὶ αὐτῆς, ρητορική μίσους.

Παράδοξα πράγματα θά πεῖ κάποιος. Ναι, γιὰ τὴν Ἐκκλησία δέν ἐξαντλεῖται στά ἐξωτερικά, στά βλεπόμενα. Εἶναι πέρα ἀπὸ τὰ ὁρατά, ὅπου εἶναι ἀοράτως παρὼν ὁ Χριστός καί τό Ἅγιον Πνεῦμα, ἡ ψυχή τῆς Ἐκκλησίας, πού ἐνεργεῖ τὰ πάντα.

*

Είναι, επί πλέον, ὅλως, λανθασμένες καί οἱ ἀπόψεις ὅτι:

α) «Εγώ πιστεύω στό Χριστό ἀλλά δέν δέχομαι τήν Ἐκκλησία». Ὅμως δέν ὑπάρχει Χριστός χωρίς τήν Ἐκκλησία, γιατί «συμπάσης Ἐκκλησίας στέφανος ὁ Χριστός», θά πει ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς.

β) Λέγεται ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἐμπορεῦεται τρόπον τινά τήν ἐνοχή στούς ἀνθρώπους καί τόν φόβο τοῦ Θεοῦ. Ἀλλά ἀμέσως τίθενται τά ἐρωτήματα: Γιατί ὑπάρχει ἡ ἐνοχή στόν ἄνθρωπο καί στή συνέχεια δέν θά πρέπει νά ἔχουμε φόβο Θεοῦ, ἀφοῦ «ἀρχή σοφίας φόβος Κυρίου»; Ἄλλωστε, ἐκεῖνος πού φοβάται, ἐπειδή νιώθει ἔνοχος, εἶναι φανερό, ὅτι δέν ἔχει γίνει τέλειος στήν ἀγάπη πρὸς τόν Θεό.

γ) Ὑπάρχει, ἐπίσης, τό θεώρημα ὅτι τό δόγμα καί ἡ βιβλική ἰδεοληψία εἶναι ἰσχυροί ἀνασταλτικοί παράγοντες γιά τήν πρόοδο τῆς κοινωνίας. Τί εἶναι ὅμως πρόοδος; Καί μία κοινωνία γιά νά προοδεύσει ἀληθινά καί οὐσιαστικά, δέν χρειάζεται στό οἰκοδόμημά της γερά θεμέλια; Ἡ Ἁγία Γραφή καί τά ἐξ αὐτῆς δόγματα πίστεως, αὐτά εἶναι ἀκριβῶς, θεμέλια. Ἐκτός, ἂν θέλουμε ἄθρησκον κοινωνία. Τότε ὅμως θά δεχθοῦμε καί τίς συνέπειες.

δ) Ὅταν, ἐπί πλέον, ἐμφανίζεται ἕνα δύσκολο ζήτημα στή κοινωνία, ἀμέσως χωρίς βαθύτερη σκέψη λέγεται ἡ τυποποιημένη πιά φράση: «Νά γίνει χωρισμός Ἐκκλησίας καί Πολιτείας». Ἀλλά, ἐν προκειμένῳ, ἐμφανίζεται μεγάλη προχειρότητα καί ἄγνοια τῶν δύο αὐτῶν μεγεθῶν. Τί νά χωρίσεις; Τῆ Μάνα τοῦ Γένους στά δύο; Καί στή χώρα μας ὑφίσταται μία ὄντολογική ἰδιαιτερότητα πού εἶναι ἡ ζύμωση τοῦ Ἑλληνα μέ τήν Ὁρθοδοξία καί ἡ Ἐκκλησία ἀπό τή φύση της ἔχει τήν ιδιότητα νά συνδέει τούς ἀνθρώπους καί ὄχι νά τούς χωρίζει. Ἄλλωστε ἡ Ἐκκλησία ὑπάρχει πρὸ τοῦ Κράτους καί εἶναι αὐτή πού διαφυλάττει τελικά τήν ἑλληνορθόδοξη συνείδησή μας. Αὐτό εἴμαστε.

Καί ε) Νομίζουν μερικοί ὅτι ὠρισμένα θέματα πού ἔχουν σχέση μέ τήν ἠθική ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου, ὅ,τι αὐτά ἔχουν κλείσει ὀριστικά μέ νομικές διατάξεις. Τό κλείσιμο ὅμως αὐτό εἶναι νομιζόμενο, καθ' ὅτι ἀπό τή δημοσίευση τοῦ νόμου καί τήν ἐφαρμογή του ἡ ἐμπειρία τῆς ζωῆς ἔχει δείξει ὅτι ἀπό τότε ἀρχίζουν τά οὐσιαστικά ἀνθρώπινα προβλήματα ἢ ψυχικά τραύματα, γιατί τά θέματα αὐτά δέν ἐπιλύονται μέ τό τεχνητό ἀνθρώπινο νόμο ἀλλά μέ τόν πνευματικό νόμο. Αὐτό τόν νόμο πού κατέχει τό «εἶναι τῆς Ἐκκλησίας».

Ἀλλά θά πρέπει καί κάτι ἐπί πλέον νά γνωρίζουμε: Ὅτι ἡ φοβερότερη

πίκρα καί τραγωδία για τήν ζωή τοῦ ἀνθρώπου γεννᾶται ἐκεῖ, ὅπου λείπει ὁ ναός καί ἔχει σιγήσει ὁ ἦχος τῆς καμπάνας. Καί τοῦτο, γιατί ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλασμένος γιά τόν Θεό. Συγγενεῦει μαζί Του καί τόν ἀναζητᾶ ἡ ψυχή του διηλεκῶς.

Τό μεῖζον ἀκριβῶς πρόβλημα γιά μία κοινωνία εἶναι νά μή τεθεῖ ἡ Ἐκκλησία στή γωνία. Ἄν ὅμως τεθεῖ, δέν χάνει τότε ἡ Ἐκκλησία. Ἡ κοινωνία θάχει τόν βάσανο καί ὁ ἄνθρωπος θά θητεύει στό ἀνυποψίαστο γιά τήν ἀλήθεια τῆς ωραιότητος τῆς Ἐκκλησίας, στό ἀνακόλουθο τοῦ θείου θελήματος καί στό ἀκόρεστο τῆς ὑλιστικῆς νοοτροπίας. Θά ἰσχύει τότε τό ψαλμικόν: «Ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καί ὠμοιώθη αὐτοῖς» (Ψ. 48,13).

Παρά ταῦτα στόν ἐκκοσμικευμένο κόσμο ὑπάρχει ἡ ρίζα τῆς πίστεως. Δέν ἔχει μετατεθεῖ ἡ λυχνία τῆς Ἐκκλησίας. Ἴσως μπορεῖ αὔριο. Ἀλλά, ἄς ἀναλογισθοῦμε στό σημεῖο αὐτό τούς τρεῖς σταυρούς τοῦ Γολγοθᾶ. Ὁ ἕνας ἐκπροσωπεῖ τήν ἄρνηση. Ὁ ἄλλος τήν μετάνοια. **Καί ὁ τοῦ Χριστοῦ τῆ σωτηρία.** Αὐτές οἱ καταστάσεις ὑπάρχουν καί μᾶς προσκαλοῦν σέ οὐσιαστικότερη σκέψη.

*

Προβάλλει, συνεπῶς, ὡς ἀπόλυτη ἀνάγκη νά παύσουν οἱ λανθασμένες θεωρίες γιά τήν Ἐκκλησία. Θᾶναι πνευματική κατάκτηση τοῦ λαοῦ μας, ἡ κατανόηση τοῦ μυστηρίου τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλωστε, ὡς λέγει ὁ Ἱερός Κυπριανός, «δέν δύναται κάποιος νά λέγει ὅτι ἔχει Πατέρα τόν Θεό, ὁ μὴ ἔχων μητέρα τήν Ἐκκλησία». Καί ἔπειτα, «οὐδεὶς σοφώτερος τῆς Ἐκκλησίας»!

Καί συνεπῶς, ἡ Ἐκκλησία πολύ δικαίως στή συνείδηση τοῦ λαοῦ μας **ἀναδείχτηκε ὡς ἡ «Κιβωτὸς τῆς Σωτηρίας» τοῦ λαοῦ μας καί ὡς «τιθηνοῦσα Μήτηρ»** τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθ' ὅλη τή μακραίωνα ἱστορία του. Διότι γνωρίζει νά περιμένει, νά ὑπομένει, νά προσεύχεται, νά διορθώνει καί νά ἐπαναφέρει τῆ Θεῖαν Χάριν, γιά τῆ σωτηρία τῶν τέκνων της, πού εἶναι ὁ ὕψιστος στόχος Της.

Καί ἀσφαλῶς δέν εἶναι τυχαῖο τό γεγονός ὅτι ὁ κράτιστος Βυζαντινολόγος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Σπυρίδων Ζαμπέλιος χαρακτήρισε τήν ἀλληλοπεριχώρηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ **«ΘΕΟΚΕΛΕΥΣΤΗ ΣΥΖΥΓΙΑ»**. Γράφει σχετικῶς: **«Συνθήκη κοσμοσωτήριος Ἑλλάδος καὶ Χριστιανισμοῦ. Θεοκέλευστος συζυγία, τὸ μέλλον ἀμφοτέρων εἰς τοὺς αἰῶνας ἐξασφαλίζουσα»!** Ἡ μὲν Ἑλλὰς παρέχει, ἐπ' ἀγαθῷ τῆς οἰκουμένης, τῷ Χριστιανισμῷ παιδείαν, γλῶσσαν, εὐφυΐαν, καρτερίαν ἀκλόνητον εἰς τὰ βασιανιστήρια. Προσφέρει θυσίαν αἱματηρὰν καὶ ἀναίμακτον. Ὁ δὲ Σωτὴρ τοῦ κόσμου

τίθησιν εἰς τὸν δάκτυλον τῆς μνηστῆς τὸν ἀρραβῶνα τῆς σωτηρίας»¹.

Ἐμεῖς ποιοὶ εἴμαστε, πού ὅλως ἀκρίτως καὶ χωρὶς ἱστορικὴ ἐπίγνωση φωνάζουμε νὰ διαχωριστεῖ τὸ κράτος ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία καὶ καλλιεργοῦμε ἓνα ἀντεκκλησιαστικὸ κλίμα; Διότι, ἂν μελετήσουμε ἐπισταμένως τὸν ἐθνικὸ μας ἱστορικὸ Κωνσταντῖνο Παπαρρηγόπουλο θὰ μάθουμε ὅτι **«ἀνευ τοῦ χριστιανισμοῦ τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος δεν ἤθελε ἐπιπλεύσει ἐν τῷ κατακλυσμῷ ἐν ᾧ κατεποντώθη ἅπας ὁ λοιπὸς τῆς ἀρχαιότητος κόσμος...»².**

Ἄραγε, θὰ βιώσουμε μέ πνεῦμα ταπεινοφροσύνης καὶ ἱερῆς μαθητείας τὴν τοῦ Ἱεροῦ Χρυσοστόμου προτροπή:

«Μένε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ!»!

Ἡ πρόσκληση εἶναι συνεχῆς καὶ ἡ Μητέρα Ἐκκλησία σέ ἀναμένει στοργικά, ὅπως ὁ πονεμένος Πατέρας ἀνέμενε τὸν ἄσωτο υἱό του!

¹ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΖΑΜΠΕΛΙΟΥ, «ΒΥΖΑΝΤΙΝΑΙ ΜΕΛΕΤΑΙ» σελ. 44

² ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ: ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ. ΕΚΔΟΣΙΣ ΕΚΤΗ. ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ. ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΤΟΜΟΥ ΣΕΛ.ΙΒ'

10^η ΣΥΝΑΞΗ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΚΑΤΕΧΟΜΕΝΗΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

ΔΙΑΚΟΝΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΜΑΤΕΪ,
ΓΡΑΦΕΙΟΥ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Με τις ευλογίες της Α.Μ. του Αρχιεπισκόπου Κύπρου κ.κ. Γεωργίου, πραγματοποιήθηκε την Κυριακή, 14 Ιανουαρίου 2024, η 10^η Σύναξη των Εκκλησιαστικών Επιτροπών, των Δημάρχων και Κοινοταρχών των κατεχομένων ενοριών και κοινοτήτων της Αρχιεπισκοπικής Περιφέρειας (Διαμερίσματος Μεσαορίας), στον Καθεδρικό Ναό Αποστόλου Βαρνάβα στη Λευκωσία.

Του Όρθρου και της Θείας Λειτουργίας προέστη ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Μεσαορίας κ. Γρηγόριος, Πρόεδρος των Εκκλησιαστικών Επιτροπών των κατεχομένων Ενοριών και Κοινοτήτων της Ιεράς Αρχιεπισκοπής (Διαμερίσματος Μεσαορίας), πλαισιωμένος από τους Πρωτοπρεσβυτέρους π. Κυπριανό Κουντούρη και π. Δημήτριο Δημοσθένους και τον διάκονο π. Ανδρέα Ματέι.

Κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας τελέστηκε Δέηση υπέρ υγείας πάντων των εκτοπισμένων και προσφύγων αδελφών ημών και ακολούθως τελέστηκαν Μνημόσυνα πάντων των κληρικών και λαϊκών που διακόνησαν με οποιονδήποτε τρόπο στις Μονές και Ενορίες της κατεχομένης Αρχιεπισκοπικής Περιφέρειας (Διαμερίσματος Μεσαορίας).

Ακολούθως, τελέστηκε στο Μέγα Συνοδικό η τελετή της κοπής της Βασιλόπιτας. Έπειτα, ο Θεοφιλέστατος απηύθυνε το λόγο του προς τους παρόντες, τον οποίο διαδέχθηκε με την ομιλία του ο Βυζαντινολόγος και Εκκλησιαστικός Επίτροπος Παναγίας Ελεούσης Γενάγρων Αμμοχώστου, Δρ Ανδρέας Φούλιας.

Το φλουρί βρήκε η οικογένεια της Εκκλησιαστικής Επιτροπής Παναγίας Ελεούσης Τρυπημένης, κ. Χρυστάλλας Χαριτωνίδη Σκουτάρη, η οποία παρέ-

λαβε μια ασημένια εικόνα από τον Επίσκοπο Μεσαορίας, ευλογία του Μακαριωτάτου Αρχιεπίσκοπου Κύπρου κ. Γεωργίου.

Ο Επίσκοπος και οι συνεργάτες του στο Γραφείο Κατεχομένων Ενοριών και Κοινοτήτων της Αρχιεπισκοπικής Περιφέρειας ευχαριστούν όλους για τη συμμετοχή και τη συνεργασία προς την επιτυχή πραγματοποίηση της 10ης Συνάξεως των Εκκλησιαστικών Επιτρόπων που ήταν αφιερωμένη σε όλους όσους απεβίωσαν στα 50 έτη προσφυγιάς και εκτοπισμού.

Η 10η Σύναξη ολοκληρώθηκε, αφού ο Επίσκοπος Μεσαορίας δεξιώθηκε όλους τους παρισταμένους.

Όλοι ευχαρίστησαν τον Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Κύπρου κ. Γεώργιο και τον Επίσκοπο Μεσαορίας κ. Γρηγόριο για την άμεση συμπαράστασή τους προς όλους τους εκτοπισμένους και τη μέριμνά τους για τις κατεχόμενες ενορίες και κοινότητές μας.

Δώσαμε την υπόσχεση όλοι οι εκτοπισμένοι να συνεχίσουμε τον αγώνα ενωμένοι διατηρώντας τη μνήμη και τη νοσταλγία της πατρώας γης. Με τον πόθο της επιστροφής και επανεγκατάστασης στους τόπους μας ελεύθεροι, με κατοχυρωμένα τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων των πολιτών της πατρίδας μας.

Ακολουθεί η ομιλία του Θεοφιλεστάτου Επισκόπου Μεσαορίας κ. Γρηγορίου:

Με τη σημερινή Κυριακή, Κυριακή μετά τα Φώτα και οκτώ ημέρες μετά τα Άγια Θεοφάνεια, ολοκληρώνεται, αποδίδεται η εορτή. Για τον λόγο αυτό η ακολουθία αν και είναι αναστάσιμη, παράλληλα διανθίζεται και με ύμνους των Θεοφανείων, ένεκα της σημερινής αποδόσεως της εορτής.

Μετά τη Βάπτιση του Ιησού Χριστού στον Ιορδάνη ποταμό ξεκινά ιστορικά η δημόσια δράση και το σωτήριο έργο του Θεανθρώπου κινούμενος και δρώντας ανάμεσα στους ανθρώπους. Με το κήρυγμά του, διακήρυσσε: «μετανοείτε, ήγγικε γαρ η Βασιλεία των ουρανών». Προηγήθηκε ο Ιωάννης ο Πρόδρομος, ο οποίος προετοίμασε την παρουσία του Κυρίου. Κήρυσσε μετάνοια και βάπτισε τους μεταμελημένους στον Ιορδάνη ποταμό. Τώρα, ο εν Χριστώ άνθρωπος βαπτίζεται εν Πνεύματι Αγίω. Η μετάνοια δεν είναι απλά μια στιγμιαία συγκινησιακή έξαρση συναισθημάτων, αλλά ουσιώδες στοιχείο της πνευματικής ζωής. Εναρμονίζεται ενσυνείδητα ο άνθρωπος με τη Χάρη

και τη δύναμη του Θεού. Πρόκειται για ένα ιερό σύνδεσμο που αναδεικνύει τον άνθρωπο, ως όντως «εικόνα του Θεού».

«Μετανοείτε, ήγγικε γαρ η Βασιλεία των ουρανών», προέτρεπε ο Κύριος. Με άλλα λόγια, έφθασε η Βασιλεία των ουρανών και γι' αυτό μετανοείτε. Η Βασιλεία του Θεού άνοιξε με την φανέρωση του Υιού και Λόγου του Θεού στον κόσμο μας. Ο άνθρωπος επιβάλλεται να μετανοήσει για να γίνει μέτοχος της Βασιλείας. Η Βασιλεία του Θεού είναι η κοινωνία με τον Χριστό και την άκτιστη χάρη του, η οποία διαφυλάσσεται μέσα στην Εκκλησία και χορηγείται από το Πανάγιο Πνεύμα.

Ακούσαμε, πριν από λίγο την ευχή: «Η Χάρις του Κυρίου ημών Ιησού Χριστού και η αγάπη του Θεού και Πατρός και η Κοινωνία του Αγίου Πνεύματος» ας είναι πάντοτε και σταθερά μέσα μας.

Ποιο όμως είναι το βαθύτερο νόημα της μετανοίας, η οποία ως τρόπος ζωής συνδέεται με τη Βασιλεία των ουρανών; Οι Πατέρες της Εκκλησίας τονίζουν ότι με την αμαρτία ο άνθρωπος απομακρύνεται από τη Ζωή, τον Χριστό. Σ' αυτή την ολίσθηση επέρχεται έκπτωση από τη θεία Χάρη και στη συνέχεια η ζόφωση και η νέκρωση. Αυτό δείχνει ότι τελικά η αμαρτία δεν εξαντλείται σ' ένα επιφανειακό ηθικιστικό περιεχόμενο, αλλά προσλαμβάνει μια βαθύτερη οντολογική διάσταση. Δεν είναι απλά μια αστοχία, που για την αποκατάστασή της επιβάλλεται μια στείρα τυπική συγγνώμη. Είναι μια κίνηση αποκοπής από την πηγή της ζωής, τον Θεό. Γι' αυτό συνιστά μια βαθύτερη υπαρκτική κατάσταση. Απαιτείται, λοιπόν, ο άνθρωπος να βιώσει τη μετάνοια, η οποία τον ζωοποιεί και τον χαριτώνει. Είναι χαρακτηριστική η αναφορά του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά ότι «ει μη ταύτην (την σωτηρίαν) διά της διηνεκούς μετανοίας επισπασόμεθα». Η μετάνοια αποδεικνύεται ως ο ασφαλής δρόμος που οδηγεί στη Βασιλεία των ουρανών. Μετάνοια, μεταμέλεια, αλλαγή νοός και νοοτροπίας. Δεύτερο βάπτισμα κατά τον Άγιο Ιωάννη τον Σιναΐτη.

Μπορεί, βέβαια, ο άνθρωπος είτε μη έχοντας αίσθηση του μεγαλείου που προσφέρει η κοινωνία με τον Θεό, είτε ένεκα της περιπλάνησης και των διαφόρων υλικών μεριμνών, να αγνοεί την ωραιότητά της και να παραμένει έτσι βυθισμένος στο ζοφερό σκοτάδι της αμαρτίας. Εκείνη που ενεργεί σ' αυτή την περίπτωση και δίνει διέξοδο είναι η θεία Χάρη. Ρίχνει στις καρδιές τον σπόρο της αλήθειας και την αρδεύει με κόπο για να αποδώσει πνευματικούς καρπούς. Τότε ο άνθρωπος είναι σε θέση να συναισθανθεί και την αμαρτωλότητά του και να μετανοήσει πραγματικά. Συνειδητοποιώντας με ταπείνωση και αγάπη τι τον βαραίνει στην καρδιά, δηλ. σε σχέση με τον Θεό, τον συνάνθρωπο και

τον εαυτό του. Η πατερική εμπειρία και διδασκαλία υπογραμμίζει στο σημείο αυτό ότι το πρώτο στάδιο της πνευματικής ανάβασης του ανθρώπου είναι η βίωση της μετανοίας. Και όσο το πυρ της μετανοίας κατακαίει την ψυχή, τόσο αυτή η φωτιά μετατρέπεται σε άκτιστο φως. Η μετάνοια επομένως δεν είναι ανθρώπινο κατασκεύασμα αλλά δώρο του Θεού προς τον άνθρωπο. Ο άγιος Μάξιμος ο Ομολογητής τονίζει ότι «σπέρμα γαρ θείον υπάρχει, σαφώς, η κατά Θεόν λύπη. Καρπόν ώριμον την των αιωνίων αγαθών ευφροσύνη παρέχουσα».

Ο άνθρωπος όταν βιώσει τον καιρό της Χάριτος, τότε ωριμάζει πνευματικά. Όταν, λοιπόν, φθάσει σε κοινωνία με τον Θεό, αισθάνεται μέσα του να κυριαρχεί αθορύβως η πλησμονή της Χάριτος και της αγάπης του Θεού. Φθάνοντας σ' αυτό το στάδιο, δεν τηρεί τις εντολές του Θεού είτε από φόβο είτε από την προσδοκία της ανταμοιβής, αλλά από αγάπη προς τον Αναστημένο Χριστό. Καταλαβαίνει κανείς από αυτό ότι η μετάνοια δεν μπορεί να προκύπτει ως μια τυπική εξομολόγηση που υφαιίνεται μέσα και από κάποιες ψυχολογικές εξάρσεις και επιφανειακούς συναισθηματισμούς και καθωσπρεπισμούς, αλλά είναι μια ολοκληρωτική στάση ζωής εν τω κρυπτό. Με αυτή την αλλαγή ο άνθρωπος βιώνει την εν Χριστώ ζωή. Αισθάνεται την εσωτερική πληρότητα ως φως που καταυγάζει όλη την ύπαρξή του και εξακτινώνοντας αυτή την εμπειρία διακριτικά στη ζωή και τα έργα του ως λεπτή αύρα δροσιάς, ειρήνης και χαράς.

Αγαπητοί αδελφοί,

Από το στάδιο της μετανοίας σε μια πορεία προς τη θέωση βάδισαν και όλες οι αγίες μορφές της Εκκλησίας μας, οι οποίες, διά μέσου των αιώνων, κοσμούν το λαμπρό οικοδόμημα του Αγιολογίου της. Αυτόν τον δρόμο ακολούθησαν η Ισαπόστολος Νίκα από την Καππαδοκία, προστάτης της Εκκλησίας Γεωργίας, ο Άγιος Σάββας Αρχιεπίσκοπος Σερβίας και οι οσιακές μορφές των μαρτύρων Αββάδων εν Σινά και Ραϊθώ που τιμά σήμερα η Εκκλησία μας. Καθώς, επίσης, και οι Άγιοι που έζησαν, ασκήτευσαν, ή και μαρτύρησαν στην Αποστολοβάδιστη νήσο μας 2.000 και πλέον χρόνια.

Μπορεί η γεωγραφία να μας αδικεί, ένεκα της «ευαισθησίας» παλαιόθεν και σήμερα της γεωπολιτικής και γεωστρατηγικής θέσης της Κύπρου μας στο ανατολικό άκρο της Μεσογείου.

Μπορεί, όποιος βαδίζει και αγγίζει ως προσκυνητής στη νήσο μας, το «χρυσοπράσινο φύλλο» της Μεσογειακής λεκάνης, αν και το θαύμα διαρκεί

μέσα τους αιώνες επιβίωσης του λαού μας, να αισθανθεί τον πόνο της αδικίας και της καταστροφής στο βόρειο υπό στρατιωτική κατοχή σώμα της ενάλιας γης.

Αιώνες τώρα, εκατονταετίες και πεντηκονταετίες ασέληνων εποχών και ημερών, μάθαμε από την κούνια μας να αντέχουμε, να επιβιώνουμε, να δημιουργούμε, να αγαπούμε και να συγχωρούμε.

Αυτά μας έμαθαν με τη βιοτή τους, με το καθάριο βλέμμα τους οι Άγιοί μας, που μας προσδιορίζουν την παρούσα ενθάδε Ιερουσαλήμ και την προσήλωση στη μέλλουσα εκείθεν Ιερουσαλήμ της Βασιλείας του Θεού, της οποίας ουκ έσται τέλος. Αυτά, ως πυξίδες μας, προσδιορίζουν η Χαρδακιώτισσα, η Καθαριώτισσα, η Λυσιώτισσα και Γαλακτοτροφούσα Παναγιά, οι Απόστολοι Ανδρέας ο Πρωτόκλητος, Βαρνάβας ο υιός της Παρακλήσεως, ο οποίος μαζί με τον Πρωτοκορυφαίο Παύλο και τον Ευαγγελιστή Μάρκο περιήλθαν τη νήσο το 45 μ.Χ. και άνοιξαν τη θύρα της ανατολής στην Ευρώπη, από τη Σαλαμίνα, το ανατολικότερο άκρο, έως τα Ρωμαϊκά ανάκτορα στο δυτικότερο άκρο της Κύπρου με τον εκχριστιανισμό του πρώτου Ρωμαίου αξιωματούχου σε ολόκληρη την αυτοκρατορία.

Το καθάριο βλέμμα των Αγίων Πατέρων Σπυρίδωνος του Ασιώτου επισκόπου Τριμυθούντος, Επιφανίου του Μεγάλου, Δημητριανού και των λοιπών αγίων ιεραρχών των Χύτρων Κυθρέας, των οσίων μεταξύ άλλων αγίων Θεράποντος της Αγκαστίνας, Σωτηρίχου του Παλαικύθρου, Επιφανίου Κυθρέας, Ευφημιανού και Συνεσίου της Λύσης και του ιερομάρτυρος Πολυχρονίου στις παρυφές του Πενταδακτύλου πάνω από την Τρυπημένη και τον Άγιο Νικόλαο, μάς κοιτά με ιλαρότητα το άγιο βλέμμα τους.

Σήμερα, κάτω από τους θόλους του Καθεδρικού Ναού σε αυτή την ιερή σύναξη, μάς κοιτούν με χαρμολύπη οι άγιοί μας, εκτοπισμένους από την πατρώα γη: Εκκλησιαστικούς Επιτρόπους, Δημάρχους, Κοινοτάρχες, Προέδρους οργανωμένων συνόλων, μαζί με όλους τους πιστούς εγγύς και μακράν ευρισκόμενους και εκπέμπουν με ένα μυστικό τρόπο προς όλους μας γαλήνη και θάρρος. Μας καλούν να συνεχίσουμε τον αγώνα μεταμελημένοι, ενωμένοι και μονιασμένοι, χωρίς πάθη και μισαλλοδοξίες, αλλά ειρηνικούς και δημιουργικούς, έντιμους και ειλικρινείς με τον εαυτό μας και το μέλλον της πατρίδας μας και με ευθύνη απέναντι στη νέα γενεά. Προς την πορεία αυτή είναι αναγκαίο να κοιτάξουμε και τους τελειωθέντες προγόνους μας, των οποίων σήμερα τελούμε μνημόσυνα, κληρικούς και λαϊκούς, οι οποίοι

κράτησαν 50 έτη προσφυγιάς και εκτοπισμού, τον πόθο της επιστροφής και επανεγκατάστασης με εφαρμογή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως ελευθέρων πολιτών.

Αγαπητοί αδελφοί,

Η άσκηση που διήγαγαν οι Άγιοί μας, ως φίλοι του Δεσπότη Χριστού, ήταν το πιστέγασμα ολόκληρης της ζωής τους που ήταν δοσμένη στην αγάπη του εν Ιορδάνη Επιφανέντος και υπό Ιωάννου βαπτισθέντος Αναστημένου Χριστού, αυτού που μάς έσωσε από τα πάθη και μάς επανέφερε ένδοξα στον Παράδεισο της Βασιλείας Του. Αυτόν τον δρόμο καλείται να ακολουθήσει και ο καθένας μας, ο κάθε χριστιανός, συνειδητά και ελεύθερα γιατί είναι η μόνη πορεία που μάς καταξιώνει, ως χαριτωμένες εν Χριστώ προσωπικότητες.

Με τις ευχές του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου μας, εξ ονόματος του οποίου τελούμε τη Θεία Λειτουργία και τον οποίο ευχαριστούμε για την ανάθεση της ευθύνης των κατεχομένων ενοριών και κοινοτήτων, σύντομα να επικρατήσει η ελευθερία, η ειρήνη μετά δικαιοσύνης του Θεού στην ακρωτηριασμένη πατρίδα μας και σε κάθε δοκιμαζόμενο και πονεμένο τόπο της υφηλίου.

«ΜΕΤΑΝΟΕΙΤΕ, ΗΓΓΙΚΕ ΓΑΡ Η ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΩΝ ΟΥΡΑΝΩΝ»

Ακολουθεί η ομιλία του Εκκλησιαστικού Επιτρόπου Παναγίας Ελεούσης Γενάγρων Αμμοχώστου, Δρος Ανδρέα Φούλια:

Θεοφιλέστατε Επίσκοπε Μεσαορίας, σεβαστόν ιερατείο, αξιότιμοι επίτροποι των Εκκλησιαστικών Επιτροπών, κυρίες και κύριοι.

Εκ μέρους των Εκκλησιαστικών Επιτροπών της κατεχόμενης Αρχιεπισκοπικής περιφέρειας, θα ήθελα πρωτίστως και εκ μέρους όλων να εκφράσω τις θερμές μας ευχαριστίες προς τον Μακαριώτατο Αρχιεπίσκοπο Κύπρου κ. Γεώργιο, με την ευλογία και φροντίδα του οποίου διοργανώνονται οι συνάξεις αυτές. Τον ευχαριστούμε γιατί μέσα από αυτές τις εκδηλώσεις, αλλά και μέσα από την όλη δράση του, κρατά άσβεστη τη φλόγα της ελπίδας για επιστροφή στις πατρογονικές μας εστίες, στα χωριά και τις πόλεις. Όσο και αν έχουμε απομακρυνθεί χρονικά από τη μέρα που φύγαμε διωγμένοι από τον Τούρκο εισβολέα, όσο και αν εμείς φαντάζουμε αδύνατοι και λίγοι μπροστά στα συμφέροντα των μεγάλων χωρών και της ίδιας της κατοχικής δύναμης, παίρνουμε σθένος από τη σταθερή προσπάθεια της Εκκλησίας μας

για δικαίωση. Τα μνημόσυνα που επιτελούνται για αυτούς που έφυγαν με τον πόνο της προσφυγιάς και της προσμονής της επιστροφής, θυμίζουν σε όλους μας, ότι θα πρέπει να παραμείνουμε στερεοί και ακλόνητοι στην προσπάθεια για μετάδοση της αγάπης μας για τη γη και τα σεβάσματα που χάσαμε, και προς τα παιδιά και τα εγγόνια μας.

Ευχαριστούμε από καρδιάς επίσης εσάς Θεοφιλέστατε, για το αθόρυβο και πολυσχιδές έργο που επιτελείτε, μέσα στις κοινότητες της αρχιεπισκοπικής περιφέρειας. Θα θέλαμε ταπεινά να σας ευχαριστήσουμε για τις μυσταγωγικές θείες λειτουργίες που τελούνται στα κατεχόμενα, για τη γνήσια προσωπική επαφή που διατηρείται με πλείστους όσους πιστούς των περιοχών αυτών, αλλά και για τα όσα αθόρυβα πράξατε και όσα συνεχίζετε να πράττετε για τη συντήρηση και προστασία εκκλησιών μας εκεί. Κάθε ναός που συντηρείται και συνεχίζει να στέκει, να υπάρχει, μέσα στον κάμπο της Μεσαορίας, αλλά και οπουδήποτε αλλού, είναι ένας φάρος ελπίδας, μια διαρκής και προαιώνια δήλωση παρουσίας χριστιανισμού και ελληνισμού στα λεηλατημένα μας χώματα.

Θεοφιλέστατε, παρακαλούμε όπως μεταφέρετε στον Μακαριώτατο τις ευχαριστίες μας για τη σύναξη αυτή, αλλά και τη διαβεβαίωση ότι βρισκόμαστε δίπλα σας στον αγώνα που διεξάγετε.

Ευχαριστώ.

**ΕΡΡΙΚΟΣ ΝΤΥΝΑΝ (1828-1910) Ο ΙΔΡΥΤΗΣ
ΤΟΥ ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ
ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΣΟΛΦΕΡΙΝΟ.
196 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ**

Δρος ΜΑΡΙΑΣ - ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΓΙΑΤΡΑΚΟΥ

Υπάρχουν στιγμές στη ροή της Ιστορίας που αποτελούν τομές καίριας σημασίας για τον κόσμο ολόκληρο. Ιστορικές τομές που χαράσσουν άνθρωποι χαρισματικοί, οι οποίοι πέρα από το οικογενειακό, το πνευματικό τους υπόβαθρο την παιδεία, και την κοινωνική τους θέση ακολουθούν τη φωνή και τη λογική της καρδιάς τους, και δίδονται ολοκληρωτικά για την υγεία, την τιμή, την αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα των συνανθρώπων τους.

Μια τέτοια χαρισματική προσωπικότητα με πάθος και αγάπη για τον συνάνθρωπό του, ανεξαρτήτως χρώματος, φυλής, θρησκείας, ιδεολογίας, υπήρξε ο Ελβετός λόγιος και φιλόανθρωπος, **ο ιδρυτής του Ερυθρού Σταυρού, ΕΡΡΙΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ ΝΤΥΝΑΝ.**

Γεννήθηκε στη Γενεύη της Ελβετίας σε μια πόλη που βρίσκεται κοντά σε μια λίμνη που λάμπει και περιβάλλεται από βουνά. Ήταν 8 Μαΐου 1828 και ήταν το πρώτο από τα πέντε παιδιά μιας ευκατάστατης και αξιοσέβαστης οικογένειας.¹

Ο Ερρίκος μεγάλωσε κι ήταν υπερήφανος για τους προγόνους του και για τον πατέρα και τη μητέρα του που προέρχονταν από καλές οικογένειες, που ενδιαφέρονταν περισσότερο για φιλανθρωπίες και κοινωνική προσφορά και λιγότερο για απόκτηση προσωπικού πλούτου.² Ο πατέρας του Jean Jacques υπήρξε ένας επιτυχημένος Ελβετός πολίτης και επιχειρηματίας και ενδιαφερό-

¹ Pam Brown, Henry Dunant, The founder of the Red Cross - his compassion has saved millions, Great Britain, 1988, p. 6 (Exley Publications Ltd) - Ερρίκος Ντυνάν, Βικιπαίδεια - Ελεύθερη Εγκυκλοπαίδεια, https://el.wikipedia.org/wiki/Ερρίκος_Ντυνάν

² Βλ. ό.π.

ταν σοβαρά για την καλή και εξέχουσα θέση του. Η μητέρα του επίσης ήταν μια ευγενής και ευσεβής γυναίκα. Αυτή υπήρξε κατ' εξοχήν η υπεύθυνη για την πρώτη μόρφωση του πρωτότοκου παιδιού της. Η επίδρασή της σ' αυτόν συνέβαλε τα μέγιστα στη διάπλαση του χαρακτήρα του.³

Τα ενδιαφέροντα και οι φιλανθρωπικές δραστηριότητες των γονέων του θα συμβάλλουν στη μελλοντική ανέλιξη του Ερρίκου Ιωάννη Ντυνάν. Ένα από τα ενδιαφέροντα του πατέρα του, ως μέλους του γραφείου κηδεμονιών, υπήρξε η κοινωνική πρόνοια για την ευημερία των νέων ανθρώπων και των φυλακισμένων.

Σε ηλικία έξι ετών, η οικογένεια ταξίδευε στην κοιλάδα Rhone της Μασσαλίας. Βεβαίως το ταξίδι δεν περιελάμβανε μόνον ευτυχή γεγονότα αλλά ο πατέρας του Jean Jaques Dunant είχε συμφωνήσει να επισκεφτούν τους Ελβετούς εγκληματίες που εξέτιαν τις ποινές τους στη φυλακή της Toulon. Ο πατέρας Dunant πήρε μαζί του τον Ερρίκο που ήταν ένα λεπτό και ευαίσθητο αγόρι, διαμορφωμένο έτσι από την ευγενή και ευσεβή μητέρα του.

Ο Ερρίκος συνάντησε τους φυλακισμένους που ασκούνταν στην αυλή της φυλακής, έχοντας μια μπλε τέντα πάνω από τα κεφάλια τους να τους κρύβει τον ουρανό, κι ήταν κλεισμένοι μέσα στους ανιαρούς πέτρινους τοίχους, γεγονός που τον τρομοκράτησε. Αργότερα συνάντησε τους φυλακισμένους αυτούς στους δρόμους, αλυσοδεμένους και εργαζόμενους στην ψυχοφθόρα εργασία, σπάζοντας πέτρες ως απόβλητοι από την κοινωνία.⁴

Ο μικρός Ερρίκος Ντυνάν, απομακρύνθηκε σκεπτικός και σιωπηλός και κατόπιν αναφώνησε ξαφνικά: «όταν μεγαλώσω, θα γράψω ένα βιβλίο για να τους σώσω».⁵

Ονειρεύτηκε για αυτούς τους αλυσοδεμένους που ζούσαν χωρίς ελπίδα ανθρώπους, χωρίς αξιοπρέπεια, αποκλεισμένους από τις οικογένειες τους και κάθε ανθρώπινη χαρά. Η ανάμνησή τους ερχόταν στη μνήμη του σ' ολόκληρη την υπόλοιπη ζωή του.

Σύντομα η οικογένεια επέστρεψε στη Γενεύη και ο Ερρίκος απολάμβανε την ασφαλή και ευτυχισμένη οικογενειακή ζωή, με επισκέψεις στο αγρόκτη-

³ Βλ., Henry Dunant, A memory of Solferino, Geneva 1986, p.13 (έκδοση: International Committee of the Red Cross) - Pam Brown, όπ. Σ. 6.

⁴ Pam Brown, όπ., σ. 7.

⁵ ό.π.

μα των παππούδων του. Το 1842, στην ηλικία των δεκατεσσάρων ετών δεν διέκρινε κανείς στον Ερρίκο δείγματα των μελλοντικών του ταλέντων, μόνο μια ικανότητα στο γράψιμο, που περιοριζόταν σε λεπτομερειακή περιγραφή απλών πραγμάτων.⁶

Καθώς ο Ντυνάν μεγάλωνε και προσέγγιζε την ανδρική ηλικία απολάμβανε όλα τα προνόμια, ως αποτέλεσμα της αρετής και της κοινωνικής και οικονομικής θέσης της οικογένειάς του.⁷ Συγχρόνως εξασκείτο στην πειθαρχία που συνηθίζεται στον γιό ενός υπεύθυνου Ελβετού πολίτη. Η ατμόσφαιρα της Καλβινιστικής Γενεύης επηρέασε επίσης την ανάπτυξη και εξέλιξή του. Αναπτύχθηκαν στην ψυχή του από νωρίς οι θρησκευτικές πεποιθήσεις και οι υψηλές ηθικές αρχές.

Στα πρώτα χρόνια της ωριμότητάς του βρήκε διέξοδο ασχολούμενος με διάφορες κινήσεις ή προσπάθειες και ασχολούμενος με φιλανθρωπικές και θρησκευτικές δραστηριότητες.⁸ Έγινε μέλος της «Ένωσης Φιλανθρωπίας», σκοπός της οποίας ήταν να προσφέρει πνευματική και υλική άνεση και βοήθεια στους πτωχούς, ασθενείς και θλιβομένους. Επισκεπτόταν επίσης συχνά τη φυλακή της πόλης, γιατί ένιωθε βαθύτατη συμπάθεια στα πρόσωπά τους.⁹ Πρέπει να σημειώσουμε, ως προς τις σπουδές του Ερρίκου Ντυνάν, ότι αφού ολοκλήρωσε τις σπουδές του στο γυμνάσιο, μαθήτευσε σε μια Ελβετική τράπεζα.¹⁰

Στην ηλικία των δεκαοκτώ ετών, ο Ντυνάν ήταν ένας βαθιά ευσεβής, σοβαρός νέος άνδρας. Η οικογένεια του άφησε την επίσημη εκκλησία στην οποία ανήκε και εντάχθηκε στην Εκκλησία των ευρισκομένων σε εγρήγορση, μία ομάδα που επέμενε στην ενεργό φιλανθρωπία. Πίστευαν στην ιδέα της ενότητας, της συνεργασίας, του αμοιβαίου σεβασμού, αρχές που επηρέασαν έντονα τον Ντυνάν. Αυτό θα γινόταν ο στόχος ολόκληρης της ζωής του.¹¹

Σε ηλικία είκοσι ενός ετών, ο Ντυνάν είχε οργανώσει τους νέους ευαγγελιστές, τους οποίους γνώρισε σε μία πολύ δραστήρια ομάδα που συναντούσε κάθε εβδομάδα στο σπίτι του.¹² Το 1853 άρχισε τη σταδιοδρομία του ως τραπε-

⁶ ό.π.

⁷ Henry Dunant, A memory of Solferino, ό.π., σ. 7.

⁸ Pam, Brown, ό.π., α. 7-8

⁹ Henry Dunant, A memory of Solferino, ό.π., σ. 7.

¹⁰ Ερρίκος Ντυνάν, Βικιπαίδεια, ό.π.

¹¹ Pam Brown, ά.π., σ. 8.

¹² ό.π.

ζικός, που θεωρούσαν οι γονείς του ως κατάλληλη εργασία γι' αυτόν. Ο Ερρίκος Ντυνάν εργάστηκε σκληρά στις τραπεζικές επιχειρήσεις. Αισθανόταν ότι είχε θρησκευτική υποχρέωση να χρησιμοποιήσει τα ταλέντα του να επιτύχει στις επιχειρήσεις και κατόπιν να τα χρησιμοποιήσει για να εργασθεί για τους ενδεείς. Έγινε μέλος της «Χριστιανικής Εταιρείας Ανδρών», των Y.M.C.A. που ιδρύθηκε στο Λονδίνο.¹³

Ο Ντυνάν ήταν πολύ ενθουσιώδης, τόσο πολύ που οι συνεργάτες του δεν εύρισκαν αυτόν εύκαιρο, ώστε κάποτε κάποιος φίλος του έγραψε γι' αυτόν: «Τι κρίμα που τόσο υστερεί σε λογική και ορθοφροσύνη. Διαφορετικά θα ήταν ένα διαμάντι. Έχει καταπληκτικό ζήλο και ενέργεια». Η ίδια φλόγα ενθουσιασμού υπήρξε ανεκτίμητος παράγοντας στη ζωή του Ντυνάν.

Το 1855 εμπνεύστηκε μία παγκόσμια «Χριστιανική Ένωση Νέων Ανθρώπων» που οι εκπρόσωποί της θα είχαν συνάντηση κάθε χρόνο σε κάθε χώρα του κόσμου με τη σειρά. Τον Αύγουστο του 1855 συγκλήθηκε το πρώτο συνέδριο από αυτά στο Παρίσι κι ο Ντυνάν υπήρξε σημαντικό όργανο στο να βοηθήσει την προσπάθεια αυτή, και παράλληλα υπήρξε ο βασικός συγγραφέας κι αυτά που έγραψε χρησιμοποιούνται από τα μέλη της Ένωσης μέχρι σήμερα.¹⁴ Η μεγάλη του αγάπη επεκτάθηκε προς τους ανθρώπους που ήταν υποδουλωμένοι και αλυσοδεμένοι. Στις Ηνωμένες Πολιτείες εκατομμύρια μαύρων ανδρών και γυναικών και παιδιών, που οι πρόγονοί τους είχαν απαχθεί βίαια με μεγάλη μοχθηρία από την πατρίδα τους την Αφρική και έζησαν, εργάστηκαν και πέθαναν ως ιδιοκτησία των λευκών. Από κει και πέρα ο Ντυνάν πρωταγωνίστησε στην επίλυση του θέματος της αμερικανικής δουλείας. Το όνειρό του ήταν να υπάρξει παγκόσμια ανοχή. Το όραμά του ήταν καθαρό, απλό αλλά και μεγαλειώδες. Και από την πρώτη στιγμή που το εμπνεύστηκε ο Ντυνάν μπορούσε να εμπνεύσει τους ανθρώπους με ενθουσιασμό, ώστε αυτοί να βάλουν σε εφαρμογή την πραγμάτωση αυτού του οράματος.¹⁵

Ο Ερρίκος Ντυνάν στα πλαίσια των ανθρωπιστικών του δραστηριοτήτων δεν παρέλειψε την επαγγελματική του σταδιοδρομία. Αφού προσλήφθηκε στο 1849 από έναν Τραπεζικό Οίκο της Γενεύης, έμαθε την τραπεζική εργασία, είχε καταπληκτική επίδοση και διορίστηκε προσωρινά Γενικός Διευθυντής μιας θυγατρικής επιχείρησης στην Αλγερία, γνωστής ως «Ελβετικές αποικίες του

¹³ ό.π., σ. 8

¹⁴ Βλ. Pam, Brown, ό.π., σ. 8-9,

¹⁵ ό.π., σ. 9, 10.

Σετίφ».¹⁶ Στη συνέχεια διέκοψε τη συνεργασία του με αυτήν την Εταιρεία και ασχολήθηκε με προσωπικές επιχειρήσεις. Ο νεαρός δραστήριος άνδρας φάνηκε να προΐσταται σε μία επιτυχημένη σταδιοδρομία που θα του προσπόριζε μια ουσιαστική, σημαντική περιουσία.¹⁷ Το 1853 ταξίδεψε στη Νότια Αφρική και στην Αλγερία, η οποία τον γοήτευσε. Οι Ευρωπαίοι του 19ου αιώνα γοητεύονταν με ό,τι εθεωρείτο εξωτικό, ρομαντικό και πίστευαν στον αποικισμό και στα αυτοκρατορικά οικοδομήματα.¹⁸

Ο Ντυνάν απολάμβανε γενικού σεβασμού την εποχή εκείνη. Ήταν ένας ευσεβής επιχειρηματίας που προσπαθούσε να συνδυάσει τις επιχειρήσεις με την εξάπλωση του Ευαγγελίου και την απόκτηση χρημάτων.¹⁹

Αποφάσισε να δημιουργήσει αγρόκτημα στην Αλγερία και ένα μύλο για καλαμπόκι και κατέβαλε προσπάθεια να συγκεντρώσει χρήματα για το σκοπό αυτό και να επηρεάσει ισχυρούς παράγοντες να υποστηρίξουν τις προσπάθειές του. Όμως, δεν κατάφερε να του παραχωρηθεί γη που ήταν ουσιαστική για την επιχείρησή του.²⁰ Καθώς τα χρόνια περνούσαν οι επιχειρήσεις του Ντυνάν στην Αλγερία έφθιναν οικονομικά. Μια θεία του πέθανε τότε και του άφησε χρήματα, τα οποία διοχέτευσε στις επιχειρήσεις των μύλων του αλλά η επιτυχία δεν τον ακολούθησε. Αυτή την εποχή ήταν τριάντα ενός έτους. Το όλο θέμα οφειλόταν στο γεγονός ότι η Αλγερία ήταν Γαλλική αποικία και καθώς ο Ντυνάν δεν ήταν Γάλλος είχε συνεχείς δυσκολίες στην προσπάθειά του να αποκτήσει δικαιώματα για μια δεύτερη πηγή ύδατος που θα κινούσε τους μύλους. Κι όλη αυτή η επιμονή του στην προσπάθεια αυτή στηριζόταν στο γεγονός ότι ο Ντυνάν ανήκε στην «Εκκλησία των Αφυπνισμένων» (Church of the Awakenings). Αυτός ο ριζοσπαστικός θρησκευτικός κλάδος επέμενε στην προσπάθεια των μελών του να επιστρέφουν στην κοινωνία τα πλούτη τους που πλεόναζαν σε σύγκριση με αυτά που κέρδιζαν άλλοι. Ο Ερρίκος Ντυνάν μάθαινε εκείνη την εποχή και Αραβικά, επιθυμώντας οι Αλγερινοί του εργάτες να είναι ευτυχισμένοι και καλοπληρωμένοι.²¹ Για να επιτύχει τις ειδικές παραχωρήσεις και την υποστήριξη που επιθυμούσε, ο Ντυνάν σκέφθηκε ότι η μόνη του ελπίδα ήταν να προσεγγίσει κατ' ευθείαν τον αυτοκράτορα Ναπολέοντα ΙΙΙ της Γαλλίας.

¹⁶ Henry Dunant, A memory of Solferino, ό.π., σ. 8,

¹⁷ ό.π.

¹⁸ Pam Brown, ό.π., σ. 10. Βλ. και Ερρίκος Ντυνάν, Βικιπαίδεια, ό.π.

¹⁹ Pam Brown, ό.π.,

²⁰ Βλ. Ερρίκος, Ντυνάν, Βικιπαίδεια, ό.π.

²¹ Pam, Brown, ό.π., σ. 10, 11

Για να επιτύχει στον στόχο του αυτό τον ακολούθησε στην Ιταλία, στην οποία ο Ναπολέων είχε πόλεμο. Παρέστη αυτόπτης μάρτυρας στη περίφημη μάχη του ΣΟΛΦΕΡΙΝΟ, η οποία υπήρξε ο πιο καθοριστικός σταθμός στη ζωή του.²²

Γράφει ο Ερρίκος Ντυνάν χαρακτηριστικά: «Αν περνούσε κανείς μπροστά από κάποιον που γνώριζε, θα γονάτιζε στο πλευρό του, θα προσπαθούσε να τον επαναφέρει στη ζωή, θα του πίεζε το χέρι για να αναχαιτίσει την αιμορραγία ή να δέσει το σπασμένο μέλος του σώματός του με ένα μαντήλι. Αλλά δεν υπήρχε ούτε νερό για τους δυστυχημένους πάσχοντες. Πόσα σιωπηρά δάκρυα δυστυχώς χύθηκαν εκείνη τη δυστυχή νύχτα, όταν όλη η ψεύτικη υπερηφάνεια, όλη η ανθρώπινη ευπρέπεια ακόμη, είχαν ξεχασθεί.²³ Και καθώς η ιατρική περίθαλψη ήταν ανεπαρκής ο Ντυνάν προσπάθησε να ανακουφίσει τον πόνο και την ταλαιπωρία των τραυματιών. Εξ ιδιοσυγκρασίας, παράδοσης και παιδείας αυτός δεν μπορούσε να κάνει κάτι άλλο, κάτι λιγότερο. Αυτή η αλγεινή εμπειρία άλλαξε εξ ολοκλήρου την πορεία της ζωής του. Από την στιγμή αυτή και στο εξής οι επιχειρηματικές δραστηριότητες του Ντυνάν καθώς επίσης άλλα προσωπικά του ενδιαφέροντα θεωρήθηκαν από αυτόν δευτερεύουσας σημασίας, καθώς αυτός στόχευε πια στο πώς θα εύρισκε έναν τρόπο με τον οποίο θα είχε προληφθεί μια τέτοια δυστυχία ή τουλάχιστον θα βελτιωνόταν, σε μελλοντικούς πολέμους.

Η δημοσίευση του βιβλίου του «**A Memory of Solferino**». («**Μια ανάμνηση από το Σολφερίνο**») σημείωσε την έναρξη μιας σύντομης περιόδου κατά την οποία ο Ντυνάν είχε φθάσει στο αποκορύφωμα της σταδιοδρομίας του. Η πρότασή του να οργανωθούν Εταιρείες σ' όλες τις χώρες του κόσμου με εκπαιδευμένους εθελοντές, για τη βοήθεια και θεραπεία των πληγωμένων μαχητών, κατά την ώρα του πολέμου, έγινε ενθουσιωδώς δεκτή από πολλούς ανθρώπους. Επί πλέον η ιδέα του για μια διεθνή συμφωνία μεταξύ των εθνών να εξασφαλίσουν περισσότερη ανθρώπινη φροντίδα για τους τραυματίες δημιούργησε σημαντικό ενδιαφέρον.²⁴

Ο Ντυνάν ταξίδεψε σε πολλές από τις πρωτεύουσες της Ευρώπης. Όλες οι πόρτες τού ανοίγονταν και μπορούσε να μιλήσει κατ' ευθείαν σε πολλούς

²² ό.π., σ. 13.

²³ Βλ Pam, Brown, Henry Dunant, ό.π., σ. 13, όπου σε σημείωση απόσπασμα από το βιβλίο του Ερρίκου Ντυνάν, Αναμνήσεις από το Σολφερίνο.

²⁴ Henry Dunant, A Memory of Solferino, ό.π., σ. 9,

σημαίνοντες ανθρώπους. Πρόσωπα που ανήκαν σε βασιλικές οικογένειες και κοινοί θνητοί εξίσου άκουαν με σεβασμό το Ντυνάν καθώς τους εξέθετε τις προτάσεις του. Ο Ντυνάν χωρίς προειδοποίηση, ήλθε από την αφάνεια να αγγίξει την καρδιά και να συγκινήσει τη συνείδηση της Ευρώπης.²⁵ Το 1863 και 1864 το αστέρι του Ντυνάν είχε φθάσει στο ζενίθ.

Οι άνθρωποι έσπευσαν σε πραγματικό συναγερμό για υποστήριξή του, οργανώθηκε συμβούλιο και διεξήχθησαν συνέδρια. Αλλά κατά τη διάρκεια του μετασχηματισμού του ονείρου του σε πραγματικότητα, ο Ντυνάν, ο οραματιστής, βαθμιαία παραγκωνίστηκε, καθώς πιο πρακτικοί άνθρωποι ανέλαβαν το έργο του. Τα χρόνια 1865 και 1866 σηματοδεύτηκαν από μία μεγαλύτερη απόκλιση, όσον αφορά τη συμμετοχή του στην κίνηση για την εξάλπωση των ιδεών του. Ο νεαρός Ντυνάν, ο οποίος ήταν τόσο εύγλωττος και πειστικός με τη γραφίδα του, είχε κατά τρόπον περίεργο λίγα να πει κατά τις συνομιλίες του ή να προσφέρει κατά τις συναντήσεις και τα συνέδρια.²⁶

Οι επί μακράν παραμελημένες επιχειρήσεις του έπρεπε να ρευστοποιηθούν. Στην πορεία των προσπαθειών του αυτός παραιτήθηκε πρακτικά από όλα όσα κατείχε, σε μια προσπάθεια του να ικανοποιήσει τους πιστωτές του.

Αμέσως μετά από αυτήν την κίνησή του έφυγε από τη Γενεύη για να μην επιστρέψει ποτέ πια. Τα επόμενα είκοσι χρόνια ήταν πολύ δύσκολα για τον Ντυνάν. Έζησε με αβεβαιότητα, με εξουτελιστικούς μισθούς που μπορούσαν να του δώσουν φίλοι του και μικρά επιδόματα από μέλη της οικογενείας του. Η φτώχεια και η ανάγκη δεν του ήταν άγνωστες.²⁷

Κατά διαστήματα εμφανιζόταν δημόσια, στη Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία και στην Αγγλία να τιμηθεί για την ίδρυση από πλευράς του, τού Ερυθρού Σταυρού ή για άλλα προγράμματα και προσπάθειες με τις οποίες ταυτίστηκε. Τον περισσότερο όμως χρόνο ζούσε στην αφάνεια.²⁸

Αρχές Ιουλίου του 1897, ο Ερρίκος Ντυνάν, σε ηλικία 59 ετών ταξίδευσε στο Heiden (Χάιντεν) σε μια μικρή κωμόπολη της ανατολικής Ελβετίας. Γρήγορα οι άνθρωποι της κωμόπολης αναγνώρισαν στο πρόσωπο του νέου επισκέπτη, τον Ερρίκο Ντυνάν. Στο Χάιντεν, στα βουνά, στον καθαρό αέρα, κοντά στη λίμνη που έλαμπε, απολάμβανε την ομορφιά και την ειρήνη που έζησε

²⁵ ό.π., σ. 9 .

²⁶ ό.π., σ. 10 .

²⁷ ό.π.

²⁸ Pam, Brown, ό.π., σ. 39, 40. - Henry Dunant, A Memory of Solferino, ό.π, σ. 10, 11.

κατά την παιδική του ηλικία. Μπορεί η ανάγκη και η απογοήτευση να τον είχαν γεράσει πρόωρα, αλλά στη νέα του κατοικία πολλοί έγιναν φίλοι του και του απέδιδαν τον οφειλόμενο σεβασμό και για πολύ καιρό ήσυχα, αλλά περήφανα εκδήλωνε τα ενδιαφέροντά του για την πρόοδο και προώθηση των ιδεών του Ερυθρού Σταυρού, του οποίου υπήρξε ιδρυτής, και της Συμφωνίας της Γενεύης. Είχε ανάγκη οι άνθρωποι να γνωρίζουν και να προωθούν το έργο του και να μην τον αισθάνονται ότι πέρασε πια στο περιθώριο.

«Ο εχθρός, ο πραγματικός μας εχθρός» θα γράψει ο ίδιος στο βιβλίο του.²⁹ «δεν είναι καμιά γειτονική χώρα, αλλά η πείνα, το κρύο, η φτώχεια, η άγνοια, η αήθεια, η δεισιδαιμονία και η προκατάληψη. Αντί να δώσουμε τα χέρια να πολεμήσουμε τη φτώχεια και την άγνοια, οι άνθρωποι ενθαρρύνουν ο ένας τον άλλο και ανταγωνίζονται με τυφλό σωβινισμό, παράλογη αιματοχυσία και αληθινά δολοφονική μοχθηρότητα. Στη δε περίοδο της ειρήνης αυτοί προκαλούν ειδικούς πόνους για να ζητήσουν επιστημονική προέλαση στην τέχνη της καταστροφής».

Ο Ντυνάν, ο ιδεολόγος και οραματιστής έγινε με την πάροδο του χρόνου ο Ντυνάν ο Άνθρωπος. Προς έκπληξη του τον αγάπησαν τα παιδιά κι αυτός εκεί στο Χάιντεν εύρισκε απέραντη ευχαρίστηση να παίζει μαζί τους και να κουβεντιάζει με αυτά. Στη διάρκεια των πέντε ετών που έζησε ανάμεσα στους χωρικούς του Χάιντεν, έγινε ευτυχέστερος, αλλά τα πολλά χρόνια αγώνων και απογοητεύσεων του είχαν αφήσει πάνω του τα σημάδια τους. Αισθανόταν βαθιά πληγωμένος και πληγωνόταν πολύ, όταν οι άνθρωποι προσπαθούσαν να του προσφέρουν βοήθεια. Ο ίδιος, βέβαια, συνέχιζε να γράφει για την έλλειψη ανθρωπιάς και για τα πιστεύω του σχετικά με το τι έπρεπε να γίνει.

Το 1892, στην ηλικία των εξήντα τεσσάρων ετών, μετακινήθηκε στο νοσοκομείο κατά την υπόδειξη των γιατρών, μεταφέροντας μαζί του τα λίγα προσωπικά του αντικείμενα και εγκαταστάθηκε εκεί. Εκεί είχε ένα μικρό γραφείο κι ένα μικρό υπνοδωμάτιο. Εκεί επρόκειτο να περάσει τα τελευταία δέκα οκτώ χρόνια της ζωής του.

Στο Χάιντεν έζησε σε πλήρη αφάνεια. Έγραψε γράμματα σε πρόσωπα που συνδέονταν από παλιά, προσπαθώντας ο Ντυνάν να επιτύχει αναγνώριση για ό,τι έκανε στη ζωή του. Έπαιρνε ευγενικές απαντήσεις αλλά δεν συγκέντρωνε πια επάνω του τα φώτα της δημοσιότητας. Θα παρέμενε έτσι μέχρι τέλους

²⁹ Βλ. Pam Brown, ό.π., σ. 40 όπου σημείωση από το βιβλίο του Henry Dunant, A memory of Solferino.

της ζωής του, εάν κάποιος νεαρός δημοσιογράφος δεν ανέβαινε στα βουνά το 1895 για να μιλήσει με τον ιδρυτή του Ερυθρού Σταυρού και να συγκεντρώσει πληροφορίες και ιστορίες για τον ηλικιωμένο πια άνδρα.

Ο δημοσιογράφος έγραψε στον Ντυνάν ζητώντας από αυτόν να του πάρει μια συνέντευξη. Ο Ντυνάν άδραξε την ευκαιρία να προβάλλει τις ιδέες του, και ο νεαρός δημοσιογράφος Baumberger, αντιμετώπισε τον Ντυνάν με μεγάλη ευαισθησία και σεβασμό. Στην αρχή ο Ντυνάν είχε επιφυλάξεις, αλλά το γνήσιο ενδιαφέρον του νεαρού δημοσιογράφου τον ενθάρρυνε κι άρχισε να διηγείται, την ιστορία της απίστευτης ζωής του.³⁰

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ζωή του έμοιαζε με μύθο, αφού μετά την οικονομική του καταστροφή το 1867, με χρέος ενός εκατομμυρίου φράγκων της εποχής εκείνης, γεγονός που τον ανάγκασε να παραιτηθεί όχι μόνο από τη θέση του γραμματέα της Διεθνούς Επιτροπής του Ερυθρού Σταυρού αλλά και από τη θέση του απλού μέλους. Έφυγε για το Παρίσι και κοιμόταν στα παγκάκια.³¹ Μια πενιχρή βοήθεια έφθασε από τη μητέρα του, μαζί με ένα γούνινο επανωφόρι για να τον ζεσταίνει.

Την ίδια εποχή της μεγάλης δυστυχίας και πενίας του τον κάλεσε η αυτοκράτειρα Ευγενία στα ανάκτορα του Κεραμεικού προκειμένου να τον συμβουλευτεί για την επέκταση της συμφωνίας της Γενεύης για τις ναυμαχίες. Ο Ντυνάν έγινε τότε τιμώμενο μέλος του Ερυθρού Σταυρού της Αυστρίας, Ολλανδίας, Σουηδίας, Πρωσίας και Ισπανίας. Κατά τη διάρκεια του Γαλλοπρωσικού πολέμου, επισκέφτηκε και ανακούφισε τους τραυματίες που είχαν μεταφερθεί στο Παρίσι και εισήγαγε τη χρήση του περιβραχιονίου προκειμένου να αναγνωρίζονται οι νεκροί.³²

Ο Ντυνάν, ενδιαφέρθηκε και για το θέμα των αιχμαλώτων πολέμου Παρά την αντίδραση της Αγγλίας ενθαρρύνθηκε από τον Τσάρο να ολοκληρώσει το σχέδιό του. Έτσι ξεκίνησε για το Λονδίνο την 1^η Φεβρουάριου 1875, όπου θα γινόταν μια διεθνής διάσκεψη για την «ολοκληρωτική και τελική κατάργηση της διακίνησης των Μαύρων και του εμπορίου σκλάβων», με δική του πάντοτε πρωτοβουλία. Ακολούθησαν χρόνια περιπλάνησης και μεγάλης φτώχειας για τον Ντυνάν. Ταξίδεψε στην Αλσατία, Γερμανία και Ιταλία ζώντας με

³⁰ Βλ. Pam Brown, ό.π. σ.40,41

³¹ Βλ. Ερρίκος Ντυνάν, Βικιπαίδεια, ό.π.

³² Βλ. ό.π.

φιλανθρωπίες και φιλοξενούμενος από μερικούς φίλους.³³

Ο νεαρός δημοσιογράφος Baumberger συγκλονίσθηκε από την αφήγηση του Ντυνάν. Είχε όλα τα στοιχεία στα χέρια του, για να γράψει ένα έξοχο άρθρο για βασιλείς, μάχες, διαπραγματεύσεις, σχέδια, ταλαιπωρίες, θάρρος. Ο Ντυνάν έδωσε στον Baumberger αποκόμματα από τον τύπο και χειρόγραφα που τον αφορούσαν. Ήταν σαν να επρόκειτο ν' ακουστεί η αλήθεια μέσω αυτού του νεαρού άνδρα. Το άρθρο που δημοσίευσε ο νεαρός δημοσιογράφος Baumberger ήταν τριάντα χρόνια και πλέον, αφότου είχε δημοσιευτεί το βιβλίο του Ντυνάν «ΜΙΑ ΑΝΑΜΝΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟ ΣΟΛΦΕΡΙΝΟ». Το άρθρο προκάλεσε πλημμυρίδα ανταποκρίσεων. Ο Ντυνάν με δυσκολία μπορούσε να πιστέψει στην πλημμυρίδα των γραμμάτων που κατέκλυσαν το Χάιντεν.³⁴

Φίλοι κατέφθαναν στο Χάιντεν και παλιοί γνώριμοι. Χρήματα εστάλησαν, επίσης, και ο Ντυνάν έχοντας συνηθίσει επί χρόνια στο φόβο της φτώχειας, κατέθεσε όσα χρήματα έλαβε στην Τράπεζα για να αντιμετωπίσει τυχόν μελλοντικές δύσκολες ημέρες.³⁵

Ο Ντυνάν συγκλονίσθηκε από τις εκδηλώσεις αγάπης και αναγνώρισης του κόσμου. Τότε έγινε γνωστό ότι χρόνια πριν ο Ναπολέων είχε προσφερθεί ο ίδιος να αποπληρώσει το ήμισυ τον οφειλών του Ντυνάν, εάν οι φίλοι του ανελάμβαναν να πληρώσουν τα υπόλοιπα. Αλλά όλα απέβησαν άκαρπα αφού το γράμμα που θα έδινε στον Ντυνάν μια δεύτερη ευκαιρία χάθηκε. Υπήρχε η υποψία ότι δεν ήταν ατύχημα. Τόσοι άνθρωποι σημαίνοντες ήθελαν τον Ντυνάν να παραμένει στη σιωπή, στην αφάνεια, στη λησμονιά.³⁶

Η απότιση φόρου τιμής γι' αυτόν έφθασε από τον Ερυθρό Σταυρό και διέτρεξε όλον τον κόσμο. Ολόκληρη η ζωή του Ντυνάν φάνηκε να αλλάζει. Ξαφνικά απόκτησε αναγνώριση και χρήματα. Τον κατέκλυσαν συντάξεις, αμοιβές, τιμή. Φαινόταν σαν να ξαναγύριζε στη ζωή κάτω από βροχή των φιλοφρονήσεων αναψυχής. Άρχισε να γράφει ξανά και να εκπονεί σχέδια.

Ο Ντυνάν, ήρεμος μέσα στη γαλήνη της ηλικίας, εκτίμησε τις παροχές που τον κατέκλυσαν. Δήλωσε όμως με σαφήνεια ότι δεν χρειαζόταν βοήθεια. Οι λίγες απλές ανάγκες του αντιμετωπίζονταν επαρκώς από το Νοσοκομείο

³³ ό.π.

³⁴ Βλ. Pam Brown, ό.π., σ.41.

³⁵ ό.π., σελ. 41

³⁶ ό.π.

και από τους γείτονές του στο Χάιντεν.³⁷

Ο Ντυνάν έγραψε την τελευταία έκκληση για ειρήνη, γεμάτη από αγάπη και πάθος. Όλα τα θαυμαστά σύγχρονα επιτεύγματα και οι εφευρέσεις προορίζονταν για πολεμικούς σκοπούς και οι δημιουργοί νέων κτηνωδών και καταστροφικών μεθόδων, θαυμάζονταν. Η ευαίσθητη και χριστιανική ψυχή του άλλα ποθούσε. Την αγάπη για τον άνθρωπο και ιδιαίτερα, τον κάθε αθώο τραυματία του μισητού πολέμου. Γι' αυτό και από τη φιλόανθρωπη ψυχή του εκπορεύεται η πιο συγκινητική προτροπή και έκκληση:

**«ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΦΟΠΛΙΣΜΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ,
ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΥΠΑΡΞΕΙ ΑΔΕΛΦΙΚΗ ΑΓΑΠΗ»**

Αρκετές από τις πρώτες του ιδέες καρποφόρησαν. Η Συνθήκη της Χάγης του 1899 είχε επεκτείνει τη Συμφωνία της Γενεύης στις θαλάσσιες πολεμικές επιχειρήσεις και στην αντιμετώπιση των φυλακισμένων πολέμου και αυτό θεσμοθετήθηκε.

Τότε, το 1901, έφθασε η υπέρτατη διεθνώς αναγνώριση των επιτευγμάτων του Ερρίκου Ντυνάν. **Το συμβούλιο Nobel του απένειμε το πρώτο βραβείο ειρήνης,**³⁸ το οποίο θα μοιραζόταν με τον Γάλλο Frederic Passy, έναν άνδρα που πολύ σεβόταν ο Ντυνάν. Το βραβείο αυτό ανύψωσε το γόητρο του Ντυνάν και συνέβαλε στο να θεραπευθούν τα αισθήματα βαθιάς ταπείνωσης που υπέστη στη ζωή του.³⁹

Ο Ντυνάν ήταν αδύναμος να κάνει το μακρύ ταξίδι προς την Christiana-έτσι το βραβείο, και αργότερα το μετάλλιο τού εστάλησαν. Από τη Γενεύη, από το παλιό του σπίτι, ήλθε αυτό το μήνυμα, από το Διεθνές Συμβούλιο του Ερυθρού Σταυρού προς τον Ερρίκο Ντυνάν: **«Δεν υπάρχει κανένας άνθρωπος που να αξίζει περισσότερο αυτήν την τιμή»**, γιατί ήσουν εσύ, σαράντα χρόνια πριν, που εγκαθίδρυσες τον διεθνή Οργανισμό για την ανακούφιση των πληγωμένων στο πεδίο της μάχης. Χωρίς εσένα, ο Ερυθρός Σταυρός, το ανώτατο ανθρωπιστικό επίτευγμα του 19ου αιώνα πιθανόν ποτέ να μην είχε ιδρυθεί».

Ο Ερρίκος Ντυνάν έτυχε, επίσης, και του βραβείου Μπινέ - Φέρντ (1897) πριν να του χορηγηθεί το Nobel.⁴⁰ (1901).

³⁷ Βλ. Henry Dunant, A memory of Solferino, σ. 11.

³⁸ Βλ. Henry Dunant, A memory of Solferino, σ. 1

³⁹ Βλ. Pam Brown, ό.π., σ. 42.

⁴⁰ Βλ. Ντυνάν Ιωάννης - Ερρίκος, Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια, τ, 18^{ος} (έκδοση

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του ο Ντυνάν μελέτησε πολύ και κατά τη μελέτη του ανακάλυψε νέες ιστορίες πόνου - όχι στρατιωτών ή φυλακισμένων - αλλά καθημερινών ανδρών και γυναικών που τους πρόφθασε η αλλαγή του κόσμου, της βιομηχανικής επανάστασης. Αντιμετώπιζαν τη φτώχεια και τις κακές συνθήκες εργασίας και την εκμετάλλευση των παιδιών.

Ο Ντυνάν συνέταξε τη διαθήκη του, όπως θα περίμενε κανείς να κάνει ένας έντιμος και δίκαιος άνθρωπος όπως αυτός, ένας τόσο σπουδαίος άνδρας. **Τα χρήματα από το NOBEL δεν τα είχε αγγίξει. Παρακάλεσε να μοιρασθεί σε διάφορα φιλανθρωπικά ιδρύματα.**⁴¹

Την Κυριακή 30 Οκτωβρίου 1910 ο Ιωάννης Ερρίκος Ντυνάν πέθανε στο Heiden, ανάμεσα στα βουνά και στους ανθρώπους, εκεί που είχε βρει ειρήνη στο νου, φιλία και ένα λιμάνι ασφαλείας.⁴²

Από αυτόν τον άνδρα της Γενεύης, που το όραμά του ήταν τόσο μεγάλο για να το φέρει εις πέρας, προήλθε μία κίνηση που σήμερα φθάνει σε κάθε γωνιά του κόσμου. Έχει φθάσει σε εκατομμύρια ανθρώπους. Φέρνει βοήθεια σε στρατιώτες και εξίσου σε πολίτες, δηλαδή είναι μια πραγματικότητα που ξεπερνά το όνειρο του Ντυνάν.⁴³

Το 1910, έτος θανάτου του Ερρίκου Ντυνάν, πενήντα επτά έθνη του κόσμου είχαν υπογράψει τη συμφωνία της Γενεύης και περισσότερες από σαράντα χώρες είχαν σχηματίσει τον δικό τους Ερυθρό Σταυρό. Τώρα, 114 χρόνια μετά το θάνατο του Ερρίκου Ντυνάν πλησιάζουν τα διακόσια τα έθνη που έχουν υπογράψει Συμβάσεις. Υπάρχουν δε, σχεδόν ισάριθμες Εταιρείες Εθνικών Ερυθρών Σταυρών. Καμία άλλη Συνθήκη στην ιστορία του κόσμου, δεν έχει τόσους συμβαλλομένους και δεν υπάρχει κανείς άλλος ανθρωπιστικός οργανισμός με τόσα πολλά μέλη σε τόσο πολλές χώρες.⁴⁴

Σήμερα, τριακόσια περίπου εκατομμύρια εθελοντές σε διακόσιες περίπου εθνικές Εταιρείες έχουν συμφωνήσει να βοηθούν σε καταστροφές, να φροντίζουν τους πτωχούς, ασθενείς, και πεινασμένους, να φροντίζουν πρόσφυγες να οργανώνουν υπηρεσίες αίματος, να διδάσκουν και να εκπαιδεύουν για πρώτες

δεύτερη), σ. 575.

⁴¹ Pam Brown, ό.π., σ. 42.

⁴² Βλ. Henry Dunant, A memory of Solferino, ό.π., σ. 12.

⁴³ Pam Brown, ό.π., σ. 42.

⁴⁴ Βλ. Pam Brown, Henry Dunant, ό.π., σ. 43, όπου σημείωση, In memory of Henry Dunant.

Βοήθειες και να φροντίζουν για την υγεία.⁴⁵

Το βιβλίο του Ερρίκου Ντυνάν, «**A Memory of Solferino**», είναι ένας θησαυρός στον τομέα της ιστορίας και παράλληλα με τα στιγμιότυπα που με λεπτομέρεια και ζωντάνια κατέγραψε ο συγγραφέας ευαισθητοποιούνται οι καρδιές και ενισχύεται το ανθρωπιστικό ιδεώδες. Και ελάχιστα, στιγμιότυπα μόνον αν απομονώσουμε από το βιβλίο του Ντυνάν «**Μία ανάμνηση από το Σολφερίνο**», αρκεί να αισθανθούμε τον ίδιο συγκλονισμό όπως εκείνον που αισθάνθηκε ο συγγραφέας και ιδρυτής του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού: Γράφει χαρακτηριστικά.⁴⁶

«Ένας γιός που είχαν ειδωλοποιήσει οι γονείς του, τον μεγάλωσαν και τον είχαν στην καρδιά τους για χρόνια, μια μητέρα που αγαπούσε κι έτρεμε μόλις γινόταν με το ελαφρύτερο φύσημα, ένας λαμπρός αξιωματικός, αγαπημένος από την οικογένειά του, με μια σύζυγο και παιδιά στο σπίτι, ένας νέος στρατιώτης που άφησε μία μητέρα με γλυκιά καρδιά, αδελφές ή γέρο πατέρα, για να πάει στον πόλεμο, όλοι κείτονται στη λάσπη και στη σκόνη, μουσκεμένοι μέσα στο αίμα τους! Το ωραίο ανδροπρεπές πρόσωπο δεν αναγνωρίζεται, διότι το σπαθί ή το βλήμα, το είχαν παραμορφώσει. Ο τραυματισμένος άνδρας έχει αγωνία, πεθαίνει και το αγαπημένο του σώμα, μαυρισμένο, πρησμένο και αποκρουστικό θα πεταχτεί ακριβώς όπως είναι, μέσα σ' έναν μισοσκαμμένο τάφο, με λίγες μόνο φτυαριές από ασβέστη και χώμα από πάνω του. Αργότερα, ίσως, κάποιος επιστρέψει και ρίξει λίγο ακόμη χώμα, και στήσει ένα σταυρό πάνω από τον τόπο αναπαύσεως κι αυτό είναι όλο!».⁴⁷

Ποιος στην αλήθεια θα μπορούσε να συγκινήσει καλύτερα τον αναγνώστη από τον Ερρίκο Ντυνάν, με κατανόηση για τον πόνο των χιλιάδων τραυματιών που έμειναν αφρόντιστοι και εγκαταλειμμένοι, μετά από τη μάχη του Σολφερίνο; Με το βιβλίο του ο Ντυνάν επιτυγχάνει να κάνει το ζωτικό βήμα ανάμεσα στο όραμα της ερήμωσης και μιας έκκλησης με αγάπη και πάθος, χάρη των θυμάτων της μάχης.

Η Διεθνής Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού που ιδρύθηκε το 1863 ως ιδιωτική ανθρωπιστική οργάνωση από πέντε επιφανείς πολίτες της Γενεύης, έλαβε το σημερινό της όνομα το 1876. Το 1864 με την παρότρυνση της Επιτροπής και την πρωτοβουλία της ελβετικής Κυβέρνησης οργανώθηκε μία διεθνής διπλω-

⁴⁵ ό.π., σ.61.

⁴⁶ Henry Dunaut, A memory of Solferino, ό.π., σ. 49.

⁴⁷ ό.π.

ματική διάσκεψη η οποία ενέκρινε τη Συνθήκη της Γενεύης, για τη βελτίωση της τύχης των τραυματιών πολέμου.⁴⁸ Η συνθήκη αυτή εδραίωσε την υποχρέωση βοήθειας και θεραπείας προς τους τραυματίες και αρρώστους οποιασδήποτε εθνικότητας, καθώς και την ουδετερότητα των στρατιωτικών νοσοκομείων, ασθενοφόρων και υγειονομικού προσωπικού.

Υιοθετεί το σήμα του κόκκινου σταυρού σε λευκό φόντο, που ισχύει, σ' ολόκληρο τον κόσμο και αναγνωρίζεται εύκολα. Το σύμβολο του ερυθρού σταυρού επιλέχθηκε προς τιμήν της Ελβετίας, ουδέτερης χώρας, που φιλοξένησε το συνέδριο, αντιστρέφοντας τα χρώματα της σημαίας της.⁴⁹

Το 1877 κατά τη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου, η Οθωμανική αυτοκρατορία, όπως στη συνέχεια και όλες οι μουσουλμανικές χώρες, αποφάσισαν να υιοθετήσουν το δικό τους σύμβολο, την κόκκινη ημισέληνο. Η επίσημη αναγνώριση της Ερυθράς Ημισελήνου έγινε το 1929 με την τροποποίηση του Καταστατικού της Συνθήκης της Γενεύης. Το Ισραήλ χρησιμοποιεί το κόκκινο αστέρι του Δαβίδ.

«Οι θεμελιώδεις αρχές του Ερυθρού Σταυρού, που στοχεύει στο να ανακουφίσει ο καθένας μας όσο περισσότερους ανθρώπους μπορεί»⁵⁰ είναι: **Ανθρωπισμός, Αμεροληψία, Ουδετερότητα, Ανεξαρτησία, Εθελοντισμός, Ενότητα, Παγκοσμιότητα.**

Στα πλαίσια του παγκόσμιου Ερυθρού Σταυρού υπάγεται και κινείται και ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός που είναι ο μεγαλύτερος μη κυβερνητικός οργανισμός στην Ελλάδα. Στοχεύει στην ανακούφιση του ανθρώπινου πόνου σε περιόδους πολέμου και ειρήνης, στηρίζοντας τραυματίες, ασθενείς, πρόσφυγες, ηλικιωμένους, ανθρώπους με οικονομικές δυσκολίες και άτομα από κάθε ευάλωτη ομάδα του πληθυσμού.

Από το 1877 έως σήμερα, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός συνεχίζει συστηματικά να επιτελεί το ανθρωπιστικό του έργο, φροντίζοντας τις πιο αδύναμες πληθυσμιακές ομάδες της χώρας. Με ανθρωπιστικά ιδανικά και με αίσθημα ευθύνης, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός ήταν και είναι παρών στα σημαντικότερα ιστορικά γεγονότα της Ελλάδας και διεθνώς.

Φέτος συμπληρώνονται 196 χρόνια από τη γέννηση του μεγάλου ανθρω-

⁴⁸ Βλ. Διαδίκτυο. Το Διεθνές Κίνημα Ερυθρού Σταυρού και Ερυθράς Ημισελήνου.

⁴⁹ ό.π.

⁵⁰ Βλ. Ερρίκος Ντυνάν, Αναμνήσεις από το Σολφερίνο.

πιστή, ιδεολόγου, και αλτρουιστή, του **ΕΡΡΙΚΟΥ ΝΤΥΝΑΝ**.

Η φωτεινή του προσωπικότητα, το θυσιαστικό του παράδειγμα, η ανιδιοτέλεια, η ευπρέπεια, η αγάπη του προς τον πονεμένο και τραυματισμένο συνάνθρωπό του, καθώς και η γλαφυρή του πέννα που κατέγραψε όλο το δράμα και τη δυστυχία που απέρρευσαν από τη μάχη του Σολφερίνο, όπως παρουσιάζονται μέσα από το συγκλονιστικό του βιβλίο «**A MEMORY OF SOLFERINO**», υπήρξε η αφορμή για τη δημιουργία του μεγαλύτερου ανθρωπιστικού οργανισμού του κόσμου, του **ΕΡΥΘΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ**.

Ο Ελληνικός λαός, και τελευταίως, ο Κυπριακός Ελληνισμός δοκίμασαν την ευεργετική του δροσιά και ανακούφιση. Η δε έντονη δράση του, κατά τη διάρκεια της εισβολής του Αττίλα το 1974 και μετά, συντέλεσε, ώστε να σωθούν από βέβαιο θάνατο χιλιάδες ψυχές ελληνοκυπρίων αιχμαλώτων από τους βδελυκτούς όνυχας του Αττίλα, και να βρουν στοργή και αγάπη οι 180 χιλιάδες πρόσφυγές μας. Και τούτο δεν είναι μικρό.

Είθε η αγάπη του Θεού να αναπαύσει τη χριστιανική του ψυχή και να οδηγήσει τα ιδανικά των νέων ανθρώπων σε έργα χριστιανικής αγάπης.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ
ΤΗΣ Α.Μ. ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΥΠΡΟΥ
κ. κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΗΝ ΤΙΜΗΤΙΚΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ
ΓΙΑ ΤΟΝ Δ_{ρα} ΠΕΤΡΟ ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ

5 Φεβρουαρίου 2024

Με αισθήματα πραγματικής χαράς και συγκίνησης, χαιρετίζω σήμερα την τιμητική εκδήλωση, που είναι αφιερωμένη στη ζωή, την πολυσχιδή δράση και το σημαντικό συγγραφικό έργο του αγαπητού φίλου δρος Πέτρου Στυλιανού, την οποία διοργανώνουν από κοινού, εδώ, στο ιστορικό Παγκύπριο Γυμνάσιο, ο Ελληνικός Πνευματικός Όμιλος Κύπρου (ΕΠΟΚ) και ο Δήμος Κυθρέας.

Είχα την τιμή να γνωρίσω και να συνεργαστώ μαζί του πριν από χρόνια πολλά, όταν ως λαϊκός, αναμεμιγμένος σε οργανώσεις και σωματεία της κοινότητας καταγωγής μου, τον επισκεπτόμασταν ως Υφυπουργό Εσωτερικών, επί προεδρίας Σπύρου Κυπριανού, για λύση πολλών και ποικίλων προβλημάτων. Κι οφείλω να πω ότι φεύγαμε πάντα με λύσεις ή δρομολόγηση λύσεων σε ό,τι ζητούσαμε. Στα πλαίσια αυτά ήλθε πολλές φορές ως κύριος ομιλητής σε εκδηλώσεις που διοργανώναμε.

Με τίμησε κι αργότερα με τη φιλία του. Με επισκέφθηκε πολλές φορές στην Πάφο φέρνοντας μου κάθε φορά κι ένα βιβλίο του ή και απλώς για συζήτηση της πορείας του εθνικού μας θέματος και ανταλλαγής απόψεων γύρω από αυτό.

Ο τιμώμενος Πέτρος Στυλιανού, ο εκπαιδευτικός, ο αγωνιστής της Ε.Ο.Κ.Α., ο συγγραφέας και ο πολιτικός, είναι πραγματικά η επιτομή του άξιου Έλληνα Κυπρίου. Έδρασε στις πιο κρίσιμες στιγμές της σύγχρονης Κυπριακής Ιστορίας. Την αγγλική κατοχή με ό,τι συνεπαγόταν, τον αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α.

1955-59, τα πρώτα χρόνια της Κυπριακής Δημοκρατίας, την τουρκική εισβολή του 1974, την προσφυγιά και τον αγώνα για επούλωση των πληγών από αυτή και τέλος, τον αγώνα για ελευθερία, επιστροφή και δικαίωση του λαού μας. Έζησε όλα τα πιο πάνω, όχι ως απλός θεατής των γεγονότων, αλλά μέσα από ενεργό δράση, έχοντας πάντοτε ηγετική και δεσπόζουσα θέση, αφήνοντας ανεξίτηλο το στίγμα του όπου κι αν βρέθηκε.

Η ζωή του μοιάζει με μυθιστόρημα: Εγκατέλειψε τις σπουδές του για να συμμετάσχει στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59. Διετέλεσε πρόεδρος της Εθνικής Φοιτητικής Ενώσεως Κυπρίων (1953-55) και μαζί με τον Ρένο Κυριακίδη, ίδρυσαν φοιτητική ανταρτική ομάδα που ήλθε στην Κύπρο και πήρε μέρος στον ένοπλο αγώνα κατά των Άγγλων. Συνελήφθη τον Αύγουστο του 1955. Κλείστηκε στο φρούριο της Κερύνειας απ' όπου απέδρασε μαζί με 15 άλλους αντάρτες. Συνελήφθη και πάλι το 1956 αλλά απέδρασε ενώ μεταφερόταν από το νοσοκομείο Λευκωσίας στο φρούριο της Κερύνειας. Κατά την περίοδο που έμεινε ελεύθερος, του ανετέθη η αναδιοργάνωση των ΛΟΚ Κακοπετριάς. Συνελήφθη τον Ιανουάριο του 1957 και υπεβλήθη σε βασανιστήρια. Καταδικάστηκε σε φυλάκιση 15 χρόνων και κλείστηκε στις Κεντρικές Φυλακές και στη συνέχεια μεταφέρθηκε σε φυλακές στην Αγγλία, απ' όπου απελευθερώθηκε το 1959, με την Κυπριακή Ανεξαρτησία.

Ως εκπαιδευτικός υπήρξε δραστήριος και ακούραστος συμμετέχοντας σε επιστημονικούς φορείς και οργανώσεις. Η τουρκική εισβολή του 1974 δεν τον άφησε ασυγκίνητο. Στην περίοδο 1974-76 διετέλεσε πρόεδρος της Παγκύπριας Επιτροπής Εγκλωβισμένων. Με το πλούσιο συγγραφικό του έργο, μεταφέρει, με ιστορική τεκμηρίωση, την βαρβαρότητα του εισβολέα και τον πόνο της προσφυγιάς και συντηρεί ζωντανή και ακμαία τη μνήμη και τον αγώνα για επιστροφή και δικαίωση.

Ως Βουλευτής, Υφυπουργός Εσωτερικών και Δήμαρχος Έγκωμης, έθεσε στο επίκεντρο τη διατήρηση και ενίσχυση της ελληνοχριστιανικής παιδείας μας και αυτό, όχι ως στοιχείο συντήρησης και οπισθοδρόμησης, αλλά ως τη δυναμική και προοδευτική αντίδραση απέναντι στην προσπάθεια πολλών για ισοπέδωση των πάντων. Στόχος της ελληνοχριστιανικής αυτής αγωγής ήταν και είναι να παράγει «καλούς κάγαθούς» πολίτες, που θα χαρακτηρίζονται κατά τον Πλάτωνα, απ' όλα τα στοιχεία της Αρετής: τη σοφία, την ανδρεία, τη σωφροσύνη, τη δικαιοσύνη, την ευσέβεια και τη σωματική ρώμη. Όλες αυτές οι αρετές κάνουν τον άνθρωπο «ὄλως σπουδαῖον», δηλαδή τέλειο, όπως παρατηρεί από την αρχαιότητα κι ο Αριστοτέλης (*Μεγάλα Ηθικά*, 1207 b).

Επίσης, ο τιμώμενος έθεσε, μεταξύ άλλων αρκετές ρηξικέλευθες εκπαιδευτικές και πολιτιστικές προτάσεις στη Βουλή, οι οποίες υλοποιήθηκαν. Τέτοιες αναφέρονταν στη σύσταση νυχτερινών σχολείων στην Κύπρο, στη σύσταση του Κρατικού Αρχείου, που υλοποιήθηκε μετά από χρόνια, στη δημιουργία Μουσείου Βυζαντινής και μεταβυζαντινής τέχνης, βιβλίων και χειρόγραφών-εισήγηση που υλοποιήθηκε με την ανέγερση Μουσείου στην Τρεμετουσιά. Ήταν, ακόμη, από τους θερμούς υποστηρικτές για σύσταση Πανεπιστημίου στην Κύπρο.

Δεν σκοπεύω να αναφέρω άλλες λεπτομέρειες από τη δράση του τιμώμενου προσώπου, διότι αυτά θα τα ακούσουμε εκτενέστερα και λεπτομερώς από τους αξιόλογους ομιλητές της εκδήλωσης. Αυτό που θέλω να τονίσω, είναι ότι ο Πέτρος Στυλιανού τίμησε όλες τις θέσεις που κατείχε. Δεν πήρε αξία από την καρέκλα, αλλά αυτός της έδωσε αξία με την απίστευτη εργατικότητα και εντιμότητα που τον χαρακτηρίζει.

Συγχαίρω τον Ελληνικό Πνευματικό Όμιλο Κύπρου (ΕΠΟΚ) και τον Δήμο Κυθρέας για τη διοργάνωση της εκδήλωσης. Τέτοιες πρωτοβουλίες πρέπει να επαινούνται ιδιαίτερα, διότι ακριβώς προβάλλουν και στις νεότερες γενιές έξοχα παραδείγματα προς μίμηση, όπως είναι ο Πέτρος Στυλιανού.

ΙΕΡΑΡΧΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ, Ο ΘΕΟΛΟΓΟΣ Η ΘΕΙΑ ΛΥΡΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΑΝΗΣ κ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ Γ΄

«**ΘΕΙΑ ΛΥΡΑ**», έτσι αποκαλείται στο Δοξαστικό του Ἑσπερινού τῆς ἑορτῆς - μνήμης τοῦ θεορρήμονος ἁγίου Πατρός. Μ' αὐτό τό θαυμάσιο ἔγχορδο μουσικό ὄργανο, τό ὁποῖο ἐπί πλέον εἶναι ἐμποτισμένο καί μέ τό Πνεῦμα τῆς Θείας Χάριτος, παρομοιάζει ὁ ἱερός ὑμνογράφος, τόν μεγάλο Ἱεράρχη τῆς Ἐκκλησίας μας, τόν Ἅγιο Γρηγόριο, τόν Θεολόγο.

Τῷ ὄντι, ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ ἐπικαλούμενος Ναζιανζηνός, ἔνεκεν τῆς καταγωγῆς του ἀπό τήν Ναζιανζό τῆς Καππαδοκίας, εἶναι ἕνας ἀπό τούς ἐπιφανέστερους ἁγίους Ἱεράρχες τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶναι γνωστόν ὅτι ὁλόκληρος ὁ τέταρτος αἰώνας χαρακτηρίστηκε «**χρυσοῦς αἰών**» τοῦ χριστιανισμοῦ, χάρις στούς μεγάλους Καππαδόκες Ἱεράρχες

καί τόν Χρυσόστομο συνάμα, οί όποιοι έπεστράτευσαν όλες τίς δυνάμεις τους, τίς γνώσεις τους καί τήν ένάρετη βιοτή τους, προκειμένου νά φανερώσουν στους άνθρώπους τά θεία μυστήρια τοῦ Θεοῦ.

Ειδικότερα, ό άγιος Γρηγόριος, «πεπροικισμένος έκ φύσεως δι' έκτάκτων πνευματικῶν χαρισμάτων», κατέστη πηγὴ θεολογίας καί ένδιαίτημα ύψηλῆς θεωρίας, «κηρύττοντας Ἰησοῦν Χριστόν» καί στηλιτεύοντας τήν πλάνη τῶν δυσσεβῶν. Κατ' άριστον τρόπον συνεδύασε «θεωρίαν» καί «πρᾶξιν», δόγμα καί ήθος, σοφία καί ένάρετο βίο. Ἐλαβε δέ τόν ύψιστο τίτλο τοῦ **Θεολόγου**, μέ τήν οὐσιαστική έννοια τοῦ όρου, μετά τόν Εὐαγγελιστή Ἰωάννη, καί έτσι παρέμεινε στήν ιστορία. Ὁ ίδιος θά πεί: «Βούλει θεολόγος γενέσθαι ποτέ καί τῆς θεότητος άξιος; τὰς έντολάς φύλασσε, διὰ τῶν προσταγμάτων όδουσιν· **πρᾶξις γάρ επίβασις θεωρίας**» (Λόγος Κ', Περι δόγματος, 12). Είχε άποκτήσει βέβαια σπουδαία μόρφωση τῆς θύραθεν καί τῆς χριστιανικῆς παιδείας, σπουδάζοντας στήν Ναζιανζό, στήν Καισάρεια τῆς Καππαδοκίας, στήν άλλη Καισάρεια τῆς Παλαιστίνης, στήν Μεγάλη πόλη τῆς Ἀλεξανδρείας καί στό «**ιοστεφές άστν**», τήν Ἀθήνα. Συνδέθηκε μέ μία άληθινή φιλία μέ τόν Μέγα Βασίλειο μέχρι τήν κοίμησή του, όπου καί έξεφώνησε Ἐπιτάφιο λόγο τήν 1-1-382.

Ὁ Γρηγόριος χειροτονήθηκε Ἐπίσκοπος στήν άσημη κωμόπολη Σάσιμα, ένῶ άργότερα ή Β' Οικουμενική Σύνοδος, τό 381, τόν έφερε ως Ἀρχιεπίσκοπο Κων/λεως, τῆς όποίας καί προήδρευσε, αλλά ό θεσπέσιος Ἱεράρχης παρέμεινε γιά λίγο χρονικό διάστημα στόν Ἀρχιεπισκοπικό θρόνο, άπ' όπου παραιτήθηκε, άφοῦ προηγουμένως έκφώνησε καί τόν περίφημο «**Συντακτήριον Λόγον**», ένώπιον τῶν Ἐπισκόπων.

Ἀπό τά πλείστα συγγράμματά του μοναδικοί παραμένουν στήν όλη δογματική διδασκαλία τῆς Ἐκκλησίας, οί έμπνευσμένοι πέντε θεολογικοί λόγοι του, ήτοι οί: Κατά Εὐνομιανῶν, περι θεολογίας, περι Υἱοῦ, δύο λόγοι καί περι Ἁγίου Πνεύματος. Αὐτοί οί λόγοι έκφωνήθηκαν στήν Κων/πολη καί στό μικρό Ναό τῆς Ἀναστάσεως (ή Ἁγίας Ἀναστασίας), μέ τούς όποίους κυριολεκτικά στηρίξε πνευματικά, κατήχησε καί δίδαξε τούς όρθοδόξους πιστούς σέ μία πολύ δύσκολη χρονική περίοδο γιά τήν όλη ζωή τῆς Ἐκκλησίας. Εἶναι γνωστόν, ότι σ' αὐτούς τούς λόγους του ό Γρηγόριος, μέ άπαράμιλλη θεολογική δύναμη, κατανικά τόν αίρετικό Εὐνόμιο καί διακηρύττει, ότι ό Υἱός εἶναι «συνάναρχος καί συναΐδιος τῷ Πατρί» καί τό Ἅγιον Πνεῦμα «όμοούσιον τῷ Πατρί», σέ αντίθεση μέ τούς αίρετικούς πνευματομάχους.

Στό παρόν ἄρθρο μου, ὅμως, θά μείνουμε στό εἶδος ἐκεῖνο τῶν ἔργων του, πού ὀνομάζονται **ΕΠΙΤΑΦΙΟΙ ΛΟΓΟΙ**. Ὁ Ἅγιος Γρηγόριος θεωρεῖται, μάλιστα, ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος εἰσήγαγε στήν ἐκκλησιαστική γραμματεία, τό εἶδος αὐτό τῆς φιλολογίας καί ρητορείας, ἤτοι τούς Ἐπιταφίους Λόγους, βασιζόμενος βέβαια στήν κλασική ρητορική τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος καί δὴ τῶν Ἀθηνῶν, ὅπου οἱ Ἐπιτάφιοι Λόγοι ἄρχισαν νά ἐκφωνοῦνται πρὸς τιμὴν τῶν ἐν πολέμῳ πεσόντων καί συνεχίστηκαν πρὸς ἀπόδοσιν ἀτομικῶν τιμῶν. Ἄλλωστε, ἀπ' αὐτούς τούς προχριστιανικούς χρόνους γνωρίζουμε σπουδαίους Ἐπιταφίους Λόγους ἢ ἀποσπάσματα αὐτῶν, ὅπως τοῦ Λυσία, τοῦ Δημοσθένους, τοῦ Ὑπερείδου, τοῦ Γοργία, τοῦ Περικλέους, τοῦ Ἰσοκράτους, τοῦ Μενάνδρου κ.ἄ. Καί βέβαια γνώστης αὐτῶν ἦταν ὁ λίαν πεπαιδευμένος Ἱεράρχης Γρηγόριος. Ὁ ἴδιος δὲν ἀρκέστηκε ὡστόσο στήν ὅλη ρητορική δομὴ ἐνός Ἐπιταφίου Λόγου, ἀλλὰ προχώρησε, ὡς χριστιανὸς ρήτορας, στήν μετάδοση καί ἐνός πνευματικοῦ μηνύματος πρὸς τούς ἀκροατές του, ἐξ ἐπόψεως χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Σῶζονται οἱ κάτωθι Ἐπιτάφιοι Λόγοι τοῦ σοφοῦ Ἱεράρχου: Εἰς Καισάριον ἐπιτάφιος. Μετὰ τὸν θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ του Καισαρίου, τέλη τοῦ 368. Εἰς Γοργονίαν ἐπιτάφιος. Μετὰ τὸν θάνατο τῆς ἀδελφῆς του Γοργονίας, τέλη τοῦ 370. Ἐπιτάφιος εἰς τὸν πατέρα. Πρόκειται γιὰ τὸν πατέρα του, ἐπίσης ὀνόματι Γρηγόριον, ὁ ὁποῖος ἦταν Ἐπίσκοπος Ναζιανζοῦ τὴν ἀνοιξὴ τοῦ 374. Καί, εἰς τὸν Μέγα Βασίλειον Ἐπιτάφιος, ὁ ὁποῖος ἐλέχθη στήν Καισάρεια τὴν 1-Ἰανουαρίου τοῦ 382.

*

Ἀπ' ὅλους αὐτούς, θά μείνουμε σέ ἕναν Ἐπιτάφιο Λόγο, ἐκεῖνον πρὸς τὸν ἀδελφὸ του, τὸν Καισάριο. Κατ' ἀρχάς, βέβαια, ὀφείλουμε νά σημειώσουμε ὅτι οἱ γονεῖς τοῦ Ἁγίου, ὀνόματι Γρηγόριος καί Νόννα, ἦσαν θεοσεβεῖς καί ἀπέκτησαν τρία τέκνα, τὴν Γοργονία, τὸν Γρηγόριο καί τὸν Καισάριο. Καί ἡ μὲν Γοργονία ἀνεδείχθη ἀγία γυναίκα τῆς προσευχῆς καί τῶν ἀγαθῶν ἔργων φιλανθρωπίας, ὁ δὲ Καισάριος σπούδασε στήν Ἀλεξάνδρεια πολλές ἐπιστῆμες, ἀλλὰ κυρίως ἰατρική καί διετέλεσε ἀνώτερος αὐλικὸς ὑπάλληλος. Διακρίθηκε γιὰ τὴν ἐντιμότητά του, τό φιλάνθρωπον τῆς προσωπικότητός του, τὴν προσφορά του πρὸς τούς ἐνδεεῖς, τὴν ἀσκητικὴ καί ἀγία βιοτή.

Ἀπ' αὐτόν, λοιπόν, τὸν Ἐπιτάφιο Λόγο τοῦ Ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, πρὸς τὸν κοιμηθέντα μικρότερο ἀδελφὸ του, παραθέτουμε μερικές ἐξαιρετικές περικοπές, ἐξόχως διδακτικές. Ὁ λόγος εὑρίσκεται στήν Ἑλληνικὴ Πατρολογία, τ. 35, 756-788 καί σέ ἄλλες ἐκδόσεις, ὅπως καί στήν ΕΠΕ, (Ἑλληνες

Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας), τόμος 48^{ος} Θεσ/νίκη 1980, ἀπ' ὅπου μεταφέρουμε καί τὴν μετάφραση στὴν νεοελληνικὴ τοῦ ἀξιόλογου φιλόλογου Ἰγνατίου Σακαλιῆ.

*

Κατ' ἀρχάς, στό Προοίμιο, λέγει, ὅτι θά θρηνήσουμε τὸν ἀπελθόντα ἀδελφόν του, ἀλλὰ «οὔτε ἐπαινεσόμεθα πέραν τοῦ μέτρου καὶ πρέποντος». Δέν θά προχωρήσει οὔτε σέ «ἀναλγησίαν», οὔτε σέ «ἀμετρίαν». Λέγει δέ, πολὺ χαρακτηριστικά, ὅτι «τὴν ὀφειλομένην τοῖς ἀλογοῦσι παράκλησιν ἐπιθήσομεν καὶ μεταθήσομεν τὴν λύπην ἀπὸ τῆς σαρκὸς καὶ τῶν προσκαίρων ἐπὶ τὰ πνευματικὰ καὶ αἰδία». Καί βέβαια, μόνον ἓνας θεόπνευστος καὶ δεινότατος χριστιανὸς ρήτωρ, ὡς ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, θά μπορούσε νά ἐπιτύχει τό δυσκολότατο τοῦτο ἐγχείρημα, ὅταν μάλιστα ὁ νεκρὸς εἶναι κατὰ σάρκα ἀδελφός του καὶ παρόντες εἶναι καὶ οἱ γονεῖς τοῦ κεκοιμημένου.

Στὴ συνέχεια πλάθει τό ἐγκώμιον, ἀρχίζοντας ἀπὸ τοὺς γονεῖς τους, ἦτοι τὸν πατέρα του Γρηγόριο, τὴν μητέρα του Νόννα, μιλώντας γιὰ τὴν εὐσέβειά τους, παρ' ὅτι γιὰ πολλὰ ἄλλα μπορούσε νά τοὺς ἐπαινέσει. «Πολλῶν καὶ μεγάλων ὑπαρχόντων εἰς εὐφημίαν, ἐν μέγιστον ἀπάντων καὶ ὡσπερ ἄλλο τι ἐπίσημόν ἐστιν ἡ εὐσέβεια». Οἱ γονεῖς αὐτοί, συνεχίζει, θησαύρισαν στά παιδιά τους, τὴν οὐράνια λαμπρότητα, διότι εἶναι ἡ πιὸ πολυτίμη κληρονομία: «κλῆρον μέγιστον τοῖς παισὶ τὴν ἐκεῖθεν λαμπρότητα θησαυρίζοντες».

Ἀκολουθῶς, ὁμιλεῖ γιὰ τίς λαμπρές σπουδές τοῦ Καισάρου στὴν Ἀλεξάνδρεια. «... Ἐκεῖνος ἐγκατεστάθηκε εἰς τὴν πόλιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, πού ἦταν καὶ τότε καὶ τώρα τό ἐργαστήριον κάθε παιδείας. Ποῖον πρῶτον καὶ ποῖον μέγιστον ἀπὸ τὰ προτερήματά του νά ἀναφέρω; Τί νά παραλείψω, ὥστε νά μὴν ἀδικήσω ἀπέραντα τὸν λόγον μου; Ποῖος ἦταν περισσότερο ἀπὸ ἐκεῖνον ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης τῶν δασκάλων του; Ποῖος ἦταν πιὸ ἀγαπητός εἰς τοὺς συνομηλικούς του; Ποῖος περισσότερο ἀπὸ αὐτόν ἀπέφυγε τὴν συντροφίαν καὶ τὴν συναναστροφὴν τῶν φαύλων; Καὶ ποῖος ἐπεδίωξε περισσότερο τὴν συναναστροφὴν τῶν ἀρίστων καὶ μάλιστα τῶν πιὸ εὐνοπολήπτων καὶ γνωστῶν ἀπὸ τοὺς πατριώτας μας; Καὶ τοῦτο ἐπειδὴ ἐγνώριζε ὅτι καὶ οἱ συναναστροφές δέν συντελοῦν ὀλίγον εἰς τὴν ἀρετὴν ἢ εἰς τὴν κακίαν. Δι' αὐτά ὅλα, ποῖος ἦταν ἄλλος ἀπὸ αὐτόν πολυτιμότερος διὰ τοὺς ἄρχοντας; Ποῖος ἦταν γνωστότερος εἰς ὀλόκληρον τὴν πόλιν ἀπὸ αὐτόν διὰ τὴν σωφροσύνην καὶ πιὸ ἀκουστός διὰ τὰς γνώσεις του, ἂν καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ μεγέθους τῆς περνοῦν ὅλοι ἀπαράτητοι μέσα εἰς αὐτήν;».

Αναφέρει, στή συνέχεια, τίς σπουδές του, στή γεωμετρία, αστρονομία, ἀριθμητική καί τήν ἰατρική, τήν ὁποία ἀποκαλεῖ «θαυμασία». Συνεχίζεῖμ διηγούμενος τήν ἐξάσκηση τῆς ἰατρικῆς στήν Κων/πολη, τήν ὁποία ἐπετέλεσε εἰδικότερα στήν αὐτοκρατορική αὐλή ἐπί Κωνσταντίου, ἀλλά συνάμα κάμνει λόγον καί γιά τόν εὐσεβῆ χαρακτήρα του καί τό φιλάδελφον τοῦ ἡθους του. Λέγει: «φέρε, μηδὲ τοῦτο τῶν Καισαρίου καλῶν παρέλθωμεν, ὃ τοῖς μὲν ἄλλοις, ἴσως, μικρὸν καί οὐδὲ μνήμης ἄξιον, ἐμοὶ δὲ καί τότε καί νῦν μέγιστον ἔδοξεν εἶπερ τῶν ἐπαινετῶν **ἡ φιλαδελφία** καί οὐ παύσομαι τιθεὶς ἐν πρώτοις».

Ὅπως δὲ συνεχίζει ὁ Γρηγόριος νά ἐγκωμιάζει τόν Καισάριο, λέγει γι' αὐτόν, ὅτι δέν τόν ἐπηρέαζαν οἱ ποικίλες τιμές καί πρόσκαιρες δόξες, ἀλλά ἴσχυε το: «**πρῶτον ἦν εἰς ἀξίωμα χριστιανὸν καὶ εἶναι, καὶ ὀνομάζεσθαι**». Θεωροῦσε ὁ Καισάριος ὅλες τίς τιμές καί τίς γήινες δόξες ὡς «παιδιὰ καὶ λῆρος», δηλ. παιχνίδι καὶ φλυαρία. Ὡστόσο, τόν Κωνσταντίον διεδέχθη στὸν αὐτοκρατορικό θρόνο, ὁ μισόχριστος Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης, ὁ ὁποῖος ἐπίεξε καί ἐξεβίαζε τόν ἀριστο ἰατρὸν Καισάριον, ν' ἀπαρνηθεῖ τήν χριστιανική πίστη του, πλὴν ὅμως, οὐδέν ἐπέτυχε, παρά μόνον τήν ἀποπομπή του. Ὁ Γρηγόριος τό ἀναφέρει τοῦτο μέ ἐπαινετικά λόγια: «ὡς δὲ πάσας αὐτοῦ τὰς ἐν τοῖς λόγοις πλοκάς διαλύσας, καὶ πείραν ἅπασαν ἀφανῆ τε καὶ φανεράν, ὡσπερ τινὰ παιδιὰν παρωσάμενος, μεγάλη καὶ λαμπρᾶ τῇ φωνῇ τὸ Χριστιανὸς εἶναι τε καὶ μένειν ἀνεκήρυξεν, οὐδὲ οὕτω μὲν παντελῶς ἀποπέμπεται». Μετά ὅμως τόν θάνατον τοῦ Ἰουλιανοῦ, ὁ Καισάριος ἐπανῆλθε στήν Κων/πολη καὶ μάλιστα ἀργότερα διορίστηκε γιά τήν ἐντιμότητά του «ἐπιμελητῆς θησαυρῶν καὶ ταμί-
ας τῶν δημοσίων χρημάτων». Κατακλείει δέ, τό πρῶτο μέρος τοῦ λόγου του, ὁ ἅγιος, μέ τοῦτα τά καταπληκτικά λόγια:

«... Τὸν προπέμπομεν μὲ ὕμνους, τὸν συνοδεύουν βήματα Μαρτύρων, τὰ ὅσια χέρια τῶν γονέων του τὸν τιμοῦν καὶ ἡ λαμπρὰ συμπεριφορὰ τῆς μητέρας, ποὺ εἰς τὴν θέσιν τῆς συμφορᾶς προβάλλει τὴν εὐσέβειαν. Ἡ πίστις νικᾷ τὰ δάκρυα, οἱ ψαλμοὶ καθησυχάζουν τοὺς θρήνους καὶ ἀπολαμβάνει τὰ ἄξια βραβεῖα τῆς χριστιανικῆς ψυχῆς, ποὺ τὸ Πνεῦμα τῆς ἔδωσε μὲ τὸ Βάπτισμα τὴν ἀρχικὴν μορφήν της».

*

Στό δεύτερο μέρος τοῦ Ἐπιταφίου Λόγου του, ὁ ἱερός Πατήρ, μέ ἀπαράμιλλη ρητορική τέχνη, μέ βάθος θεολογικοῦ στοχασμοῦ, ἀπευθύνεται τώρα πρὸς τὸν κοιμηθέντα ἀδελφόν του Καισάριον καὶ λέγει ὠραιότατα:

«... Αὐτὸ εἶναι ἀπὸ ἐμένα, Καισάριε, τὸ σάβανόν σου. Αὐτὲς εἶναι οἱ ἀπαρχές τῶν λόγων μου· μέ κατηγοροῦσες συχνὰ ὅτι τοὺς ἔκρυβα καὶ ἦταν νὰ τοὺς

ἀποκαλύψης εἰς τὴν περίπτωσιν τὴν ἰδικὴν σου. Αὐτὸς εἶναι ὁ στολισμὸς σου ἀπὸ ἐμένα καὶ γνωρίζω καλὰ πὼς εἶναι ἀπὸ κάθε στολισμὸν προτιμότερος. Δὲν ἀγαποῦσες τὰ ἀπαλὰ καὶ χυτὰ μεταξωτά, πού δὲν σοῦ ἐπροξενούσαν χαράν, ὅπως προξενοῦν εἰς τοὺς πολλούς, ὅταν ἦσουν βουτηγμένοι εἰς αὐτά, **ἀλλὰ εἶχες στολίδι σου τὴν ἀρετὴν**. Δὲν ἀγαποῦσες τὰ διάφανα λινὰ οὔτε τὰ ἀκριβὰ ἀρώματα. Οὔτε τὰ διάφορα μικροπράγματα τὰ ἀγαπητὰ εἰς τοὺς μικροὺς ἀνθρώπους, πού σήμερα θὰ τὰ ἔκρυβε ὅλα ἡ πικρὴ αὐτὴ πλάκα...».

Καὶ σέ μία ὑπέροχη ἀποστροφή τοῦ λόγου του λέγει: «... τὸ δὲ ἐμὸν δῶρον λόγος», πού οἱ ἐπερχόμενες γενιές θὰ τὸν σεβαστοῦν καὶ θὰ τὸν φυλάξουν καὶ θὰ σέ ἐνθυμοῦνται. Ὁ λόγος αὐτὸς θὰ κρατεῖ πάντα στίς ἀκοές καὶ στίς ψυχές τῶν ἀνθρώπων αὐτόν πού τιμοῦμεν, δηλαδή τὸν Καισάριον, καταλήγει ὁ ἱερός πατήρ. Καὶ πράγματι, ἰδού, ἔπειτα ἀπὸ τόσους αἰῶνες διαβάζουμε, μελετοῦμε καὶ παρουσιάζουμε τὸν Ἐπιτάφιον αὐτόν Λόγον.

Λέγει, κατόπιν, ὁ Γρηγόριος ὑπέροχα λόγια γιὰ τὴν ἄνοδο τοῦ Καισαρίου στοὺς οὐρανοὺς, κοντὰ στὸν θρόνο τοῦ Θεοῦ: «...Ἐσὺ ὅμως τώρα εὐρίσκεσαι εἰς τοὺς οὐρανοὺς, θεῖον καὶ ἱερὸν πνεῦμα, μέσα εἰς τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, ἀσυλλήπτους δι' ἡμᾶς· ἀναπαύσου καὶ παρακολούθησε τὸν χορὸν τῶν Ἀγγέλων καὶ τῶν δικαίων τὴν δόξαν καὶ τὴν λαμπρότητα.» Ἡ μᾶλλον θὰ μετέχης καὶ ἐσὺ εἰς τὸν χορὸν καὶ τὴν ἰδίαν θὰ νιώθης χαράν καὶ θὰ γελᾷς με ὅλα τὰ ἰδικὰ μας ἀπὸ τὸ ὕψος τοῦ οὐρανοῦ, με ὅ,τι ἀποκαλοῦμε πλούτη, με τὰ ἀσήμαντα ἀξιώματα, τίς ψεῦτικες τιμές, τὴν ἀπάτην τῶν αἰσθήσεων, τὸ γύρισμα τῆς ζωῆς αὐτῆς, τὴν σύγχυσίν μας καὶ τὴν ἄγνοιαν, καθὼς σέ νυχτερινὴν μάχην. **Θὰ εἶσαι εἰς τὸ πλάϊ τοῦ μεγάλου Βασιλέως καταπλημμυρισμένος ἀπὸ τὸ ἐκεῖ φῶς**. Αὐτοῦ τοῦ φωτὸς ὀλίγον ἀντιφέγγισμα δεχθήκαμε καὶ ἐμεῖς ἀπὸ ἐκεῖ, ὅσον νὰ διακρίνωμε ἀνάμεσα ἀπὸ καθρέφτες καὶ αἰνίγματα καὶ παρακαλοῦμε, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν, νὰ συναντήσωμε τὴν ἰδίαν τὴν πηγὴν τοῦ φωτὸς, ἀντικρίζοντας με καθαρὸν νοῦν τὴν καθαρὰν ἀλήθειαν. Θὰ εἶναι αὐτὸς ὁ μισθὸς μας διὰ τὴν φιλόπονον ἐδῶ ἐπιδιώξιν τοῦ καλοῦ, ἡ πλήρης μετοχὴ ἐκεῖ εἰς τὸ καλὸν καὶ ἡ θέα, πού τὰ ἱερά μας βιβλία καὶ οἱ μύσται τοῦ θείου ὀρίζουν ὡς κατάληξιν τῆς ψυχικῆς μας πορείας».

*

Στὴ συνέχεια, κάμνει λόγο γιὰ τὸ παροδικὸ καὶ πρόσκαιρο τοῦ παρόντος βίου καὶ γιὰ τὴν ματαιότητα, λέγοντας ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα ὡς «ὄναρ οὐχ ἰστάμενον, φάσμα τι (=φάντασμα) μὴ κρατούμενον, πτῆσις ὄρνιου παρερχομένου, ναῦς ἐπὶ θαλάσσης ἴχνος οὐκ ἔχουσα, κόνις, ἀτμίς, ἐθωινὴ δρόσος,

ἄνθος καιρῷ φυόμενον, καὶ καιρῷ λυόμενον», κλείνοντας μέ τήν τοῦ Δαυ-
 ῖδ φράση: «Ἄνθρωπος, ὡσεὶ χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ, ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ,
 οὕτως ἐξανθήσει» (Ψ. 102, 15) καί τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ τήν ἄλλη σπουδαία φρά-
 ση: «Πάντα ματαιότης ματαιοτήτων, τὰ πάντα ματαιότης» (Εκκλ. Κεφ. Α', 2).

*

Προχωρεῖ στόν Ἐπιτάφιον Λόγον του μέ τήν παραμυθία, τήν παρηγορία
 καί παράκληση καί συγχρόνως συμβουλεύει τό ἀκροατήριο: «Φέρε δέξασθαι
 παράκλησιν... μὴ τοίνυν πενθῶμεν Καισάριον...» «... Ἄς θρηνοῦμε τὸν ἑαυ-
 τὸν μας διὰ ὅσα ἐχάσαμε καὶ δι' αὐτὰ πού μᾶς περιμένουν, ἂν δὲν ἀκολουθή-
 σωμε τήν μερίδα τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν σπεύσωμεν πρὸς τήν ζωὴν τοῦ οὐρανοῦ,
 παραδίδοντας ὀλόψυχα τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τὸν Θεὸν καὶ παρατρέχοντας ὅσα
 τρέχουν καὶ φεύγουν. Πρέπει νὰ ἐγκαταλείψωμε τήν γῆν, ἐνῶ ἀκόμη ζοῦμε
 ἐπάνω εἰς αὐτήν καὶ νὰ ἀκολουθήσωμε εἰλικρινὰ τὸ Πνεῦμα, πού μᾶς ὁδηγεῖ
 πρὸς τὰ ἄνω».

Λέγει δέ κατόπιν ὅτι τό «μεῖζον φάρμακον», γιά τήν παρηγορία ὄλων,
 εἶναι ἡ ἀξία τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου. Καί προσθέτει ὅτι στή Δευτέρα Παρου-
 σία τοῦ Κυρίου, ὅταν θά ἠχησε ἡ «ἐσχάτη σάλπιγγα», τότε «Καισάριον αὐτὸν
 ὄψομαι, μηκέτι ἐκδημοῦντα, μηκέτι φερόμενον, μηκέτι πενθούμενον, μηκέτι
 ἐλεούμενον, λαμπρόν, ἔνδοξον, ὑψηλόν· υἱός μοι κατ' ὄναρ ὥφθης πολλάκις,
 ὦ φίλτατε ἀδελφῶν ἐμοὶ καὶ φιλαδελφότατε».

Κατακλείει δέ τὸν λόγον του, ὁ σοφὸς Ἱεράρχης καὶ θεῖος ποιμὴν, ὁ θεο-
 λόγος Γρηγόριος, ἀναπέμποντας μία ὑπέροχη προσευχή: «ὦ Δέσποτα πάντων
 καὶ ποιητὰ, καὶ διαφερόντως τοῦδε τοῦ πλάσματος! ὦ Θεὲ τῶν σῶν ἀνθρώ-
 πων, καὶ πάτερ, καὶ κυβερνήτα! ὦ ζωῆς καὶ θανάτου Κύριε! ὦ ψυχῶν ἡμετέρων
 ταμία καὶ εὐεργέτα! ὦ ποιῶν τὰ πάντα, καὶ μετασκευάζων τῷ τεχνίτη. Λόγῳ
 κατὰ καιρόν, καὶ ὡς αὐτὸς ἐπίστασαι τῷ βάθει τῆς σῆς σοφίας καὶ διοικήσεως,
 νῦν μὲν δέχοιο Καισάριον, ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας ἀποδημίας· εἰ δὲ τὸν τελευ-
 ταῖον πρῶτον συγχωροῦμεν τοῖς σοῖς λόγοις, οἷς τὸ πᾶν φέρεται· δέχοιο δὲ καὶ
 ἡμᾶς ὑστερον ἐν καιρῷ εὐθέτῳ, οἰκονομήσας ἐν τῇ σαρκὶ ἐφ' ὅσον ἂν ἦ συμφέ-
 ρον· καὶ δέχοιό γε διὰ τὸν σὸν φόβον ἐτοιμασθέντας, καὶ οὐ ταρασσομένους,
 οὐδὲ ὑποχωροῦντας ἐν ἡμέρᾳ τῇ τελευταίᾳ, καὶ βία τῶν ἐντεῦθεν ἀποσπωμέ-
 νους, ὃ τῶν φιλοκόσμων ψυχῶν πάθος καὶ φιλοσάρκων, ἀλλὰ προθύμως πρὸς
 τὴν αὐτόθεν ζωὴν τὴν μακραίωνά τε καὶ μακαρίαν, τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
 Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν».

*

Πραγματικά, με τόν Ἐπιτάφιο αὐτό λόγο, ἡ «**θεία λύρα**» ἔκρουσε τίς χορδές τῆς ψυχῆς τῶν ἀκροατῶν του. Τούς παρηγόρησε. Τούς δίδαξε. Πρόκειται, θά λέγαμε, γιά μία σπουδαία μελέτη, μέ κεντρικό θέμα τό ρέον τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, τήν πραγματικότητα τοῦ θανάτου καί τήν ἀλήθεια τῆς ἐπουράνιας ζωῆς. Ἐνα ὑπέροχο μεταθανάτιο ἐγκώμιο γιά τόν ἀδελφό του Καισάριο, μέ σοφία, μέ σύνεση, μέ διάκριση, μέ βαθιά πίστη στόν Κύριο. Ἐνας ἀληθινός παραμυθητικός Ἐπιτάφιος Λόγος, πού μόνον ὁ «**ποιμενικός αὐλός**» τῆς θεολογίας ἑνός Γρηγορίου θά μπορούσε νά ἐκφωνήσει.

Ἄλλά τίς ἀλήθειες αὐτές, πού διεκήρυξε μέ τόν Λόγο του ὁ ἅγιος Ἱεράρχης, συχνά ἐμεῖς τίς παραγνωρίζουμε, γι' αὐτό καί ἐπαιρόμεθα καί διάγουμε τήν ζωή μας, δουλεύοντας μέ ἐντελῶς γήινο φρόνημα. Ὡστόσο, ὀφείλουμε νά συλλογιζόμεθα τόσον τήν ὕπαρξη τῆς ἀθανασίας τῆς ψυχῆς ὅσον καί τῆς μελλούσης ζωῆς καί ἀνταποδόσεως.

Ἡ «**θεία λύρα**» τοῦ πνεύματος, ἐν προκειμένῳ, θά μᾶς προτρέψει: «Τῶν καλῶν τὸ πρῶτον... ἐστὶν αἰεὶ Θεὸν κτᾶσθαι καὶ γενέσθαι κτῆμα Θεοῦ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεώς τε καὶ ἀναβάσεως» (Ἐπιστολή πρὸς πρεσβύτερον Σακερδῶτα (PG 37, 349).

Ἀληθεύει, συνεπῶς, ἡ μαρτυρία τοῦ Ρουφίνου τῆς Ἀκυηλίας (4ος αἰ.) πού, μετέφρασε τόν Γρηγόριο, στά λατινικά, ὅτι: «Τοῦ Γρηγορίου οὐδέν, οὔτε τοῦ βίου ἐπαινετώτερον καὶ ἀγιώτερον οὔτε τῆς εὐγλωττίας λαμπρότερον καὶ ἐνδοξότερον οὔτε τῆς πίστεως καθαρώτερον καὶ ὀρθότερον οὔτε τῆς ἐπιστήμης πληρέστερον καὶ τελειότερον δύναται νά εὐρεθῆ» (PG 35, 92).

ΕΦΗΒΕΙΑ, ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ 21ος ΑΙΩΝΑΣ

ΠΑΥΛΟΥ ΚΥΜΙΣΗ,
ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΙΔΟΨΥΧΙΑΤΡΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ
ΤΟΥ ΙΑΤΡΙΚΟΥ ΚΟΛΛΕΓΙΟΥ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ

Ένα σημαντικό θέμα τών ημερών μας είναι ή αντίληψη τής έφηβείας, στά πλαίσια τών δεδομένων τής σύγχρονης έπιστήμης τής Ψυχιατρικής τών έφήβων, καί ή στάση ώς συμπαράσταση τής κοινωνίας στά θέματα, προβλήματα καί άγώνες τής έφηβείας.

Έχει λεχθει πώς τό μέτρο έπιτυχίας ενός πολιτισμού είναι ό βαθμός ευαισθησίας του καί ό τρόπος συμπαράστασης του στους έφήβους του. Έχει ακόμα λεχθει ότι ή κάθε κοινωνία έχει τη νεολαία πού τής αξίζει.

Σήμερα, οί έφηβοι βρίσκονται σέ μιά κατάσταση άποξένωσης από τόν έαυτό τους καί από τήν κοινωνία. Αισθάνονται ξένοι σ' ένα άφιλόξενο καί έχθρικό περιβάλλον. Τά έπεισόδια βίας στά σχολεία έχουν γίνει καθημερινή ρουτίνα· ή χρήση ουσιών καί άλκοολ από τήν προεφηβική άκομή ήλικία, ή έγκληματικότητα, ή καταφυγή στή μαγεία καί στις συμμορίες, οί αυτοκτονίες, τά ψυχικά τραύματα από ψυχολογικές, φυσικές αιτίες, ή σεξουαλική κακομεταχείριση, οί πρόωρες έγκυμοσύνες, τά ψυχολογικά προβλήματα, ή έλλειψη έπικοινωνίας καί τό ύπαρξιακό κενό χαρακτηρίζουν τήν εικόνα τών έφήβων τής έποχής μας.

Η έφηβεία είναι ένα μοναδικό φαινόμενο πού συναντάται μόνο στους άνθρωπους. Στο ζωικό κόσμο ή έφηβεία είτε είναι πολύ σύντομη ή έντελώς άνυπαρκτη. Τά μικρά ζώα, μετά από τήν άπόλυτη έξάρτηση από τούς γονείς για διατροφή καί ασφάλεια, άναλαμβάνουν άμέσως τήν ευθύνη για τή ζωή τους καί προχωρούν άμέσως στή ζωή τής άυτονομίας καί άνεξαρτησίας.

Στους άνθρωπους ή έφηβεία είναι μιά μεταβατική κατάσταση, όπου τό άτομο δέν είναι ούτε παιδί ούτε ένήλικας. Βρίσκεται σ' ένα μεταίχιμιο, μιά όριακή φάση πού όσο εξελίσσεται ό σύγχρονος πολιτισμός έπιμηκύνεται. Οί έφηβοι, σήμερα, παραμένουν έφηβοι για πολύ περισσότερα χρόνια από άλλες έποχές, λόγω αύξημένων οικονομικών άπαιτήσεων καί συνεχιζόμενων σπουδών, πού παρατείνουν τήν έξάρτηση από τούς γονείς. Αυτό βέβαια δέν άναφέρεται στά

βιολογικά φαινόμενα της έφηβείας, αλλά μόνο στίς ψυχοκοινωνικές πτυχές της.

Σχετικά μέ τή βιολογία τής έφηβείας, οί σύγχρονες γνώσεις τών βασικών έπιστημῶν, περιλαμβανομένης τής Γενετικής καί τών Νευροεπιστημῶν, μᾶς ἔχουν δώσει σημαντικές πληροφορίες πού δέν ἔχουν σχέση μέ εικασίες καί θεωρίες, ἀλλά στηρίζονται σέ ἀποδεδειγμένα έπιστημονικά δεδομένα.

Σήμερα, μέ τήν ἀνάπτυξη τής έρευνητικῆς τεχνολογίας καί τή βελτίωση τών μεθόδων στατιστικῆς ἀνάλυσης γίνεται μιά σημαντική προσπάθεια νά καθοριστεῖ πού σταματᾶ ἡ θεωρητική σκέψη, ἡ ὑπόθεση, καί πού ἀρχίζει ἡ πραγματικά ἀποδεδειγμένη έπιστημονική πραγματικότητα.

Οί σύγχρονες Νευροεπιστήμες ἔχουν συμβάλει σημαντικά στίς ἀντιλήψεις μας γιά τήν ἐξέλιξη τοῦ ἐφήβου καί τήν ἀνάπτυξη τής προσωπικότητάς του. Ἰδιαίτερα, οί νέες γνώσεις ἀπό τίς ἐπιστήμες τής Γενετικής, τής Νευροχημείας καί τής Νευροαπεικόνισης ἔχουν σημαντικές ἐφαρμογές στήν ἀντίληψη τής διεργασίας τής έφηβείας. Ἡ Dr Stella Chess, πρῶνη Διευθύντρια τής παιδοψυχιατρικῆς στό NEW YORK MEDICAL COLLEGE καί προκάτοχός μου, εἶχε μελετήσει συστηματικά τήν ἔννοια τής ιδιοσυγκρασίας (temperament) τοῦ παιδιοῦ. Τό διέκρινε ἀπό τήν ἔννοια τής προσωπικότητας στό ὅτι ἡ ιδιοσυγκρασία ἐμφανίζεται σάν ἀπάντηση σέ ἕνα ἐξωτερικό ἐρέθισμα. Εἶναι μιά εὐκαιρία δράσης ἢ μιά προσδοκία. Ἡ Chess παρατήρησε πώς οὔτε μόνο οί γονεϊκές ἐπιδράσεις οὔτε τό περιβάλλον μόνο μποροῦν νά ἐξηγήσουν ὅλο τό φάσμα καί τίς διαφοροποιήσεις τών ἀντιδράσεων τοῦ παιδιοῦ καί τοῦ ἐφήβου.

Στή γνωστή μακροπρόθεσμη μελέτη τής Ν. Ὑόρκης μελετήθηκαν τριακόσια (300) παιδιά ἀπό τή στιγμή πού γεννήθηκαν καί συνέχιζαν νά παρακολουθοῦνται συστηματικά γιά τριάντα (30) χρόνια. Ἀπό τά δεδομένα τής μελέτης αὐτῆς κατέληξε ἡ Chess στό ὅτι ἡ ιδιοσυγκρασία εἶναι κάτι πού φέρνει μαζί του τό παιδί, ὅταν γεννιέται, καί τό συνοδεύει σ' ὀλόκληρη τή ζωή του. Ἡ ιδιοσυγκρασία δέν εἶναι ἀπλῶς μιά συμπεριφορά, ἀλλά τρόπος συμπεριφορᾶς. Δηλαδή, παραδείγματος χάρη, δύο παιδιά πετοῦν μία μπάλα, ἀλλά τό καθένα διαφέρει στόν τρόπο πού τήν πετᾶ, στό συναίσθημα πού ἐκφράζει, στήν ἔνταση κ.λπ.

Ἡ ιδιοσυγκρασία εἶναι ἕνας φαινομενολογικός ὅρο πού περιγράφει τή ρυθμικότητα, τήν ἐνέργεια, τήν προσοχή καί τό συναίσθημα πού συνοδεύει τή συμπεριφορά. Ὑπάρχει μιά σταθερότητα στό πῶς τό παιδί ἀντιδρᾶ σέ νέα ἐρεθίσματα καί πῶς θά ἀντιδράσει σάν ἔφηβος καί ἀργότερα σάν ἐνήλικας. Ἔτσι πολλές ἀντιδράσεις καί συμπεριφορές πού βλέπουμε στήν έφηβεία μπορεῖ νά ἔχουν σχέση μέ τό γενετικό ὑλικό πού «κουβαλάει» τό παιδί ἀπό τή στιγμή πού γεννήθηκε.

Ἡ τεχνολογική πρόοδος στους τομείς τῆς Γενετικῆς καί τῆς Μοριακῆς Βιολογίας ἄρχισαν νά ρίχνουν φῶς στό πῶς τά χρωματοσώματα ρυθμίζουν τήν ανάπτυξη τῶν νευρώνων. Ὑπολογίζεται ὅτι στά εἴκοσι τρία ζεύγη τῶν ἀνθρωπίνων χρωματοσωμάτων ὑπάρχουν περίπου 100.000 γενετικές καταβολές. Τό ἴδιο ἰσχύει καί γιά ἀρκετές μορφές ψυχικῶν διαταραχῶν.

Ἐχει τελευταία περιγραφεῖ πῶς στίς παιδικές σχιζοφρένειες ἡ μετανάστευση τῶν νευρώνων πρός τόν ἐγκεφαλικό φλοιό παρατηρεῖται μειωμένη. Ἐχει μελετηθεῖ ἀπό παρατηρήσεις σέ μονοωικά δίδυμα πῶς, ἂν τό ἕνα πάθει κατάθλιψη, ἔχει τριπλάσια πιθανότητα νά πάθει καί τό ἄλλο, σέ σχέση μέ δίδυμα ἀπό δύο ἑτάιρια.

Ἀπό τίς ἐπιστήμες τῆς Νευροαπεικόνισης πού χρησιμοποιοῦν μεθόδους, ὅπως τό SPECT (Signal Position Emission Tomography) ἢ τό PET (Positron Emission Tomography), ἔχουμε νέα δεδομένα γιά τή λειτουργία τοῦ ἐγκεφάλου. Παιδιά καί ἔφηβοι πού ὑπέστησαν φυσική ἢ ψυχολογική κακομεταχείριση ἢ ὑποβλήθηκαν σέ σημαντικό stress (ψυχοσωματική καταπόνηση) παρουσιάζουν λειτουργικές καί δομικές ἀκόμη ἀλλοιώσεις στά βιολογικά τους συστήματα. Ὁ ἐγκέφαλος στήν παιδική ἡλικία παρουσιάζει πλαστικότητα, δηλαδή μιὰ ἰδιαίτερη εὐελιξία γιά ανάπτυξη καί ἀνανέωση. Ἐτσι βλέπουμε παιδιά πού ὑπέστησαν ἐγκεφαλικά τραύματα νά ἔχουν λιγότερα λειτουργικά προβλήματα ἀπό ὅ,τι ἐνήλικες πού ὑπέστησαν τό ἴδιο τραῦμα.

Σημαντικές εἶναι ἐπίσης οἱ γνώσεις πού ἀποκτήσαμε γιά τό ρόλο πού παίζουν οἱ νευρομεταβιβαστές στήν ἀνθρώπινη συμπεριφορά. Τό σύστημα σεροτονίνης παίξει ρόλο στή ρύθμιση τοῦ συναισθήματος καί χαμηλά ἐπίπεδα σεροτονίνης συνδέονται μέ αὐξημένη ἐπιθετικότητα καί λιγότερη ἰκανότητα ἐλέγχου τῆς συμπεριφορᾶς. Τό σύστημα τῆς ντοπαμίνης ἐπηρεάζει τήν ἰκανότητα ἐστίασης τῆς προσοχῆς τῆς μνήμης καί τῆς γνωσιακῆς ὀλοκλήρωσης. Ἡ ἀκετυλχολίνη παίξει σημαντικό ρόλο στή λειτουργία τῆς μνήμης. Εἶναι ὅμως ἀναγκαῖο νά σημειώσουμε ὅτι οὔτε οἱ γενετικές προδιαθέσεις οὔτε οἱ νευροχημικές διεργασίες εἶναι ἀπόλυτοι καθοριστικοί παράγοντες γιά τήν ανάπτυξη τῆς προσωπικότητας καί γιά τήν ἐκδήλωση ψυχικῶν διαταραχῶν.

Ἄλλοι σημαντικοί παράγοντες εἶναι ἡ γονεϊκή ἐπίδραση, οἱ πρῶτες παιδικές ἐμπειρίες, τό περιβάλλον καί ἡ κοινωνική ὁμάδα. Τό παιδί καί ὁ ἔφηβος δέν εἶναι ἀπλῶς παθητικοί δέκτες τῶν γενετικῶν καί βιοχημικῶν ἐπιδράσεων, ἀλλά παίζουν καί ἐνεργό ρόλο στήν ανάπτυξή τους. Εἶναι γνωστό πῶς ψυχολογικοί παράγοντες μπορεῖ νά ἐπηρεάσουν καί βιολογικές διεργασίες σέ σημαντικό βαθμό. Οἱ ἐγκεφαλικές λειτουργίες ἔχουν ἄμεση σχέση ἀλληλε-

πίδρασης και άλληλεξάρτησης με τις ψυχικές διεργασίες και την κοινωνική εμπειρία. Έτσι η σύγχρονη Ψυχιατρική βλέπει πέρα από τη μονόδρομη σχέση βιολογικών ή ψυχικών παραγόντων και αντιλαμβάνεται τό άτομο σάν ένα δυναμικό εν εξέλιξει ψυχοκοινωνικό σύστημα, όπου και οί ψυχοκοινωνικοί παράγοντες παίζουν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο.

Ό Eric Erickson είπε πώς τό πίο σπουδαίο γεγονός στην έφηβεία είναι ή έπιτυχής λύση στή σύγκρουση μεταξύ τής ανάπτυξης τής ταυτότητας και τής σύγχυσης του ρόλου. Μιά έπιτυχής λύση αὐτής τής σύγκρουσης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τήν εἴσοδο στην ενήλικη ζωή. Η δημιουργία τής ταυτότητας ξεκινά από τά πρώτα στάδια τής ψυχοκοινωνικής εξέλιξης του ανθρώπου. Σύμφωνα μέ τήν έπιγενετική θεωρία του Erickson, για τήν ανάπτυξη τής προσωπικότητας, στά πρώτα βήματα, τό παιδί αναπτύσσει τή βασική έμπιστοσύνη, μέ βάση τή συναλλαγή μέ τό περιβάλλον και τήν αρχή «**είμαι, τι μου δίνουν**». Μετά τό παιδί προχωρεί πρὸς τήν αὐτονομία και αρχίζει νά πιστεύει ότι «είναι, τι θά γίνει». Μετά τό παιδί αναπτύσσει βασικές δεξιότητες και γεμίζει από ενέργεια. Τότε αρχίζει νά σχεδιάζει για τή ζωή του. Σέ αὐτό ακριβώς τό στάδιο αρχίζει ή έφηβεία. Παράλληλα μέ τή βιολογική ώριμαση ο νέος προσπαθει νά αναπτύξει τόν κοινωνικό του ρόλο. Άγαπᾶ μέ πάθος, γίνεται ιδεολόγος, ταυτίζεται μέ έξιδανικευμένους ήρωες, προσπαθει νά δημιουργήσει. Παράλληλα μέ τή βιολογική, ψυχολογική και κοινωνική του ταυτότητα, ο έφηβος αγωνίζεται νά ανακαλύψει και τή φιλοσοφική του ταυτότητα. Ποιά είναι ή θέση του στή ζωή; Ποιά είναι ή αποστολή του και ποιο είναι τό νόημα τής ύπαρξής του; Η έπιτυχία ή ὄχι στην ανακάλυψη και καθορισμό τής ύπαρξιακής ταυτότητας έχει άμεση σχέση μέ τή δυνατότητα του έφήβου νά ξεπεράσει τό ύπαρξιακό κενό, πού δημιουργεί ή σύγχυση τής ταυτότητας.

Η κρίση τής ταυτότητας ή ή σύγχυση τής ταυτότητας, ὅπως τήν ὀνόμασε ο Erickson, μπορεί νά εκδηλωθει μέ πολλούς τρόπους. Ό Erickson τήν περιγράφει ὡς εξής: Δέν ξέρεις ποιός ή ποιά είσαι, δέν ξέρεις αν θά μεγαλώσεις ή θά μείνεις παιδί για πάντα, δέν μπορείς νά έλέγξεις τίς ὀρμές σου, δέν ξέρεις τί θέλεις, δέν μπορείς νά καθορίσεις τήν προσωπική σου πορεία, αλλά είσαι απλῶς διαθέσιμος για τό καθένα, για κάθε ιδεολογία. Δέν είσαι ἐσύ αλλά ζεις σάν προέκταση και αντανάκλαση τῶν άλλων. Είσαι ὅ,τι είναι αὐτοί, σκέφτεσαι ὅ,τι σκέφτονται αὐτοί και αισθάνεσαι ὅ,τι αισθάνονται αὐτοί. Αὐτή είναι ή ὄντολογική άποψη τής κρίσης τής ταυτότητας. Τό άγχος πού τή συνοδεύει έχει σχέση μέ τό φόβο απώλειας του έγώ και μπορεί νά φθάσει τά ὄρια του ψυχωτικού άγχους, πού συνδέεται μέ τό φόβο τής έσωτερικής διάσπασης και διασκορπισμού τής έσωτερικής συνοχής και σταθερότητας. Αὐτό τό άγχος δέν

είναι κάτι πού απλῶς ἔχει ὁ ἔφηβος, ἀλλὰ εἶναι κάτι πού εἶναι. Μπορεῖ νά τόν ὀδηγήσει σέ πρόχειρες λύσεις, ὅπως ἡ χρήση ἀλκοόλ ἢ οὐσιῶν, ἡ πρόωρη καί ἀνεκμετάλλευτη σεξουαλική δραστηριότητα ἢ νά ἀποτελέσει ἐπιβαρυντικό παράγοντα γιά τήν ἐκδήλωση ἄλλων ψυχοπαθολογικῶν διαταραχῶν.

Ἡ ὄντολογική ταυτότητα δέν ἔχει μόνο σχέση μέ τήν ἱστορία καί τό παρελθόν οὔτε ἀφορᾶ στό παρόν καί τό σήμερα, ἀλλά προεκτείνεται καί στή μελλοντική ἢ, ἂν θέλετε, ἐσχατολογική διάσταση τοῦ εἶναι. **Ἡ ὄντολογική ταυτότητα ἀναφέρεται στό τί ἡμουν, τί εἶμαι καί τί θά γίνω.** Ἐνα παράλληλο ἐρώτημα εἶναι τό νόημα καί ἡ παρουσία τοῦ θανάτου πού εἶναι ἕνα κεντρικό θέμα στή ζωή τοῦ ἐφήβου.

Στά ἐρωτήματα αὐτά προσπαθεῖ ἀπεγνωσμένα νά ἀπαντήσει ἡ ἐπιστημονική ἔρευνα καί νά δώσει ἀπαντήσεις ἡ ἐπιστημονική γνώση. Παρά τήν καταπληκτική πρόοδο πού ἔχει συντελεσθεῖ στίς ἐπιστῆμες, ἡ ἐπιστημονική γνώση δέν μπορεῖ νά ἀποτελέσει τό ἀπόλυτο καί μοναδικό κριτήριο γιά ἀπαντήσεις, γιὰτί ἐξαρτᾶται ἀπό τό πεπερασμένο τῆς ἀνθρώπινης φύσης. Ἡ ὄντολογική ταυτότητα χρειάζεται νά καθοριστεῖ στά πλαίσια τῆς σχέσης τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό.

Σέ ἕνα συνέδριο πού ὀργανώσαμε στή Βοστώνη πρὶν λίγα χρόνια μέ μιά ομάδα ἰατρῶν, ψυχολόγων καί θεολόγων, μέ θέμα: «Person Head» (μελέτη τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου), ὁ Μητροπολίτης Διοκλείας Κάλλιστος εἶπε: «Δέν μπορούμε νά δημιουργήσουμε πρῶτα μιά περιγραφή τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καί μετά νά δοῦμε ποιὰ εἶναι ἡ σχέση του μέ τό Θεό». Τό ἀνθρώπινο πρόσωπο μπορεῖ μόνο φυσιολογικά νά περιγραφεῖ σέ σχέση μέ τό Θεό. Δημιουργήθηκε σέ σχέση καί κοινωνία μέ τό Θεό καί ὁ φυσιολογικός ὀρισμός εἶναι ἡ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ὕπαρξή του.

Ἡ σύγχρονη Ψυχολογία τοῦ βάθους, ἂν καί ἀναπτύχθηκε στή Δύση, ἔχει ἰδιαίτερη σχέση καί συγγένεια μέ τή σκέψη τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων Πατέρων. Ἡ περιγραφή τοῦ ἄγχους, τοῦ πάθους, τῆς θεωρίας καί ἡ πρωταρχικότητα τοῦ προσώπου εἶναι κοινές ἔννοιες πού ἐκφράζονται μέ διαφορετικούς ὀρους. Τό βάθος τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου δέν ἔχει σχέση μέ τή φιλοδοξία τῆς ἐπιστήμης καί τῆς τεχνολογίας νά κατακτήσει τό σύμπαν, ἀλλά μέ συναισθήματα, ὅπως ἡ ἀγωνία καί ἡ χαρά. **Εἶναι ἡ ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ σέ βάθος: «Ἐκ βαθέων ἐκέκραξά σοι, Κύριε». Αὐτή ἡ ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ ἀπελευθερώνει τόν ἀνθρώπο ἀπό τή φυλακή τοῦ ἀτομικοῦ σύμπαντος.**

Ὅσο ἡ ἐπιστήμη ἐξελίσσεται, τά σύνορά της γίνονται πιό σαφῆ. Ὅσο πιό

πολλά μαθαίνουμε, τόσο τὰ ἐρωτήματά μας πολλαπλασιάζονται. Στό ἐρώτημα ποιός ἤμουν, ποιός εἶμαι καί τί θά γίνω, ἡ Ὁρθόδοξη Παράδοση προσφέρει ὄχι ἀπλῶς τή γνώση ἀλλά τήν ἐμπειρία τοῦ Θεοῦ. Ἐγραφε ὁ Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς: «**Ἄλλο περί Θεοῦ φθέγγεσθαι καί ἄλλο Θεῷ συντυγχάνειν**».

Ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη προσφέρει νέες γνώσεις γιά τή σχέση ψυχῆς, ἐγκεφάλου καί σώματος. Ἡ σημασία τοῦ ψυχικοῦ παράγοντα ἀναγνωρίζεται, ὄχι μόνο στίς ψυχικές διαταραχές ἀλλά καί σέ σωματικές, ὅπως εἶναι ἡ ὑπέρταση ἢ ἀγγειακή νόσος, ὁ καρκίνος κ.ἄ.

Σήμερα, στήν Ἀμερική γίνεται πολὺς λόγος γιά τή σημασία τῆς πνευματικότητας (spirituality) στήν Ψυχιατρική. Τό καλοκαιρινό τεῦχος τοῦ γνωστοῦ περιοδικοῦ «Psychiatric Annuals» ἦταν ἐξ ὀλοκλήρου ἀφιερωμένο στό θέμα τῆς «πνευματικότητας». Εἶναι ἐνδιαφέρον ὅτι ἐκεῖ ἀναφέρονται τὰ ἐξῆς: «Σήμερα στήν Ψυχιατρική γίνεται μιά σωπηρή ἐπανάσταση. Ἀνακαλύπτουμε τόν 'ξεχασμένο παράγοντα', τήν πνευματικότητα καί τή θρησκευτικότητα τοῦ ἀσθενοῦς». Μιά τελευταία ἐπιδημιολογική μελέτη στίς Η.Π.Α. ἔδειξε πῶς τό 95% τῶν ἀνδρῶν καί τό 94% τῶν γυναικῶν εἶπαν ὅτι πιστεύουν στό Θεό!

Στά προγράμματα ἐκπαίδευσης τῶν ψυχιάτρων εἰσάγονται μαθήματα γιά τήν πνευματικότητα καί στή διαγνωστική ἀξιολόγηση περιλαμβάνονται καί ἐρωτήματα γιά τή θρησκευτική καί πνευματική ζωή τοῦ ἀτόμου. Σ' αὐτή τήν ἀναζήτηση τῆς τέταρτης διάστασης τῆς ταυτότητας τοῦ ἐφήβου, χρειάζεται πέρα ἀπό τή βιολογική, ψυχολογική καί κοινωνική ἄποψη νά δοῦμε πῶς ἡ πνευματική του διάσταση συνδέεται μέ τήν πίστη. **Μιά πίστη πού δέν εἶναι προϊόν ἀνθρώπινης ἐφεύρεσης ἢ φαντασίας ἢ ἀποτέλεσμα ἐπιστημονικῆς ἔρευνας καί γνώσης, ἀλλά ἔχει σχέση μέ τήν ἐπίσκεψη καί φανέρωση τοῦ Θεοῦ στόν κόσμο.**

Τό σύγχρονο ψυχιατρικό πλαίσιο θεωρεῖ τόν ἄνθρωπο σάν βιο-ψυχο-κοινωνικο-πνευματικό σύστημα πού βρίσκεται σέ σχέση ἀλληλεξάρτησης καί ἐπικοινωνίας μέ τούς ἄλλους ἀνθρώπους, τό περιβάλλον καί τό Θεό.

Διατυπώθηκε στήν ἀρχή πῶς ἡ κάθε κοινωνία ἔχει τή νεολαία πού τῆς ἀξίζει. Ἄν ἀγνοήσουμε αὐτή τήν τέταρτη διάσταση τῆς προσωπικότητας τοῦ ἐφήβου, τότε χάνουμε τή δυνατότητα νά ἀνταποκριθοῦμε καί νά συμπαρασταθοῦμε στόν ἀγῶνα του, νά ἀτενίσει μέ θάρρος καί ἀποτελεσματικότητα τίς τεχνολογικές προκλήσεις τοῦ 21ου αἰῶνα.

ΑΠΕΙΛΕΙΤΑΙ ΤΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ ΤΩΝ ΣΚΕΥΕΩΝ ΜΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΛΠΑΖΟΥΣΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ;

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥΛΕΑ,
ΤΕΩΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΕΡΕΥΝΩΝ ΕΚΕΦΕ «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ» ΑΘΗΝΩΝ

Τό πίο εύχρηστο μέσο επικοινωνίας, αλλά και ή πίο πολύπλοκη, ίσως, εργασία πού εκτελεί ό άνθρωπος. Τήν χρησιμοποιούμε άβίαστα κάθε στιγμή, χωρίς νά συνειδητοποιούμε τό πόσο περίπλοκες καί έκλεπτυσμένες κινήσεις του λάρυγγα, τών φωνητικών χορδών τών χειλιών, του στόματος καί προπαντός τής γλώσσας, μαζί μέ έλεγχο τής αναπνοής, άπαιτούνται γιά τήν αξιόπιστη προφορά τών λέξεων.

Άπό τή στιγμή πού δημιουργούμε μία σκέψη, μέχρι πού ατή νά γίνει όμιλία, μεσολαβεΐ μισό δευτερόλεπτο, καί μετέχουν έκατομμύρια νευρώνες. Στην συνέχεια, ο εγκέφαλος σάν επιδέξιος όργανοπαίκτης θά συγχρονίσει τίς κινήσεις 100 τουλάχιστον μυών.

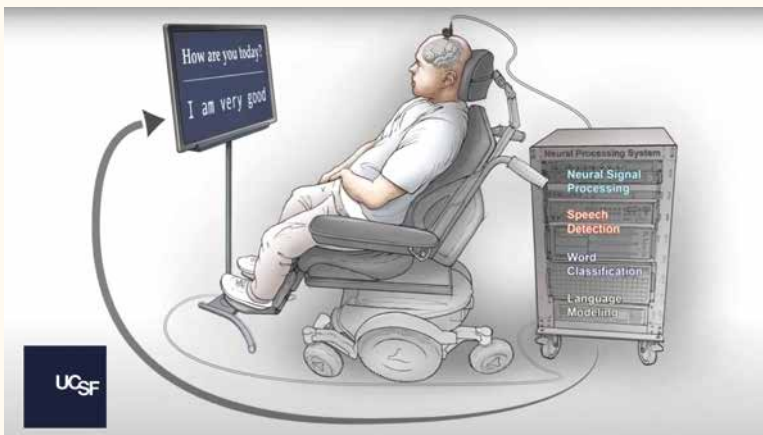
Κάθε λέξη έχει τίς δικές της συγχορδίες προσαρμοσμένες στή φωνητική κατάσταση καί τήν ψυχολογική διάθεση του όμιλούντος· εάν τό στόμα έχει κάποια πληγή, οί κινήσεις τών μυών θά προσαρμοστούν, ώστε νά άντισταθμισθεί ή παραμόρφωση του ήχου· εάν ό όμιλητής είναι χαρούμενος, λυπημένος, θυμωμένος, ικανοποιημένος, βαριεστημένος, βιαστικός, επιθετικός, ό τόνος τής φωνής θά προσαρμοστεί ανάλογα, δείχνοντας συγχρόνως τήν ένταση τών συναισθημάτων πού τόν διακατέχουν καθώς καί το, εάν υπάρχει ειρωνία, στοργή, άστεϊσμός κ.ο.κ.

ΟΤΑΝ Η «ΓΛΩΣΣΑ» ΑΡΝΕΙΤΑΙ ΝΑ ΥΠΑΚΟΥΣΕΙ

Όμως, υπάρχουν συνάνθρωποι μας, οί όποιοι λόγω βαριάς παράλυσης δέν μπορούν νά εκφράσουν τίς σκέψεις τους μέ τήν όμιλία. Δέν μπορούν νά κουνήσουν καί τά χέρια γιά νά εκφραστούν μέ κάποια μορφή νοηματικής γλώσσας.

Ο Stephen Hawking, γνωστός όχι μόνο ως αστροφυσικός, αλλά και λόγω της πάθησης ή όποια είχε παραλύσει όλα τα μέλη του, ακόμη και τούς μύς των φωνητικών χορδών, χρησιμοποίησε ένα ασυνήθιστο τρόπο για να εκφράζει τις σκέψεις του.

Φωτοκύτταρο υπερύθρων, προσαρμοσμένο στα γυαλιά του, παρακολουθούσε τις κινήσεις των μυών στό μάγουλό του, τήν ώρα πού δείκτης έκινείτο πάνω στα γράμματα της αλφαβήτου στην οθόνη του υπολογιστή. Μέ την κίνηση των μυών ακινητοποιούσε στιγμιαία τόν δείκτη, επιλέγοντας διαδοχικά τα κατάλληλα γράμματα, για να σχηματίσει λέξεις. Όταν είχε σχηματίσει ολόκληρες φράσεις τις οδηγούσε με τό ίδιο σύστημα σε συσκευή σύνθεσης φωνής. Η σύνθεση των λέξεων μ' αυτό τόν τρόπο ήταν κοπιαστική και άργη, δέκα έως δέκα πέντε φορές πιά άργη άπ' τόν φυσικό ρυθμό όμιλίας.

ΔΙΑΒΑΖΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΤ'ΕΥΘΕΙΑΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΓΚΕΦΑΛΟ

Σέ μία έντυπωσιακή εξέλιξη έρευνητές του Κέντρου Έπιληψίας του Σάν Φραγκίσκο στην Καλιφόρνια διάβασαν πρίν λίγα χρόνια τά λόγια, πού ήθελε να πεί άσθενής, κατ' ευθείαν άπό τόν έγκέφαλό του.

Ζήτησαν άπό εθελοντές πού νοσηλεύονταν στό νοσοκομείο - έπιληπτικούς άσθενείς με φυσιολογική όμιλία, στους όποιους είχαν εμφυτευθεί ήλεκτρόδια στον έγκέφαλο για να χαρτογραφηθεί ή πηγή των έπιληπτικών κρίσεων, κατά τήν προετοιμασία για νευροχειρουργική επέμβαση - να άπαγγείλουν προτάσεις, ένω οι έρευνητές κατέγραφαν τήν ήλεκτρική δραστηριότητα του

κινητικοῦ φλοιοῦ τοῦ ἐγκεφάλου, πού ἐνεργοποιεῖ τοὺς μῦς τοῦ στόματος, κατά τὴν ὁμιλία. Δημιούργησαν ἔτσι ἓνα ἠλεκτρονικό ἀλφάβητο τῶν ἐντολῶν τοῦ ἐγκεφάλου πρὸς τοὺς μῦς πού διαμορφώνουν τὴν ὁμιλία. Τὸ ἀλφάβητο χρησιμοποίησαν στή συνέχεια γιὰ νὰ ἀποκωδικοποιήσουν τὴν ἠλεκτρικὴ δραστηριότητα τοῦ ἐγκεφάλου ἀσθενοῦς μέ μεγάλη δυσκολία ἄρθρωσης λέξεων καὶ νὰ μετατρέψουν σέ κείμενο στὴν ὀθόνη τοῦ υπολογιστή, αὐτὰ πού προσπαθοῦσε νὰ πεῖ.¹

Σέ μιὰ ἄλλη ἐξέλιξη ἐπιστήμονες τοῦ Παν/μίου Στάνφορντ τῆς Καλιφόρνια, εἶπαν σέ τετραπληγικό ἀσθενή νὰ σκεφτεῖ ὅτι γράφει κείμενο· τίς ἐντολές τοῦ ἐγκεφάλου, οἱ ὁποῖες λόγω τῆς παραλυσίας δέν μπορούσαν νὰ φτάσουν στὰ χέρια, τίς διάβασαν μέ ἐμφυτευμένα ἠλεκτρόδια καὶ τίς μετέτρεψαν σέ κείμενο μέσω ὑπολογιστή.

Πιό πρόσφατα, ὁ Ἴλον Μάσκ, ἰδρυτὴς καὶ τῆς ἐταιρείας Neuralink, ἐπεξέτεινε τὰ πειράματά του μετὰ τοὺς πιθήκους καὶ σέ ἀνθρώπους· στόχος του εἶναι νὰ μπορέσουν οἱ ἄνθρωποι νὰ ἐλέγξουν μέ τὴ σκέψη τους ἓνα ποντίκι ἢ πληκτρολόγιο ὑπολογιστή. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ τοποθέτησε χειρουργικά ἐμφύτευμα διεπαφῆς ἐγκεφάλου-ὑπολογιστή σέ περιοχὴ τοῦ ἐγκεφάλου πού ἐλέγχει τὴν πρόθεση γιὰ κίνηση.²

¹ Neuroprosthesis Restores Words to Man with Paralysis. <https://www.ucsf.edu/news/2021/07/420946/neuroprosthesis-restores-words-man-paralysis>

² Τὸ ἐμφύτευμα, τὸ ὁποῖο βελτιώνεται συνεχῶς ἀπὸ τὴν ἐταιρεία ἔχει μέγεθος κέρματος, λειτουργεῖ μέ μπαταρία καὶ ἐπικοινωνεῖ ἀσύρματα μέ ὑπολογιστή. Ἀπὸ τὸ ἐμφύτευμα, τὸ ὁποῖο προσαρμόζεται σέ ὀπή τοῦ κρανίου διαμέτρου 2.5 ἑκατοστῶν, ξεκινοῦν εὐκαμπτα νηματοειδῆ καλώδια λεπτότερα ἀπὸ μιὰ τρίχα, στὰ ὁποῖα εἶναι προσαρμοσμένα 1024 μικροσκοπικά ἠλεκτρόδια.

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ

Οί έντυπωσιακές αυτές εξελίξεις, οί όποίες δίνουν πολλές ελπίδες σέ συνανθρώπους μας μέ βαριές άναπηρίες, δέν ξεκινούν πάντα μέ θεραπευτικά κίνητρα.

Η Facebook είχε άνακοινώσει ήδη από τό 2017 ότι χρηματοδοτεί έρευνες μέ στόχο τήν άνάγνωση τής σκέψης(!) του άνθρώπου. Η έταιρεία αυτή ήταν πού χρηματοδότησε σέ μεγάλο βαθμό τήν έρευνα τής ομάδας του Σάν Φραγκίσκο. Καθώς, όμως, διαπιστώθηκε ότι ή έφαρμογή άπαιτεί χειρουργική επέμβαση στον έγκέφαλο -- οί προσπάθειες πού γίνονται για τήν άνάγνωση των έντολών του έγκεφάλου μέ έξωτερικά ήλεκτροδία έχουν μικρό βαθμό επιτυχίας -- απέσυρε τό έμπορικό ενδιαφέρον της για τήν έφαρμογή.

Η μακροπρόθεσμη, έξ άλλου, φιλοδοξία του Ίλον Μάσκ είναι νά εγκαινιάσει μέσω τής ασύρματης διασύνδεσης έγκεφάλου ύπολογιστή τήν έποχή τής «ύπεράνθρωπης νοημοσύνης» και τής «τηλεπαθητικής» έπικοινωνίας. Θα μπορούμε στό μέλλον, ισχυρίζεται, νά έπικοινωνούμε έξ άποστάσεως μέ άλλους χωρίς κινήτο, μέσω του έμφυτεύματος κ.ο.κ.

ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΤΗΣ ΣΚΕΨΗΣ;

Τά μέχρι τώρα πειράματα, αν και διαφημίζονται σαν πειράματα άνάγνωσης τής σκέψης, δέν είναι τίποτε παραπάνω από άνάγνωση των άποφάσεων μας, λίγο πριν τίς κοινοποιήσουμε: άποκρυπτογράφηση π.χ. αυτών πού είχαμε άποφασίσει νά άνακοινώσουμε λίγο πριν τήν έκφορά του λόγου.

Η σκέψη του άνθρώπου είναι κάτι πολύ ύψηλό. Έάν ζούσαμε μέ γυμνή τήν ψυχή, θα έπικοινωνούσαμε άμεσα μεταξύ μας μέ τίς σκέψεις, λέει ο Μ. Βασίλειος. Έπειδή, όμως, ή ψυχή διανοείται καλυπτόμενη από τό παραπέτασμα τής σάρκας, έχει άνάγκη από λόγια και όνόματα για νά άνακοινώνει αυτά πού βρίσκονται στο βάθος της.³

Η όλη επέμβαση και τοποθέτηση των ήλεκτροδίων κοντά στους νευρώνες γίνεται μέ ρομποτική χειρουργική.

³ Λόγος εις τό «*Πρόσεχε σεαυτώ*», 6ος τόμος των έργων του Μ. Βασιλείου, έκδ. ΕΠΕ. Η σύγχρονη τεχνολογία, ή όποία φιλοδοξεί νά ύλοποιήσει «τηλεπαθητική» έπικοινωνία, άποτελεί έμπαιγμό στην άλλη ψυχική έπικοινωνία, τήν όποία είδαμε νά πραγματοποιείται μεταξύ άγιων άνδρων και στίς μέρες μας. Πάντως, από μιά θετική προοπτική, τά όράματα τής σύγχρονης τεχνολογίας άπηχούν τίς άπεγνωσμένες προσπάθειες του άνθρώπου νά άνακτήσει τίς πρωτόκτιστες πνευματικές του ικανότητες.

Πηγή τῶν σκέψεων, στὸν βαθμὸ πού κατανοοῦμε τὴν ὀρθόδοξη ἀνθρωπολογία, εἶναι ὁ νοῦς, ἡ ἀνώτερη δύναμη τῆς ψυχῆς πού ἐπικοινωνεῖ μέ τόν Θεό καί γεννᾷ συνεχῶς τόν λόγο καί τίς ἔννοιες. Ἡ διάνοια, ἡ ὁποία κατά τούς πατέρες ἀποτελεῖ ἐνέργεια τοῦ νοῦ, χρησιμοποιοῦντας τούς δαιδαλώδεις μηχανισμούς τῶν νευρῶνων τοῦ ἐγκεφάλου σέ συνδυασμό μέ τὴν ἐμφυτὴ ἰκανότητα τοῦ ἀνθρώπου νά δημιουργεῖ γλώσσες ἐπικοινωνίας, «κάνει διανοητὰ ὅσα ἐμπειρικῶς ζεῖ ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου. Στόν νοῦν ἀποκαλύπτεται ὁ Θεός, ἡ δέ διάνοια καταγράφει αὐτὴν τὴν ἐμπειρία σέ λογικὲς προτάσεις».⁴

Στόν βαθμὸ πού σκεπτόμαστε διανοητικά (δηλ. ὀρθολογιστικά), κάποια στιγμή ἡ τεχνολογία, ἴσως, νά κατορθώσει νά ἐπηρεάζει τὴ σκέψη μας. Ἦδη, ἡ ἐπιστῆμη τὸ ἐπιτυγχάνει αὐτὸ μέ τὰ ψυχοφάρμακα.

Σέ κείμενο πού ἀποδίδεται στὸν Ὅσιο Σωφρόνιο τοῦ Ἑσσεξ ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς:

Θά ῥθει ἐποχὴ πού θά κατασκευαστοῦν μηχανές, οἱ ὁποῖες θά ἐλέγχουν τὸν τρόπο σκέψης τῶν ἀνθρώπων...

Ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, μόνο ὅσοι κατέβασαν τὸν νοῦ τους στὴν καρδιά (ἐννοεῖ τὴν πνευματικὴ καρδιά) θά μείνουν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ αὐτὴ τὴ δικτατορία.

Στὴ Δύση, οἱ ἀνθρωποὶ ζοῦν μέ τὸν ἐγκέφαλο, δηλαδή ἔχουν κέντρο τῆς ζωῆς τους τὴ λογικὴ. Ἔτσι, ἂν οἱ ἐπιστήμονες ἀνακαλύψουν ἕνα μηχανήμα, τότε θά μporέσουν νά διαβάσουν τίς σκέψεις τῶν ἀνθρώπων καί νά τοὺς κατευθύνουν...

Ὅσοι, ὅμως, ζοῦν μέ τὴν καρδιά, μέσα στὴν ὁποία ἐνεργεῖ ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ, καί προσεύχονται καρδιακά, αὐτοὶ ἔχουν τὸ χάραγμα τοῦ Σταυροῦ μέσα σέ αὐτὴν καί κανεὶς δέν μπορεῖ νά τοὺς ἐλέγξει πνευματικά. Αὐτοὶ ἔχουν τὴν ἐλευθερία τοῦ πνεύματος...

⁴ Μητροπολίτου Ναυπάκτου Ἱεροθέου Βλάχου, Ὁρθόδοξη Ψυχοθεραπεία, σ. 192-195. Ἰ.Μ. Γενεθλίου τῆς Θεοτόκου (Πελαγίας), 3η ἐκδ. Λεβαδία 1989. Βλέπε, ἐπίσης, Δαμασκηνοῦ μοναχοῦ Ἁγιορείτου, Ὁρθόδοξη ἀνθρωπολογία καί Ἐπιστῆμη, <https://alopsis.gr/alopsis/Damask2.pdf>.

Ο ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΔΙΚΑΙΩΣΕΩΣ

ΠΡΩΤ. ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΣΚΟΥ

«Ο δοκῶν ἐστάναι βλεπέτω μὴ πέση» (Α΄ Κορ. ι΄ 12). Ὅποιος νομίζει ὅτι στέκεται καλὰ στὰ πόδια του, ἄς προσέχει νὰ μὴν πέσει. Ἐνας ἀπὸ τοὺς μεγαλυτέρους κινδύνους, πὺν ἀντιμετωπίζουμε ὅλοι οἱ πιστοί, εἶναι ὁ κίνδυνος τῆς αὐτοδικαίωσης. Πρόκειται γιὰ ἕναν μεγάλο πειρασμό, πὺν συνεχῶς ἀπειλεῖ τὴ χριστιανικὴ μας ζωὴ καὶ τὸν πνευματικὸ μας ἀγώνα. Ὁ ἀρχέκακος διάβολος γνωρίζει πολλὰς μεθόδους, μὲ τίς ὁποῖες προσπαθεῖ νὰ ὀδηγήσει τὸν ἄνθρωπο στὸν πνευματικὸ θάνατο, στὴ διακοπὴ δηλαδὴ τῆς κοινωνίας του μὲ τὸν Θεό. Μιὰ ἀπ' αὐτὰς τίς μεθόδους, δοκιμασμένη καὶ μὲ πάμπολλες ἐπιτυχίες, εἶναι ἡ ἀπιστία. Ὁ ἄνθρωπος πὺν εὐρίσκεται σ' αὐτὴ τὴν τραγικὴ κατάσταση δὲν πιστεύει οὔτε στὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ οὔτε στὴν ὑπαρξὴ τῶν δαιμόνων. Εἶναι, γι' αὐτὸν τὸν λόγο, ὀλοκληρωτικὰ ἐκτεθειμένος στὴν ἐπήρεια τοῦ σατανᾶ, ἀφοῦ ἡ πνευματικὴ του ἀντίληψη δὲν μπορεῖ νὰ ὑπερβεῖ τὴν ἐγκόσμια πραγματικότητα, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ παραμένει προσκολλημένος στὰ ὑλικά ἀγαθὰ καὶ στὶς μέριμνες τοῦ κόσμου τούτου. Καθόλου δὲν τὸν ἀπασχολεῖ ἂν ὑπάρχει ἀθάνατη ψυχὴ, ἂν ὑπάρχει μετὰ θάνατον ζωὴ, ἂν ὑπάρχει τελικὴ κρίση, ἂν ὑπάρχει αἰωνιότητα.

Ἡ ἀπιστία αὐτῆς τῆς μορφῆς λαμβάνει στὶς μέρες μας ἐπικίνδυνες, χωρὶς ἀμφιβολία, διαστάσεις. Οὕτως ἢ ἄλλως, τὰ δεδομένα τῆς σημερινῆς ἐποχῆς καλλιεργοῦν στὸν ἄνθρωπο τὴν ἐωσφορικὴ ἰδέα ὅτι ὅλα μπορεῖ νὰ τὰ καταφέρει μόνος του καὶ ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη τὸν Θεό. «Ἀσφαλῶς καὶ τοὺς δαίμονες καὶ τὸν ἴδιο τὸν διάβολο τοὺς συμφέρει πάρα πολὺ, οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴν πιστεύουν στὴν ὑπαρξὴ τους, νὰ μὴν τοὺς σκέφτονται, νὰ μὴν νοιώθουν ποτὲ τὴν ἐγγύτητά τους, ἐπειδὴ κάθε κρυφὸς καὶ ἄγνωστος ἐχθρὸς εἶναι πιὸ ἐπικίνδυνος ἀπὸ τὸν φανερὸ καὶ ὀρατὸ ἐχθρὸ» (Ἅγιος Λουκάς Ἀρχιεπίσκοπος Κριμαίας)

Ὅταν, ὁμως, ὁ ἄνθρωπος δὲν ὑποκύψει σ' αὐτὸν τὸν φοβερὸ πειρασμὸ τῆς ἀπιστίας, ἀλλὰ πιστεύει στὸν Θεὸ καὶ ἀγωνίζεται πνευματικά, τότε ὁ διάβολος τὸν πολεμᾷ μὲ ἄλλη δοκιμασμένη καὶ μὲ πάμπολλες ἐπιτυχίες μέθοδο. Προ-

σπαθεί να του ένσπείρει τὸ σαράκι τοῦ ἐγωΐσμοῦ καὶ τῆς αὐτοδικαιώσεως. Νὰ τὸν κάνει νὰ νομίσει ὅτι κάτι εἶναι καὶ ὅτι κάτι κάνει, ὅτι δὲν εἶναι «ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων» (Λουκ. ιη' 11). Ὁ ἄνθρωπος στὴν προκειμένη περίπτω-ση μπορεῖ νὰ μὴν εἶναι προσκολλημένος στὰ ὑλικά ἀγαθὰ καὶ στὶς μέριμνες τοῦ κόσμου τούτου, εἶναι ὅμως προσκολλημένος στὸ πνευματικὰ ἀρρωστημένο ἐγὼ του. Μπορεῖ νὰ μὴ λατρεύει τὰ ποικίλα εἶδωλα τοῦ κόσμου τούτου, ἔχει ἀναγάγει ὅμως σὲ εἶδωλο τὸν ἴδιό του τὸν ἑαυτό, τὸν ὁποῖο λατρεύει μὲ ιδιαίτερη ἱκανοποίηση.

Ὁ ἀληθινὸς Χριστιανὸς γνωρίζει ἀπὸ τὴν προσωπικὴ του πνευματικὴ ἐμπειρία καὶ ἀπὸ τὴ διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ὅτι τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ πετύχει μὲ τίς δικές του φτωχικὲς ἀνθρώπινες δυνάμεις. Ἔχει σαφὴ ἐπίγνωση τοῦ γεγονότος, ὅτι κάθε του τάλαντο, κάθε του ἀρετὴ, κάθε πνευματικὴ του ἐπιτυχία, κάθε τι καλὸ στὴν ζωὴ του εἶναι δῶρο τῆς Χάριτος τοῦ Παναγάρχου Θεοῦ καὶ σὲ καμία περίπτωση δικό του ἐπίτευγμα. «Ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν», μᾶς λέει χαρακτηριστικὰ ὁ Κύριος, «λέγετε ὅτι ἀχρεῖοι δοῦλοὶ ἐσμεν, ὅτι ὁ ὠφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν» (Λουκ. ιζ' 10). Γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο, ὁ ἀληθινὸς Χριστιανὸς ποτὲ δὲν δικαιώνει τὸν ἑαυτό του, ποτὲ δὲν αὐτοανακηρύσσεται δίκαιος. Ἀντιθέτως, ἔχει συνέχεια πρὸ ὀφθαλμῶν τὴν ἀμαρτωλότητά του καὶ τὴν πνευματικὴ του ἔνδεια καὶ ἀνεπάρκεια. Αἰσθάνεται ὡς ὁ ἔσχατος τῶν ἀμαρτωλῶν, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Πρωτοκορυφαίου Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, αὐτὸς ποὺ ἀξιώθηκε νὰ ἀνυψωθεῖ «ἕως τρίτου οὐρανοῦ», νὰ μεταφερθεῖ στὸν παράδεισο καὶ νὰ ἀκούσει «ἄρρητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἔξδὸν ἀνθρώπῳ λαλήσαι» (Β' Κορ. ιβ' 2), μὲ πολλὴ ταπείνωση γράφει στὸν μαθητὴ του Ἀπόστολο Τιμόθεο «ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἀμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι ἐγὼ» (Α' Τιμ. α' 15).

Ὅποιος νομίζει ὅτι εἶναι ἀληθινὸς Χριστιανὸς χωρὶς νὰ ἔχει καλλιεργήσει τὴ θεμελιώδη ἀρετὴ τῆς ταπείνώσεως, ἐκλαμβάνει κάθε βῆμα στὴν πνευματικὴ του ζωὴ ὡς προσωπικὴ του ἐπιτυχία. Δημιουργεῖται ἔτσι μέσα του ἓνα ἔντονο συναίσθημα ἀσφαλείας, τὸ ὁποῖο συσκοτίζει ἐντελῶς τοὺς πνευματικὸς του ὀφθαλμούς, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μὴ βλέπει τίς ἀρνητικὲς πλευρὲς τῆς πνευματικῆς του ζωῆς, παρὰ μόνο τίς θετικὲς. Βασικὸ χαρακτηριστικὸ αὐτῆς τῆς τραγικῆς πνευματικῆς καταστάσεως εἶναι ἡ ὑποκρισία, ὁ φαρισαϊσμός, ἡ προσκόλλησις στοὺς τύπους τῆς πνευματικῆς ζωῆς καὶ ἡ ἀδιαφορία γιὰ τὴν οὐσία. Ὁ μόνος τρόπος νὰ συνέλθει ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ αὐτὴ τὴν τραγικὴ πνευματικὴ κατάστασις, εἶναι μιὰ συγκλονιστικὴ ἐμπειρία, ποὺ θὰ πληγώσει τὸν

διογκωμένο ἐγωϊσμό του. Ἐπιτρέπει, λοιπόν, ὁ Θεὸς τὴν πτώση τοῦ ἀνθρώπου ἢ μιὰ μεγάλη δοκιμασία, γιὰ καθαρὰ παιδαγωγικούς λόγους. Ἡ πτώση στὴν ἁμαρτία μπορεῖ νὰ θεραπεύσει τὴν ἀρρωστημένη αὐτὴ πνευματικὴ κατάσταση, φτάνει βεβαίως ὁ ἄνθρωπος νὰ ταπεινωθεῖ καὶ νὰ μετανοήσῃ μὲ εἰλικρίνεια.

Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ἀναφέρει συχνὰ ὡς παράδειγμα πρὸς ἀποφυγὴ τὸν περιούσιον ἰσραηλιτικὸν λαόν. Ὁ λαὸς αὐτός, ποὺ ἐπελέγει ἀπὸ τὸν Πανάγαθον Θεόν, γιὰ νὰ ἐπιτελέσῃ ἕναν ἰδιαίτερος σημαντικὸν ρόλον στὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος καὶ στὸ ἔργον τῆς θείας οἰκονομίας, φάνηκε ἀνάξιος τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ, γιὰτὶ πίστεψε πῶς ἡ θεία ἐκλογή ἦταν ἀρκετὴ, γιὰ νὰ ἔχει συνεχῶς τὴν εὐνοία τοῦ Θεοῦ. Ἔτσι ἡ πλειοψηφία τῶν Ἰσραηλιτῶν ὑπέκυπτε μὲ κάθε εὐκαιρία στὴν εἰδωλολατρεία, στὴν πορνεία καὶ σὲ κάθε ἄλλη ἁμαρτία, γιὰ νὰ φτάσῃ τελικὰ στὴν ὀριστικὴ ἀπόρριψη τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ ἀναμενομένου Μεσσία. Οἱ Ἀπόστολοι τοῦ Χριστοῦ ἀναγκάστηκαν νὰ στραφοῦν τελικὰ στὰ ἁμαρτωλὰ ἔθνη, ἀφοῦ ὁ παλαιὸς Ἰσραὴλ, ἐγκλωβισμένος στὸν ἐγωϊσμό καὶ τὴν αὐτοδικαίωσή του, δὲν μπόρεσε στὴ μεγάλη του πλειοψηφία ν' ἀναγνωρίσῃ Ἐκεῖνον, γιὰ τὸν Ὅποιον εἶχαν μιλήσει τόσοι καὶ τόσοι Προφῆτες στὴν πρὸ Χριστοῦ ἐποχὴ.

Τὰ παθήματα τῶν Ἑβραίων ἀποτελοῦν τύπους γιὰ μᾶς τοὺς Χριστιανοὺς καὶ ἐγράφησαν γιὰ δική μας νουθεσία, ὥστε νὰ μὴν ἀκολουθήσουμε κι ἐμεῖς τὸν δικὸν τους δρόμον. Ὅλων μας ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ ἀσκητικὴ προσπάθεια ὑπόκειται στὸν πειρασμὸν τοῦ ἐγωϊσμοῦ καὶ τῆς αὐτοδικαίωσης. Ὅλοι μας κινδυνεύουμε, ἀνὰ πᾶσα στιγμή, νὰ παρασυρθοῦμε στὸν δρόμον τοῦ φαρισαισμοῦ καὶ τῆς ὑποκρισίας. Ὁ μόνος τρόπος, γιὰ ν' ἀποφύγουμε αὐτοὺς τοὺς θανασίμους γιὰ τὴν ψυχὴν μας κινδύνους, εἶναι ὁ δρόμος τῆς ταπεινώσεως καὶ τῆς μετανοίας, ἡ ἀληθινὴ ἐπίγνωσις τῆς πνευματικῆς μας καταστάσεως, πράγμα ποὺ σημαίνει ἀναγνώρισις τῆς ἁμαρτωλότητός μας καὶ ταπεινὴ ὑποταγὴ στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὥστε νὰ ἐνεργήσῃ μέσα μας ἡ θεία Χάρις.

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΙ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΣΤΙΚΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Μ. Γ. ΒΑΡΒΟΥΝΗ,
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΘΝΟΛΟΓΙΑΣ,
ΚΟΣΜΗΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΛΑΣΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΡΑΚΗΣ

Η λαϊκή θρησκευτικότητα αποτελεί πραγματικότητα με ευρύτατη διάδοση, και διαχρονική ισχύ. Σε κάθε εποχή υπάρχει, κοντά στην «επίσημη» θρησκεία, και εκείνη που ασκείται από τον λαό, παράλληλα με την πρώτη. Η «επίσημη» και η «λαϊκή» θρησκεία αποτελούν καταστάσεις σύμβιες και παράλληλες, που ωστόσο συχνά επικαλύπτονται και εφάπτονται. Στην διαπίστωση αυτή προβαίνει συχνά και η υπάρχουσα βιβλιογραφία. Για παράδειγμα, σχετικά πρόσφατα, το 1996, ο Wolfgang Davis, εξετάζοντας τη σχέση μύθου και λαϊκής λατρευτικής πρακτικής στην αγγλο-ιρλανδική λογοτεχνία διαπίστωσε ότι η επαλληλία αυτή, που φτάνει ως και τα όρια της αλληλοκάλυψης, είναι τόσο συχνή, ώστε να έχει αποκτήσει τις διαστάσεις ενός κοινού τύπου, στις ανάλογες λογοτεχνικές της διατυπώσεις. Ανάλογες είναι και οι παρατηρήσεις του Dieter Heinz Kittsteiner, ο οποίος ανίχνευσε διεξοδικά την επαφή μεταξύ των διαφορετικών αυτών παραδόσεων, στα πλαίσια της ίδια θρησκείας, με βάση παραδείγματα που του παρείχε η πολύμορφη γερμανική λαϊκή παράδοση.

Οι σχέσεις αυτές κινούνται και στα δύο επίπεδα δόμησης του θρησκευτικού γεγονότος, στην ανθρώπινη ψυχή και κοινωνία, δηλαδή τόσο στον μύθο, όσο και στην λατρεία. Το 1996 ο σπουδαίος Αυστριακός λαογράφος Leopold Kretzenbacher, έδειξε με σαφήνεια τις τάσεις αυτές, χρησιμοποιώντας παραδείγματα από την βουαρική λαϊκή λατρευτική παράδοση, και αποδεικνύοντας ότι η σχέση αυτή διατηρείται ακέραιη και στην σύγχρονη λαϊκή θρησκευτικότητα. Πόσο μάλλον, που στην σύγχρονη πολύπλοκη κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα έχουν παρατηρηθεί διασυνδέσεις και ανάμεσα στην

οικολογική πραγματικότητα και την λαϊκή θρησκευτική ταυτότητα, κατά την έρευνα του Roald Kristiansen, αλλά και ανάμεσα στην εθνική ή εθνοτική ταυτότητα και στην ανάλογη θρησκευτική πρακτική, όπως προσφυώς διαπίστωσε για την ορθοδοξία στην Καρελία η Laura Stark.

Από την άλλη πλευρά, η επιστήμη της λαογραφίας, αντιμετωπίζοντας το ερώτημα για την χρονική διάρκεια και τα ιστορικά όρια του λαϊκού πολιτισμού, έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι αυτά δεν συνδέονται με χρονικές, αλλά με πολιτισμικές παραμέτρους. Ότι δηλαδή, σε συνάρτηση με την εκάστοτε ιστορική συγκυρία, μορφές λαϊκών εθίμων, αλλά και μορφές λαϊκού πολιτισμού ευρύτερα, θα υπάρχουν, όσο θα υπάρχουν οργανωμένες ανθρώπινες κοινωνίες. Κάθε εποχή, με τις ιδιαίτερες συνθήκες και συγκυρίες της, φέρνει αλλαγές και τροποποιήσεις στο περιεχόμενο, στις μορφές και τις εξωτερικές του λαϊκού πολιτισμού κάθε περιοχής. Για τον λόγο αυτό, τα λαογραφικά φαινόμενα είναι ιστορικά προσδιορίσιμα και κοινωνικά ερμηνευτέα, αλλά δεν παύουν να υπάρχουν, όσο εξυπηρετούν τις ψυχολογικές ανάγκες του λαϊκού ανθρώπου.

Αυτό που διαπιστώνεται για τα λαογραφικά φαινόμενα γενικότερα, ισχύει ειδικότερα και για τις μορφές της λαϊκής θρησκευτικότητας, για την εθιμικά καθορισμένη σχέση, δηλαδή, του ανθρώπου με το θείον και τον κόσμο του υπερφυσικού, όποιο περιεχόμενο κι αν δίνει κάθε λαός και άνθρωπος στις οντότητες αυτές. Ο λαϊκός άνθρωπος, είτε ζει στην πόλη, είτε δραστηριοποιείται στο χωριό, έχει άμεση ανάγκη τα θρησκευτικά του έθιμα, δια των οποίων οικειώνεται το θείον και αισθάνεται ασφαλής και προστατευμένος από τις θεότητες στις οποίες πιστεύει. Τα φαινόμενα αυτά αναλύθηκαν διεξοδικότερα σε εισηγήσεις του συνεδρίου με τίτλο «Walter Anderson and folklore studies today», που πραγματοποιήθηκε το 1996 στο Tartu της Εσθονίας, και του οποίου οι εισηγήσεις δημοσιεύθηκαν σε τόμο από τον Ülo Valk. Στις εισηγήσεις του συνεδρίου αυτού διαπιστώθηκαν και μελετήθηκαν οι γενικές αρχές και κατευθύνσεις που διέπουν την λαϊκή θρησκευτικότητα της εποχής μας, σε ορισμένες μορφές της οποίας παρακάτω θα αναφερθούμε, με βάση ελληνικά παραδείγματα.

Θα πρέπει ωστόσο, στο σημείο αυτό, να διατυπωθούν κάποιες παρατηρήσεις, για την πληρέστερη κατανόηση όσων θα ακολουθήσουν. Καταρχήν, η οπτική της εξέτασης εδώ είναι εκείνη της παραδοσιακής θρησκευτικής συμπεριφοράς και της θρησκευτικής λαογραφίας, όχι της λαϊκής λατρείας, στην οποία και περιοριζόταν η παλαιότερη ακαδημαϊκή λαογραφία. Μας ενδιαφέρει

δηλαδή το σύνολο των σχέσεων του ανθρώπου με τη θρησκεία, ακόμη και στις οικονομικές και κοινωνικές παραμέτρους τους, και όχι οι μορφές εθίμων που θα μπορούσαν να αναχθούν στο παρελθόν, σε προχριστιανικές κληρονομίες, στο πλαίσιο αυτού που θα μπορούσαμε να αποκαλέσουμε «λαογραφία της συνέχειας». Αυτό, με τη σειρά του, δεν σημαίνει ότι απομακρυνόμαστε από τα πλαίσια της επιστήμης της λαογραφίας, αλλά ότι ακολουθούμε την ιστορικοκοινωνική μέθοδο, όπως την προσδιόρισε η νέα ελληνική λαογραφία, με σεβασμό στο παρελθόν και την παράδοση της επιστήμης μας.

Ο χώρος πάλι στον οποίο αναπτύσσονται και υπάρχουν οι μορφές αυτές είναι, κατά κύριο λόγο, το άστυ, αν και με την εξαγωγή του αστικού τρόπου ζωής στην ύπαιθρο μπορούμε να συναντήσουμε παρόμοιες μορφές και στην ελληνική επαρχία. Διαμορφώνεται έτσι μια νέα παράδοση, αστικής προέλευσης, με παγκοσμιοποιημένες μορφές, που ωστόσο προσαρμόζονται στα εθνικά και τοπικά πολιτισμικά δεδομένα και πρότυπα κάθε περιοχής. Αποτελεί, άλλωστε, αυτό μια πραγματικότητα, που θα επιδράσει σημαντικά στο περιεχόμενο και στην μέθοδο της επιστήμης της λαογραφίας, τα χρόνια που έρχονται. Σε κάθε περίπτωση, έχουμε την διαμόρφωση μιας νέας παράδοσης, που αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα των μεταβατικών καιρών και των εποχών πολιτισμικών μετασχηματισμών, στους οποίους ζούμε.

Μία τάση που κυριαρχεί, στις μορφές αυτές σύγχρονης λαϊκής θρησκευτικότητας, είναι η μεταφορά των συνηθειών του τόπου προέλευσης, της ιδιαίτερης μικρής πατρίδας, στο νέο αστικό τόπο εγκατάστασης και ζωής. Στο επίπεδο της παραδοσιακής θρησκευτικής συμπεριφοράς, αυτό κυρίως σημαίνει ότι οι προερχόμενοι από έναν τόπο μεταφέρουν στο άστυ τις συνήθειές και τα έθιμά τους, στο οικογενειακό ή στο ευρύτερο κοινωνικό επίπεδο. Στην πρώτη περίπτωση, πρόκειται για συνήθειες της οικιακής λατρείας, για σπιτικά έθιμα, που συνεχίζουν να τελούνται, ακόμη και στο άξενο περιβάλλον των πολυκατοικιών, ή στο πολυσυλλεκτικό περιβάλλον των μεγαλουπόλεων. Στην δεύτερη όμως περίπτωση, η τέλεση των εθίμων συνεπάγεται συλλογική συμμετοχή και κοινωνική αποδοχή, όπως αυτά εξασφαλίζονται μέσα από τη δράση των εθνοτοπικών μας συλλόγων. Μεταφορές πανηγυριών του γενέθλιου τόπου, αφιερώσεις σχετικών εικόνων – αντιγράφων της κύριας θαυματουργής εικόνας κάθε τόπου, ακόμη και τέλεση ειδικών λειτουργιών και αρτοκλασιών από τα μέλη των συλλόγων αυτών, αποτελούν τις κύριες εκδηλώσεις των σύγχρονων μορφών λαϊκής θρησκευτικότητας.

Ο ελληνικός λαός τιμούσε πάντοτε τους αγίους, την Παναγία και τις

μεγάλες εορτές του ετήσιου εορτολογικού κύκλου με πανηγύρια, όπου συνδυάζονταν το πνευματικό μέρος της πανηγύρεως, η λατρευτική ζωή και η λειτουργική τιμή με πλευρές της κοινωνικής ζωής, όπως η ψυχαγωγία, η σύσφιξη των κοινωνικών σχέσεων, ακόμη και οικονομικές συναλλαγές ή συμφωνίες. Ο λαός πίστευε ότι οι άγιοι, με τη χάρη τους, ευλογούν όλες αυτές της παραδοσιακές δραστηριότητες, γι' αυτό και η Εκκλησία, ενώ κατ' αρχάς ήταν αντίθετη σε κάθε εκδήλωση που διασπούσε ή διατάρασσε την πνευματικότητα κάθε εορτής, κατόπιν άρχισε να συγχωρεί και να ανέχεται αυτές τις εκδηλώσεις, στο βαθμό βεβαίως που δεν ξεπερνούσαν το μέτρο, ως δείγματα μιας ιδιότυπης ίσως, αλλά πάντως γνήσιας και ανυπόκριτης ευσέβειας.

Η μετακίνηση μεγάλων μαζών πληθυσμού στα αστικά μας κέντρα, είτε στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, είτε στις μεγάλες επαρχιακές πόλεις και πρωτεύουσες νομών, κατά τα μέσα περίπου του 20ού αιώνα και εντεύθεν, δημιούργησε νέες συνθήκες για τις εκδηλώσεις του παραδοσιακού μας πολιτισμού, και για τις θρησκευτικές πανηγύρεις κατ' επέκταση. Τις συνθήκες αυτές καλούνται να καταγράψουν και να μελετήσουν επιστημονικοί κλάδοι όπως η λαογραφία και η κοινωνιολογία, καλείται δε να αντιμετωπίσει και να διαχειριστεί η Εκκλησία, στα πλαίσια της ευρύτερης ποιμαντικής μέριμνας και φροντίδας της. Κι αυτό επειδή οι εκδηλώσεις αυτές έχουν ως επίκεντρο και αφορμή τον πανηγυρίζοντα ναό και την συγκεκριμένη θρησκευτική γιορτή, από την οποία συναρτάται και η συμμετοχή του λαού, που δεν θα συνέρεε στον τόπο εκείνο αν δεν υπήρχε το πανηγύρι.

Ο Δημήτριος Σ. Λουκάτος πρώτος μελέτησε, στη δεκαετία του '60 τα πανηγύρια της Αθήνας, διαπιστώνοντας ότι σε αυτά επιζούσαν ακόμη παραδοσιακές συνήθειες και πρακτικές, αλλά και είχαν ενσωματωθεί δεδομένα που οι κάθε είδους εσωτερικοί μετανάστες είχαν φέρει μαζί τους στην πόλη. Με τα χρόνια, διαμορφώθηκε ένα ενιαίο λαϊκό τυπικό για τις αστικές πανηγύρεις, διαφαίνονται όμως ακόμη και αναμνήσεις από τοπικά έθιμα, ιδίως σε περιοχές που έχουν εγκατασταθεί σχεδόν συμπαγείς πληθυσμοί από μία περιοχή της Ελλάδος, όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, στο Γαλάτσι με τους Ναξίους ή στο Μαρούσι με τους Σιφνίους.

Το πράγμα δεν είναι παράδοξο. Αρκεί να θυμηθούμε ότι ο ελληνικός λαός υπήρξε ανέκαθεν τόσο δεμένος με τον ορθοδοξία, ώστε όλες τις κοινωνικές και πολιτισμικές εκδηλώσεις του τις συναρτούσε με στιγμές της ορθόδοξης λειτουργικής και λατρευτικής ζωής, αλλά και του ορθόδοξου εορτολογίου.

Την ιδιαίτερη πατρίδα, που νοσταλγεί, ο αστός έχει συνδέσει άρρηκτα με την τιμή των αγίων και των θαυματουργών της εικόνων, ακριβώς όπως ο Έλληνας μετανάστης του εξωτερικού συναρτά άμεσα στην κοινωνική του ζωή και την επαφή του με τους ομοεθνείς και ομογενείς του με την ορθόδοξη Εκκλησία και τις εκδηλώσεις της. Και είναι αυτή η ψυχολογική σχέση και αμεσότητα που αποτελεί τον στόχο όλων εκείνων, οι οποίοι μηχανεύονται – επί ματαίω – την αποκοπή του λαού μας από τις ρίζες και την παράδοσή του.

Σε γενικές γραμμές, θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει ότι η σύγχρονη λαϊκή θρησκευτικότητα στην Ελλάδα διακρίνεται για την επιβίωση παλαιότερων εθιμικών μορφών, για την αναβίωση άλλων – όχι πάντοτε στο κλασικό σχήμα του φολκλορισμού, όπως τον γνωρίζουμε από άλλες περιπτώσεις – και για την εισαγωγή νέων εθίμων και τελετουργιών, που είτε αντιγράφονται, είτε δημιουργούνται *ad hoc*. Οι μορφές αυτές, στο σύνολό τους, στηρίζονται πάνω στο στέρεο υπόστρωμα της βαθιάς και ζέουσας ορθόδοξης χριστιανικής πίστης του ελληνικού λαού, και εκδηλώνουν την παραδοσιακή του ευσέβεια. Στο πλαίσιο αυτό, παλαιές μορφές ανασημασιοδοτούνται, νέες επιστρατεύονται, εισάγονται στοιχεία από διαφορετικές παραδόσεις – άλλων περιοχών, μοναστικών κέντρων κ.λπ. – όλα αυτά όμως εντάσσονται ομαλά στο εκάστοτε τοπικό εθιμικό ρεπερτόριο, ώστε να συναποτελέσουν τον εθιμικό πλούτο κάθε περιοχής.

Τέλος, πρέπει να παρατηρηθεί ότι στο επίπεδο των μεγάλων ελληνικών πόλεων, τον ρόλο του κύριου συντονιστή των εξελίξεως αυτών αναλαμβάνει η ενορία, η εθιμική δράση της οποίας χρειάζεται οπωσδήποτε λεπτομερέστερη διαπραγμάτευση, παρά τα όσα ενδεικτικά αναφέρθηκαν εδώ. Σε κάθε περίπτωση, εντοπίστηκαν εδώ ορισμένες βασικές αρχές, ως μικρή συμβολή σε μια μεγάλη και σπουδαία σύγχρονη λαογραφική έρευνα, η οποία είναι ακόμη σε εξέλιξη, και αφορά άμεσα την πνευματική, εθιμική και πολιτισμική φυσιογνωμία του ελληνικού λαού, στην αρχή της τρίτης χιλιετίας.

Ο ΑΓΙΟΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ, Ο ΣΕΦΕΡΗΣ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΧΟΛΕΒΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΣ

Συμπληρώνονται φέτος 804 χρόνια από την κοίμηση του Αγίου Νεοφύτου του «Εγκλείστου», όπως είναι γνωστός. Ο Κύπριος Άγιος έζησε από το 1134 μέχρι το 1220 και ίδρυσε την ομώνυμη Μονή κοντά στην Πάφο. Έζησε επί πολλά χρόνια πραγματικά Έγκλειστος σε έναν λαξευμένο βράχο, την Εγκλείστρα του. Εκεί βλέπουμε, σήμερα, το κρεβάτι του, το γραφείο του και τον τάφο του. Η μνήμη του τιμάται δύο φορές τον χρόνο, στις 28 Σεπτεμβρίου και στις 24 Ιανουαρίου.

Αν και ήταν αγράμματος μέχρι την ηλικία των 18 ετών, ο Άγιος έγραψε πολλά και θαυμαστά συγγράμματα. Όλα έχουν προ 15 ετών εκδοθεί από την ιερά Μονή Αγίου Νεοφύτου με επιστημονική επιμέλεια καθηγητών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Τα περισσότερα συγγράμματα έχουν θεολογικό περιεχόμενο, αλλά υπάρχει και ένα σύντομο ιστορικό κείμενο με τίτλο: «**ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑΝ ΚΥΠΡΟΝ ΣΚΑΙΩΝ**», δηλαδή καταγραφή των δεινών που ενέσκηψαν στον Ελληνικό και Ορθόδοξο πληθυσμό της Κύπρου, κατά την περίοδο που έζησε ο Άγιος Νεόφυτος.

Το κείμενο αυτό περιγράφει με σκληρά λόγια την κατακτητική μανία των Σαρακηνών και των Δυτικών Σταυροφόρων, οι οποίοι συγκρούστηκαν στους Αγίους Τόπους. Ο Άγιος καταγράφει τις ταλαιπωρίες της Κύπρου, η οποία ήταν τότε τμήμα της Ρωμανίας, δηλαδή της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Ο Άγγλος Ριχάρδος ο Λεοντόκαρδος την κατέκτησε και την πούλησε πρώτα στους Ιππότες του Ναού, και μετά στη γαλλική δυναστεία των Λουζινιάν. Στο κείμενο εκφράζεται ο πατριωτισμός του Αγίου και η αγωνία του για το μέλλον των Ορθοδόξων Ελλήνων (Ρωμαίων) κατοίκων της Κύπρου. Η πατριωτική ευαισθησία του ως Βυζαντινού φαίνεται και σε άλλα κείμενά του, όπως πχ. στον Εγκωμιαστικό Λόγο προς τον Άγιο Δημήτριο τον Θεσσαλονικέα.

Από το ιστορικό σύγγραμμα του Αγίου για τα δεινά της Κύπρου, εμπνεύσθηκε ο Νομπελίστας ποιητής μας Γιώργος Σεφέρης και έγραψε το ακόλουθο ποίημα, όταν επισκέφθηκε για πρώτη φορά την Κύπρο. Ήταν Νοέμβριος του 1953, δύο χρόνια πριν από την έναρξη του Απελευθερωτικού Αγώνος του 1955-59, και ο Σεφέρης (Σεφεριάδης) υπηρετούσε τότε ως Πρέσβυς της Ελλάδος στην Βηρυτό.

ΝΕΟΦΥΤΟΣ Ο ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΣ ΜΙΛΑ-

Ύπερογκες αρχιτεκτονικές. Λαρίων Φαμαγκούστα Μπουφαβέντο. Σχεδόν σκηνικά.

Ήμασταν συνηθισμένοι νά τό στοχαζόμαστε αλλιώς τό «Ίησοῦς Χριστός Νικᾶ».

Πού εἶδαμε κάποτε στά τείχη τῆς Βασιλεύουσας, τά φαγωμένα ἀπό γυφτοσάντιρα καί στεγνά χορτάρια,

Μέ τούς μεγάλους πύργους κατάχαμα σάν ἑνός δυνατοῦ πού ἔχασε, τά ριγμένα ζάρια.

Γιά μᾶς ἦταν ἄλλο πράγμα ὁ πόλεμος γιά τήν πίστη τοῦ Χριστοῦ!

Καί γιά τήν ψυχή τοῦ ἀνθρώπου καθισμένη στά γόνατα τῆς Ὑπερμάχου Στρατηγοῦ,

Πού εἶχε στά μάτια ψηφιδωτό τόν καημό τῆς Ρωμιοσύνης,

ἐκείνου τοῦ πελάγου τόν καημό σάν ἤβρε τό ζύγισμα τῆς καλοσύνης.

Ἄς παίξουν τώρα μελοδράματα στά σκηνικά τῶν σταυροφόρων Λουζινιά

Κι ἄς φλομώνουνε μέ τόν καπνό πού μᾶς κουβάλησαν ἀπό τόν βοριά.

Ἄσ'τους νά τρώγονται καί ν' ανεμοδέρνονται ὡσάν τό κάτεργο πού δένει μούδες.

Καλῶς μᾶς ἤρθατε στήν Κύπρο, ἀρχόντοι. Τράγοι καί μαϊμούδες!

(*Εγκλείστρα, 21 Νοέμ. '53*)

Το ποίημα του Σεφέρη κινείται σε δύο επίπεδα. Το ένα παρουσιάζει την πολιτιστική διαφορά μεταξύ της Ελληνορθόδοξης Παράδοσης του Βυζαντίου και της κατακτητικής ιδεολογίας των Σταυροφόρων. Στο άλλο επίπεδο ο ποιητής εκφράζει εμμέσως την πικρία του για τη στάση της φίλης και συμμάχου Βρετανίας, η οποία διοικεί την Κύπρο ως αποικία και δεν δέχεται το αίτημα των Κυπρίων για Αυτοδιάθεση- Ένωση με την Ελλάδα, Το αίτημα τότε ήταν πολύ έντονο και είχε εκφρασθεί με Δημοψήφισμα το 1950.

Οι ονομασίες Λαρίων, Φαμαγκούστα, Βουφαβέντο που χρησιμοποιεί ο ποιητής αποτελούν τη φραγγο-γαλλική απόδοση των τοπωνυμίων: Άγιος Ιλαρίων, Αμμόχωστος, Κουτσοβέντης (μοναστήρι στον κατεχόμενο Πενταδάκτυλο). Η χαρακτηριστική φράση για τον «καημό της Ρωμιοσύνης», ο οποίος

ζωγραφίζεται μέσα στα μάτια της Παναγίας, της Υπερμάχου Στρατηγού, νομίζω ότι αποδίδει ωραιότατα την αγωνία και τους αγώνες του Ελληνισμού για να διατηρήσει την εθνική και θρησκευτική ταυτότητά του. Στην περίπτωση της Κύπρου ο καημός της Ρωμοσύνης εκφράζει τις περιπέτειες, τα δεινά και τις πολυάριθμες κατακτήσεις, μέσα από τις οποίες οι Ορθόδοξοι Έλληνες του νησιού κατόρθωσαν να διατηρήσουν Πίστη, γλώσσα και ιστορική συνείδηση.

Εύστοχα σχολιάζει το ποίημα ο Δρ. Νίκος Ορφανίδης, Φιλολόγος- Λογοτέχνης: «Έτσι, δια στόματος ενός συγχρόνου Νεοέλληνας ποιητή, εκφέρεται ο διαχρονικός καημός του αγίου χρονογράφου του τέλους του Βυζαντίου στην Κύπρο. Είναι ο διαχρονικός πληθυσμός των Ελλήνων που εκστρατεύει για την πίστη του Χριστού ή για την ψυχή του ανθρώπου καθισμένη στα γόνατα της Υπερμάχου Στρατηγού ή αμύνεται στα τείχη της Βασιλεύουσας. Στον αντίποδα είναι ο πληθυσμός των ξένων. Είναι οι σταυροφόροι Λουζινιά, ένας αλλότριος πληθυσμός, ξένος προς το σώμα του τόπου». (Εκκλησιαστική Παρέμβαση, Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κύπρου, τεύχος Σεπτεμβρίου- Δεκεμβρίου 2020, σελ. 453).

Είμαι βέβαιος ότι, αν ζούσε σήμερα για να δει τη μετατροπή σε τζαμί της Αγίας Σοφίας και της Μονής της Χώρας, ο Γιώργος Σεφέρης θα έγραφε και άλλα ποιήματα για τον καημό της Ρωμοσύνης. Και ο Άγιος Νεόφυτος θα ξανακλεινόταν στην Εγκλείστρα του για να προσευχηθεί και να γράψει:

«Διὸ καὶ πολὺς ὁ ὄλολυγμὸς καὶ ἀφόρητος ὁ καπνός»!

Η ΕΓΚΛΕΙΣΤΡΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ

Ο ΝΑΟΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ ΑΛΩΝΑ ΠΙΤΣΙΛΙΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΚΟΥΜΑ,
ΠΡΩΗΝ Α΄ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Κουρνιασμένος στους πρόποδες του καταπράσινου γραφικού ορεινού χωριού Άλωνα¹ Πιτσιλιάς, βρίσκεται ο Ιερός Ναός του πετρόκτιστου χωριού αφιερωμένος στον Άγιο Γεώργιο, κτίσμα του 19ου αι. Ο Ναός, περιτριγυρισμένος από κερασιές και άλλα δέντρα, οικοδομήθηκε στα ερείπια παλαιότερου

¹ Η Άλωνα, η ύπαρξη της οποίας μαρτυρείται από τα πρώτα χρόνια της Φραγκοκρατίας, χτισμένη σε υψόμετρο 1.200 μέτρων ανάμεσα στις κορυφές της Μαδαρής και της Παπούτσας στη βόρεια πλευρά του Τροόδους, ανήκει διοικητικά στην Επαρχία Λευκωσίας και εκκλησιαστικά στην Ιερά Μητρόπολη Μόρφου (Περιφέρεια Πεδινής – Βορείου Πιτσιλιάς). Η καταπράσινη κοιλάδα από φουντουκιές, οι κληματαριές, οι κερασιές, οι κυδωνιές, οι αχλαδιές, οι ροδιές, οι ξύλινες εξώπορτες των παραδοσιακών σπιτιών με τα σκαλισμάτα, τα τεράστια πήλινα κρασοπίθαρα, η Πλατεία, τα μαγαζάκια με τα τοπικά προϊόντα συνθέτουν ένα ζωντανό σκηνικό, που ζωντανεύει ακόμη περισσότερο κατά τη διάρκεια διαφόρων εκδηλώσεων που οργανώνονται στο χωριό (π.χ. Φεστιβάλ Άλωνας, Γιορτή της Ζιβανιάς).

Ναού που καταστράφηκε από πυρκαγιά γύρω στο 1830. Οι λιγοστοί κάτοικοι του χωριού φθάνουν στον Ναό κατεβαίνοντας ένα σκαλωτό, φαρδύ χωμάτινο μονοπάτι, που ξεκινά από το κέντρο του χωριού, κοντά στα πρώην καφενεία του. Τα τελευταία χρόνια έχει δημιουργηθεί πεζογέφυρα, η οποία περνά μέσα από καρποφόρα δέντρα και, αφού καλύψει μια απόσταση 250 περίπου μέτρων, καταλήγει στο προαύλιο χώρο πίσω από τον ναό, προσφέροντας προσβασιμότητα σε άτομα με κινητικά προβλήματα. Πίσω από τον Ναό κείται το νεκροταφείο του χωριού, η αιώνια κατοικία των Αλωνευτών.

Ο πετρόκτιστος Ναός του Αγίου Γεωργίου είναι τρίκλιτος, με πεσοστοιχία, ξυλόστεγη βασιλική με δίρριχτη και οξυκόρυφη κεραμοσκεπή στέγη. Το λίθινο καμπαναριό του, με αξιόλογα λαξευτά διακοσμητικά στοιχεία, προστέθηκε το 1903, επί Αγγλοκρατίας. Βρίσκεται στην εμπρόσθια δεξιά γωνία του Ναού, επαπτόμενο επ' αυτού. Ο Ναός έχει ξύλινο εξώστη - γυναικωνίτη, νεότερη προσθήκη για αύξηση του ωφέλιμου χώρου του Ναού. Για να κατασκευαστούν παράθυρα και θύρες στον Ναό, έγιναν μετασκευές της στέγης κατά τέτοιο τρόπο ώστε δημιουργήθηκαν εγκάρσια αετώματα. Η πρόσοψη του είναι διακοσμημένη με θαυμάσια γλυπτά και ανάγλυφα του καλλιτέχνη δασκάλου Χριστόδουλου Ε. Κάνθου, πατέρα του Τηλέμαχου Κάνθου², με χρονολογία 1903.

Στο εσωτερικό του Ναού ξεχωρίζει το περίτεχνο εικονοστάσι, κατασκευασμένο από τον Χατζημιχαήλ και τον Χατζηδημήτρη, που ανάγεται στον 19ο αι. και στοίχισε 3906 γρόσια και 20 παράδες, ενώ διατηρείται και ένα μικρό κομμάτι του παλαιού τέμπλου που διασώθηκε από την πυρκαγιά του 1830. Τα εγκαίνια του Ναού τελέστηκαν το 1857 από τον επίσκοπο Κυρήνειας Μελέτιο Α' (1852 - 1862).

Το 1998, στα πλαίσια έκθεσης των Θησαυρών της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου Άλωνας³, έγινε αποκάλυψη εξαιρετικών εικόνων' κάτω από τις αρ-

² Ο Τηλέμαχος Κάνθος, γιος του καλλιτέχνη δημοδιδάσκου Χριστόδουλου Κάνθου και αδελφός του Θεόδοτου Κάνθου, από το χωριό Πλατανιστάσα, ανήκει στη γνωστή «ΓΕΝΙΑ ΤΟΥ '30», την περίφημη ομάδα από καλλιτέχνες διαφορετικών τεχνών, που σπούδασαν ή δημιούργησαν στην Αθήνα τη δεκαετία του 1930. Είναι ο ζωγράφος της κυπριακής φύσης και της κυπριακής ζωής και ο πρώτος χαρακτήρας στην Κύπρο, με χαρακτηριστικό έργο αξεπέραστο σε τεχνική, ήθος, κάλλος και εκφραστική δύναμη.

³ Η έκθεση *Θησαυροί της Εκκλησίας Αγίου Γεωργίου Άλωνας* παρουσίασε 40 και πλέον αυθεντικά εκθέματα και πλούσιο εποπτικό και πληροφοριακό υλικό, διαγράφοντας το πρόσωπο και τον χαρακτήρα της Άλωνας κατά τη μεσαιωνική και μεταβυζαντινή περίοδο.

γυρές επενδύσεις έχει ανακαλυφθεί σπάνια εικόνα του Αγίου Γεωργίου, μοναδικό μέχρι τώρα γνωστό έργο του Συμεών Πρωτοϊερέως και η εικόνα της Παναγίας Χρυσογαλούσας (1648).

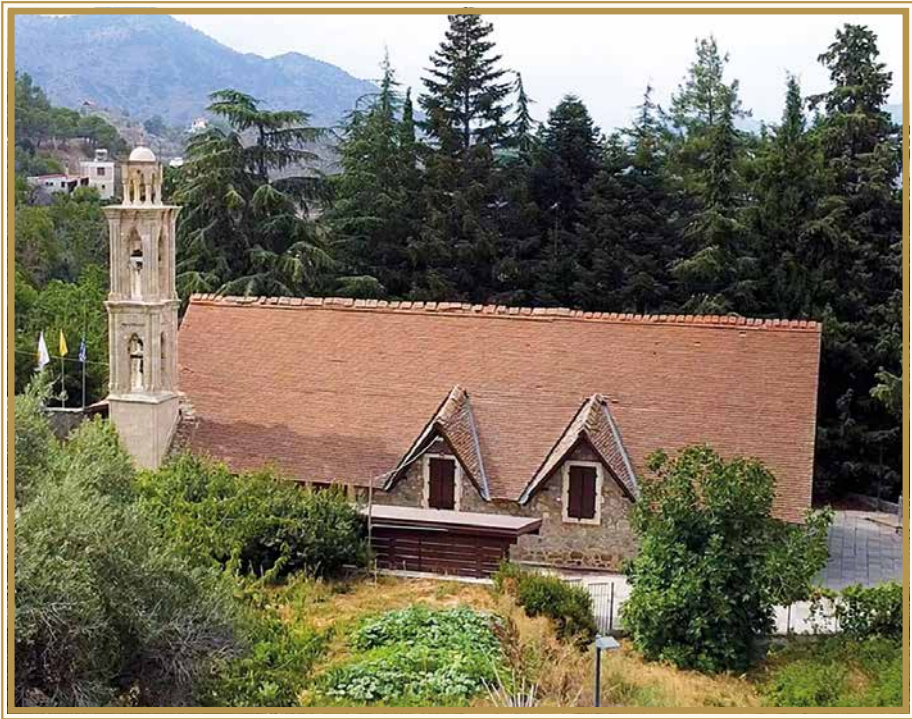
Ανάμεσα στα εικονίσματα του Ναού εξέχουσα θέση κατέχει ο Άγιος Γεώργιος, προστάτης του χωριού, έργο του φημισμένου ζωγράφου Κορνάρου του Κρητός. Παλιά είναι και η θαυματουργός εικόνα της Παναγίας της Γαλακτοτροφούσας ή Χρυσογαλούσας, της οποίας η φήμη είναι γνωστή σ' ολόκληρη την Κύπρο· μέχρι πριν από μερικά χρόνια κατέφευγαν στη χάρη Της γυναίκες απ' όλο το νησί, για να έχουν γάλα να βυζαίνουν τα παιδιά τους. Ο Συμεών Πρωτοϊερέως ζωγράφησε το 1641 σε σκαφωτό σανίδι τον Άγιο Γεώργιο έφιππο, με χρυσοκόκκινη στρατιωτική στολή και τον μικρό Γεώργιο καθημένο στα καπούλια του αλόγου, με πυργωτό κάλυμμα κεφαλής που θυμίζει φράγκικα στέμματα ή κράνη. Δύο ιπτάμενοι χρυσοφορεμένοι σεβίζοντες άγγελοι ανακρατούν το φωτοστέφανο του Αγίου. Κάτω αριστερά, η βασιλοπούλα έχει δεμένο από τον λαιμό, με τη ζώνη της, τον σκοτωμένο από τον Άγιο δράκοντα, για να τον τραβήξει προς την πόλη. Στο κάτω μέρος της εικόνας (86 X 58 εκ.) ο ζωγράφος υπογράφει το έργο του: ΧΕΙΡ ΣΥΜΕΩΝ ΠΡΟΤΟΙΕΡΕΟΣ ΑΧΜΑ⁴. Στην εικόνα κυριαρχούν τα έντονα υστερογοθτικά στοιχεία, που αποκορυφώνονται στο πρόσωπο του Αγίου⁵.

Σε κατάστιχο του Ναού, όπου ο Συμεών ζωγράφησε και υπέγραψε τις δεσποτικές εικόνες, το Αποστολικόν και Δωδεκάορτον, αναφέρεται ότι δόθηκαν το 1888 στον Θεοδόσιο Θεοδωρίδη 3308 γρόσια για να χρυσώσει την αγία τράπεζα, τον άμβωνα και τις λαμπάδες⁶. Η τέχνη του έχει μικρασιατικές καταβολές και κάποιες επιρροές από την ιεροσολυμιτική τέχνη του τέλους του 19^{ου} αι. και διαφέρει από την επικρατούσα τέχνη του Ιωάννη Κορνάρου του Κρητός στο νησί. Από τα τέλη του 18^{ου} αι. και κατά τον 19^ο αι. επικράτησε στην Κύπρο

⁴ Χριστόδουλος Χατζηχριστοδούλου, *Ιερά Μητρόπολις Μόρφου 2000 χρόνια Τέχνης και Αγιότητας* Λευκωσία 2000 Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου – Ιερά Μητρόπολις Μόρφου σ.334.

⁵ Χριστόδουλος Χατζηχριστοδούλου, *Εκκλησιαστικοί Θησαυροί της Άλωνας*, στο Ημερολόγιο Σ.Π.Ε. Άλωνας *Οι Θησαυροί της Άλωνας* 2003.

⁶ Κώστας Γερασίμου, *Ανασύροντας από την αφάνεια τους ταπεινούς αγιογράφους των εκκλησιών της Μητροπόλεως Μόρφου, Ιερά Μητρόπολις Μόρφου 2000 χρόνια Τέχνης και Αγιότητας* Λευκωσία 2000 Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου – Ιερά Μητρόπολις Μόρφου, σσ. 159 - 178.

Άλλη όψη του Ιερού Ναού του Αγίου Γεωργίου

η ζωγραφική της Σχολής του Ιωάννου Κορνάρου του Κρητός⁷.

Μεταξύ των θησαυρών του Ιερού Ναού του Αγίου Γεωργίου περιλαμβάνονται τα εξής: Λείψανα που πιστεύεται ότι ανήκουν στον Μεγαλομάρτυρα Γεώργιο, εικόνα του πολιούχου της κοινότητας Αγίου Γεωργίου (1641), αργυροεπίχρυση επένδυση της πιο πάνω εικόνας, σε σχέδιο του Ιωάννη Κορνάρου και με εκτελεστές εξαιρετικούς χρυσοκούς του 19ου αιώνα (1807 και 1865), εικόνα της Παναγίας της Γαλακτοτροφούσας, έργο του 1848 και η αργυροεπίχρυσή της επένδυση του 1890, η μισοκαταστραμμένη εικόνα της Παναγίας

⁷ Ο Ιωάννης Κορνάρος ήλθε στην Κύπρο περί το 1787, προσκεκλημένος του Αρχιεπισκόπου Χρυσάνθου. Η δυτικότερη ζωγραφική του παρουσιάζει στρογγυλά πρόσωπα με λεπτά χαρακτηριστικά, γλυκίες εκφράσεις, εξευγενισμένες κινήσεις και αρχοντικό ανάστημα. Κώστας Γερασίμου, Ανασύροντας από την αφάνεια τους ταπεινούς αγιογράφους των εκκλησιών της Μητροπόλεως Μόρφου, Ιερά Μητρόπολις Μόρφου 2000 χρόνια Τέχνης και Αγιότητας Λευκωσία 2000 Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου – Ιερά Μητρόπολις Μόρφου, σσ. 159 - 178.

της Οδηγήτριας, που προέρχεται από το εξωκλήσι της Καρδακιώτισσας⁸, του 13-14ου αι. ή 14-15ου αι., θεωρούμενη ως η παλαιότερη διασωζόμενη εικόνα του χωριού, εικόνα του Χριστού του Ελεήμονος⁹ του 16ου αι., προερχόμενη από το εξωκλήσι της Καρδακιώτισσας. Σώζονται επίσης μερικά μικρά εικονίσματα πολύ καλής τέχνης του 18ου - αρχών του 19ου αι. Ο δε χρυσοποίκιλτος επιτάφιος του τέλους του 19ου αιώνα, εξαιρετικής τέχνης, προερχόμενος από την Ρωσία, θεωρείται ένας από τους καλύτερους που υπάρχουν σ' ολόκληρη την Κύπρο.

Κάθε 3 Νοεμβρίου, ημέρα ανακομιδής των λειψάνων του Μεγαλομάρτυρος Αγίου Γεωργίου του Τροπαιοφόρου, γίνεται στον Ναό πανηγυρική Θεία Λειτουργία προς τιμή του Αγίου. Μια πανήγυρις η οποία ενώνει πνευματικά όλους τους χωριανούς και τους ανάγει στις ουράνιες σφαίρες των ελπιδοφόρων μεγαλείων της πίστεώς μας.

Και κάτι προσωπικό. Εκεί, στην Άλωνα, στην εφετή εκείνη και μυσταγωγική πανήγυρη, και στα αγνά χαμόγελα των συγχωριανών μου, συνειδητοποίησα την εννοιολογική σημασία και το μεγαλείο της λέξης «άλληλοπεριχώρησις», την οποία δεν μπορούσα να αφομοιώσω στο σχολείο μου.

⁸ Το εξωκλήσι της Παναγίας της Καρδακιώτισσας (15^{ος} αι.), ευρίσκεται ένα χιλιόμετρο περίπου βορειοδυτικά της Άλωνας, σε μια όμορφη τοποθεσία και δίπλα ακριβώς από το μονοπάτι που ένωσε το χωριό με τη Λευκωσία. Κατά τον πρεσβύτερο Χρίστο Νικολάου, ονομάστηκε έτσι από το τοπωνύμιο Καρδάκι. Είναι μονόκλιτη Βασιλική με ξύλινη στέγη. Το ξωκλήσι αναπαλαιώθηκε μετά την πυρκαγιά του 1987 και επανήλθε στην αρχική του μορφή, πριν τις ανακαινίσεις της δεκαετίας του 1960. Κτίστηκε από τους κατοίκους της Άλωνας σε αυτό το σημείο, επειδή αποτελούσε σταθμό για τους Αλωνεύτες κατά την έξοδό τους από το χωριό, με προορισμό τη Λευκωσία, για να επικαλούνται τη βοήθεια της Παναγίας. Στα ανατολικά του ξωκκλησιού και προς τη μεριά του ποταμού υπήρχαν υπολείμματα μικρού οικισμού που είναι άγνωστο πότε ιδρύθηκε.

⁹ Κατά τον Χρ. Χατζηχριστοδούλου, «ο ανώνυμος ζωγράφος είναι μεν συντηρητικός ζωγράφος που ακολουθεί παλαιολόγια πρότυπα αλλά όμως είναι και προικισμένος καλλιτέχνης που απηχεί την αισθητική καλλιεργημένων συντηρητικών κύκλων της εποχής του». (Ιερά Μητρόπολις Μόρφου 2000 χρόνια Τέχνης και Αγιότητας Λευκωσία 2000 Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου – Ιερά Μητρόπολις Μόρφου σ.324).